

נר איש וביתו

חלק ב'

דיני אכסנאי בנר חנוכה
והמסתעף

פסקי הלכות וביאורים

כסלו תשע"ז

חיבור זה מיועד לעורר לב המעיין,
ולהלכה למעשה יעשה כל אחד מהוראת רבותיו.
מען לקבלת תגובות:
יצחק שלמה פייגנבוים
הרב כהנמן 69/ב בני ברק
טל: 03-5795017
5795017@gmail.com

כל הזכויות שמורות

יו"ל ע"י

בית תלמוד להוראה דחסידי גור ב"ב

דבר אל הקורא

הנה נא הואלתי לדבר מה ראה המחבר על ככה ומה הגיע אליו בהוציאו לאור מחברת זו, ואען ואומר, הנה הגדרת אכסנאי לנר חנוכה הוא מלאכה קשה שבמקדש יען לא זכינו כי הראשונים והקדמונים אשר ליכם פתוח כאלם יפתחו לנו שערים מפי כתבם בהגדרת דין זה, ומה גם במציאות הזו אשר נוצרה בדור האחרון דבקל יש אפשרות ליסע ממקום למקום ורבו המקרים אשר אנשים יוצאים מביתם לבית הוריהם לאכול סעודת חנוכה וחוזרים לבתיהם ודבר זה הוי מילתא דלא שכיחא בדור שקודם לנו ולא מצינו כמעט בדברי הפוסקים אריכות בעניין זה כי אם זעיר כאן וזעיר שם, וע"כ רבו הסברות בדין זה כדרכה של תורה זה אומר דהגדרת אכסנאי אינו כי אם היכא שהוא שוהה באכסניה לזמן רב וזה אומר דדין אכסנאי הוא דווקא באופן שנעקר שם בית מביתו הקבוע וכמעט לא מצינו מקור לדברים והכל נלקח מכח הסברא ודימוי מילתא למילתא.

ואני בעניי אמרתי אחפש את ירושלים בדין הנרות ונכנסתי לעובי הקורה חיפוש מחיפוש ומציאה ממציאה וראיתי כי יש מקום לומר דגדר אכסנאי הוא אפילו השוהה באכסניה לזמן מועט כל ששוהה שם באופן של קביעות והיינו אם בא לשם בכוונה תחילה וחפץ לסעוד שם הרי שם אכסנאי עליו ושפיר דמי להדליק שם וכאשר הארכת בספרי נר איש וביתו שי"ל בשנת תשע"ג (בהסכמתם ובברכתם של מו"ר הרה"ג שליט"א) ע"ש באורך.

זכיתי והדברים מכבדן בבי מדרשא היכא דיתבי וגרסי גדולי הת"ח, אלא דהדברים עוררו מהומה גדולה ורבים היו קמים עלי רבים אומרים לנפשי כי אין לדברים שחר, ועל כן אמרתי לנפשי אשנה שוב פרק זה ואציגה קדם קהל עדת ישראל הדברים, קובע ברכה לעצמו הוא חלק המכתבים ובהם נכלל משא ומתן של הלכה מגדולי הת"ח שכתבו דעתם בהגדרת האי דינא דאכסנאי וצרפתי דבריהם לספר זה ובכך הדברים יתחדדו ויתלבנו ויתרבה הדעת בישראל.

וזאת למודעי כי כל פסקי ההלכות הכתובים מעל גבי ספר זה הם בדרך משא ומתן ולהעיר את תשומת לב המעיין, ולהלכה למעשה יעשה כל אחד כהוראת רבותיו עמודי ההלכה ועל פיהם יושק כל דבר, ודי בהערה זו ואני את נפשי הצלתי.

טרם אכלה לדבר אעורר לב המעיין דכד הוינא טליא זכיתי (בשנת תשמ"ט) ללמוד קדם מו"ר הגאון רבי יצחק דוד פלקסר זצ"ל ר"מ בשיבת שפת אמת ירושלים בעמח"ס שערי יצחק הוא הגבר הוקם עולה של תורה ובעיקר בהקניית דרך האמת בלימוד תורה הקדושה ללא רצון לחדש סברות חדשים אלא ע"י יגיעת אמת ודיוק בהבנת דברי הראשונים, (והיה גם כוחו גדול בהרצאת הדברים במתיקות וצחות לשון ושמעתי מאבי מורי שליט"א שכ"ק הרבי הבית ישראל זצ"ל הפליג כח הסברתו ואמר ששיעורים שלו יכול אפילו גוי להבין).

זכורני שפעם אחת בין אחד השיחים בדבר דברי הדרכה האריך לבאר כי ניתנה רשות לכל תלמיד לחדש אם יסוד החידוש ההוא הגיע בעיון היטב בין נבכי הסוגיא ודברי הראשונים גם אם הגדולים הקודמים לו לא ביארו כן והביא דברי השבלי הלקט בהקדמתו הנצרך לכל צורב העוסק בחוקי חורב - וז"ל וכל משכיל ונבון יוסיף שנית לבור ולברר לזרות התבן והמוץ ולאשר כל חמוץ וידינו לזכות ואם שמתי זה הספר לפלס ומאזני משפט להכריע בין דברי הגאונים ז"ל גם כי לא נחשב ביניהם אפילו כנר ואבוקה באור הצהרים הלא המה אשר הניחו לנו מקום להתגדר בו כמו שאמרו רבותינו ז"ל במס' חולין פרק ראשון וכיתת נחש הנחשת אשר עשה משה כי עד הימים ההם היו בני ישראל מקטרים לו ויקרא לו נחשתן וכי אפשר בא אסא ולא ביערו בא יהושפט ולא בערו והלא כל ע"ז שבארץ ישראל אסא ויהושפט בערום אלא מקום הניחו אבותיו לו להתגדר בו, גם אנו באור חכמתם נראה אור והיו לנו לעינים כאשר השיב האלוף המסובל הר"ר ישעיה מטראני זצ"ל לחבר אחד אשר שאלוהו איך יעלה על לב איש להשיב על דברי הגאונים הראשונים ז"ל אשר ליבם פתוח כפתחו של אולם, והמשיל עליו במשל אשר שמע מחכמי הגויים שהפילוסופים שאלו לגדול שבהם ואמרו הלא אנחנו מודים שהראשונים חכמו והשכילו יוצר ממנו והלא אנחנו מדברין עליהן וסותרין את דבריהם בהרבה מקומות והאמת אתנו אין יכון הדבר הזה, השיבם הפילוסוף מי צופה יותר מרחוק הננס או הענק הוי אומר הענק שעיניו עומדות במקום גבוה מאד מעיני הננס ואם תרכיב הננס בצוואר הענק מי רואה יותר רחוק הוי אומר הננס לפי שעכשיו עיני הננס גבוהות מעיני הענק כן אנחנו ננסים רוכבים על צווארי הענקים מפני שראינו חכמתם ואנחנו מעמיקים ומכח חכמתם חכמנו לומר כל מה שאנו אומרים ולא שאנו גדולים מהם, ואצא גם אני בעקבי אנשי התבונות בערוגות הבושם לרעות בגנים וללקוט שושנים ואכין הספר הזה על נכון מיושר בערוגות כל

עניין וענין בערוגתו ומורה צדק המלמד אדם דעת ילמדני להועיל ויורני וישכילנו להודיעני קושט אמרי אמת עכ"ל השבלי הקט.

טרם אכלה לדבר אל ליבי לא אמנע מלהוקיר את ממלכת התורה בית היוצר לתורה ולתעודה בית תלמוד להוראה דחסידי גור בני ברק כשמו כן הוא בית גדול שמגדלין בו תורה והוראה וחוסים בצלו מאות אברכים מופלגים בתורה ויראת שמים, וגם אני זכיתי להסתופף בהאי בי מדרשא ולהרביץ בו תורה, ובין עמודיו נתלבנו כמה וכמה עניינים שבספר זה.

הברכה אחת היא למורנו ראש הכולל הגה"ח רבי יצחק דוד אלתר שליט"א, ואתו עמו האי גברא יקרא הלא הוא הרה"ח מתתיהו גרינבוים שליט"א אשר שמו עיניהם ולבם להגדיל תורה ולהאדירה לפי דעתו ורוחו של כל אחד ואחד מתוך תשומת לב מיוחדת ע"י הקמת עשרות מגמות של לימוד ברוב חלקי התורה הן בלימוד הש"ס בהבנה ובהיקף והן בלימוד חלקי השו"ע ובהוראה למעשה ואינן חוסכים און והון למען הרבות תורה בישראל.

יהא רעוא שיצליחו מאד בכל מעשיהם ולהגשים השאיפות והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו ועלהו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח לתפארת ישראל.

אשא עיני אל ההורים הלא הוא אבי מורי הגה"ח רבי נפתלי פייגנבוים שליט"א רב ור"מ קרית הרי"מ לוי' תל אביב, מורי חמי הרב יעקב יוסף גירש שליט"א מיקירי קרתא קדישא בני ברק המה ומשפחתם שבתמיכתם הגעתי עד הלום, יאריך השי"ת שנותיהם בטוב ובנעימים בבריות גופא ונהורא מעליא וכל מילי דמיטב.

אציב בזה נר זכרון לנשמת אמי מורתי מרת אלטא קיילא טויבא בת הרה"ח יצחק שלמה ז"ל חמין ושמן שסכתה לי אמי בילדותי הן עמדו לי, יהי נר זה לעילוי נשמתה בגן עדן.

בתפילה שנוכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך למען לא נבוש ולא נכלם ולא נכשל לעולם ועד.

הכו"ח היום יום שני בשבת י"ב לחודש כסלו תשע"ז

יצחק שלמה פייגנבוים

תוכן העניינים

דבר אל הקורא ג

בביאור גדר אכסנאי והמסתעף

דברי הגמרא דאכסנאי חייב בנר חנוכה ויביא כמה חקירות בגדרי אכסנאי

גדר חיוב נר חנוכה הוא חיוב הבית או חובת גברא דעות הראשונים בזה

..... יז

שיטת הרמב"ם והר"ן דחיוב נר חנוכה הוא חיוב בית ורבנותא דאכסנאי דדירה כל
דהוא נמי דירה מקרי ☆ שיטת הארחות חיים דחיוב נר חנוכה הוא חיוב גופו ורבנותא
דאכסנאי דהגם דיש נר על פתח הבית חייב להדליק ☆ שיטת הרא"ש דהוא חובת
גברא ורבנותא דאכסנאי דס"ד דהוא נכלל בנר של בעה"ב ☆ בביאור שיטת התוס'
בסוכה דכתבו שתקנו ברכת הרואה למי שאין להם בתים ☆ יבאר גדר חיוב נר חנוכה
- להרא"ש וספר תרומה הוא חיוב הגוף ולהרמב"ם והר"ן הוא חיוב הבית

מי שיש לו שני דירות אכילתו בדירה אחת ושינתו בדירה אחרת איזה

מקום נחשב לדירתו כ

שיטת הרמ"א והפוסקים דמקום אכילה הוא הקובע לדירה ☆ יביא דברי המ"ז דמה
שמקום אכילה קובע לדירה ילפינן לה מדין דירה לגבי עירוב ☆ בביאור שיטת
המהרש"ל דכתב דידליק במקום שינה ☆ שיטת השארית יוסף דמקום שינה הוא
הקובע לדירה ☆ יבואר דלהלכה מקום אכילה הוא הקובע לדירה

אכסנאי לזמן מועט האם נקרא אכסנאי כד

יביא דברי חז"ל דאכסנאי הוא שם כולל לכל הבא לבית חבירו ואפילו אם הוא
באקראי ☆ שיטת הפרישה - דרוקא אם שותה באכסניה לזמן ארוך מקרי אכסנאי
ובפחות מזה מקרי אורח ☆ יביא הוכחות מדברי הראשונים דס"ל דאורח נמי אכסנאי
מקרי ☆ שיטת הרמב"ם דאורח נמי אכסנאי מקרי ☆ מסקנת הדברים דלהלכה אורח
לזמן נמי אכסנאי מקרי וביאור דברי הפרישה

אכסנאי שהוא דירה לזמן האם גם בזה נאמר דמקום אכילה קובע

לאכסניה כט

ידון האם גם באכסניה נתחדש האי דינא דמקום אכילה הוא הקובע להחשיב לאכסניה
☆ שיטת הב"ח דבאכילה אחת באכסניה יש לו דין אכסנאי ומדליק שם גם אם יש לו
בית דירה בסמיכות

שיטת המ"ז - דהאוכל שעה ושתים בבית חבירו אינו יכול להדליק שם

והרי הוא כמדליק על רחוב העיר לא

כמה דיוקים בדברי המ"ז

נר איש וביתו

דעת הסוברים דאינו נחשב אכסנאי כל זמן שיש שם בית על דירתו הקבועה לג

דעת הסוברים דדין אכסנאי הוא רק אם שוהה שם ח' ימי חנוכה ☆ דעת הסוברים דהיכא דביתו הקבוע נמצא דבקרבית מקום לאכסניה לא תיקנו דין אכסנאי ☆ דעת הסוברים דאכסניה מקרי ביתו רק באופן דבבית הקבוע אין איש בבית ☆ מסקנת הדברים ותמיהה על שיטתם

דעת הסוברים דכל היכא שהוא שוהה באכסניה באופן של קביעות מקרי אכסנאי גם ביתו הקבוע נחשב לביתו מא

דעת הסוברים דאכסניה לא מקרי דירה אלא א"כ ישהה שם יום אחד ☆ דעת הסוברים דכל היכא דיש לו בית בסמיכות לאכסניה לא מחשב האכסניה לביתו כי דעתו על על ביתו ☆ יבאר דעת המ"ז דכל שאוכל אכילה באופן של קביעות בבית האכסניה מדליק שם ☆ דעת המועד לכל חי דההדלקה תהיה במקום שבליילה זה תהיה אכילתו ושינתו וגם בביתו הקבוע אם לא ישאר שם אינו יכול להדליק

שיטת המג"א - דהאוכל באקראי בבית חבירו אינו יכול להדליק שם וביאור נדר אקראי מז

יביא גירסא אחרת מכ"כ במג"א ולפי"ז גדר אכסנאי נלמד מהל' עירוב ותליא באומדן דעת האכסנאי ☆ יבאר לפי"ז דברי המ"ז דמה שאכילה אינה קובעת אם אינו לן שם הוא משום דליכא אנן סהדי ☆ יביא דעת האומרים דגם למג"א לא תליא באומדן דעת האכסנאי וכל היכא שהוא באקראי בבית חבירו אינו יכול להדליק גם אם הוא חפץ בדווקא לשהות זה בזמן זה ☆ יביא דעת האומרים דלמג"א כשאוכל בבית חבירו באקראי אינו יכול להדליק גם אם ביתו בעיר אחרת ולדעת המ"ז אם ביתו בעיר אחרת אינו יכול להדליק ☆ יבאר דלשיטת המג"א אם אוכל באופן של קביעות בבית חבירו מדליק שם גם אם ביתו באותו העיר וכן ס"ל למ"ז ☆ ישוב כל ההערות בביאור דברי המג"א הנ"ל אות ל'

ביאור כוונת הפרי חדש דמדליק באכסניה דווקא אם הלך לשם לח' ימים נד

יביא דברי הפרי חדש ודעת המפרשים בכוונתו דאינו נחשב לאכסנאי אלא אם שוהה בבית האכסניה כל ח' ימי החנוכה ☆ יבאר דהפרי חדש לא פליג על המ"ז אלא בא לחדש דכל היכא שהוא בקביעות בבית האכסניה גם אם הולך באקראי לביתו הקבוע אינו מבטל שם דירה מהאכסניה ☆ יביא דברי החיי אדם ויבאר דכוונתו כמו שביארתי בדעת הפרי חדש ☆ יביא דברי המשנה ברורה ויבאר דכוונתו כמו שביארתי בדעת הפרי חדש

בירור שיטת הראשונים בעניין זה נט

שיטת מהר"י וייל דהאוכל בבית אחד וישן בבית אחר מדליק במקום שינה, ובביאור דבריו יביא דעת השארית יוסף דמקום שינה קובע לדירה, ודעת המג"א דמקום אכילה קובע ומה שמדליק במקום שינה מדין חשד ☆ בביאור שיטת הצדה לדרך ☆ בביאור שיטת הלקט יושר

ט תוכן העניינים

שיטת המהרי"ל ושו"ע הרב - בדין אכסנאי דהוא חיוב גברא ואין צריך
להדליק בבית דירה המתייחס אליו סב

ביאור שיטת המהרי"ל וסיעתו דגדר חיוב נר חנוכה הוא חובת גברא וכל היכא
דמדליק שפיר דמי

דעות הפוסקים הסוברים דאכסנאי לזמן מועט נקרא אכסנאי סד

יביא דעת הפוסקים דהאי דינא דהמ"ז דהאוכל באקראי בבית חברו צריך לילך לביתו
להדליק שם הוא רק דין לכתחילה ☆ יביא דעת הפוסקים דהבא לאכול בבית חברו
לשעה ושתים ומשפחתו עמו שפיר דמי להדליק שם ☆ יביא דעת הפוסקים דמי
שאוכל בבית חברו שעה ושתים אם הוא בעיר אחרת שפיר דמי להדליק שם ☆ דעת
הפוסקים דהאוכל באותו יום ב' סעודות אצל חברו שפיר דמי להדליק שם ☆ שיטת
הפוסקים שהאוכל סעודה חשובה בבית חברו שפיר דמי להדליק שם ☆ סיכום
הדברים ☆ יבואר דין זה במקום אכילה קובע לדירה הוא גם באופן שמקום האכילה
הוא כללי ☆ הנמצא באקראי בבית האכסניה האם מועיל לו שכירות המקום ☆
העולה מכל האמור

תוכן המכתבים

דין אכסנאי אינו כי אם באופן שנעקר שם בית מביתו הקבוע וביאור
דברי הט"ז והמג"א בענין זה
חליפת מכתבים עם הגה"ר נפתלי ישראל גראס שליט"א

סימן א'	פא
סימן ב'	פח
סימן ג'	צח
סימן ד'	קו
סימן ה'	קי
סימן ו'	קיב
סימן ז'	קיג
סימן ח'	קטו
סימן ט'	קמז

בביאור שיטת המהרי"ל והב"ח אם נר שבת ונר חנוכה הם חיוב
הגוף או חיוב הבית והמסתעף
חליפת מכתבים עם הגה"צ רי"מ מארגנשטערן שליט"א

סימן י'	קיו
סימן יא	קכג
סימן יב	קלא
סימן יג	קלד
סימן יד	קמ
סימן טו	קמא
סימן טז	קמג
סימן יז	קמד

תוכן המכתבים

דין אכסנאי אינו אלא השוהה באכסניה לזמן ממושך

חליפת מכתבים עם הגה"ר יצחק מרדכי רובין שליט"א

סימן יח	קמו
סימן יט	קמח
סימן כ	קנח
סימן כא	קס
סימן כב	קעא
סימן כג	קעב
סימן כד	קעג
סימן כה	קעו

**בביאור גדר קביעות בית לגבי עירוב, וגדרי אכסנאי בנר חנוכה
ובביאור דברי המג"א**

חליפת מכתבים עם הגה"ר אברהם יהודה שטיין שליט"א

סימן כו	קפב
סימן כז	קפו
סימן כח	קצב
סימן כט	קצו

האם די בסעודה אחת להחשב אכסנאי, ודברי הפוסקים בזה

חליפת מכתבים עם הגה"ר שמואל יוסף שטיצברג שליט"א

סימן ל	רה
סימן לא	רט

ג' אופנים בהגדרת קביעות אכסנאי

חליפת מכתבים עם הגה"ר אברהם שמואל בנימין שרייבר שליט"א

סימן לב	רבח

הדלקת נר חנוכה למי שאין לו בית ובמקום ציבורי שאינו בית פרטי

סימן לג רלז

יחקור במי שאין לו בית דירה האם צריך להדליק ברחוב העיר ☆ יביא דעת האומרים
דמדליק ברחוב העיר ☆ יביא כמה הוכחות דלא תקנו להדליק ברחוב העיר ☆ יבאר
דיש אופנים דאפשר להדליק ברחוב העיר אם הוא במקום שאינו רואה נרות ובכה"ג
מדליק נרות מדין הרואה ומכרך ג' ברכות ☆ יחקור אם דירה כללית נחשבת לדירה
לגבי נר חנוכה ויביא דברי האחרונים דס"ל דלא נחשב לדירה ☆ יביא הוכחות ברורות
דגם דירה כללית נחשבת לדירה, ולזה מי שיש לו ב' דירות ומקום האכילה היא כללי
להרבה אנשים ומקום השינה הוא פרטי אפ"ה מדליק במקום אכילה ☆ יביא הוכחה
דגם אם במקום האכילה שוהה זמן מועט ובמקום שינה שאר היום אפ"ה מקום אכילה
עיקר ☆ יביא דעות האחרונים דס"ל דמקום אכילה עיקר גם הוא דירה כללית ומסקנת
ההלכה ☆ היוצא מכל הנ"ל

מפתח אישים רמח

נר איש וביתו
בניאור
גדרי אכסנאי והמסתעף

בביאור גדרי אכסנאי והמסתעף

דברי הגמרא דאכסנאי חייב בנר חנוכה
ויביא כמה חקירות בגדרי אכסנאי

א. בגמרא שבת כא: ת"ר מצוות נר חנוכה נר איש וביתו, ובגמרא שבת כג. אמר רב ששת אכסנאי [פרש"י אכסנאי אורח] חייב בנר חנוכה, א"ר זירא מריש הוי משתתפנא בפריטי בהדי אושפיזא בתר דנסיכי איתתא [פרש"י ופעמים שהייתי אכסנאי ללמוד תורה] אמינא השתא ודאי לא צריכנא דקא מדלקי עליה בגו ביתאי עכ"ד הגמרא.

א. הא דאמרינן מצוות נר חנוכה נר איש וביתו יש לפרש בב' דרכים:

הדרך האחד דאיתי לומר דחייב נר חנוכה הוא חיוב בית, ולפי"ז צריך לומר דמה דאמר רב ששת אכסנאי חייב בנר חנוכה כיון דהוי ס"ד דכיון דאינו בביתו לא יתחייב קמ"ל דגדר ביתו לאו דוקא בית קבוע אלא דירה כל שהוא נמי שמה דירה.

והדרך השני דהא דאמרינן מצוות נר חנוכה נר איש וביתו לא איתי לומר דהוא חיוב בית אלא איתי לומר דמקום ההדלקה הוא על פתח ביתו ולאפוקי דאינו יכול להדליק ברחוב העיר, אלא דלפי"ז צריך ביאור מה הרבותא בדברי רב ששת ואמאי ס"ד דאכסנאי יהיה פטור מנר חנוכה וכי אכסנאי לא בעי חיי ולא בעי להיות רגיל בנר עד שהוצרך רב ששת לחדשו, [ראה להלן מאות ב' - ו' פתרון לחקירה זו].

ב. יש להסתפק בלשון הגמרא דאכסנאי חייב בנר חנוכה ומסתם סתים לן דאכסנאי חייב ואינו מבואר מי הוא ואיזה הוא הנקרא אכסנאי האם נאמר דכל עובר אורח הנכנס לשהות זמן מה באכסניה נחשב לאכסנאי ולפי"ז הנמצא ברחוב העיר והגיע זמן ההדלקה די אם יכנס לבית דירה לזמן ההדלקה ושפיר דמי להדליק שם, או דנימא דדוקא אם אוכל שם שעה או שתים יחשב לאכסנאי, או דדוקא אם שוהה שם זמן ממושך אז יהא נחשב לאכסנאי ובלא"ה עדיין נחשב כמי שעומד על רחוב העיר ואינו יכול להדליק שם, [ראה להלן מאות י"ב ואילך מש"כ בזה באריכות].

ג. יש לחקור עוד אי האי דינא דאכסנאי הוא דין או היתר, וביתר ביאור הנה חז"ל אמרו אכסנאי חייב בנר חנוכה ויש מקום לומר דמטרת האי דינא הוא להקל בא למי שאין לו בית באותו העיר ונוסף דין חדש דגם מי שאינו בביתו יש עליו חיוב להדליק וכל זה כשאין לו בית בסמיכות למקום האכסניה, אבל אם ביתו עמו באותו מקום זה ברור דלא יניח ביתו וידליק בבית האכסניה.

ויש קצת הוכחה לסברא זו מהא דדדברי הגמרא קאי על האכסנאי דאמרינן בגמרא אכסנאי חייב בנר חנוכה ולא קאי דברי הגמרא על האכסניה^א ולומר דאכסניה מותר להדליק בו אלמא דעיקר החידוש הוא לומר דמי שאינו בביתו הקבוע לא יפטר מנר חנוכה אבל אם ביתו הקבוע בקרבת מקום לא יוכל להדליק באכסניה.

ומאידך איכא למימר דהוא היתר והיינו דמטרת האי דינא בא לחדש דלא בעינן להדליק דווקא בביתו הקבוע אלא כל מקום דשם בית עליו שפיר דמי להדליק בו, וזה נכלל בהאי חידושא דאכסנאי דגם מי שאינו בביתו הקבוע חייב בנר חנוכה אלמא דנר איש וביתו האמור לגבי חיוב נר חנוכה לאו דווקא ביתו הקבוע אלא דבית כל דהוא מקרי בית דירה ואכסניה בכלל דירה כל דהוא ומהשתא כל היכא שהוא בדירה כל דהוא שפיר דמי להדליק שם ויוצא ידי חובתו גם אם יש לו בית קבוע וגם אם הוא בסמיכות לאכסניה, [ראה להלן מאות כ"א ואילך מש"כ פלוגתת האחרונים בזה].

ולאחר העיון בדברי הראשונים והאחרונים אשכחנא פתרי לכל הני חקירות ובס"ד נבאר אחד לאחד למצוא חשבון.

א. וראה בר"ן שבת י. וז"ל אמר רב ששת אכסניה חייב בנר חנוכה ולפי"ז י"ל דהוא גופיה קמ"ל דאכסניה נמי בית הוא ומחייב בנר חנוכה וגם אם יש לו בית דירה בקרבת מקום שפיר דמי להדליק באכסניה, אלא דמש"כ ר"ן בהמשך דבריו מוכח דגם לדבריו עיקר הרבותא הוא באכסנאי גופיה שוב ראיתי דבש"ס עוז והדר הגירסא אכסנאי ודו"ק בכל זה.

גדר חיוב נר חנוכה הוא חיוב הבית או חובת גברא דעות הראשונים בזה

שיטת הרמב"ם והר"ן דחיוב נר חנוכה הוא חיוב בית
ורבותא דאכסנאי דדירה כל דהוא נמי דירה מקרי

ב. כתב הרמב"ם בפ"ד מהל' חנוכה הל' א' וז"ל כמה נרות הוא מדליק
בחנוכה מצותה שיהיה כל בית ובית מדליק נר אחד בין שהיו אנשי
הבית מרובין בין שלא היה בו אלא אדם אחד וכו' ע"ש, מבואר להדיא
דס"ל דגדר חיוב הוא חיוב הבית, וראה מש"כ בביאור שיטתו בספר נר
איש וביתו במילואים פרק סי' א' אות ז'.

ובר"ן שבת י. כתב וז"ל אמר רב ששת אכסנאי אורח, אע"פ שאין לו בית
דלא תימא דין נר חנוכה כדין מזוזה דכל מי שאין לו בית פטור מן
המזוזה עכ"ל.

ויש לדון בהבנת דברי הר"ן כיון דהוא מפרש דהא דס"ד דאכסנאי לא
יהיה חייב בנר חנוכה הוא מטעם דאין לו בית אלמא דס"ל דהא
דאמרינן מצוות נר חנוכה נר איש וביתו אתי לומר דהוא חיוב הבית ולזה
הו"א דאכסנאי יהיה פטור קמ"ל דהוא חייב.

אלא דעדיין יש לדון כיון דהמסקנא אתי לאפוקי ממאי דס"ד שפיר י"ל
דלמסקנא קמ"ל דלאו כדס"ד דהוא חיוב בית ואם אינו בביתו הקבוע
יפטר קמ"ל דאינו חיוב בית, או דילמא דבאמת גם לאחר רבותא דאכסנאי
ס"ל דגדר חיוב נר חנוכה הוא חיוב ביתו, אלא דקמ"ל דלא בעינן בית
קבוע אלא כל היכא דיש להגדיר את האכסניה כביתו שפיר דמי להדליק
שם.

והיה מקום לומר ולדייק מדברי הר"ן דרבותא דאכסנאי אתי לומר דאין
חיוב נר חנוכה חיוב הבית ממה דאמר אע"פ שאין לו בית ולא קאמר
אע"פ שהוא בבית האכסניה אלמא דמסברא החיצונה ס"ד הגם דהוא
שוהה בבית האכסניה אין לו בית הוא דבית האכסניה לא מיקרי ביתו,
ולפי"ז נפרש למסקנא דקמ"ל דאע"פ שאין לו בית חייב בנר חנוכה דלאו
חיוב בית הוא, [דכך הוא דרך המשא ומתן בדברי חז"ל דהמסקנא אינו
דוחה לגמרי הא דס"ד].

אלא דכבר כתבתי בספרי נר איש וביתו במילואים פרק ב' סימן א' סעיף
ט"ז דמוכח מדברי הר"ן שבת י. ד"ה הרואה דחיוב נר חנוכה הוא
חיוב הבית ולזה מי שהדליקו עליו בביתו אינו מחוייב לברך ברכת הראיה

נר איש וביתו

ע"ש, ושפיר טפי לפרש בדעת הר"ן דדינא דאכסנאי אתי לומר דאכסניה נמי בית מקרי ולזה אכסנאי חייב בנר חנוכה, [אמנם במנחת אריאל שבת כג. אות י"ב כתב דלמסקנא גם לר"ן אינו חיוב הבית ע"ש והבוחר יבחר].

שיטת הארחות חיים דחייב נר חנוכה הוא חיוב גופו ורכותא דאכסנאי דהנם דיש נר על פתח הבית חייב להדליק

ג. בארחות חיים לר"א הכהן מלוניל הל' חנוכה סי' י"ד כתב באופן אחר וז"ל **הא דאכסנאי אתא לאשמועינן דהוה אמינא חובת תרעא הוא כמו מזוזה כיון שאמר מצוה להניחה על פתח ביתו ואימא שמי שיש לו פתח חייב ומי שאין לו פתח יפטר קמ"ל חייב, ולא דמי למזוזה דמזוזה אפי' יש לו כמה פתחים כלן חייבים ונר חנוכה בחד מינייהו סגי וכן הדר בעליה פטור ממזוזה וחייב בנר חנוכה עכ"ל.**

ולכ"י תידוק בדבריו תראה דפליג בזה על הר"ן דהר"ן כתב דס"ד דכיון שאין לו בית יפטר אבל הארחות חיים לא ס"ד דחסרון דירה תפטר את האכסנאי מחיוב נר חנוכה אלא דס"ד דדין נר חנוכה כדין מזוזה ובאופן שאין לו פתח פרטי יפטר וכיון דכפתח זה כבר קיימת נר חנוכה ואין חיוב להדליק ב' נרות על אותו פתח קמ"ל דאינו חובת פתח ושפיר דמי להדליק ב' נרות על אותו פתח וראיה לדבר שאינו חיוב פתח הוא ממה דגבי מזוזה חייב להניחה על כל פתח משא"כ בנר חנוכה דסגי בנר אחד לכל פתחי הבית.

ולדבריו באופן שהאכסנאי נמצא באכסניה שאין בעה"ב מדליק שם לא ס"ד כלל דיהא פטור מנר חנוכה דהא גם אי אמרת דהוא חיוב פתח הלא יש לו פתח שלא הדליקו שם, ורכותא דאכסנאי הוא באופן שהוא מתאכסן באותו חדר של בעה"ב ובעה"ב כבר הדליק שם.

וכבר כתבתי בספרי נר איש וביתו במילואים פרק ב' סי' א' סעיף י"ח דמבואר להדיא בדברי הארחות חיים סימן י"ג דנר חנוכה הוא חובת גברא ראה שם באורך, וע"ע להלן אות מ"ה מש"כ בשם שו"ת אמרי יעקב בביאור שיטת הארחות חיים.

שיטת הרא"ש דהוא חובת גברא ורכותא דאכסנאי דס"ד דהוא נכלל בנר של בעה"ב

ד. ברא"ש שבת פ"ב סי' ח' כתב וז"ל אמר רב ששת אכסנאי חייב בנר חנוכה ואינו יוצא בנרו של בעה"ב דלא הוי בכלל איש ואשתו עכ"ל.

ולפי תידוק בדבריו תראה דלא ס"ד כלל דאכסנאי יפטר מנר חנוכה דזה ודאי דגם מי שאינו בביתו הקבוע הוא חייב בנר חנוכה אלא ס"ד דכיון שהוא בבית האכסנאי הרי הוא נכלל בנרו של בעה"ב קמ"ל דאינו בכלל נר איש וביתו, וכ"כ הפמ"ג סי' תרע"ז א"א ס"ק ג' וז"ל ודע דאכסנאי צריך להדליק דלא תימה כיון שאוכל על שולחן בעה"ב כבני ביתו דמי ומדינא די בנר אחד קמ"ל דלא כיון דאורח הוא ולמחר ילך לביתו צריך להשתתף בפרוטה עכ"ל, וראה עוד מש"כ בספר נר איש וביתו במילואים פרק ב' סי' ב' סעיף י"ט.²

**בביאור שיטת התוס' בסוכה דכתבו
שתקנו ברכת הרואה למי שאין להם בתים**

ד. כתבו התוס' סוכה מו. ד"ה הרואה נר של חנוכה צריך לברך, בשאר מצוות כגון אלולב וסוכה לא תקינו לברך לרואה, אלא גבי נר חנוכה משום חביבות הנס, וגם משום שיש כמה בני אדם שאין להם בתים ואין בידם לקיים המצוה וכו' עכ"ל.

והיה נראה לדייק מדברי התוס' דחייב נר חנוכה הוא חיוב הבית ומי שאין לו בית פטור מהדלקת הנר.

א"א דלאחר העיון ליכא לאוכחי מדברי התוס' מידי דלפום ריהטא תמוהים דברי התוס' אמאי סתמו וכתבו שיש כמה בני אדם שאין להם בתים הלא גם אלו שאין להם בתים יש שהם אכסנאים ויכולים להדליק בבית האכסניה ולברך שם, ואם כוונתם לומר דגם אין להם אכסניה והרי הם ישנים ברחוב העיר הכי הו"ל למימר דיש כמה בני אדם הישנים ברחוב העיר, וע"כ דאין כוונת התוס' לבא ולהגדיר דנר חנוכה הוא חובת הבית אלא באמת כוונתם לומר המציאות העגומה דיש בני אדם שאין להם בתים והיינו דגם אין להם מקום אכסניה לדור שם ודירתם הוא רחוב העיר ולהם תקנו ברכת הראיה כיון דברחוב העיר לא נתקן להדליק.

ב. ראה עוד בפמ"ג ריש סי' תרע"א משב"ז ס"ק א' דדייק ממש"כ הרא"ש בכלל נר איש ואשתו דס"ל דמה דאמרינן נר איש וביתו ביתו היינו אשתו ולפי"ז לא נזכר בגמרא כלל דחייב נר חנוכה הוא בביתו, והרא"ש לשיטתו אזיל דלזה ס"ד דאכסנאי יהא נכלל בנר בעה"ב הגם שאינו בביתו וקמ"ל דדין זה הוא דווקא באלו שהן דומיא דאיש ואשתו ודו"ק בכל זה.

ב נר איש וביתו

יבאר גדריו חיוב נר חנוכה - להרא"ש וספר תרומה הוא חיוב הגוף
ולחרמב"ם והר"ן הוא חיוב הבית

ו. אתה תחזה דהראשונים פליגי ביסוד וגדר חיוב נר חנוכה, דספר התרומה
והרא"ש ס"ל דמה שהוא נמצא בבית אכסניה אינו סיבה לפוטרו מנר
חנוכה, והוא משום דס"ל דחיוב נר חנוכה אינו חיוב הבית אלא חיוב
הגוף, ומה דצריך ללמדנו דאכסנאי חייב בנר חנוכה לפירוש הרא"ש הוא
משום דס"ד דהאכסנאי נכלל בנרו של בעה"ב ואין לו חיוב עצמי, ולפירוש
ספר התרומה ביאר הוא דס"ד דא"א להדליק בפתח אחד ב' נרות.

אבל הר"ן כתב דלולא האי חידושא דאכסנאי חייב בנר חנוכה הו"א
דיפטר מנר חנוכה כיון שאין לו בית אלמא דהא דאמרינן נר איש
וביתו אתי לאוריי דחיוב נר חנוכה הוא חיוב הבית, וכן ס"ל להרמב"ם
וכנ"ל אות ב'.

מי שיש לו שני דירות אכילתו בדירה אחת ושניתו בדירה אחרת איזה מקום נחשב לדירתו

שיטת הרמ"א והפוסקים דמקום אכילה הוא הקובע לדירה

ז. כתב הטור סי' תרע"ז וז"ל כתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל בתשובות בן
האוכל אצל אביו או האוכל אצל חבירו ויש לו בית מיוחד לשינה צריך
להדליק בו שכיון שיש לו בית מיוחד לשינה והעולם רואין אותו נכנס
ויוצא בו איכא חשדא אם אינו מדליק שאין העולם יודעין שאוכל במקום
אחר וכו' עכ"ל.

ובדרכי משה שם ס"א כתב וז"ל ובתשובות הרשב"א (ח"א) סימן תקמ"ב
כתב דבזמן הזה ידליק במקום שאוכל ולא במקום ששוכב, וכבר
כתבתי למעלה סימן תרע"א (אות ט') דבזמן הזה דאנו מדליקין בפנים לגמרי
ליכא למיחש כלל לעוברים ושבים אם כן אפשר דגם הרא"ש מודה דמדליק
במקום שאוכל ולא במקום ששוכב עכ"ל.

ובן כתב הב"ח ס"ג וז"ל ומ"ש הרא"ש וכו' היינו כדפרישית בסי' תרע"א
ותרע"ב שהיו מדליקין בפתח הבית וכו' ואיכא חשדא מעוברים ושבים
בחצר וכו', אבל לדין שמדליקין בבית החורף בפנים ליכא חשדא אלא
מבני הבית והם יודעים שמדליק במקום שאוכל עכ"ל.

ובשו"ת ערוך סי' תרע"ז ס"א כתב וז"ל אכסנאי שאין מדליקין עליו בביתו
צריך לתת פרוטה לבעה"ב וכו', ואם יש לו פתח פתוח לעצמו

צריך להדליק בפתחו אע"פ שאותו בית אינו מיוחד אלא לשינה והוא אוכל על שולחן בעה"ב והו"ה לבן האוכל אצל אביו, הג"ה וי"א דבזמן הזה שמדליקין בפנים ממש ידליק במקום שאוכל וכן נהגו עכ"ל, וכתב המג"א ס"ק ו' וי"א דבזמן הזה כו' אף הרא"ש מודה בזה (ב"ח ד"מ) עכ"ל.

מבואר מדברי הפוסקים דמדינא מי שיש לו ב' בתים חיוב הדלקתו הוא במקום שאוכל דשם הוא עיקר ביתו אלא דהיכא דאיכא חשדא ידליק במקום שינתו.

יביא דברי הט"ז

דמה שמקום אכילה קובע לדירה ילפינן לה מדין דירה לגבי עירוב

ח. כתב הט"ז שם ס"ק ב' וז"ל רש"ל (בתשובות סי' פ"ה) חתן האוכל בבית חמיו אם יש יכולת בידו אפילו ישן בבית חמיו לא ישתתף אלא ידליק לעצמו משום המהדרין שהרי הוא איש וביתו, ואם ישן בבית אחר פשיטא שחייב להדליק במקום שישן עכ"ל, והוא נגד דעת הרשב"א שזכרתי, ולע"ד דעת הרשב"א עיקר בזה וראיה מעירוב חצירות סי' ש"ע ס"ה מי שאוכל במקום אחד וישן במקום אחר מקום האכילה עיקר כו', ואף שכתב הטור בשם הרא"ש דחייב להדליק במקום השינה אין סותר זה דשם מיירי לדין התלמוד והפוסקים הראשונים שצריך להזהר מחדשד וכמ"ש הטור כאן מפני השכנים וכו' משא"כ לדידן שמדליקין בפנים ואין היכר אלא לבני הבית כמ"ש לעיל ססי' תרע"א והוא מבואר ברשב"א סימן תקמ"א לא אכפת לן במקום השינה שהרי בני הבית הם יודעים שקבוע דירתו לאכילה במקום אחר ושם הוא מדליק כנלע"ד ברור בזה עכ"ל הט"ז.

ומבואר בדברי הט"ז דכל היכא דיש לו ב' דירות ובאחד מקום אכילתו ובאחד מקום שינתו אמרינן דעיקר דירתו הוא במקום אכילתו והוא נלמד מהלכות עירוב.

ולכ"י תידוק עוד תראה דהגם דבמקום שינתו יש לו פרטיות ואין נמצאים שם כי אם בני משפחתו ובמקום אכילתו שהוא בבית חמיו הוא מקום דירה כללי דגם חמיו ובני ביתו אוכלים שם ואפ"ה עיקר דירתו הוא במקום אכילה ושם הוא מדליק.

בביאור שיטת המהרש"ל דכתב ידליק במקום שינה

ט. ובביאור שיטת המהרש"ל (סי' פ"ה) שהביא הט"ז הנ"ל אות ח' לפום ריהטא נראה דהמהרש"ל פליג ע"ד הרמ"א וס"ל דכל היכא דיש לו ב'

דירות אחד לשינה ואחד לאכילה מקום שינתו הוא הקובע לדירה, והגם דלגבי דין עירוב הקובע לדירה הוא מקום אכילה הוא דין מיוחד בדיני עירוב ולא ילפינן מיניה לשאר מקומות ולזה לגבי נר חנוכה מקום שינה הוא העיקר.

וְלַעֲדֵי י"ל דלעולם גם המהרש"ל ס"ל דמקום אכילה הוא הקובע לדירה, אלא דשאני הכא כיון דבבית חמיו הוא מקום דירה כללית לשאר אינשי ומקום שינתו היא דירה פרטית ס"ל למהרש"ל דליכא פרסומי ניסא כ"כ כיון דאין ניכר כ"כ מי הוא המדליק וכמו שכתבו בשו"ת אגרות משה יו"ד ח"ג סי' י"ד אות ה' וכן צידד בשו"ת שבט הלוי ח"ג סי' פ"ג וע"ש ובשו"ת מנחת יצחק ח"ז סי' מ"ח דבבחורי ישיבה עדיף טפי להדליק במקום שינה שניכר טפי מי הוא המדליק והוא יותר פרסום ולזה בבחורי ישיבות ידליקו במקום שינה שהוא יותר פרטי, וכבר הארכתי בעניין זה במכתבים שבסוה"ס סי' ל"ג אות ה' ו'.

אב"ל באופן שמקום אכילתו הוא פרטי כמו מקום השינה גם למהרש"ל מקום האכילה הוא הקובע לדירה, וראה עוד בספר נר איש וביתו במילואים פרק א' סי' א' סכ"ג מש"כ בביאור שיטת המהרש"ל באופן אחר.

שיטת השארית יוסף דמקום שינה הוא הקובע לדירה

י. כתב בשו"ת שארית יוסף סי' ע"ג וז"ל שאלה - בעל הבית שאוכל ושותה בסעודת מריעות אצל חבירו ובא זמן ועת להדליק נרות חנוכה היכן ידליק אצל הסעודה או צריך לילך לביתו להדליק.

תשובה - לפי הנראה זאת השאלה אינה צריכה פנים שהרי כתב בטור א"ח (סי' תרע"ז) וז"ל כתב א"א בתשובה בן האוכל אצל אביו או האוכל אצל חבירו ויש לו בית מיוחד לשינה צריך להדליק שכיון שיש לו בית מיוחד לשינה והעולם רואין אותו נכנס ויוצא בו איכא חשדא אם אינו

ג. ובאמת שם כתבתי לתמוה ע"ד רבותינו זצ"ל דהלא גדר בית לנר חנוכה נלמד מדיני עירוב ושם מקום האכילה קובע אפילו היכא דהאכילה הוא במקום כללי ואינו שווה במקום האכילה כי אם בזמן האכילה וע"ע מש"כ בספר כאן אות נ"ב, וכישוב דבריהם נראה לי דדבריהם א"ש למ"ד דחיוב נר חנוכה אינו חיוב הבית ומ"מ מצוה להניחו על פתח ביתו ועל כרחך הוא בכדי שיהיה ניכר מי הוא המדליק אלמא דאיכא פרסומי ניסא טפי אם ניכר מי הוא המדליק ואכמ"ל.

מדליק בו ואפי' לדידן שאנו מדליקין בפנים ומסתמא בני חצר יודעים שאוכל במקום אחר מ"מ איכא חשד כי השכנים כו' עכ"ל, הרי בהדיא אף כי אוכל אצל אביו תמיד צריך להדליק במקום שלן, ואף כי י"ל שהרא"ש מיירי כשאנו רוצה להדליק כלל ורוצה לסמוך על אביו מ"מ שמעינן דעיקר הדלקת נרות חנוכה אינו הולך אחר מקום אכילה אלא אחר מקום לינה, ועוד י"ל שזאת השאילה היכא שאוכל בקביעות במקום א' דומיא דבן אצל אב אבל כשאנו אוכל רק פעם אחת י"ל שלא עלה על דעת השואל כלל כנדר"ד, והראיה שהרי בהגהות של מנהגי מהר"ר אייזק מטירנא כתב ודווקא במקום לינה מדליק ולא במקום אכילה א"ח ומהר"י ווייל, הרי שכתב במקום לינה ולא במקום אכילה דמשמע אפי' אוכל בקביעות במקום א' מ"מ לינה עיקר כ"ש כשאנו אוכל רק פעם שמקום לינה עיקר, ואף כי אנו שדירתנו מקום אכילה בבית החורף ומקום הלינה בחדר אחר מ"מ זה ידוע כי בולנו מדליקים בבית החורף במקום שאנו אוכלין וידוע שכ"א' יש לו בקרוב תיכף אצל מקום אכילה מקום לינה מקרי ההדלקה מקום לינה אבל לא במקום שאוכל במקרה פעם אחת, או אפי' גם אכל בקביעות והליכת המקום אחר במקום רחוק ממקום אכילה, ודווקא אכסנאי שמדליקין עליו בביתו מותר, וגם אכסנאי אם הוא במקום שאין יהודים בעיר ואינו רואה נרות חנוכה צריך להדליק אף כי מדליקין עליו בביתו כי צריך שיעלה לו זכרון לנס ולפרסמו ולכן החמיר שיעשה אדם שלא יחשדוהו אפילו שכיניו וק"ל, נאם הצעיר יוסף כהן עכ"ל.

והמדויק היטב בדברי השארית יוסף יראה שהוא ס"ל נדהגם דבדין עירוב קיי"ל כרב דמקום פיתא עיקר, מ"מ] לגבי נר חנוכה עיקר דירה היא במקום שינה, (וכבר כתבתי כן בקיצור בספרי נר איש וביתו במילואים פרק א' סי' א' אות י"ט יעו"ש) והוא מדויק ממש"כ וז"ל מ"מ שמעינן דעיקר הדלקת נרות חנוכה אינו הולך אחר מקום אכילה אלא אחר מקום לינה עכ"ל, ואי ס"ל דמדין חשד מדליקין במקום לינה לא הול"ל דעיקר הדלקת נר חנוכה הולך אחר מקום לינה, דהא אינו מעיקר הדין אלא באופן של אין ברירה שלא יהא חשד.

ותו כתב השארית יוסף שם בדבריו וז"ל והראיה שהרי בהגהות של מנהגי מהר"ר אייזק מטירנא כתב ודווקא במקום לינה מדליק ולא במקום אכילה א"ח ומהר"י ווייל עכ"ל הרי שכתב במקום לינה ולא במקום אכילה דמשמע אפי' אוכל בקביעות במקום א' מ"מ לינה עיקר עכ"ל, ומבואר להדיא דאזלינן בתר מקום שינה.

ותו כתב השארית יוסף שם בהמשך דבריו וז"ל ואף כי אנו שדירתינו
מקום אכילה בבית החורף ומקום הלינה בחדר אחר מ"מ זה ידוע כי
כולנו מדליקים בבית החורף במקום שאנו אוכלין וידוע שכל א' יש לו
בקרוב תיכף אצל מקום אכילה מקום לינה מקרי ההדלקה מקום לינה
עכ"ל, והלא כאן איירי שמדליק בביתו הקבוע שאין שם חשד ואפ"ה כתב
דשפיר דמי להדליק במקום אכילה כיון שיש לו אצל מקום אכילה מקום
לינה מקרי ההדלקה במקום לינה, והדברים ברורים בשיטת השארית יוסף
בלא שום פקפוק.

ומה שאין למדים גדר דירה לגבי נר חנוכה מגדרי דירה לגבי עירוב י"ל
בפשטות, דבאמת מסברא מקום שינה נחשב יותר לדירת האדם כי
היא השתמשות יותר פרטית, וגם שם שוהה האדם במשך שעות הרבה
משא"כ במקום אכילה שאינה כי אם זמן מועט, ובפרט כשהוא אוכל בבית
חמיו וכיו"ב שאוכל עם שאר אנשים ואינו נחשב לביתו לעומת ביתו
הפרטי, ורק לגבי דיני עירובין י"ל דהעיקר הוא מקום האכילה מפני
דבשבת אכילה היא העיקר משום עונג שבת, ושבת קבעה אנפשה וכמו
שמצינו כמה פעמים כן בדברי הפוסקים ודו"ק.

ודברי השארית יוסף הובאו להלכה בספר עולת שבת סי' תרע"ז ס"ק א'
ועטרת זקנים יעו"ש, [וציין לו המג"א סי' תרע"ז ס"ק ד' ע"ש (וראה
עוד להלן אות ל' ס"ג מש"כ בזה)].

ובביאור שיטת השארית יוסף ראה עוד בספר נר איש וביתו מילואים פרק
א' סי' ד' סעי' א' ד', ושם בסי' ה' סעי' א', ובסי' ו' ס"א ע"ש
ותמצא נחת.

יבואר דלהלכה מקום אכילה הוא הקובע לדירה

יא. והנה להלכה קיי"ל כדברי הרמ"א דמקום אכילה הוא הקובע לדירה
וכמבואר בסי' תרע"ז בב"ח ס"ג ובמ"א ס"ק ו' ובט"ז סוף ס"ק ב'
וכ"כ המ"ב ס"ק י"ב.

אכסנאי לזמן מועט האם נקרא אכסנאי

**יבא דברי חז"ל דאכסנאי הוא שם כולל לכל הבא לבית חבירו
ואפילו אם הוא באקראי**

יב. יש לדון בהאי דינא דאכסנאי חייב בנר חנוכה אם שם אכסנאי הוא
דווקא מי שמתאכסן באכסניה זמן ממושך או דילמא כל כל אורח הבא

לבית חבירו לאכול שם אכסנאי מקרי והוא שם מושאל לכל מי שאינו עכשיו בביתו.

ולאחר העיון בדברי חז"ל מצאתי בזה חדשות, הנה במס' סוכה נב: אמר רבא בתחילה קראו הלך ולבסוף קראו אורח ולבסוף קראו איש שנאמר (שמואל ב', י"ב ד') ויבא הלך לאיש העשיר ויחמל לקחת מצאנו ומבקרו לעשות לאורח וכתיב ויקח את כבשת האיש הרש ויעשה לאיש הבא אליו, ופירש רש"י הלך עובר דרך עליו ואינו מתאכסן עמו, אורח אכסנאי, איש בעה"ב, ומבואר מדברי רש"י דעובר דרך עליו לא נחשב אורח ולא נחשב לאכסנאי.

ובהגדרת הזמן בו יהא נחשב לאכסנאי מבואר בזהר הקדוש פרשת ואתחנן רסח. דמייתי להאי דרשא דמס' סוכה וז"ל כך הוא יצר הרע כמה דמקרב לביתא מתקרב גבי דבר נש אתער עליה בחובא זעיר דא הוא אורח עראי, חמי דלית דמחי בידיה מה כתיב לעשות לאורח הבא אליו אתעביד ליה אורח אכסנאי בביתא אתער עליה בחובוי יתיר יומא חד או תרין יומין כהאי אורח דשראן ליה בביתא יומא חד או ב' יומין ע"ש, ומבואר להדיא בדברי הזוהר דיש אורח שאינו אכסנאי והוא השוהה בבית חבירו לזמן מה ויש אורח שהוא אכסנאי והוא השוהה בית חבירו יום או יומיים אלמא דבכדי להחשב לאכסנאי הוא מי ששוהה בית חבירו יום אחד או ב' ימים.

ולא דלאחר העיון מוכרח מדברי הש"ס דילן דגם השוהה בבית חבירו לינה אחת באקראי או לאכילה אחת אכסנאי הוי דבערכין טז: אכסנאי דאקראי ופרש"י ד"ה דאקראי כגון אכסנאי שבדרך שלן שם במקרה בעלמא ששקעה לו שם חמה, אלמא דגם מי שלן בבית חבירו ללילה אחת באקראי אכסנאי מקרי.

[ובאמת במדרש רבה בראשית פרשה כ"ב אות ו' א"ר יצחק בתחלה הוא נעשה אורח ואח"כ הוא נעשה בעל הבית הה"ד (שמואל ב' יב) ויחמול לקחת מצאנו ומבקרו לעשות לאורח הבא לו הרי אורח ויקח את כבשת האיש הרש ויעשה לאיש הבא עליו הרי בעל הבית].

וראה עוד במתני' דמאי פ"ג הל' א' מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניה דמאי, ובגמרא ירושלמי אמר רבי יונה מתני' בעניי חברים ובאכסניה כרבי יהושע תני מעשה ברבי יהושע שהלך אחר ר' יוחנן בן זכאי לברור חיל והיו אותן בני עיירות מביאין להן פירות אמר להן רבי

יהושע אם לנו כאן חייבין אנו לעשר ואם לאו אין אנו חייבין לעשר, וראה ובפני משה ד"ה מתני' בעניים כשהן חבירים וכן באכסניה ור' יהושע דאמר דווקא אם לא לנו שם ואם לנו חייבין לעשר ע"ש אלמא דגם האוכל אצל חבירו באקראי ולא לן שם אכסנאי מקרי.

וביון דאשכחן להדיא דשם אכסנאי קאי גם אהני אינשי השוהין באקראי באכסניה לאכילה אחת או שינה אחת א"כ הא דרב ששת מסתם סתים לן דאכסנאי חייב בנר חנוכה כל אכסנאי במשמע.

שיטת הפרישה - דווקא אם שוהה באכסניה לזמן ארוך
מקרי אכסנאי ובפחות מזה מקרי אורח

יג. וידידי הרה"ג מרדכי יהודה גולדנברג שליט"א החונה בעיה"ק ירושלים העירני דהנה הב"י סי' קע"ה כתב וז"ל כתב המרדכי בסוף פרק הרואה (ברכות סוף סי' רט"ז) האלפסי פסק דאכסנאי והאורח לא יברך הטוב והמטיב כי אין זה הטבה כיון שאינו שלו ע"כ, ומש"כ בשם האלפסי בדותא היא שלא נמצא כן בדבריו והדברים עצמם אין להם על מה שיסמוכו שאע"פ שאינו שלו למה לא יברך על מה שהזמין לו הקב"ה מיני יינות לשתות ובמרדכי ישן בדקתי ולא מצאתי בו לשון זה הילכך לא חיישנן ליה כלל עכ"ל.

והפרישה שם סי' קע"ה ס"א וז"ל בבית יוסף בד"ה כתב המרדכי כתב הב"י והדברים בעצמן אין להם על מה שיסמוכו שהאורח והאכסנאי לא יברכו וכו' וי"ל שרצונו לומר שהאורח והאכסנאי הם לא יברכו אלא הבעל הבית יברך שמשמעות הטוב והמטיב ניחא טפי כשבעל הבית מברך להשי"ת שהטיב עמו ומטיב לזולתו לאורח ולאכסנאי כי אכסנאי הוא ג"כ אורח ונקרא אכסנאי על שם שהוא שוהה באכסניה זמן ארוך משא"כ אורח שמזומן לילך לדרכו וכמ"ש בפרק במה מדליקין כג. ורבינו הביאו בהלכות חנוכה סי' תרע"ז אכסנאי מדליק לעצמו עכ"ל.

מבואר להדיא בדברי הפרישה דאכסנאי הוא מי ששוהה באכסניה זמן ארוך וזה דין אכסנאי האמור בחנוכה שנקרא על שם שהייתו באכסניה זמן ארוך אבל האורח שמזומן לילך לדרכו אינו מוגדר לאכסנאי ואינו יכול להדליק באכסניה, ויפה העיר.

יביא הוכחות מדברי הראשונים דס"ל דאורח נמי אכסנאי מקרי

יד. אלא דלאחר העיון נראה לי דלהלכה לא קיי"ל הכי דרש"י בשבת כג. ד"ה אכסנאי כתב אכסנאי אורח עכ"ל אלמא דאורח נמי אכסנאי

מקרי, אלא דברש"י ב"ק יד. ד"ה והפונדק בית גדול שרגילין אורחים ואכסנאין ללון בו, אלמא דגם לרש"י אורח לאו היינו אכסנאי, מיהו ראה שם בנמוקי יוסף ה: שדרכו להעתיק דברי רש"י וז"ל והפונדק בית גדול שרגילין סוחרים ואכסנאין ללון בו, וכן הוא בש"ס עוז והדר בגליון שם אות ג' דבכ"י הגירסא סוחרים ודו"ק בכל זה.

ובכ"כ הר"ן שם שבת י. וז"ל אמר רב ששת אכסנאי, אורח, וכ"כ הנמוקי יוסף בפירוש עמ"ס שבת שם [ובאמת הנמוקי"י בכ"ק ה: העתיק הסוחרים האכסנאין וכנ"ל בשיטת רש"י].

וראה עוד בשאלות דרב אחאי גאון פרשת וישלח שאילתא כ"ו ואפילו אורח חייב לאישתתופי בהדי בעה"ב בנר חנוכה והוא שהיה רווק וכו' כי הא דאמר רב ששת אכסנאי חייב בנר חנוכה וכו' עכ"ל, ובאור זרוע הל' חנוכה סי' שכ"ד וז"ל אמר רב ששת אכסנאי אורח חייב בנר חנוכה ע"ש.

שיטת הרמב"ם דאורח נמי אכסנאי מקרי

פו. וכ"כ הרמב"ם פ"ד מהלכות חנוכה הלכה י"א אורח שמדליקין עליו בתוך ביתו אינו צריך להדליק עליו במקום שנתארח בו, אין לו בית להדליק עליו בו צריך להדליק במקום שנתארח בו ומשתתף עמהן בשמן עכ"ל, הרי לך דהגם דבגמרא אמרינן אכסנאי הרמב"ם פירש דהאי אכסנאי אורח הוא.

והרמב"ם לשיטתו אזיל דבמתני' דמאי פ"ג משנה א' תנן מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי, והרמב"ם בפ"י מהלכות מעשר הלכה י"א כתב מותר להאכיל את העניים דמאי ואת האורחין דמאי וצריך להודיען עכ"ל, ובפירוש הרדב"ז שם ודוקא באכסניה עוברת ואם לנו שם בלילה חייבים לעשר והתירו דבר זה כדי לחזק בעלי האכסניה ולהקל מעליהם עכ"ל, וכ"כ הרמב"ם בפירוש המשניות ואכסניא הן האורחים ע"ש. אלמא דאכסנאי האוכל פעם אחת בבית האכסניה מקרי אכסנאי והרמב"ם קרי ליה אורח דאורח נמי מקרי אכסנאי.

ואתה הקורא דע לך כי הרמב"ם פ"ל דחיוב נר חנוכה הוא חיוב הבית וכנ"ל אות ב' ואפ"ה כתב דסגי להיות אורח באכסניה הרי לך דס"ל דהאי רבותא דאכסנאי אתי לומר דסגי בדירה כל דהוא להחשב בית ודו"ק בכל זה.

מסקנת הדברים

דלהלכה אורח לזמן נמי אכסנאי מקרי וביאור דברי הפרישה

טז. השתא דאתינא להכא דאיכא חילוקא בלשונות בין אורח לאכסנאי וכל הפוסקים לא דייקו בלשונם להדגיש דדוקא אכסנאי חייב בנר חנוכה אלא כתבו בלשונם אורח נמצינו למדין דלהלכה הסכימו הפוסקים דכל אורח חייב בנר חנוכה, דאילו הוי ס"ל דאורח לא מקרי אכסנאי הו"ל לפרושי דדוקא הוהה בבית האכסניה זמן ממושך אבל אורח לאו אכסנאי הוא ואינו יכול להדליק בבית האכסניה וע"כ דס"ל דאכסנאי הוא שם כולל לכל המתארח בבית חבירו הן לזמן רב והן לזמן מועט.

וראה עוד במג"א סי' קע"ה ס"ק ד' דכתב וז"ל ולענ"ד קשה למה נקט האכסנאי והאורח הול"ל האורח לחודיה ונ"ל דאכסנאי פירושו הבעה"ב וכו' והרי"ף לשיטתיה אזיל דכתב הטור סי' רכ"א בשמו דאין מברך על הגשמים אא"כ יש לו שותף באותה שדה הא לא"ה מברך שהחיינו אע"ג דאחרים נהנים ג"כ מהגשמים מ"מ בעינן שיהיו הוא וחבירו שותפין באותו דבר ה"נ בעינן שיהיו שותפין ביין משא"כ באורח שאין לו חלק בו אף הבעה"ב אינו מברך דהאיך יאמר המיטיב לאחרני דליכא הטבה לאחרני שאינו שלו ע"ש, נמצא דלהמג"א אינו מוכרח דאיכא חילוקא לדינא בין אורח לאכסנאי ואכסנאי דכתב המרדכי לא קאי על המתארח כי אם על המארח בעל האכסניה, וראה להלן אות ל"א דלשיטת המג"א כל היכא דבא לאכול בבית חבירו בכוונה תחילה מקרי אכסנאי ודו"ק.

ולע"ד דהפרישה נמי ידע דהרמב"ם ושאר ראשונים לא חילקו בין אורח לאכסנאי אלא שהוא דייק מדברי הטור בדוקא דהטור בוודאי ראה דברי הרמב"ם ושאר שכתבו דאכסנאי היינו אורח ואפ"ה דייק הטור לכתוב אכסנאי ע"כ הוא משום דס"ל דדוקא אכסנאי הוהה באכסניה לזמן ארוך מדליק לעצמו.

אכסנאי שהוא דירה לזמן האם גם בזה נאמר דמקום אכילה קובע לאכסניה

ידון האם גם באכסניה נתחדש האי דינא
דמקום אכילה הוא הקובע לחשיב לאכסניה

יז. ודע דהפוסקים הנ"ל איירי במי שאכילתו הקבועה הוא בבית אחד ושינתו במקום אחר, ויש לדון באכסנאי ליום אחד או יומיים וכיו"ב ואכילתו במקום אחד ושינתו במקום אחר אי גם בכה"ג נימא דמקום אכילה הוא הקובע לדירה⁷.

ובן יש להסתפק היכא שהוא אכסנאי רק לאכילה ואח"כ ישוב לביתו הקבוע אי גם בכה"ג נימא דכיון שבשעת חיוב הדלקת הנר הוא אוכל באכסניה שם הוא מקום דירתו עתה או דילמא דבכה"ג אין האכילה קובעת כלל.

שיטת הב"ח דבאכילה אחת באכסניה יש לו דין אכסנאי ומדליק
שם גם אם יש לו בית דירה בסמיכות

יח. הנה הטור סי' תרע"ז כתב וז"ל כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובות בן האוכל אצל אביו או האוכל אצל חברו ויש לו בית מיוחד לשינה צריך להדליק בו שכיון שיש לו בית מיוחד לשינה והעולם רואין אותו נכנס ויוצא איכא חשדא אם אינו מדליק שאין העולם יודעין שמדליק במקום אחר, ואפ"ל לדידן שאנו מדליקין בפנים ומסתמא בני החצר יודעין שאוכל במקום אחד אפ"ה שייך חשד כי השכנים עוברים ושבים לפני פתח הבית ורואים שאינו מדליק עכ"ל הטור.

וכתב הב"ח שם ס"ב וז"ל ומ"ש הרא"ש אפילו לדידן וכו' היינו כדפרישית בסי' תרע"א ותרע"ב שהיו מדליקין בפתח הבית הסמוך לחצר אלא שהיו מדליקין בפנים ואיכא חשדא מעוברים ושבים בחצר שאינן מבני החצר והפתח פתוח ולא הדליק, אבל לדידן שמדליקין בבית החורף בפנים ליכא חשדא אלא מבני הבית והם יודעין שמדליק במקום שאוכל.

מיהו דווקא כשאוכל בקביעות במקום אחד, אבל מי שסועד בסעודה אצל חבירו בהא ודאי איכא חשדא מבני ביתו כשלא הדליק בביתו

ד. ראה פרטי הדינים בזה בספר נר איש וביתו סי' ד' סט"ו.

במקום שרגיל להדליק, ולכן צריך לילך תחילה לביתו ולהדליק ולחזור לסעודתו, מיהו אם אשתו מדלקת עליו אין צריך לילך לביתו כמוש"כ בסוף סימן תרע"ה (ד"ה ולא), ואע"פ דצריך לכתחילה לעמוד אצל מי שמדליק עליו מ"מ אינו מעכב, ומדינא יוצא אפילו אינו עומד אצלו דעיקר החיוב על ממונו להדליק נרות לפרסומי ניסא, והא דדאי צריך לברך על הראיה במקום שסועד אצל חבירו כיון שלא עמד בביתו בשעה שהיו מדליקין עליו כדלעיל בסי' תרע"ו.

ומ"מ מצוה מן המובחר שילך לביתו וידליק בעצמו דכל מצוה מצוה בו יותר מבשלוחו כדאיתא בריש האיש מקדש (קידושין מא). דהא רבא מלח שיבוטא עכ"ל הב"ח.

ול"כ תידוק בדברי הב"ח שכתב אבל מי שסועד בסעודה אצל חבירו בהא דדאי איכא חשדא מבני ביתו כשלא הדליק בביתו במקום שרגיל להדליק ומשמע דכל המניעה להדליק בבית חבירו הוא משום חשדא של בני ביתו אבל לולי דין חשד שפיר דמי להדליק בבית חבירו גם אם יש לו בית באותו העיר וסועד סעודה אחת אצל חבירו ואח"כ ישוב לביתו ללון שם ואפ"ה אכסנאי מקרי ומדליק שם ולא זו בלבד אלא שבני ביתו שגשגו בביתם הקבוע יוצאים י"ח בהדלקה שהוא מדליק בבית חבירו, ונההיכחה לכך היא מדקאמר ואם אשתו מדלקת עליו אינו צריך לילך לביתו משמע דלולי החשד היה יכול להדליק בבית האכסניה ואין אשתו מדלקת בביתו].

ומבואר להדיא דס"ל לב"ח דהאי דינא דאכסנאי חייב בנר חנוכה אתי לומר דדירה כל דהוא חשיב דירה לגבי הדלקת נר חנוכה וגם מי שיש לו בית דירה בסמיכות למקום האכסניה אינו צריך לילך להדליק בביתו הקבוע ואפילו בני ביתו הנמצאים בביתו הקבוע יוצאים י"ח בהדלקתו בבית האכסניה ורק באופן דאיכא חשדא צריך לילך ולהדליק בביתו הקבוע.

וב"כ בביאור שיטת הב"ח בשו"ת שבט הלוי ח"ג סי' פ"ג ובשו"ת אמרי יעקב ח"א סי' ע"ד ס"ב יעו"ש, וכ"כ הרה"ג חיים אבערלאנדער שליט"א רב דקהל שארית ישראל בקובץ אור ישראל גליון ו' עמ' מ"ג, ובנטעי גבריאל חנוכה פרק י"א הערה ו', וכ"כ הרה"ג יוסף מאיר מושיקוביץ שליט"א בקובץ פעמי יעקב חלק כ"ז עמ' נ"ז והרה"ג נפתלי ישראל גראס שליט"א מובא במכתבים שבסוה"ס סי' א' או א' ב' ע"ש.

בביאור גדרי אכסנאי והמסתעף

וראה במכתבים שבסוה"ס סי' י"ב מש"כ הגה"צ הרי"מ מארגענשטרן
שליט"א בביאור דברי הב"ח וראה תשובתי אליו שם סי' י"ג
והבוחר יבחר.

וכבר הארכתי בביאור שיטתו בספרי נר איש וביתו במילואים פרק ראשון
סי' ב' ס"ז, ובפרק ב' סי' א' סכ"ג דהב"ח ס"ל דהוא חיוב הגוף
ואינו חיוב הבית אלא דתקנת חז"ל היתה להדליק על פתח הבית ולזה כל
היכא דמדליק על פתח בית כל דהוא שפיר דמי יעו"ש.

שיטת הט"ז - דהאוכל שעה ושתים בבית חברו אינו יכול להדליק שם והרי הוא כמדליק על רחוב העיר

יט. והנה הט"ז בסי' תרע"ז ס"ק ב' פליג על דברי הב"ח ופתח לן פתח
כחודו של מחט בהגדרת דין זה דאכסנאי, הנה בשו"ע בסי' תרע"ז
ס"א כתב וז"ל אכסנאי שאין מדליקין עליו בביתו צריך לתת פרוטה
לבעה"ב להשתתף עמו בשמן של נר חנוכה ואם יש לו פתח פתוח לעצמו
צריך להדליק בפתחו ואע"פ שאותו בית אינו מיוחד אלא לשינה והוא
אוכל על שולחן בעה"ב והו"ה לבן האוכל אצל אביו, הג"ה וי"א דבזמן
הזה שמדליקים בפנים ממש ידליק במקום שאוכל וכן נהגו עכ"ל.

ובתב הט"ז בס"ק ב' וז"ל לאשמועינן דין האכסנאי באכסניא ואע"פ שאין
לו בית, בתשובות רשב"א סי' תקמ"א כתב מי שאוכל על שולחן
בעה"ב ואפילו שוכב בבית שני בפ"ע א"צ להדליק אבל צריך להשתתף עם
בע"ה כאכסנאי שאין לו בית במקום אחר עכ"ל, מזה יליף רמ"א דלא
אזלינן בתר מקום השינה דא"כ הו"ל לזה חיוב להדליק במקום ששוכב,
ונראה דגם רמ"א לא מיירי אלא במי שיש לו תמיד חדר מיוחד לאכילה
וחדר אחר לשכיבה אך העיקר הוא חדר האכילה וכנדון דהרשב"א שזכרתי,
משא"כ במי שיש לו דירה בעיר והולך פעם אחת חוץ לביתו וסועד אצל
חבירו פשיטא שלא יניח ביתו וידליק בבית שהוא אוכל שם פעם אחת
אצל חבירו אלא צריך לילך לביתו להדליק שם, ואם אחזו תאוות האכילה
ואינו רוצה לזוז משם עכשיו יצוה לבני ביתו שידליקו עליו בביתו דאותו
בית שהוא סועד שם אין דינו אלא כאכסנאי שמדליקין עליו בבית והוא
אינו מדליק במקום שהוא, ואפילו למש"כ בסמוך דאכסנאי רשאי להדליק
גם במקום שהוא שם היינו שעכשיו תהיה גם שכיבתו שם משא"כ בזה
שיאכל כאן שעה או שתים וישוב למקומו אין שום סברא לומר שידליק שם
ולא בביתו דאז הוי כאילו עומד בשעת הדלקה על רחוב העיר דאין שייך

לב נר איש וביתו

לו שם הדלקה, הגם שראיתי קצת בני אדם בשעה שאוכלים בסעודה אצל אדם אחר שולחים אחר נרותיהם ודולקים שם וסומכים על הג"ה זו וטעות הוא בידם ואינם מבינים דבר זה עכ"ל הט"ז.

כמה דיוקים בדברי הט"ז

ב. הנה דברי הטורי זהב נחמדים מזהב ומפז רב ומזוקקים היטב ויש להעיר כמה דיוקים בלשונו הזהב -

א. המדייק בט"ז יראה דלא מקרי אכסנאי אם ישהה בבית האכסניה בלא אכילה וכל הדיון הוא היכא שאוכל שם שעה או שתיים אי נחשב לאכסנאי, וטעמא בעי.

ב. הט"ז איירי באופן שאחר אכילתו הוא שב לביתו ללון שם, אבל אם הוא נשאר ללון בבית חבירו זה ברור שיכול להדליק בבית חבירו וכמבואר בדבריו להדיא, ומשמע דבכל אופן איירי וגם אם הוא מהחרדים על דבר ה' וממעוררי השחר המשכימים בחצות הלילה נמי מדליק שם הגם דשהייתו שם בסך הכל אינו כי אם ו' שעות ומיד הוא שב לביתו שפיר דמי להדליק בבית האכסניה, ומה הסברא בזה.

ג. הט"ז איירי במי שהוא אוכל פעם אחת בבית חבירו שעה או שתיים, [הנה זה ברור דגם אם במשך ימי החנוכה יאכל שוב אצל אותו חבר עדיין פעם אחת מקרי כיון שהוא שב לביתו ולקביעותו הראשון וכשהוא הולך ואוכל אצל חבירו למחרת פעם אחת היא], ויש לדון מה הדין אם באותו היום הוא אוכל ב' או ג' פעמים בבית חבירו אם הוא עדיין נחשב שהוא ברחוב העיר או דילמא דבכה"ג הרי הוא קבוע בבית חבירו וגם אם שב לביתו לאחר אותן סעודות מ"מ עכשיו דירתו בבית חבירו ושפיר דמי להדליק שם.

ד. הט"ז כתב דהוא אוכל שעה או שתיים בבית חבירו, ומה הדין אם סעודה זו היא סעודה גדולה הנמשכת כמה שעות האם נימא דבכה"ג אותה סעודה נחשבת לקביעות ושפיר דמי להדליק שם, או דכוונתו לומר דכל היכא שלאחר הסעודה שב לביתו לא יועיל אכילתו בבית חבירו להחשיבו כאכסנאי אלא הרי הוא כמדליק ברחוב העיר.

ה. הט"ז איירי באופן שבני ביתו נשארו בביתם הקבוע והוא בעצמו הלך לאכול שעה או שתיים בבית חבירו, ומה הדין באופן שהלך עם משפחתו לאכול שעה או שתיים בבית חבירו.

ו. הט"ז איירי באופן שיש לו בית באותו העיר, ומה הדין אם ביתו הקבוע הוא בעיר אחרת דבאופן זה י"ל דבעת שהייתו באכסניה אין דעתו על ביתו והרי הוא נמצא באכסניה באופן של קביעות, או דאמרינן דכל היכא דשוהה בבית חבירו לשעה או שנים אין נחשב לאכסנאי.

ז. מש"כ הט"ז וז"ל פשיטא שלא יניח ביתו וידליק בבית שהוא אוכל שם פעם אחת אצל חבירו אלא צריך לילך לביתו להדליק שם, האם ר"ל דתליא בדעת האכסנאי והיינו דבכה"ג שאינו שוהה בית חבירו כי אם באקראי פשיטא שלא יניח ביתו וידליק באכסניה, וכיון דתליא בדעתו אם הוא חפץ להניח ביתו ולהחליט דלעת הזאת ביתו הוא באכסניה זו שפיר דמי, או דילמא דדין הוא ופשיטא הוא מצד הדין דאינו יכול להניח ביתו ולהדליק באכסניה ולא תליא בדעתו כלל.

ומעתה אעבור להבנת דברי הט"ז והגדרת גדרי אכסנאי וראיתי שיש בזה ב' מהלכים עיקרים המסתעפים לכמה סניפים -

המהלך האחד דהאי היתר לאכסנאי דחייב בנר חנוכה באכסניה אינו כי אם באופן שנעקר ביתו הקבוע ודווקא באופן זה חל שם בית על האכסניה ושפיר דמי להדליק שם, וכל זמן שלא נעקר שם הבית הקבוע אינו מדליק באכסניה.

והמהלך השני דהאי דינא דאכסנאי חייב בנר חנוכה אתי לומר דאין צורך להדליק נר חנוכה דווקא בדירתו הקבוע אלא דבכל דירה כל דהוא שפיר דמי להדליק וע"כ גם אם עדיין שם דירה על דירתו הקבועה לא אכפת לן ויכול להדליק בבית האכסניה ובתנאי שיהיה לו שייכות לאכסניה כדי שיקרא בשם אכסנאי.

ולאחר העיון היטב הדק בשרשי הדברים ולאחר החיפוש מחיפוש ומציאה ממצאה נלע"ד דלמסקנא העיקר הוא המהלך השני כאשר עיני הקורא תחזינה להלן, ויהא רעוא שלא נכשל בדבר הלכה.

דעת הסוברים דאינו נחשב אכסנאי כל זמן שיש שם בית על דירתו הקבועה

דעת הסוברים דדין אכסנאי הוא רק אם שוהה שם ח' ימי חנוכה

בא. בשו"ת ישא יוסף ח"א סי' קמ"ז עמ' רל"ב כתב וז"ל הוראת הגרי"ש א"שייב (ש"יט"א) זצ"ל דההולך מביתו ליום אחד חובת ההדלקה נותרה בבית שהרי לא עקר מביתו, וניתן להביא ראיה לדבריו ממש"כ

הפר"ח (סי' תרע"ז המוזכרים בבה"ל שם ד"ה במקום שאוכל) דאם עקר עצמו לבית אחר לכל ח' ימי החנוכה חשיב עקר (ופעם שמעתי ממרן (שליט"א) זצ"ל שיתכן וה"ה אף ברוב ימים) אולם במתארח ליום אחד הרי לא נעקר מביתו ומכיון שהוא מדליק כדינא דהשו"ע על פתח ביתו מבחוץ הרי חייב הוא לקיים המצוה בביתו ע"י שליח עכ"ל.

ולפום ריהטא נראה דס"ל דהא דאמרינן מצוות חנוכה נר איש וביתו היינו שחייב נר חנוכה הוא דווקא בביתו ממש דיש לו כ"ל גדר דירה ובלא"ה אין לו חיוב הדלקה, ומה שנתחדש דאכסנאי חייב בנר חנוכה הוא באופן דעקר מביתו לגמרי ובאופן זה חל על האכסניה שם בית ולזה צריך שישנה בית האכסניה ח' ימים בדווקא ובבה"ג יכול להדליק שם, אבל בפחות מזה לא נעקר החיוב מביתו ושוב אינו יכול להדליק באכסניה.

ואני בעניי לא זכיתי להבין הדברים וכדלהלן -

א. גם אי נימא דלזה כוונת הפרי חדש הא ודאי דהט"ז פליג עליה דהא כתב להדיא וז"ל ואפילו למש"כ בסמוך דאכסנאי רשאי להדליק גם במקום שהוא שם היינו שעכשיו תהיה גם שכיבתו שם עכ"ל, אלמא דסגי בשהיה של לילה אחת בכדי להחשב אכסנאי ואמאי לא הביאו הפוסקים דברי הט"ז.

ב. עוד תמוה לי כיון דס"ל דגם אכסניה צריך שיהיה עליו שם בית אמאי סגי בח' ימים הא בפחות מל' יום לאו דירה מקרי וכמבואר בשו"ע יו"ד סי' רפ"ו סכ"ב השוכר בית בחוץ לארץ והדר בפונדק בארץ ישראל פטור ממזוזה שלוש ימים ע"ש.

והיה מקום לומר ולחלק דבכל דירה דבסתמא כי אגר אינש ביתא לזמן רב ואז אמרינן דבכדי להגדיר זה לדירה בעי ל' יום, משא"כ לגבי נר חנוכה דמצותה ח' ימים סגי בדירת ח' ימים בכדי להגדירה כביתו.

אלא דהם אמרו דלא בעינן דווקא ח' ימי החנוכה וסגי שישנה באכסניה זו רוב ימי החנוכה ד' או ה' ימים, וממנ"פ אי קביעות הדירה נמדד לפי מצותה מה"ה יהא סגי בד' או ה' ימים ואי גדר הדירה נמדד כבכל דיני התורה יהיה צריך לשהות שם לכה"פ ל' יום.

ולאחר העיון ראיתי בספר בשבות יצחק חנוכה פרק ו' עמ' ק"ט ק"י שהביא דברי הגרי"ש אלישיב זצ"ל וז"ל דמקום שמדליקין בפנים אם אוכל וישן בבית חבירו יום אחד מדליק שם כדין אכסנאי וא"צ להדליק בביתו, אבל כשהדין להדליק בחוץ משום פרסומי ניסא לבני רה"ר צריך

בביאור גדרי אכסנאי והמסתעף

לה

להדליק בביתו כיון דמונח חיובא על בני הבית להדליק שם נ"ח וכו', וכל זה הוא רק אם יהיה בביתו רוב ימי החנוכה אבל אם יהיה בביתו מקצת ימי החנוכה כשאנינו שם א"צ להדליק בבית עכ"ל, ולפי"ז דברי הפרי חדש לא פליגי על דברי הט"ז, אלא דעדיין תמוה לפרש דהט"ז איירי באופן שמדליקין בפנים דווקא וצ"ע.

ומהשתא א"ש הערות הנ"ל דבאמת גם לדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל אכסנאי לזמן מקרי אכסנאי וגם אם עדיין שם בית על ביתו הקבוע אלא דכל היכא דלא עקר שם בית מביתו הקבוע והוא נוהג להדליק בחוץ משום פרסומי ניסא ס"ל דחל שם חיוב על הבית לפרסם הנס וצריך להדליק שם ע"י שליח, ורק אם עקא מביתו רוב ימי החנוכה פקע החיוב מהבית לפרסם הנס ואינו צריך להדליק בביתו הקבוע אלא מדליק באכסניה וא"ש.

ג. אלא דלע"ד עדיין תמוהין הדברים הלא חז"ל סתמו דבריהם ואמרו אכסנאי חייב בנר חנוכה ומשמע דאם מדליק באכסניה שפיר דמי ולא חיישינן למה שאינו מדליק בביתו הקבוע, ומדלא פירשו כמה זמן ישהה באכסניה ויהא נחשב אכסנאי משמע דבאכסניה כל דהוא סגי ומאן מפסי להגדיר הגדרות בדבריהם ולומר דאין עליו היתרא דאכסנאי כי אם היכא ששוהה שם ח' ימים.

ד. ומה שהביאו ראיה מדברי הפרי חדש ראה מש"כ בעניי להלן אות ל"ז ל"ח דדברי הפרי חדש מתפרשים באופן אחר יעו"ש.

דעת הסוברים דהיכא דביתו הקבוע נמצא דבקירבת מקום לאכסניה לא תיקנו דין אכסנאי

כב. וידידי הרה"ג אברהם יהודא שטיין שליט"א דומ"צ באשדוד כתב בבמכתבים שבסוה"ס סי' כ"ח אות י"א די"ל דבאמת אכסנאי ליומא חדא נמי נחשב אכסנאי ושפיר דמי להדליק שם, מיהו כל האי דינא דאכסנאי הוא דווקא אם אין ביתו בקירבת מקום אבל כשיש לו בית בקירבת מקום בכה"ג לא תקון חז"ל להדליק בבית האכסנאי, וכ"כ בספר בגדי שש ח"א סי' נ"ג אות ט'.

והיה מקום לדייק כן מלשון הר"ן שבת י. ד"ה אר"ש אכסניא וז"ל אורח **אע"פ שאין לו בית** דלא תימה דין נר חנוכה כדין מזוזה דכל מי שאין לו בית פטור מן המזוזה עכ"ל, ומשמע מדבריו דהיתר לאכסנאי הוא כשאין לו בית אבל אם יש לו בית לא תקון רבנן.

ולכאורה תמוהים הדברים דממנ"פ אי אכסניה מקרי בית לגבי נר חנוכה מה"ת דלא ידליק שם אם חוזר לביתו הקבוע, ואם אינו נחשב לבית איך יוכל להדליק שם באופן שאינו חוזר לביתו.

ונצטרך לומר דמדינא מצוות נר חנוכה נר איש וביתו היינו בביתו הקבוע דגדר חיוב נר חנוכה הוא חובת בית ואינו יוצא ידי חובתו אם מדליק במקום שאינו ביתו, ונתחדש בדינא דאכסנאי דאינו יוצא ידי חובת הבית לכה"פ יקיים מצוה שעל גופו להל ולהודות על הנסים והנפלאות.

ומעתה זכינו לדבר מחודש דב' דינים נאמרו במצוות הדלקת נר חנוכה א. חובת הבית ב. חובת גברא להודות, ובאופן שהוא מדליק בביתו מקיים בשלימות מצוות הדלקת נר חנוכה, והיכא שאינו בביתו אינו מקיים בשלימות מצוות נר חנוכה אבל חייב הוא להדליק בשביל לצאת החובת גברא שיש בהדלקת נר חנוכה הדלקה במקום אחר שאינו ביתו, ולזה כשיש לו בית בסמיכות לאכסניה לא התירו לו להדליק בבית האכסניה^ה.

כג. שוב ראיתי בספר מאי חנוכה להגאון רבי יחזקאל ראטה שליט"א בפסקי הלכות ס"ז העתיק דברי הט"ז וז"ל והט"ז כתב שם בס"ק ב' וכו' מזה יליף רמ"א דלא אזלינן בתר מקום השינה וכו' משא"כ במי שיש לו דירה בעיר והולך פעם אחת חוץ לביתו וסועד אצל חבירו פשיטא שלא

ה. והיה אפשר להעמיס זה בכוונת הט"ז כמה שכתב וז"ל משא"כ בזה שיאכל כאן שעה או שתיים וישוב למקומו אין שום סברא לומר שידליק שם ולא בביתו דאז הוי כאילו עומד בשעת הדלקה על רחוב העיר דאין שייך לו שם הדלקה, וכוונתו לומר בכה"ג הרי הוא כעומד ברחוב העיר דאינו מקיים חובת הבית אלא חובת גברא ולא התירו לו חז"ל לבטל חובת הבית באופן זה.

אלא דלפי"ז נצטרך לומר דמי שאין לו בית ויש לו חובת גברא שפיר דמי להדליק ברחוב העיר וזה א"א להעמיס בדברי הט"ז דהוא כתב דאז הוי כאילו עומד בשעת הדלקה על רחוב העיר דאין שייך לו שם הדלקה, ולהנ"ל הא שפיר שייך שם הדלקה אלא דאינו יוצא חובת בית, והיה אפשר לדחוק ולומר דמש"כ דאין שייך לו שם הדלקה הוא משום דיש לו בית באותו העיר ובכה"ג לא התירו לו חז"ל להדליק ברחוב העיר, והוא דחוק מאד להעמיס כן בדברי הט"ז דבפשטות כוונתו לומר דכיון דאינו נמצא בקביעות בבית חבירו נחשב בית חבירו לרחוב העיר דאין שייך להדליק שם דלא תקנו חז"ל להדליק כי אם על פתח הבית.

יניח ביתו וידליק בבית שהוא אוכל שם פעם אחת אצל חבירו אלא צריך לילך לביתו להדליק שם עכ"ל הט"ז, והנה מה דהצריך הט"ז לילך לביתו להדליק ולא להדליק במקום שאוכל נראה דהיינו אם הוא באותו העיר דווקא אבל מעיר לעיר אין צריך לילך לביתו אף שבדעתו ליסע לביתו באותו הלילה, אמנם מויליאמ' לב"פ אפשר כיון שהם תחת שם אחד שקורין ברוקלין וכן כותבין בגיטין צריך לחזור לביתו דמקרי עיר אחד ממש וצ"ע.

ובהערה ב' שם כתב וז"ל דבכל הדברים שמצינו שנתנו עליו הדין של מקומו שיצאו משם, כגון מקרא מגילה שהוא בן פרוז ונמצא במוקף ב"ד באופן שלא יהיה מוקף בן יומו עיין מגילה י"ט לא מצינו שיחייבו אותו לחזור למקומו, וא"כ לענין נ"ח אף שבדעתו לחזור מ"מ כיון שבעת קיום המצוה דעתו להשאר כאן אין לחייבו לחזור למקומו כעת מיד וכו' וה"נ לענינינו כל שהוא במקום רחוק אף שיכול ליסוע עם קאר מקרי דרך רחוק ואין חיוב עליו לחזור לביתו ומדליק במקום שהוא שם עכ"ל.

וסמך לדבריו כתב הר"ג חיים אבערלאנדער שליט"א רב דקהל שארית ישראל בקובץ אור ישראל גליון ו' עמ' מ"א לדייק כן ממש"כ הט"ז וז"ל משא"כ במי שיש לו דירה בעיר והולך פעם אחת חוץ לביתו וסועד אצל חבירו פשיטא שלא יניח ביתו וידליק בבית שהוא אוכל שם פעם אחת אצל חבירו אלא צריך לילך לביתו להדליק שם וכו' ומבואר מדבריו דכל הסברא דאינו יכול להדליק בבית האכסניה הוא דוקא אם מניח ביתו אבל היכא שאינו מניח ביתו דאין ביתו בסמיכות למקום האכסניה שפיר דמי להדליק במקום האכסניה¹.

והנה להבנה זו צריך לומר דדין אכסנאי לא אתי לומר דכל היכא דבא אורח לבית האכסניה מדליק שם אלא דווקא אם עקר מביתו והיינו שבשעת ההדלקה אין ביתו נמצא בסמיכות למקום זה אז הותר לו להדליק באכסניה ולא הצריכוהו לחזור לביתו להדליק.

1. ולע"ד נראה דהגם דצדק בדבריו דהט"ז איירי בדווקא דביתו הוא באותו העיר אבל מה שדייק מלשונו שכתב שלא יניח ביתו דיסוד החילוק הוא אם הוא מניח ביתו לע"ד לא לזה היתה כוונת הט"ז אלא כוונתו לומר דחז"ל שתקנו דאכסנאי חייב בנר חנוכה בכה"ג שביתו בסמיכות לבית האכסניה פשיטא שחז"ל לא תקנו שיניח ביתו וידליק במקום האכסניה אלא צריך לילך לביתו להדליק שם ודו"ק.

אלא דדבריהם צ"ע -

א. הלא חז"ל סתמו וכתבו דאכסנאי חייב בנר חנוכה וכיצד יתכן להעמיס בדבריהם ולומר דהאי תקנתא אינה כי אם למי שאין לו בית בקירבת מקום אבל כשיש לו בית בקירבת מקום לא תקון חז"ל.

ב. ותו הלא הט"ז כתב להדיא דאם תהיה לינתו במקום זה שפיר דמי להדליק בבית האכסניה ואי אמרינן דכל היכא דיש לו בית בסמיכות לאכסניה לא התירו לו חז"ל להדליק באכסניה גם בכה"ג נימא ליה שיחזור לביתו להדליק, ואת"ל דבכה"ג לא אטרחוהו רבנן כל זה הו"ל למימר בפירוש דכל האי תקנתא דאכסנאי הוא בכדי למנוע טירחא והיכא דליכא טירחא אינו יכול להדליק בבית האכסנאי.

ג. ומה דהגר"י ראטה שליט"א למד דין זה מדין פרזים ומוקפים לע"ד אינו דמיון כלל דשאני לגבי קריאת מגילה דילפינן לה מקרא דפרוז בן יומו מקרי פרוז ומוקף בן יומו מקרי מוקף והוא דין מיוחד ובזה אמרינן דכל היכא דהוא פרוז בן יומו וכו' דינו כדין אותו מקום שהוא נמצא, משא"כ לגבי נר חנוכה דתליא בדין דירה ובית אי אמרינן דההדלקה באכסניה אינה לכתחילה ולא הותר לעזוב ביתו הקבוע ולהדליק באכסניה א"כ נימא דכל היכא דיכול לחזור ולהדליק בביתו יחזור וידליק, ומאי אכפת לן אם ביתו אינו באותו העיר.

ד. ותו מאין נדע איך להגדיר מקום טירחא, ואיך יתכן להעמיס כדבר הזה בדברי הגמרא והפוסקים שסתמו דבריהם ואמרו דאכסנאי חייב בנר חנוכה.

דעת הסוברים

דאכסניה מקרי ביתו רק באופן דבבית הקבוע אין איש בבית

כד. וידידי הרה"ג נפתלי ישראל גראס דומו"צ בירושלים הובאו דבריו במכתבים שבסוה"ס סי' א' [וע"ש חליפת מכתכבים בעניין זה עד סימן ט'] פירש דברי הט"ז דמי שמורה היתר להדליק בבית חברו אע"פ שאינו שם בקביעות (בתנאי שגם בני ביתו עמו) הוא מפני שס"ל שחובת הבית אינו אלא כשיש מי מבני הבית בביתו שאז נקרא על זה שם "ביתו" כעת, אבל אם אין אף אחד בבית, הרי שלענין מצות נר חנוכה שכל ענינו פרסום הנס לבני הבית (בזממה"ז שאין היכר לבני רה"ר) וזהו המודד והקובע באיזה מקום להדליק, אזי "מתבטל ונפקע שם בית מבית זה", כיון שאינו ראוי להיקרא עוד בשם "ביתו" לענין נר חנוכה שקבעוהו בביתו מפני פרסום

הנס דוקא וכעת התבטלה מפני היותה ריק מבני אדם ואין למי לפרסם בבית זה ובכה"ג נעקר שם בית מביתו הקבוע ובית האכסניה הוא ביתו עכשיו ושפיר דמי להדליק שם.

ובדומה לזה כתב הרה"ג חיים אבערלאנדער שליט"א רב דקהל שארית ישראל בקובץ אור ישראל גליון ו' עמ' מ"ד ובגליון ל"ד עמ' נ"ד וז"ל דעיקר טעם הט"ז דאינו יכול להדליק הוא משום דמניח ביתו וכו' וכן"ל וביתו לגבי נר חנוכה היינו במקום שדרים שם דהרי בית בלי דיירים אינו מחוייב בנר חנוכה וע"כ דעיקר חיוב נר חנוכה חל על בני ביתו ולא על עצם הבית וע"כ אם בני ביתו נשארו בביתו עדיין שם בית עליו ואינו יכול להדליק במקום דנמצא שם רק באקראי משא"כ אם בני ביתו נמצאים עמו ביחד אזי בטל שם בית מביתו דהא ביתו ריק דאין דרים שם עכשיו ואינו נקרא בית לגבי נר חנוכה והמקום שנמצא שם עכשיו עם בני ביתו הוא ביתו ושפיר יכול להדליק שם¹.

ולע"ד ליכא למימר הכי ואבאר דברי -

א. הגם דבגמרא בסתמא אמרינן אכסנאי חייב בנר חנוכה י"ל דאיירי באופן שאין בני ביתו בבית וראיה לזה דבגמרא תיכף להאי מימרא מיייתנן דברי רבי זירא מריש הוי משתתפנא בפריטי בתר דנסיבי איתתא אמינא השתא ודאי לא צריכנא וכו', ויש לפרש דהוא לבאר דינא דאכסנאי דבגוונא דבני ביתו בבית לא צריך ליכא להאי תקנתא דאכסנאי דאכסניה לאו ביתו הוא.

ז. שוב ראיתי בקובץ מוריה שנה כ"ה גליון יא - יב עמ' נ"ז שכתב הרה"ג יצחק זעקליא הלוי פולק שליט"א רב דבהמ"ד תפארת ישראל וראש כולל להוראה באבוב אנטוורפן בלגיה דיתכן דכל דבר ט"ז איירי באופן דיש בני בית בביתו דאז ביתו הוי המקום שמפרסם על ידו את הנס לבני ביתו אבל אם גר יחידי אין הכרח שיהיה הט"ז מכריח מצריך לחזור לביתו שהרי תו ליכא שום מעליותא בביתו וע"ע, וע"ש דמביא מהגאון רבי משה הלברשטאם זצ"ל דהעיר להלכה ולא למעשה דבכה"ג דהוא אדם יחידי ואין לו פרסומי ניסא בביתו דילמא הוא נחשב כאין לו בית והיכא שהוא נמצא בבית ילדיו שפיר דמי להדליק שם דלשם מה יחזור לביתו ע"ש.

וע"ע במכתבים שבסוה"ס סי' י' לגבי אדמו"ר אחד שהגיע מחו"ל ורצה להדליק בבהמ"ד ואמר לו הגאון רבי משה הלברשטאם זצ"ל שיאכל סעודה אחת בבהמ"ד וידליק שם ע"ש.

נר איש וביתו

ב. אלא דלהלכה קיי"ל בשו"ע סי' תרע"ז ס"ג דאע"פ שמדליקין עליו בביתו וכו' אפילו אם הוא אצל יהודים ורואה הנרות אם רוצה להחמיר ע"ע ולהדליק בפני עצמו מדליק ומברך עליהם, ולדבריו אינו יכול להדליק שם כיון דבני ביתו נמצאים בביתו הקבוע א"כ מקום האכסניה אינו מוגדר כביתו.

ג. וצריך לחלק דהיכא שהוא באותו העיר אז האכסניה תהא נחשבת לביתו רק אם בני ביתו אינן בבית, ואם אין ביתו באותו העיר אז יחשב האכסניה לביתו גם אם אנשי הבית נמצאים בבית, וב' גדרים יש בהגדרת האכסניה לביתו והיא תורה חדשה והוספת פרטים במה שסתמו חז"ל והפוסקים ואינו מסתבר.

ד. ותו הלא כתב הט"ז גופיה דמי שהוא אוכל שעה או שתיים בבית חבריו אם עכשיו תהיה גם שכיבתו שם שפיר דמי להדליק שם הגם דהט"ז מיירי דאנשי הבית הם בבית ואפ"ה שפיר דמי להדליק שם, ודוחק לחלק דכאשר הוא ישן באכסניה גם אם בני ביתו נשארו בביתם הקבוע פקע לדידיה שם בית מיניה והוא חילוק נוסף בגדרי אכסנאי ובגמרא מסתם לה סתומי, וראה עוד מש"כ במכתבים שבסוה"ס סי' ח' ט'.

ה. ותו דלפי"ז היכא שמקצת בני ביתו עמו ומקצתן נשארו בבית לא יוכל להדליק באכסניה כיון דנשאר שם בית על ביתו הקבוע, וכל הנותן שיעורים במה שסתמו חז"ל ואמרו אכסנאי חייב בנר חנוכה עליו הראיה.

מסקנת הדברים ותמיהה על שיטתם

כד. ומכל הני שיטות האמורים [מאות כ"א עד אות כ"ד] נתבארו כל הנביאים בסגנון אחד וס"ל דהאי דינא דאכסנאי חייב בנר חנוכה לא אתי למימר דכל אכסנאי יכול להדליק בבית האכסניה אלא דוקא מי שנעקר מדירתו ומביתו הקבוע אז נתנו לו חכמים רשות להדליק באכסניה אבל מי שעדיין משתייך לביתו אינו יכול להדליק באכסניה.

ואני בעניי לא זכיתי להבין דבריהם הלא מצינו גם לגבי שאר הלכות דינים מיוחדים לגבי אכסנאי וכמו שמצינו ריש פ"ג דדמאי במתני' דמאי פ"ג משנה א' תנן מאכילין את העניים דמאי ואת האכסנאי דמאי, וכי גם שם נימא דאיכא חילוקא אם נעקר מדירתו וביתו הקבוע שרי לאכול דמאי ואם לא נעקר מביתו הקבוע לא שרי לאכול דמאי, וכן

בשבת יג. דרשב"ג אומר שני אכסנאיים אוכלים על שולחן אחד זה אוכל בשר וזה אוכל גבינה ואין חוששין וכי נימא דאיירי דווקא אם נעקרו מביתם, וע"כ דשם אכסנאי הוא שם כולל לכל מי שאינו בביתו אלא אוכל בבית אחר.

ואי ס"ל דשאני אכסנאי לגבי דין חנוכה וכל היכא שלא נעקר מביתו לא התירו לו להדליק בבית האכסניה כל כי האי הו"ל לפרושי.

ובמו דלגבי האי דינא דמאכילין את העניים דמאי מפרש בירושלמי שם תני מעשה ברבי יהושע שהלך אחר רבי יוחנן בן זכאי לברור חיל והיו אותן בני עיירות מביאין להן פירות אמר להן רבי יהושע אם לנו כאן חייבין אנו לעשר ואם לאו אין אנו חייבין לעשר, ומ"ש הכא גבי נר חנוכה דמסתם לה סתומי ואינו מחלק ואנן נייתי וניתן בזה הגדרות וחילוקים דלא כל אכסנאי יכול להדליק אלא מי שנעקר מביתו.

ובדוחק אפשר ליישב ולומר דגם לגבי נר חנוכה מפורש הדבר כיון דאמרו חז"ל מצות נר חנוכה נר איש וביתו והיינו דההדלקה תהיה דווקא בביתו ע"כ האי דינא דאכסנאי איירי באופן שאין לו בית, אלא דעדיין הסתום רב על הגלוי לידע אימת מקרי אין לו בית ולחלק בין ביתו באותו העיר וכל כיו"ב הו"ל לפרושי ולא למסתם סתומי ודו"ק בכל זה היטב.

ולזה מסתברא דהאי דינא דאכסנאי איירי בכל אופן שהשוהה בבית חבירו מוגדר כאכסנאי והיינו דהוא מתייחס למקום שהוא שם הנקרא אכסניה ושמו מעיד עליו שהוא אכסנאי יכול להדליק שם משא"כ אם הוא עובר אורח ולזה אינו נקרא אכסנאי דאין מתייחס לשם האכסניה ובכה"ג אינו יכול להדליק וכאשר אבאר בהמשך.

דעת הסוברים דכל היכא שהוא שוהה באכסניה באופן של קביעות מקרי אכסנאי גם ביתו הקבוע נחשב לביתו

דעת הסוברים

דאכסניה לא מקרי דירה אלא א"כ ישהה שם יום אחד

כו. בהליכות שלמה למרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל פי"ד סי"ח כתב וז"ל המתארח בבית אחרים אפילו ליום אחד (כגון הבא לבית הוריו או שאר קרובים וכדו') למשך יום השבת וכיו"ב, כל שהוא בדרך קביעות, והיינו ששוהה שם בדרך

מב נר איש וביתו

קביעות שסועד ולן שם באותו הלילה, בהערה ל"ב ל"ג שם) זהו מקום הדלקתו עכ"ל.^ח

ונראה דמה שכתב אפילו ליום אחד ומשמע דבפחות מיום אחד לא נחשב לאכסנאי מקור דבריו הם מהט"ז ס"ק ב' במה שכתב וז"ל ואפילו למש"כ בסמוך דאכסנאי רשאי להדליק גם במקום שהוא שם היינו שנכשיו תהיה גם שכיבתו שם משא"כ בזה שיאכל כאן שעה או שתיים וישוב למקומו עכ"ל, והוא למד בדבריו דכוונתו לשהיה של יום אחד.

ולע"ד זה צ"ע דבפשטות כוונת הט"ז דלא בעינן שישהיה שם יום אחד אלא כל היכא דאוכל אכילה אחת ואח"כ ישן שם שינת הלילה מקרי אכסנאי גם אם ישכים בחצות וילך לו, ויתכן דמש"כ שם יום אחד לאו דווקא הוא והעיקר הוא שישהיה באכסניה באופן של קביעות.

ואיך שנאמר מבואר בדבריו דכל היכא דשוהה באכסניה לזמן שהוא נחשב לאכסנאי שפיר דמי להדליק שם גם אם יש שם בית על ביתו הקבוע ודו"ק.

דעת הסוברים דכל היכא דיש לו בית בסמיכות לאכסניה לא מחשב האכסניה לביתו כי דעתו על על ביתו

כז. הנה הרה"ג חיים אבערלאנדער שליט"א רב דקהל שארית ישראל כתב בקובץ אור ישראל גליון ו' עמ' מ"ד וז"ל וע"כ נ"ל דרק כשיש לו מקום שהוא עיקר ביתו ובמקום אכילתו הוא נמצא רק באקראי ובכח"ג סובר הט"ז דהמקום שהוא נמצא בו באקראי בטל לגבי ביתו ואין לו שום חשיבות בית וכו' משא"כ כשאין כאן שאלה של יניח ביתו דביתו אינו כאן שפיר יכול להדליק במקום אכילתו, וכו' והטעם נראה כיון דביתו הוא באותו העיר הרי לא נפסקה התקשרותו עם ביתו והרי הוא כאילו עדיין דר בתוך ביתו.

ח. ובהערה ל"ד שם כתב ומש"כ הפר"ח סי' תרע"ז (והביאו המ"ב בבה"ל שם ד"ה במקום) הולך הוא וכל אנשי ביתו לבית אביו או חמיו בקביעות על ח' ימי חנוכה וכו' ע"ש, לאו דווקא ח' ימים דלא משמע כן מל' הפוסקים, ואינו אלא שיגרא דלישנא מפני שכך היתה הרגילות בזמנם, אבל לדינא הדבר ברור דכל יום ויום נדון בפ"ע ודינו ככל אכסנאי וא"צ להדליק עליו בביתו כלל עכ"ל, ומקור כל דבריו אינן מבי' כי אם מרשימות השומעים ודו"ק.

וכן כתב השואל בספר בגדי שש סי' נ"ג אות ב' דכל היכא שאדם נמצא בעיר רחוקה מביתו ושוהה שם לזמן המשמעותי של הערב כולל סעודה אז ביחס למציאות שלו כעת באותה העיר כאן ביתו במקום האכילה וכך חש האדם במציאות כזו שכרגע אין לו בית אחר והוא אכסנאי במקום הזה בשונה לגמרי ממה שאדם חש שכסועד ארוחת ערב אצל שכנו.

ולא הבנה זו לא אכפת לן אם נעקר מביתו הקבוע או לא כיון דחז"ל סתמו ואמרו אכסנאי חייב בנר חנוכה כל היכא דנחשב לאכסנאי שפיר דמי להדליק שם וכל מה דכתב הט"ז הוא בכדי להגדיר מי הוא זה ואיזה הוא הנקרא ומוגדר לאכסנאי וע"ז כתב דכל היכא דיש לו בית באותו העיר אז אין דעתו של אדם כי אם על ביתו הקבוע ואינו חש כי האכסניה ביתו בשעות אלו משא"כ כשהוא בעיר אחרת הרי לזמן זה אין דעתו על ביתו כיון שאינו בהישג ידו ולזה חש הוא כי האכסניה ביתו לשעות אלו.

ודע דגם לסברא זו זה נראה דכל זה אם באמת קובע עצמו בשעה זו באכסניה אבל אם כל שהייתו באכסניה אינה בדרך קביעות וכגון הנוסע בקרון דגם אם הוא שוהה שם לילה ויום ואכילתו ושינתו שם והוא רחוק מביתו הקבוע מ"מ שהייתו במקום זה הוא באופן של ארעי ואינו נחשב לאכסנאי וראה להלן אות נ"ג מש"כ בזה.

ואם כנים אנו בהבנה זו נמצא דעיקר ההגדרה של אכסנאי תליא באכסנאי גופיה אם דעתו לקבוע במקום האכסניה ולפי"ז לאו דווקא היכא דאין לו בית באותו העיר דגם אם יש לו בית באותו העיר אלא דהגיע למקום האכסניה בכוונה תחילה וחפץ בשעות אלו לשהות שם וכגון שהגיע לבית אביו או חמיו לשהות שם הוא ומשפחתו לסעודת מריעות הרי הוא עכשיו אכסנאי בבית זה ושפיר דמי להדליק שם.

יבאר דעת הט"ז

דכל שאוכל אכילה באופן של קביעות בבית האכסניה מדליק שם

ב"ח. ואחר כל הדברים האלה נראה לע"ד ביאור כוונת הט"ז באופן אחר, דכוונת הט"ז להגדיר האי דינא דאכסנאי חייב בנר חנוכה מי ומי הנכללים בדין זה, ולזה כתב דכיון דחז"ל אמרו אכסנאי משמע דדוקא אם הוא אכסנאי וכמו בן עיר שאינו נקרא מבני העיר כל זמן שאינו קבוע בעיר הו"ה לאכסנאי אינו נקרא על שם האכסניה אלא א"כ הוא באכסניה באופן של קביעות ואז שם האכסניה עליו להיותו נקרא אכסנאי, אבל אם הוא נמצא באכסניה אחד כרעא ואינו חש בעצמו שהוא קבוע כאן אז אין שם האכסניה עליו והרי כעומד על רחוב העיר שאינו יכול להדליק שם.

וְהִנֵּה זֶה בְּרֹר דְּבַכְדִּי לְהַשְׁתִּיךְ לֹאכְסָנִיָּה לֹא סָגִי לְשִׁהוּת שֵׁם אֵלָּא צְרִיךְ לֵאכּוֹל שֵׁם לְכַה־פִּי סְעוּדָה אַחַת דֹּאכִילָהּ הִיא הַקּוֹבְעַת לְהַגְדִּיר מְקוֹם דִּירָה וְכִמּוֹ שִׁכְתָּב הֶרֶם"א כֹּאן דְּבִן הָאוֹכֵל אֲצֵל אֲבִיו מְדֻלֵּק בְּמִקּוֹם אֲכִילָה וְלֹא בְּמִקּוֹם שִׁינָה [כֹּל הֵיכָא דְלִיכָא חֲשָׁדָא] וִילְפִינָן לֵה מְדִינִי עִירוֹב וְכִמּוֹש"כ הֵט"ז שֵׁם סוּף ס"ק ב' דְּמִקּוֹם אֲכִילָה הוּא הַקּוֹבְעַת לְדִירָה.

וְבֵּא הֵט"ז לְהַגְדִּיר מִי הוּא הַנִּחְשָׁב לֹאכְסָנִיָּה וּמִי הוּא הַנִּחְשָׁב כְּעוֹמֵד עַל רְחוֹב הָעִיר וּפִירֵשׁ דְּהֵיכָא דִּישׁ לוֹ בֵּית בְּסִמִּיכוֹת לְבֵית חֲבִירוֹ וְהוּא אוֹכֵל שֵׁם שְׁעָה וּשְׁתִּים כִּיּוֹן דְּקֹאֵי אַחַד כְּרַעָא וְהוּא עוֹמֵד לְשׁוֹב וּלְלוֹן בְּבֵיתוֹ לֹא נִחְשָׁב כֹּאכְסָנִיָּה בְּמִקּוֹם זֶה וְהָרִי הוּא נִחְשָׁב כְּעוֹמֵד עַל רְחוֹב הָעִיר דְּבַכְה"ג אֵינוֹ מִתְיַחֵס לְמִקּוֹם שֶׁהֵיטָּו וְלֹא אֲכִסְנִיָּה הִיא לְגַבִּיָּה, אֲבָל אִם יִשְׁאָר לְלוֹן בְּבֵית חֲבִירוֹ אֲגַלֵּאִי מִלְתָּא דֹּאכִילָתוֹ לֹא הִתָּה אַחַד כְּרַעָא וְאֲכִילָתוֹ שֵׁם שְׁעָה אוֹ שְׁתִּים הוּא בְּאוֹפֶן שֶׁל קְבִיעוֹת וּשְׁפִיר נִחְשָׁב לֹאכְסָנִיָּה בְּמִקּוֹם הַזֶּה מִחֲמַת הָאֲכִילָה שֶׁהִיא בְּאוֹפֶן שֶׁל קְבִיעוֹת וּמְדֻלֵּק שֵׁם"ב.

וּמַעֲתָה א"ש כֹּל הַדִּיּוֹקִים שֶׁדִּקְדָּקְנוּ לְעִיל אוֹת כ' בְּדַבְרֵי הֵט"ז -

א. אֲכִסְנִיָּה אֵינוֹ נִקְרָא בְּשֵׁהִיָּה בְּעֵלְמָא בֹּאכְסָנִיָּה עַד שִׁיאֲכַל שֵׁם כִּי הִיא הִיא הַקּוֹבְעַת שֵׁם דִּירָה כְּדֹאשְׁכַּח לְגַבִּי דִּינִי עִירוֹב.

ט. וּמַצָּאִי לִי חֶבֶר נּוֹסֵף בְּבִיאוֹר דְּבִרֵּי הֵט"ז הֲלֹא הוּא הֶרֶם"ג יִשְׂרָאֵל יְהוּדָא יֶאֱקָב שְׁלִיט"א מְרֹאשֵׁי כּוֹלָל עִיּוֹן בְּעֵלְזָא דּוּמ"צ בְּקַהֵל מַחְזִיקֵי הַדָּת אֲשֶׁדּוּד בְּמֵאמְרוֹ בְּקוֹבֵץ הוֹרָאָה וּמִשְׁפָּט הַנִּדְפָּס בְּחֹדֶשׁ כִּסְלוֹ תִּשְׁעִ"ד עֲנָף ב' וְז"ל וּמְדַבְרֵי הֵט"ז גּוֹפִיָּה [שֶׁהַזְכִּיר הַלְשׁוֹן "שֶׁעֲכָשׁוּ תִּהְיֶה גַם שְׁכִיבְתוֹ שֵׁם"] נִרְאֶה יוֹתֵר לְנִקְוֹט, דִּלָּא בֹא לְמַעַט אֵלָּא כֹּאשֶׁר אוֹכֵל סְעוּדָה אַחַת בְּבֵית חֲבִירוֹ, וְתִיכְף עוֹזֵב אֶת הַמְּקוֹם, אֲבָל כֹּאשֶׁר שׁוֹהָה שֵׁם לְזִמְנָהּ מֵה, וְכ"ש שֶׁנִּשְׁאָר שֵׁם לְלוֹן, הֵר"ז נִחְשָׁב כֹּאכְסָנִיָּה. וְכֵן מְדוּיָק מְדַבְּרִיו (סוּף ס"ק א) "... וְכִבֵּר רֹאֵינוּ נוֹהֲגִים בְּכָל מִי שֶׁהוֹלֵךְ בְּחִנּוּכָה חוּץ לְבֵיתוֹ לִיקַח נִרוֹת חִנּוּכָה עִמּוֹ לְהַדְלִיק בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר יִהְיֶה שְׁמָה הָרוּחַ לִלְכַּת "... הִרִי לְמִרוֹת שֶׁמְדַבֵּר מֵאֲדָם הַהוּלֵךְ בְּדִרְכֵּים וְאֵינוֹ קוֹבֵעַ עֲצָמוֹ בְּמִקּוֹם אַחַד - " בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר יִהְיֶה שְׁמָה הָרוּחַ לִלְכַּת", אֲעַפ"כ בְּכָל מְקוֹם שֶׁנִּמְצָא שֵׁם לְחִנּוּכָתוֹ נִחְשָׁב כְּבֵיתוֹ. וּמַעֲזִין סִנְיָף נּוֹסֵף נִתֵּן לְצִרְף, דֹּאִיכָא סְבֵרָא לְחִלְקָא, וְלוֹמֵר דֹּאִף אִי נִתְעַקֵּשׁ לוֹמֵר דֹּאִין דִּי בֹּאכְסָנִיָּה לְיוֹם א' לְהַחֲשִׁיב אֶת הַמְּקוֹם כֹּבִיתוֹ, הֵינּוּ דּוֹקָא בְּאַרְחֵי פְּרַחֵי אֲשֶׁר מִתְעַכֵּב הַיּוֹם כֹּאן, וְלִמְחַר בְּמִקּוֹם אַחֵר, וְאֵין לוֹ שׁוּם שִׁיכּוֹת לְמִקּוֹם זֶה, וְכֹזֶה כִּיּוֹן שְׁעוֹזֵב הַמְּקוֹם תּוֹךְ זִמְנָן קֶצֶר, אֵין כֹּאן שׁוּם בֵּית'. אֲבָל בֹּאֲדָם שִׁישׁ לוֹ שִׁיכּוֹת לְמִקּוֹם זֶה, וְאֵף אִם כִּיּוֹם נִמְצָא כֹּאן רַק יוֹם א', הִרִי לְעֵתִים מְזוּמָנוֹת חוֹזֵר שׁוֹב וְשׁוֹב לְמִקּוֹם זֶה, הִרִי אֵף שֶׁבְּכָל פַּעַם נִמְצָא רַק זִמְנָן קֶצֶר, מ"מ נִחְשָׁב מְקוֹם זֶה כֹּבִיתוֹ וּמִקּוֹם קְבִיעוֹתוֹ.

ב. מש"כ הט"ז דהיכא דאוכל שם שעה או שתיים הרי כעומד על רחוב העיר ודווקא אם ישאר שם ללון נחשב לאכסנאי לאו למימרא דקביעות באכסניה נמדד רק ע"י אכילה אחת ושינה, אלא דע"י שהוא ישן בבית האכסניה אגלאי מילתא דאכילתו הוא באופן של קביעות ומשתייך לאכסניה אבל אם אחר האכילה ישוב ללון בביתו הרי אכילתו הוא באופן של ארעי והרי הוא כעומד על רחוב העיר.

ג. ומעתה כל היכא שקבע האכסניה למקום סעודותיו ביום זה ואכל שם ב' או ג' סעודות שפיר מקרי אכסנאי גם אם ילך אח"כ לביתו ללון.

ד. ולפי"ז אם סעודתו בבית חבירו היא באופן של קביעות וכגון שנמשכת כמה שעות ולא קאי אחד כרעא כי קבע שם סעודתו בזמן זה שפיר דמי להדליק שם.

ה. והו"ה אם בא עם משפחתו לאכול בבית אביו או בית חמיו וכל כיו"ב הרי ביאתו לשם הוא בכוונה תחילה והרי הוא קובע מקומו בבית האכסניה לשעות אלו ושפיר דמי להדליק שם.

ו. ומעתה כל היכא דהלך לעיר אחרת ואין ביתו בסמיכות הרי בשעת אכילתו אין דעתו על ביתו הקבוע ואכילתו בבית האכסניה הוא באופן של קביעות לזמן זה ושפיר דמי להדליק שם.

ז. ומש"כ הט"ז פשיטא שלא יניח ביתו וידליק בבית שהוא אוכל שם בבית חבירו הכוונה דבכהי גוונא לאו אכסנאי ואינו יכול להדליק שם מדינא.

ואם כנים אנו בזה אשכחן פתרי מה דחז"ל סתמו ואמרו אכסנאי חייב בנר חנוכה ומל"שון זה משמע דכל אכסנאי חייב בנר חנוכה וכל הנותן בזה שיעורים והגבלות עליו הראיה דבאמת יש כאן הגדרה ברורה ואינו ניתן לשיעורים דכל היכא דהשווה באכסניה חש בעצמו שהוא משתייך לאכסניה בשעות אלו הרי חל עליו השראת מקום האכסניה והוא נקרא אכסנאי ובאופן זה יכול להדליק שם, אבל אם הוא אוכל שם באופן ארעי וכגון שהלך לבית חבירו בשביל עסקיו ולבסוף החליט שרוצה לאכול שם והוא קאי אחד כרעא דלאחר מכן ישוב לביתו אינו משתייך לאכסניה ולא מקרי אכסנאי אלא הרי הוא כעומד על רחוב העיר, אבל אם בא בכוונה תחילה לאכול בבית חבירו הרי בשעות אלו שהוא אוכל שם הרי הוא חפץ להיות שם בדווקא והרי הוא מבני האכסניה בשעות אלו ושפיר שם אכסנאי עליו, וראה להלן אות ל"ב ל"ה מה שכתבנו עוד בהבנת דברי הט"ז.

דעת המועד לכל חי
דהדלקה תחיה במקום שבלילה זה תחיה אכילתו ושינתו וגם
בביתו הקבוע אם לא ישאר שם אינו יכול להדליק

כמ. בספר מועד לכל חי להגר"ח פלאגי ז"ל סי' כ"ז אות ל' כתב וז"ל
המדליק בביתו וסוגר הפתח והולך לסעוד ולישן בבית אחרת של
חבירו הברכה שמברך על נר חנוכה הוא ספק ברכה לבטלה ושב ואל
תעשה עדיף שלא יברך בשם ומלכות או יאמר השכן הברכות ויכוין
להדליק בברכותיו עכ"ל.

ובדבריו מבואר חידוש גדול דגם המדליק בביתו הקבוע שהתגורר שם עד
היום הזה ולמחר ישוב לביתו אם בלילה זה של ההדלקה הולך
לסעוד ולישן בבית אחר של חבירו יש לומר דכיון דבלילה זה איכא חיובא
דהדלקה צריך שידליק במקום דירתו בלילה זה דווקא וכיון דבלילה הזה
אינו בביתו לא יוכל להדליק שם. וכ"ש דמי שהיה באכסניה ביום הקודם
ובשעת ההדלקה עדיין הוא נמצא באכסניה אם ישוב לביתו לאכול ולישון
אינו יכול להדליק באכסניה.

וב"ש דמי שאוכל בבית חבירו שעה או שתיים ואח"כ ישוב לביתו דכיון
דאין שינתו במקום הזה אינו יכול להדליק שם.

ונראה דיסוד דבריו הם מדברי הט"ז סי' תרע"ז ס"ק ב' שכתב דאם אוכל
שעה או שתיים אצל חבירו וישאר שם ללון שפיר דמי להדליק שם
אלמא דגדר בית לנר חנוכה הוא היכן ישהה בלילה זה של ההדלקה והוציא
מזה דהו"ה אם מדליק בביתו הקבוע כל שלא ידור שם בלילה ההוא אינו
יכול להדליק שם'.

י. ולדבריו יש להסתפק באופן שהוא הולך אחר ההדלקה לאכול בבית חבירו ואח"כ
ישוב לביתו ללינה אי נימא דמקרי ביתו כיון דשב אחר האכילה לביתו ואגלאי מילתא
למפרע דבעת ההדלקה היה בביתו, או דילמא דס"ל דכל היכא דלא ידור בלילה החיוב
בביתו כדרך כל הדרים שאכילתם ולינתם בבית זה אינו יכול להדליק שם.

ולאחר העיון נראה דזה ברור דסגי במה שהוא ישן בביתו ומוכח לה מדינא
דאכסנאי המבואר בסי' תרע"ז ס"א דהאוכל בבית אביו מדליק בביתו המיועד לשינה
הגם שאינו אוכל שם אלמא דדירה הקבועה לשינה נמי דירה מקרי, וכ"ש בגוונא דידן
דהדירה מיועדת לאכילה אלא דפעם אחת יצא מביתו לאכול בבית חבירו שפיר דמי
להדליק שם.

אלא דמסברא צ"ע דבריו דבשלמא אי אמרינן דחיובא דהדלקת הנר הוא כל הלילה אז י"ל דכל היכא דלא ישהה כלילה זה בביתו אין זה מקום החיוב ואינו יכול להדליק שם, אבל כיון דחיובא דהדלקת הנר הוא חצי שעה ובשעה שמדליק שם הוא ביתו הקבוע מה"ת לומר דאינו יכול להדליק שם, שוב ראיתי בשו"ת שבט הלוי ח"ח סי' קנ"ח שכתב וז"ל לדידי אין ספק בלבי דחייב מן הדין להדליק כאן בביתו כיון דבשעת חלות החיוב הדלקה הוא בביתו וזה דירתו הקבועה גם לעתיד, ומאי אכפת לדינא אם אדם יוצא אחרי הדלקה ואפילו למי שיוצא לצמיתות מדירתו בשעה כזאת נראה מכ"מ דבשעת הדלקה היה עדיין בביתו היה וכן נראה עכ"ל, וכ"כ בשו"ת אגרות משה יו"ד ח"ג סי' י"ד סק"ה ובשו"ת אור לציון ח"ד פרק מ"ז ס"ד, וכ"כ בספר מאי חנוכה להגר"י ראטה שליט"א בחלק השו"ת סי' ה' ע"ש, ושוב הדרנא למילתא קמיינתא דדברי הט"ז איירי באכסנאי דווקא.

שיטת המג"א - דהאוכל באקראי בבית חברו אינו יכול להדליק שם וביאור גדר אקראי

המג"א בסי' תרע"ז ס"ז עמש"כ הרמ"א הג"ה וי"א דבזמן הזה שמדליקים בפנים ממש ידליק במקום שאוכל כתב וז"ל במקום שאוכל, היינו בקביעות אבל מי שאוכל בבית חברו באקראי צריך להדליק בביתו (שארי'ת יוסף סי' ע"ג) או אשתו מדלקת עליו (סי' תרע"ה ס"ג) מ"מ מצוה בו יותר מבשלוחו עכ"ל ב"ח, ועיין סי' מ"ט ס"ח עכ"ל.

ודברי המג"א צ"ע כאשר אבאר -

א. בסוף דבריו כתב עכ"ל הב"ח ומשמע דכל דבריו בסעיף זה הם דברי הב"ח ואכן מבואר כן בב"ח ס"ג והובא לעיל אות י"ח דמי שאוכל באקראי בבית חברו אינו יכול להדליק שם משום חשדא, ולמאי הוצרך להביא סייעתא לדין זה מדברי השארית יוסף סי' ע"ג.

ב. תו תמוה מש"כ היינו בקביעות אבל מי שאוכל בבית חברו באקראי צריך להדליק בביתו והלא לדברי הב"ח לא שאני לן אם אוכל שם בקביעות או באקראי וממנ"פ אי איכא חשדא גם אם אוכל שם בקביעות אינו יכול להדליק בבית חברו, ואי ליכא חשדא גם אם אוכל שם באקראי שפיר דמי להדליק שם.

ג. עוד תמוה הלא דברי המג"א קאי על מה דכתב הרמ"א דידיה במקום שאוכל מבואר דס"ל כרמ"א דמקום אכילה הוא הקובע דירה לגבי הדלקת נר חנוכה, והשארית יוסף פליג בזה ע"ד הרמ"א וס"ל דמקום שינה הוא הקובע וכמבואר לעיל אות י' ולדבריו עיקר הטעם במי שאוכל באקראי בבית חבירו אינו מדליק שם הוא מפני דמקום שינתו הוא הקובע לדירה ומה ראה מייתי סיעתא לדבריו מדברי השארית יוסף.

ד. גם מה שציין המג"א בסו"ד ועיין סי' מ"ט ס"ח לא נודע למאי כוונתו ושם איירי בדין דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם ע"פ וגם ליכא שם סעיף ח'.

ובמחצית השקל תיקן דבר זה וכתב וז"ל ועסי' ר"ן ס"א כצ"ל ע"ש במג"א ס"ק ב' דבכל דבר מצוה מצוה בו יותר מבשלוחו עכ"ל.

ה. עוד צריך ביאור להגדיר מש"כ המג"א דוקא כשהוא בקביעות מה השיעור של קביעות דאי נימא דכיון דהמג"א קאי על דברי הרמ"א דאיירי בכן האוכל אצל אביו זמן ממושך אבל אם הוא אוכל כמה ימים אקראי מקרי ואינו יכול להדליק שם, לאיזה צורך הביא דברי השארית יוסף והב"ח הלא אינהו מיירי במי שאוכל אצל חבירו סעודה אחת בלבד, וע"כ דמש"כ באקראי איירי כשהוא אוכל שם סעודה אחת ולפי"ז מש"כ דאם הוא בקביעות הוא באופן שהוא יותר מסעודה אחת וצ"ב הגדר בזה.

יביא גירסא אחרת מכ"י במג"א ולפי"ז גדר אכסנאי
נלמד מהל' עירוב ותליא באומדן דעת האכסנאי

לא. ובביאור דברי המג"א נראה עפי"מ שראיתי בשו"ע הוצאת מכון ירושלים שהעתיקו המג"א מדפו"ר והגירסא היא עיין סי' ת"ט פ"ז, וכן הוא בספר חידושי מהרצ"א (להגה"ק מהרצ"א מדינוב בעל הבני יששכר זי"ע) סוגיא ז' סי' תרע"ז שהעתיק לשון המג"א וביאר דבריו וז"ל ועיין סימן ת"ט פ"ז לענין מדידת עירוב שמודדין ממקום שאוכלין ואם התלמידים אוכלין באקראי אצל בעה"ב אין מודדין אלא ממקום לינתם דאכילתם הוא אקראי עכ"ל.

וביאור הדברים דהנה גבי עירוב חצירות הקובע לדירה הוא מקום דירתו של אדם וכן לגבי עירובי תחומין הקובע לדירה הוא מקום דירתו של אדם ומשם מונה אלפים אמה, ומי שיש לו ב' דירות באחת קבע מקום אכילתו ובאחת קבע מקום שינתו נחלקו רב ושמואל בעירובין עג. איזה

דירה נחשבת למקום דירתו העיקרית ולרב מקום אכילה היא הקובעת ולשמואל מקום השינה היא הקובעת, וקיי"ל כרב דמקום אכילה היא עיקר דירתו של אדם כמבואר ברמב"ם פ"ד מעירובין הל' א' ובטור וש"ע או"ח סי' ש"ע ס"ה.

ובגמרא עירובין עג. בעא מיניה רב חייא בר אבין מרב ששת בני בי רב דאכלי נהמא בבאגא [פרש"י, בית אושפיזא בבקעה] ואתו ובייתי בבי רב [פרש"י, בייתי לנים, בבי רב בית המדרש] כי משחינן להו תחומא מבי רב משחינן להו או מבאגא משחינן להו [פרש"י מבאגא משחינן להו אלפים לכל רוח ולא ולא מבי רב דבתר פיתא אזלינן או דילמא מקום שינה גורם], אמר ליה משחינן מבי רב [פירוש דמקום לינתן גורם], ומפרשינן בגמרא דהגם דלרב בתר מקום פיתא אזלינן שאני הני בני בי רב דאנן סהדי דאי מייתי להו ריפתא לבי רב ניחא להו טפי ע"ש בגמרא.

ודברי הגמרא העתיק השו"ע בסי' ת"ט ס"ז וז"ל אבל התלמידים האוכלים אצל בעה"ב שבתיהם בשדה וחוזרים ולנים בבית רבם מודדין להם תחומם מבית רבם שהוא מקום לינתם שהוא להם עיקר ששם היו חפצים גם לאכול אילו היה שם מזונם עכ"ל השו"ע שם.

ומעתה נחזי אנן דהמג"א בצינו לדברים אלו בוודאי דכוונתו להביא ראיה לדין זה שכתב דמי שהוא אוכל בבית חברו באקראי דאינו יכול להדליק שם דבכה"ג לא נחשב שהייתו בבית חברו בדירה, ולפום ריהטא צריך ביאור מה הדמיון לדין עירוב הלא התם איירי בדירה קבועה דב' המקומות של אכילה ושינה קבועין הם והנידון הוא איה נחשב מקום דירתו ובכה"ג אמרינן דהגם דבכל מקום אזלינן בתר מקום פיתא מ"מ היכא דאיכא אומדנא דמקום שינתו עיקר ואי מייתי ריפתא למקום שינה טפי ניחא להו בכה"ג מקום שינה הוא הקובע לדירה, משא"כ הכא לגבי אכסנאי דהנידון הוא באופן דיש לו דירה קבועה ובאקראי הוא שוהה בבית האכסניה ובוזה סברא פשוטה היא דאם עומד לנגד דירתו הקבועה אכילת אקראי של שעה או שתיים בודאי דלא נחשב האקראי לכלום נגד דירתו הקבועה, ולו יהא דחפץ לאכול בדווקא במקום האכסניה ולא בביתו אינו קובע לכלום, וא"כ מה השייכות האי סברא דאנן סהדי שהוא במקום דיש לו ב' דירות קבועות והנידון הוא איה מקום דירתו ובכה"ג אזלינן בתר אומדן דעת האדם, משא"כ בנידון דידן דאנן סהדי כאלף עדים דמקום דירתו של אדם הוא ביתו הקבוע שאוכל וישן שם כל השנה דוק היטב בקושיא זו כי היא קושיא אלימתא.

וע"כ צריך לומר דס"ל למג"א דכיון דנתחדש לגבי נר חנוכה דאכסנאי חייב בנר חנוכה והיינו דדירה כל דהוא שמיא דירה מעתה גם אם האכסניה עומדת מול דירה קבועה מקרי האכסניה דירה גמורה, ושוב דמיא ממש לדיני עירוב דכמו דשם יש לו ב' דירות תליא קביעות הדירה באומדן דעת ואנן סהדי הו"ה נמי לגבי נר חנוכה דאכסניה מקרי דירה היכא דיש נידון היכן ידליק אם באכסניה אם בדירתו הקבועה יקבע הדירה לשעת ההדלקה ע"י אומדן דעת ואנן סהדי.

ומעתה זכינו להבנת דברי המג"א (אשר שמו יקבנו נר ישראל ומעט מן האור דוחה הרבה ספיקות ורמיזותיו וציוניו מאירים באור גדול) דלגבי נר חנוכה דירה כל דהוא גם אם הוא מתמודד מול דירה קבועה יש לו מקום ושם דירה כיון דלכתחילה היתה התקנה דמקום ההדלקה תהיה בכל מקום דשם דירה עליה, אלא דכיון דקביעות שם דירה נעשית ע"י אכילה דקיי"ל כרב דבתר פיתא אזלינן ובאופן זה כל היכא דאיכא אנן סהדי דאי ממטי ליה פיתא למקום שינה טפי ניחא ליה לא יקבע מקום האכילה אלא מקום השינה, והכי נמי לגבי אכסניה בנר חנוכה כל היכא דהוא שוהה באקראי בבית חבירו ואיכא אנן סהדי דאי ממטי ליה ריפתא לביתו הקבוע טפי ניחא ליה לא יחשב האכסניה לדירה כלל ואינו יכול להדליק שם.

השתא דאתינא להכי נתחדש לן חידוש גדול דבאמת גם אכילה לשעה או שתים בבית חבירו מחשיבה אותו לאכסנאי והאכסניה נחשבת לגביה דירה כל דהוא ושפיר דמי להדליק שם, אלא דכל זה דוקא אי אכילתו היא באוסן של קביעות והיינו דבא הכוונה תחילה לאכסניה בשביל לאכול שם וזה רצונו וחפצו בשעה הזאת ובכה"ג כאן מקום דירתו לשעה זו ואכסנאי הוא, דבכה"ג לא בעי דנימטי ליה פיתא לביתו הקבוע אלא אדרבא הוא חפץ לאכול בדווקא כאן, אבל אם כל שהייתו בבית האכסניה הוא באקראי ולא הגיע לשם באופן מיוחד בכדי לאכול אלא מחמת שנזדמן לשם הזמינוהו להשאר לאכול ואנן סהדי דאי ממטי ליה ריפתא לביתו הקבוע טפי ניחא ליה ודאי דאין אכילה זו קובעת לדירה ואינו יכול להדליק באכסניה דלאו דירה מקרי לגביה.

יבאר לפי"ז דברי המ"ז דמה שאכילה אינה קובעת אם אינו לן שם הוא משום דליכא אנן סהדי

ב. השתא דאתינא להכי יבואר היטב סברת המ"ז הנ"ל אות כ"ח שכתב וז"ל ואפילו למש"כ בסמוך דאכסנאי רשאי להדליק גם במקום שהוא

שם היינו שעכשיו תהיה גם שכיבתו שם משא"כ בזה שיאכל כאן שעה או שתיים וישוב למקומו אין שום סברא לומר שידליק שם ולא בביתו דאז הוי כאילו עומד בשעת הדלקה על רחוב העיר דאין שייך לו שם הדלקה עכ"ל, דכל היכא דהגיע באקראי לבית חבירו ונשאר שם לאכול אינה נחשב לאכסנאי כיון דיחזור לביתו ללון ואנן סהדי דאי ממטי ליה ריפתא למקום שינתו טפי ניחא ליה ובכה"ג אינו נחשב לאכסנאי, אבל אם בא בכוונה תחילה לבית חבירו בכדי לאכול שם ואדרכא אומדן הדעת שחפץ לאכול דוקא בבית חבירו ולא בביתו וכגון שבא לשם עם משפחתו כל היכא דהוא שוהה במקום זה והוא חש קשר למקום זה בשעות אלו ואינו חפץ עתה להיות בביתו אכסנאי מקרי ושפיר דמי להדליק בבית האכסניה.

יביא דעת האומרים דגם למג"א לא תליא באומדן דעת האכסנאי וכל היכא דהוא באקראי בבית חבירו אינו יכול להדליק גם אם הוא חפץ בדווקא לשהות זה בזמן זה

לג. אלא דהרה"ג יצחק מרדכי רובין שליט"א בעמח"ס ארחות שבת כתב במכתבים שבסוה"ס סי' י"ח כ' דגם לדעת המג"א כל היכא שהוא נמצא באקראי בבית חבירו גם אם בא לשם עם משפחתו וחפץ בדווקא להיות שם לא מהני כל היכא דאינו אוכל שם בקביעות, ומה שהמג"א כתב לדמות האי דינא לדינא דהני בי רב המבואר בסי' ת"ט ס"ז דקביעות דירה תליא באומדן דעת ואנן סהדי לא אתי לומר דהכא נמי תליא באומדן דעת ואנן סהדי אלא הדמיון לשם הוא מכח ק"ו דאם במקום דיש לו ב' דירות קבועות ועיקר דירתו הוא במקום אכילה אמרינן דהיכא דאיכא אנן סהדי דניחא ליה במקום שינה שם הוא עיקר דירתו כ"ש בדירה קבועה העומדת נגד אכסניה דודאי היא הקובעת ולא שייך להחשיב שהיית ארעי כדירה.

וכאן הבן שואל הלא חז"ל סתמו ואמרו דאכסנאי חייב בנר חנוכה ולא הגדירו כמה ישהה בבית האכסניה ויקרא אכסנאי וכיצד ניתן שיעור בדבריהם דביש לו בית דירה לא מקרי אכסנאי הלא במציאות הוא אכסנאי עכשיו במקום זה וכל כי האי הו"ל לחז"ל לפרש ואין דרך האמוראים לסתום דבריהם, וכ"ש הרמב"ם והטור שו"ע הו"ל לפרש היטב גדר אכסנאי כמה זמן ישהה בבית האכסניה ויהא חייב בנר חנוכה.

ותו אי אמרינן דלגבי דין אכסנאי בנר חנוכה לא תליא באומדן דעת כלל וגם אם אינו חפץ לאכול בביתו הקבוע כי אם בבית האכסניה לא מהני כל שאינו אוכל שם בקביעות א"כ אין דמיון כלל בין דין דאכסנאי לדינא

דעירוב תחומין וליכא למילף משם גם בדרך ק"ו דשם באמת גם מקום שינתו הוא מקום קבוע אלא דחז"ל אמרו דמקום פיתא גובר ולזה היכא דאיכא אנן סהדי דחפץ שיהיה אכילתו במקום שינה מקום שינה הוא הגובר משא"כ לגבי דינא דאכסנאי דבלאו דברי חז"ל הו"א דאכסנאי יהיה פטור כיון דההדלקה צריכה שתהיה בביתו ואתו חז"ל ותקנו דגם אכסנאי חייב וא"כ מה ההכרח וראיה מדינא דעירוב לדינא דאכסנאי.

וע"כ כמוש"כ דלאחר שנתחדש דין אכסנאי נחשב כמי שיש לו ב' דירות ודמיא לעירוב ונלמד משם דקביעות דירתו יהיה נמדד באומדן דעת ואנן סהדי ודו"ק היטב בכל זה.

יביא דעת האומרים דלמנ"א כשאוכל בבית חבירו באקראי אינו יכול להדליק גם אם ביתו בעיר אחרת ולדעת הט"ז אם ביתו בעיר אחרת אינו יכול להדליק

לד. ומציאה רבתי מצאתי מש"כ הר"ה"ג חיים אבערלאנדער שליט"א רב דקהל שארית ישראל בקובץ אור ישראל גליון ו' עמ' מ"ג ע"ש בדבריו שהביא מספר מאי חנוכה להגאון ר' יחזקאל ראטה שליט"א מהדורת תשנ"ז עמ' כ"א דג"כ פשיטא ליה דדברי הט"ז הנ"ל מיירי כשיש לו בית באותו העיר ואף אם דעתו ליסוע בלילה זה לביתו מ"מ כיון דבזמן הדלקה נמצא בעיר אחרת שפיר יכול להדליק שם וכ"ז דוקא כשאינו בעיר אחת אבל באותו העיר אינו יכול להדליק בבית חבירו ע"ש, וכתב שם הרב הנ"ל דכ"ז לדעת הט"ז שהדגיש דהאי דינא איירי במי שיש לו בית באותו העיר, אבל המג"א בס"ק ז' שכותב ג"כ כמוש"כ הט"ז דהאוכל בבית חבירו באקראי צריך להדליק בביתו ולא כתב דזה דוקא כשיש לו בית באותו העיר משמע דגם אם אוכל בעיר אחרת כל שהוא אוכל באקראי אינו יכול להדליק שם ע"ש מה שהאריך בזה.

יבאר דלשיטת המנ"א אם אוכל באופן של קביעות בבית חבירו מדליק שם גם אם ביתו באותו העיר וכן ס"ל לט"ז

לד. ולע"ד נראה ברור דלהמג"א גם אם יש לו בית באותו העיר כל היכא דרוצה לשהות בדווקא בבית האכסניה מדליק בבית האכסניה גם אם יש לו בית קבוע באותו העיר, וכמוש"כ באות ל"א בביאור דבריו וראיה לזה דהא המג"א משווה האי דינא לדין עירוב תחומין והלא התם איירי ביש לו ב' דירות באותו העיר וה"נ לגבי נר חנוכה איירי נמי באופן האכסניה היא בסמיכות לביתו הקבוע ורק אם שוהה שם באקראי אינו יכול

להדליק שם אבל אם נמצא בבית האכסניה בקביעות שפיר דמי להדליק שם.

ומעתה היכא דהלך מביתו לעיר אחרת וניתק עצמו לזמן זה מביתו הקבוע הרי שהייתו באכסניה באופן של קביעות ושפיר דמי להדליק שם, והוא עולה בקנה אחד עם דברי הט"ז כן נראה לע"ד.

ישוב כל ההערות בביאור דברי המג"א הנ"ל אות ל'

ל"ו. טרם כל עלינו לדעת כלל גדול בדרכו בקודש דהמג"א דבכמה וכמה מקומות העתיק דברי מחברים ולא כתב כלשונם ממש אלא תוכן דבריהם ואפ"ה בסיום הדברים כתב עכ"ל וכמבואר במחצית השקל סי' רח"צ בסופו וז"ל ואף שמג"א כתב וסיים עכ"ל אין לשון מג"א לשון א"ח ולא לשון חידושי הרשב"א כי אם תוכן דבריהם עכ"ל, וכ"כ הפמ"ג סי' רמ"ד א"א סוף סי' ס"ק י"ח וז"ל מה שציין רש"ל בתשובה שם ענין זה ומ"מ לאו כדבריו ממש וכן דרכו לפעמים עכ"ל, וכן הוא דרכו של הדרכי משה וכבר התנצל על עניין זה בהקדמה לדרכי משה שמחמת רצונו לקצר בכל היכולת לפעמים שמר הטעמים ולא המלות והניח הפרטים ולקח הכללות ומ"מ כתב על זה עכ"ל.

ומעתה ניישב כל ההערות הנ"ל אות ל' לפי הסדר.

א. הנה להלכה למעשה ס"ל למג"א כהב"ח דכל היכא דאין משפחתו עמו אינו יכול להדליק בבית האכסניה אלא דהם חלוקים בטעמיהם דלשיטת הב"ח מה שאינו יכול להדליק בבית חבירו הוא מדין חשד והיכא דמשפחתו עמו באכסניה גם אם אוכלים שם באקראי שפיר דמי להדליק שם דליכא חשדא, אבל להמג"א מה שאינו יכול להדליק בבית האכסניה הוא משום דשהייתו שם הוא באקראי אבל אם בא בכוונה תחילה לבית האכסניה ומשפחתו עמו כיון דהוא באופן של קביעות שפיר דמי להדליק שם ולזה העתיק דברי הב"ח וסיים עכ"ל דבתוכן הדברים הוא מסכים לדברי הב"ח.

ב. וא"ש נמי מה שחילק המג"א בין אם שוהה שם בקביעות או באקראי דגם לדעת הב"ח יש לומר דהיכא שהוא שוהה שם בקביעות ומדליק ליכא חשדא דהם יודעים כיון דהוא שם בקביעות הוא מדליק שם משא"כ אם הלך לבית האכסניה ליומא חדא איכא חשדא.

ג. ומהאי טעמא הביא המג"א סייעתא לדבריו מדברי השארית יוסף בדווקא דשם מבואר האי חידושא דשהייה בבית חבירו באקראי אינו

גד נר איש וביתו

נחשב לאכסנאי ואינו יכול להדליק שם, והגם דהמג"א לא ס"ל בדין כהשארית יוסף מ"מ למד משם עיקר הדין דשהיית אקראי לא מהני לקבוע דירה.

ד. ומה שציין המג"א לסי' מ"ט ס"א ט"ס הוא וצריך להגיה סי' ת"ט ס"ז וכמוש"כ באות ל"א ע"ש.

ה. ומעתה מוגדר היטב גדר אקראי שכתב המג"א והיינו כל היכא דאינו חפץ בדווקא לשהות בבית האכסניה חשיב אקראי ואינו יכול להדליק שם דאז אמרינן דאנן סהדי דאילו ממטי ליה ריפתא לביתו הקבוע טפי ניחא ליה וליכא אנן סהדי דחפץ בדווקא לשהות כאן במקום האכסניה, משא"כ היכא שחפץ בדווקא לשהות בבית האכסניה הרי הוא מוגדר כאכסנאי במקום זה ושפיר דמי להדליק שם גם יש לו בית בסמיכות למקום האכסניה וכו"ל.

ו. ודע דיש הסוברים דהמג"א ס"ל להלכה כהב"ח דכל מה דאין יכול להדליק בבית חבירו הוא משום חשדא וכמוש"כ הרה"ג נפתלי ישראל גראס שליט"א במכתבים שבסוה"ס סי' א' אות ה' ובסי' ג' אות ב' ובסי' ה' אות ג' וע"ש מה שהשבתי לו בעניי בסי' ב' אות ה' ובסי' ד' אות ד', וכ"כ הרה"ג יוסף מאיר מושיקוביץ שליט"א בקובץ פעמי יעקב חלק כ"ז תשנ"ד עמ' נ"ז ע"ש והנלע"ד כתבתי ואכמ"ל יותר.

ביאור כוונת הפרי חדש

דמדליק באכסניה דווקא אם הלך לשם לח' ימים

יביא דברי הפרי חדש ודעת המפרשים בכוונתו דאינו נחשב לאכסנאי אלא אם שוהה בבית האכסניה כל ח' ימי החנוכה

ל"ז. הפרי חדש סי' תרע"ז ס"ק א' כתב וז"ל נשאלתי על בן שיש לו בית מיוחדת והלך הוא עם וכל בני ביתו לפעור אצל אביו כל ח' ימי חנוכה היכן ידליק.

והשבתי שדבר ברור הוא שכיון שסועד וישן אצל אביו כל ח' ימי החנוכה אף שביום אוכל אכילת ארעי בביתו, שאינו מדליק אלא בבית שאוכל וישן שם כלילה דכיון שאין שום אדם בבית למי ידליק, וכ"ש האידנא שההיכר לבני הבית שכיון שישנים בני הבית שם ידליקו, ולא דמי לחצר שיש לו שני פתחים שצריך להדליק בשני הפתחים משום חשדא דשאני התם שיש בני אדם בחצר ולפיכך איכא חשדא אם אינם

מדליקין מב' רוחות, אבל אם הלכו כולם מן החצר ואינם ישנים שם בלילות ליכא חשדא כלל שהרי אין בני אדם בחצר עכ"ל.

והנה על סמך דברי הפרי חדש נאמרו תלי תלים של הלכות ובכף החיים ס"ק י"ז לאחר שהביא דברי הפרי חדש כתב וז"ל ומשמע הא אין ישן אצל אביו צריך להדליק בביתו עכ"ל, ורבים אומרים כי כוונתו לומר דכל היכא דלא קבע דירתו בבית האכסניה ל"ח ימים לא נחשב אכסנאי ואינו יכול להדליק שם כי אם בביתו הקבוע, ראה לעיל אות כ"א ובאות כ"ח בהערה ח'.

יבאר דהפרי חדש לא פליג על הט"ז אלא בא לחדש דכל היכא דהוא בקביעות בבית האכסניה גם אם הולך באקראי לביתו הקבוע אינו מבטל שם דירה מהאכסניה

ל"ח. ואני בעניי אמרתי כואו חשבון ונחשב חשבונות של אולם לדייק בדברי הפרי חדש בדקדוק אחר דקדוק לידע באיזה אופן איירי ולמה היתה כוונתו.

א. הנה בדברי השואל נזכר שהוא ובני ביתו הלכו לסעוד אצל אביו כל ח' ימי החנוכה ולא נזכר כלל שגם מקום שינתו היה בבית אביו, והפרי חדש בתשובתו כתב שדבר ברור הוא שכיון שסועד וישן אצל אביו כל ח' ימי החנוכה וצ"ב למאי הדגיש האי מילתא.

ב. בדברי השואל לא נזכר כלל שביום אוכל אכילת ארעי בביתו, והפרי חדש הוסיף אף שביום אוכל אכילת ארעי בביתו, שאינו מדליק אלא בבית שאוכל וישן שם בלילה, וצ"ב בשביל מה הוסיף האי הוספה.

ג. מה שנימק דכיון שאין שום אדם בבית למי ידליק, וצ"ב דמה מעלה ומה מוריד אם יש אדם בבית או לא דממנ"פ אם איירי באופן דיש לו חיוב להדליק בביתו הקבוע וכי מצינו דין כזה שמי שאין לו אדם בבית דפוטר מהדלקתו בביתו הקבוע, ואי איירי דאין חיוב הדלקתו במקום זה גם אם בני ביתו יהיו עמו שם לא יוכל להדליק במקום שאינו ביתו.

ואין לומר דכוונתו למש"כ הפוסקים והובא במ"ב סי' תער"ב ס"ק י"א דאם בני הבית ישינים אין לברך עליהם אלא ידליק בלא ברכה דליכא פרסומי ניסא, דטעם זה כתב בהמשך דבריו וכ"ש האידנא שההיכר לבני הבית שכיון שישנים בני הבית שם ידליקו.

וע"כ דמש"כ דכיון דאין שום אדם בבית למי ידליק כונתו דאין כאן קביעות של דירה ובמקום זה אינו בר חיובא כיון שאין בני ביתו עמו

בבית זה אלא בבית אחר, והוסיף עוד דצריך דבלאו האי טעמא איכא טעמא אחרינא דצריך להדליק במקום שבני ביתו שם כיון דבלא"ה ליכא פרסומי ניסא.

ד. עוד יש להעיר מדברי הפר"ח משמע דכדי לקבוע דירה בבית האכסניא צריך לקבוע שם דירתו לכה"פ לח' ימי החנוכה, ודבריו אלו הם נגד דברי הט"ז שם ס"ק ב' שכתב וז"ל ואפילו למש"כ בסמוך דאכסנאי רשאי להדליק גם במקום שהוא שם היינו שעכשיו תהיה גם שכיבתו שם, משא"כ בזה שיאכל כאן שעה או שתיים וישוב למקומו אין שום סברא לומר שידליק שם ולא בביתו דזה הוי כאילו עומד בשעת הדלקה על רחוב העיר דאין שייך לו שם הדלקה עכ"ל.

מבואר להדיא בדברי הט"ז דכל מה שאמרנו דאם אוכל בבית חברו שעה או שתיים שאינו יכול להדליק שם הוא דוקא אם חוזר לביתו הקבוע לשינה, אבל אם תהיה שם שכיבתו כלילה זה יכול להדליק שם גם אם כל קביעותו בבית זה הוא ללילה אחת בלבד, ואפילו אם ביתו הקבוע הוא באותו העיר ובני ביתו אינם עמו אלא נמצאים בביתו הקבוע.

ולאחר העיון נראה דלא בא הפרי חדש להגדיר גדר אכסנאי ולומר דדוקא בקבוע דירתו ח' ימים בבית אביו אז נחשב לאכסנאי שם, וכל דבריו הם מענה לשאלת השואל דעלתה על דעתו דכל היכא דיש לו בית קבוע באותו העיר גם אם עזב את ביתו והלך לסעוד עם בני ביתו בבית אביו לח' ימי החנוכה לא יוכל להדליק בבית אביו, וע"ז השיב דבגוונא דאיירי השואל אין כאן ספק ומקום לשאלה כלל דבוודאי הוא צריך להדליק בבית אביו דהלא הוא עקר מבית דירתו וקבע דירתו בבית אביו בימי החנוכה, ואין צורך כלל לכתוב דין זה, והרבותא דיש בדין זה הוא באופן שהוא הולך לביתו הקבוע לאכול ביום אכילת ארעי דבכה"ג הו"א דכיון שהוא בביתו הקבוע ואוכל שם הגם שהוא אכילת ארעי ואח"כ הלא ישוב לבית אביו ולמשפחתו מ"מ הרי מקום זה הוא דירתו הקבועה של כל השנה ובוודאי דיהא נחשב לבית ויכול להדליק שם וע"ז כתב דכיון שהוא אוכל וישן בבית אביו ובני ביתו נשארו בבית אביו ואין שום אדם בבית למי ידליק הלא לבו על בני ביתו ואינו חפץ להשתקע שם במקום דירתו כלילה הזה ולא נחשב לבית דירה בכה"ג.

ונראה מדבריו דדין זה לומר דדירתו הקבועה של אדם לא נחשבת לדירתו כלל גם אם אוכל שם ביום אכילת ארעי הוא דוקא אם עקר מדירתו והולך לבית אביו לכל ימי החנוכה אבל אם לא עקר מביתו לכל ימי

החנוכה באופן זה נשאר שם דירה על דירתו הקבועה של כל השנה ושפיר דמי להדליק שם גם אם אינו אוכל שם ביום אלא אכילת ארעי.

עוד נראה מדבריו דכל זה דווקא אם אוכל בגפו בביתו הקבוע ובני ביתו אינן עמו אבל אם שב עם משפחתו לביתו הקבוע ליום אחד ואוכל שם בוודאי דיכול להדליק שם דבכה"ג קובע הוא דירתו ליום זה במקום הזה ושפיר מקרי ביתו.

ומעתה ליכא פלוגתא כלל בין הט"ז לפרי חדש וכל אחד איירי באופן אחר דהט"ז בא ללמדנו דמי שיש לו בית קבוע באותו העיר והולך לבית חבירו ואוכל סעודה אחת דלא נחשב בזה כאכסנאי באותו מקום אלא אם כן גם ישן שם בלילה ההוא.

ובא הפר"ח ללמדנו דכל מה שאמרנו דבית חברו לא נחשב לדירה ובאכילה בבית חבירו אינו קובע שם דירתו והרי הוא כמדליק ברחוב העיר כיון שהוא אח"כ שב לביתו ה"מ באופן שלא קבע דירתו בבית חבירו דאז מה ששב לביתו ללון מבטל השהיה בבית חבירו והרי הוא כמדליק ברחוב העיר, אבל אם קבע דירתו בבית חבירו גם אם הולך לביתו הקבוע ואוכל שם באופן ש' ארעי אינו מבטל מה שקבע ביתו בבית חבירו לח' ימי החנוכה ושפיר דמי להדליק בבית חבירו.

ומעתה אם יאכל בבית חברו ובלילה לא ישוב לביתו אלא גם לינתו תהיה שם בבית חבירו שפיר דמי להדליק שם דכיון דלינתו גם שם נמצא שקובע דירתו בלילה זה בבית חבירו ושפיר מקרי מקום אכסניה וכדברי הט"ז.

אחר כתבי ראיתי דכנכר כתב כן בביאור דברי הפרי חדש הגר"י עדם ש"יט"א ראש ישיבת קול יעקב בספרו שיעורי חנוכה סי' י"ז ע"ש והדברים ברורים.

יביא דברי החיי אדם

ויבאר דכונתו כמו שביארתי בדעת הפרי חדש

ל"ט. ובזה יבואר מש"כ החיי אדם כלל קנ"ד סל"ב ואפילו אם רק אוכל בבית בעל הבית וישן בתוך חדר בפני עצמו ידליק במקום שאוכל בקביעות, אבל ההולך לסעוד אצל חברו פעם אחת חייב לילך לביתו ולהדליק, ואם אחזו תאוות האכילה ואינו רוצה לזוז ממקום אכילתו יצוה לבני ביתו שידליקו בשבילו, ומ"מ מצוה בו יותר מבשלוחו, אבל ההולך לבית אביו או חמיו וכיו"ב לדור שם כל ימי חנוכה, ידליק במקום שאוכל

נר איש וביתו

שם ימי החנוכה אף שביום הולך באקראי לביתו ואוכל שם אכילת ארעי דכיון דקבע לו כל ימי חנוכה אצל אביו שם הוא ביתו עכ"ל.

ואתה תחזה דהחיי אדם הביא דברי הט"ז ודברי הפרי חדש אלמא דלא פליגי אהדדי, ולפי מש"כ כוונתו לומר דמש"כ הט"ז דבאכילה אחת בבית של אחר אינו נחשב למקום אכסניא וחייב להדליק בביתו הקבוע דוקא באופן שהוא מתגורר בביתו הקבוע, אבל מי שעקר דירתו מביתו הקבוע לח' ימי החנוכה והוא שוהה בבית אביו בכה"ג הוא מדליק בבית אביו הגם שבכ"ז יום ויום מימי החנוכה הוא הולך לביתו הקבוע של כל השנה ואוכל שם באקראי לא תימא דבזה הוא מבטל שהייתו בבית אביו ואין נחשב למקום אכסניא בכדי להדליק שם קמ"ל כיון שעיקר קביעותו הוא בבית אביו שם נחשב אכסנייתו ושם ידליק.

יביא דברי המשנה ברורה

ויבאר דכוונתו כמו שביארתי בדעת הפרי חדש

מ. הנה המשנה ברורה סי' תרע"ז כתב בביאור דברי הרמ"א שכתב שם דבזמן הזה שמדליקים בפנים ממש ידליק במקום שאוכל, וביאר המ"ב ס"ק י"ב וז"ל במקום שאוכל דמקום אכילתו עיקר, ודוקא לענין אכסניא הנ"ל שאין ביתו אצלו, או לענין בן הסמוך על שולחן אביו, אבל מי שסועד אצל חבירו באקראי ויש לו שם בית באותו העיר צריך לילך לביתו להדליק שם נר חנוכה, ואם אינו רוצה לזוז ממקום שסועד יצוה לאשתו שתדליק עליו בביתו ומ"מ מצוה בו יותר מבשלוחו ועיין בבה"ל עכ"ל.

ובביאור הלכה ד"ה במקום שאוכל כתב וז"ל עיין במשנה ברורה במה שכתב דמי שסועד אצל חבירו באקראי ויש לו שם בית באותו העיר וכו', ודוקא באופן זה אבל אם הוא הולך הוא וכל אנשי ביתו לבית אביו או חמיו בקביעות על שמונת ימי החנוכה, דבר ברור הוא שכיון שסועד וישן שם כל ימי חנוכה אף שביום אוכל אכילת ארעי בביתו שאינו אוכל מדליק אלא בבית שאוכל וישן שם כלילה, דכיון שאין שום אדם בבית למי ידליק וכל שכן האידנא שההיכר לבני הבית וכיון שישנים שם בני הבית שם ידליקו [פרי חדש עיין שם] עכ"ל.

ולפי תידוק בדברי המ"ב תראה כמה חידושי דינים -

א. המ"ב הדגיש ב' פעמים דכל האי דינא דמי שאוכל באקראי בבית חבירו אינו יכול להדליק שם הוא באופן שאין ביתו אצלו באותו העיר,

ומוכח מיניה דהיכא דאין ביתו באותו העיר שפיר דמי להדליק בבית האכסניה גם אם אוכל שם באקראי.

ב. והנה הט"ז כתב דאם אותו שאוכל באקראי בבית חבירו ישאר שם ללון יכול להדליק שם והמ"ב השמיטו, ויש שרצו לדייק דבכוונה השמיטו דס"ל דאי אפשר לקבוע דירה בבית האכסניה אלא א"כ ישהה שם כל ימות החנוכה וכמו שכתב בבה"ל דמי שסועד אצל חבירו באקראי ויש לו שם בית באותו העיר וכו', ודוקא באופן זה אבל אם הוא הולך הוא וכל אנשי ביתו לבית אביו או חמיו בקביעות על שמונת ימי החנוכה וכו'.

ולע"ד ליכא למימר כן דאין זה דרכו של הבה"ל וכידוע לכל באי שערי המשנה ברורה דכל היכא שהוא חולק על דברי הפוסקים המפורסמים הוא מפרש אמאי נאיד מדבריהם וע"כ דאין סתירה מדברי הפר"ח לדברי הט"ז וכנ"ל.

ולאחמור כונת הבה"ל נמי כנ"ל דהגם דכתב הט"ז דמי שיש לו בית באותו העיר אם אוכל סעודה בבית חבירו לא מקרי דירתו והרי הוא כמדליק ברחוב העיר דוקא באופן זה אבל אם קובע דירתו בבית חבירו לח' ימי חנוכה מקרי דירה הגם דיש לו דירה באותו העיר ואוכל שם אכילת ארעי וכנ"ל ודו"ק בכל זה.

ג. ומעתה יש להעמיס גם בדברי המ"ב דכל היכא דאוכל בבית האכסניה באופן של קביעות גם אם ביתו באותו העיר שפיר דמי להדליק שם דהעיקר הוא דישהה בבית האכסניה באופן של קביעות ודו"ק בכל זה.

בירור שיטת הראשונים בעניין זה

שיטת מהר"י וייל

דהאוכל בבית אחד וישן בבית אחר מדליק במקום שינה, ובביאור דבריו יביא דעת השארית יוסף דמקום שינה קובע לדירה, ודעת המג"א דמקום אכילה קובע ומה שמדליק במקום שינה מדין חשד

מא. בשו"ת מהר"י וייל בדינים ומנהגים שבסוף הספר סי' ל"א כתב וז"ל הא דאמרינן אכסנאי משתתף בפריטי נראה דהיינו לדירהו שהיו מדליקין בפתח הבית אבל לדידן לא, וראיה דאמרינן אם יש לו ב' פתחים צריך להדליק בתרווייהו, וכן אם אדם הולך וסועד בבית אחר צריך להדליק

ס נר איש וביתו

בביתו, וכן כתב הארחות חיים דצריך להדליק במקום לינה ולא במקום שאוכל עכ"ל.

וּלְפָנֵינוּ ריהטא נראה מדבריו דס"ל דלגבי נר חנוכה מקום שינה הוא הקובע לדירה וכמו שכתב בסוף דבריו בשם הארחות חיים דצריך להדליק במקום שינה ולא במקום שאוכל, ובאמת כבר כן בשו"ת שארית יוסף סי' ע"ג (הנ"ל אות י') וז"ל והראיה שהרי בהגהות של מנהגי מהר"ר אייזק מטירנא כתב ודווקא במקום לינה מדליק ולא במקום אכילה א"ח ומהר"י ווייל עכ"ל הרי שכתב במקום לינה ולא במקום אכילה דמשמע אפי' אוכל בקביעות במקום א' מ"מ לינה עיקר עכ"ל.

אֲלֵא דלאחר העיון נראה דיש לדחות הראיה מדברי המהר"י וייל דהא לכי תידוק תראה דמדין חשד קאתי עליה דהא כתב דינו אהא דאמרינן אכסנאי משתתף בפריטי דהוא דווקא לדידהו שהיו מדליקין בפתח הבית אבל לדידן לא וראיה מהא דאמרינן אם יש לו ב' פתחים צריך להדליק בתרווייהו והא האי דינא דב' פתחים מדין חשד הוא, וכן מבואר להדיא במג"א סי' תרע"ז ס"ק ג' ובמ"ב ס"ק ז' יעו"ש.

ומעתה מש"כ בשם הארחות חיים דצריך להדליק במקום שינה ולא במקום שאוכל לאו למימרא דמקום שינה הוא דירתו אלא לומר דהגם דמקום אכילה הוא הקובע לגבי נר חנוכה מ"מ היכא דיש לו בית בפ"ע צריך להדליק במקום שינה משום חשד, והוא ממש כדברי הרא"ש שהובא בטור והובא בשו"ע ס"ק א' וכן"ל אות ז'.

וראה עוד במקור הדברים בארחות חיים הל' חנוכה אות י"ג שכתב וז"ל ואכסנאי חייב בנר חנוכה ומשתתף בפריטי אי לא אדליקו עליה בגו ביתיה ואי פתח בבא לנפשיה אע"ג דאדליקו עליה בגו ביתיה חייב להדליק משום חשדא עכ"ל ודו"ק.

הַלָּא ראיתי בשו"ת משנה הלכות ח"ז סי' פ"ז דהוכיח מדברי המהר"י ווייל וסיעתו דבזמן הזה אי אפשר להשתתף בפריטי ולפי"ז כתב דמי שאכל בבית חבירו והשתתף שם בפריטי ואח"כ שב לביתו לא יצא ידי חובתו וצריך לחזור ולהדליק בביתו בברכה, ולהאמור ליכא ראייה כלל מדברי המהר"י וייל דשפיר יש לומר דמדינא האוכל בבית חבירו יכול להדליק שם ולהשתתף מדין אכסנאי אלא היכא דאיכא חשדא צריך להדליק שוב בביתו אבל לא יברך כמבואר בסי' תרע"א ס"ח בהג"ה ע"ש.

בביאור שיטת הצדה לדרך יא

מב. כתב בספר צדה לדרך וז"ל אכסנאי חייב להדליק או להשתתף עם בעל הבית אם אין מדליקין בביתו ואם יש לו פתח פתוח לעצמו אינו יוצא במה שמדליקין עליו בביתו ולא בשיתוף בעה"ב, בן האוכל בבית אביו או האוכל עם חבריו בביתו ויש לו בית מיוחד לשיבה ולישן צריך להדליק נר בביתו עכ"ל.

ובשו"ת משנה הלכות ח"ז סי' פ"ז רצה להוכיח מדבריו אלו דהאוכל באקראי בבית חבריו אינו יכול להדליק שם וצריך להדליק במקום שינה.

ולפי תידוק בדבריו תראה דאין הכרח דס"ל דמקום שינה הוא הקובע לדירה לגבי נר חנוכה אלא י"ל דמדין חשד קאתי עלה והוא ממש כדברי הרא"ש שהובא בטור ריש סי' תרע"ז דגם אם מדינא צריך להדליק במקום אכילה כל שיש לו פתח פתוח בפני עצמו במקום שינה ידליק שם משום חשד, וזה כוונת הצדה לדרך ומה שכתב דיש לו בית מיוחד לשיבה ולישן כוונתו כיון דשם הוא נמצא גם בשאר שעות היום ורואים אותו שהוא יוצא ונכנס שפיר איכא חשדא אם לא ידליק במקום שינתו ודו"ק בכל זה.

בביאור שיטת חלקט יושר

מג. בלקט יושר הל' חנוכה עמ' 151 כתב וז"ל מי שרוצה לאכול סעודתו בבית אחר ידליק בביתו ולא במקום סעודה כיון שאוכל שם באקראי עכ"ל.

וידידי הרה"ג שמואל יוסף דב שטיצברג שליט"א רב ומו"צ בבית שמש מח"ס שערי הברכה שערי מזוזה ועו"ס רצה להוכיח מדבריו דאכילה אחת בבית חבריו אינו קובע למקום אכסניה ואינו יכול להדליק שם, והיה מקום לדבריו כיון דחלקט יושר כתב מי שרוצה לאכול סעודתו במקום אחר ומשמע דמיירי באופן שבכוונה

יא. חובר מחד מן קמיא רבינו מנחם בן הקדוש ר' אהרן בן זרח זצ"ל אשר נשאר לבדו מכל בית אביו בגירוש והריגת צרפת שהיה בשנת פ"ח לאלף השישי והיה תלמיד רבינו יהודה בן הרא"ש ז"ל ורבינו יהושע בן שועי"ב ז"ל וכו', ראה בשער ספרו ע"ש.

תחילה מגיע לאכול בבית חבריו ואפ"ה אינו יכול להדליק שם כיון שאכילתו באקראי.

אלא דלאחר העיון ולמש"כ בארוכה בביאור דעת הפוסקים ליכא לאוכוחי מהכא דיתכן דמיירי דשהה בבית חבריו ועכשיו החליט שרוצה לאכול שם דבכה"ג אכילתו היא באקראי ולא מקרי אכסנאי אבל אם אכילתו שם הוא באופן של קביעות שפיר דמי להדליק שם ודו"ק בזה.

שיטת המהרי"ל ושו"ע הרב - בדין אכסנאי שהוא חיוב גברא ואין צריך להדליק בבית דירה המתייחס אליו

מד. בתשובות מהרי"ל סימן נ"ג שאל הח"ר גומפרחכט מאחיו מהרי"י סג"ל הנה ראיתי כמה נשים כשנארחות במעלי דשבת במקומות אחרים אז מדליקין את הנרות שהיה להן להדליק בבית, אותן הנרות מדליקין בבית הכנסת ומברכים עליהם להדליק נר של שבת וכו', ותמיהני על זה כי עיקר נר של שבת ניתקן בבית משום שלום בית ועל זה שייך לברך אשר צונו מלא תסור אבל בבית הכנסת מה שלום בית איכא והלא כל מה שאנו מדליקין בבית הכנסת אינו אלא משום כבוד המקום יתברך וכו'.

תשובה על הנשים המדליקין בבית הכנסת ומברכין, אם היו מדליקין נרות ש"הם או לוקחות נרות לשם כך ומוסיפין אותן על נרות בית הכנסת שבלאו הכי היה קצת נראה ליישב מנהגא כי אלו הנוספים לידן חשיב לשלום בית אע"ג דבלא"ה איכא נרות טובא בבהכנ"ס מידי דהוי אב' וג' בעה"ב אוכלין במקום אחד כל אחד מברך על מנורה שלו אע"פ שיש כבר אורה מרובה וכו', אע"ג דבסמ"ג כתב דכל נר שאינה לצורך אכילה אין מברכין עליו וכו', הכי נמי אפשר בבית הכנסת דעבדי מידי דנהנה בו ה"ל לצורך אכילה וק"ל למצוא עכ"ל.

ולבי תידוק בדבריו תראה דס"ל דגם אם אינה מדלקת בביתה כלל אלא בבית הכנסת במקום שהוא לצורך אכילה יוצאת בכך ידי חובתה ולא זו בלבד אלא גם בני ביתה שהם בבית יוצאים ידי חובתן בהדלקתה בבית הכנסת.

ודברי המהרי"ל העתיקו המג"א סי' רס"ג ס"ק ט"ו, וע"ש בפמ"ג ס"ק ט"ו דשתיק ליה ולא עוד שביאר דבריו וז"ל מידי דהוי איוס

הכיפורים שמדליקין אף שאין אוכלין וכן מדליקין בבית ואוכלין בחצר
עכ"ל וכ"כ בתוספת שבת ס"ק כ' ע"ש ציין לו הפמ"ג שם.

וכן מבואר בשו"ע הרב סי' רס"ג סי"א וז"ל ולפיכך נוהגות מקצת הנשים
וכו' לכן מדליקין נרות ש"הן כו' בבית כנסת של נשים כו' והשמש
משתמש שם שום דבר מצרכי אכילה לאור נרותיה וכ"ש אם היא עצמה
יכולה להשתמש שום דבר שתהנה בו בלילה לצורך אכילה וכו', ומ"מ
יותר טוב כו' ידליק הבעל ויברך, או תלך כו' לביתה להדליק שם ע"ש.

מבואר בדבריו דהסכים להלכה לדברי המהרי"ל אלא שיותר טוב שלא
לסמוך על היתר זה והבעל ידליק ויברך.

ומבואר דבריו דכשאין הבעל מדליק והאשה מדליקה בבית הכנסת
יוצאים בני הבית בהדלקתה ואינם צריכים להדליק בנוסף
בביתם.

והדברים צריכים ביאור הלא כל מטרת הדלקת הנר הוא משום שלום
ביתו ואיך יתכן דבני הבית אוכלים בחושך ויצאים י"ח הדלקת
הנר במה שהאשה הדליקה מנרות שלה בבית הכנסת לצורך אכילה.

וע"כ צריך לומר דס"ל דתקנת הדלקת נר שבת אינו חיוב הבית כלל דהגם
הדלקת הנרות הוא משום שלום ביתו מ"מ גדר התקנה הוא חובת
גברא והיינו שהטילו על בני הבית ששלוחם ידליק נרות להאיר לצורך
אכילה וכל היכא שהדליק מנרות שלו לצורך אכילה קיים תקנת חז"ל
ויוצאים כל המשתייכים לממון בעה"ב בהדלקה זו.

ביאור שיטת המהרי"ל וסיעתו

דגדר חיוב נר חנוכה הוא חובת גברא וכל היכא דמדליק שפיר דמי

מה. אלא דצריך ביאור מי הכריחו למהרי"ל וסיעתו לומר כן הלא החובה
היא להאיר לצורך אכילה בבית שאוכלין בו ובשביל מה הוציא הדבר
מפשוטו וממשמעותו, ותו היכא מצינו בדברי חז"ל דאפשר להדליק בבית
שאינו דר שם.

ולאחר העיון נראה בזה דהלא לגבי נר שבת אין מבואר בדברי הגמרא
דאכסנאי חייב בנר שבת וע"כ דכל גדרי אכסנאי בנר שבת ילפינן
להו מנר חנוכה וכמבואר בשו"ע הרב סי' רס"ג ס"ט ע"ש, וס"ל למהרי"ל
דמה דנתחדש לגבי נר חנוכה דאכסנאי חייב אתי לומר דהגם דמצוות נר
חנוכה נר איש וביתו האי ביתו לא אתי לומר דהוא חיוב הבית אלא הוא

חיוב גברא להדליק בביתו, ולזה כל אכסנאי המגיע לאכסניה מדליק שם גם אם אינו מתייחס למקום ההוא ולא דירה היא לגביה והעיקר הוא שהדלקת הנרות יהיה לצורך אכילה. ואם כנים אנו בזה מצינו כאן חידוש גדול דבדינא דאכסנאי נכלל דכל היכא שהוא שוהה בבית אכסניה גם אם אין לו שייכות למקום זה ואחר ההדלקה ילך וישוב לביתו שפיר דמי להדליק שם.

וראה עוד מש"כ בעניין באריכות בספר נר איש וביתו במילואים פרק א' סי' ד' אות י"ג, ובסי' ו' אות ו' ע"ש באורך, וע"ע שם פרק ב' מאות כ' ואילך ובמסקנת ההלכה שכתבתי שם אות ל'.

אחר כתבי ראיתי בשו"ת אמרי יעקב למוה"ר הגאון רי"מ שטרן שליט"א (הנדפס זה עתה בשנת תשע"ז) סימן ע"ה שכתב בעניין זה וז"ל והיה מקום להעיר מדברי שו"ת ריב"ש (סי' קי"א) שכתב דבהדלקה של בהכנ"ס אין אדם יוצא בה וצריך לחזור ולהדליק כל אחד בביתו דמצות נר חנוכה נר איש וביתו ע"כ, ובהגהות ר"ב פרנקל סי' תרע"א ס"ז מדייק מזה דלכאורה משמע דאם אורח מדליק בנרות בהכנ"ס א"צ להדליק שוב באכסניה שלו דגופיה נפטר במה שהדליק בעצמו בבהכנ"ס, ועיין שעה"צ (תרע"א ס"ק נ"ב) ובספר ארחות חיים (הל' חנוכה אות י"ז) כתב דנהגו להדליק בבהכנ"ס להוציא מי שאינו בקי ואינו זריז בזאת המצוה עכ"ל, ומשמע מדבריהם דשפיר יוצאים בהדלקת נר חנוכה גם במקום שאינו ביתו ונמצא שם רק בזמן ארעי והיינו כדברי הב"ח דלעיל, וראה עוד במג"א (פי' רפ"ג פ"ק ט"ו) בשם שו"ת מהרי"ל (סי' נ"ג) לעניין הדלקת נר שבת בבהכנ"ס דיוצאים בזה, מיהו אפשר לדחות ולומר דשאני בהכנ"ס דהוא מקום ציבורי ושייך לכולם והו"ל כבית משותף עכ"ל, וע"ע מש"כ בסברא זו הגה"צ רי"מ מורגנשטרן שליט"א במכתבים שבסוה"ס סי' י"ב אות ב'.

דעות הפוסקים הסוברים דאכסנאי לזמן מועט נקרא אכסנאי

יביא דעת הפוסקים דהאי דינא דהט"ז דהאובל באקראי
בבית חבירו צריך לילך לביתו להדליק שם הוא רק דין לבתחילה

מו. בספר מאי חנוכה חלק השו"ת סי' ו' כתב וז"ל שאלה - איש אחד היה רוצה לילך לאמו להדליק שם נר חנוכה ואין שם ביתו אי רשאי לעשות כן לפי הט"ז דמצריך להדליק במקום שישנים, תשובה - פסקתי הואיל ומכח מצוות כיבוד אם הולך לביתה להדליק שם שפיר עביד אף שיחזור

לישן לביתו, דמשמעות העניין דבדיעבד יצא מ"מ וכיון שכיבוד אם הוי מ"ע דאורייתא בודאי עדיף שיקיים הדלקת נר חנוכה אף שאינו כ"כ לכתחילה במקום שיקיים עי"ז מצוות עשה דאורייתא של כיבוד אם ע"ש.

ובן כתב בשו"ת קנין תורה חלק ה' סי' ע"ב אות א' וז"ל ובאליה רבה (ס"ק ג') הלשון אבל באוכל בבית חברו באקראי מצוה מן המובחר שילך לביתו וידליק ובדיעבד כשאשתו מדלקת עליו סגי עכ"ל, הרי דאפילו כשהוא בבית חברו באקראי רק מצוה מן המובחר שילך לביתו ולא חיובא בדבר, ומזה דאם הוא עם בני ביתו שם י"ל דאפילו מצוה מן המובחר אין עליו לילך לביתו וידליק במקום שהוא עכ"ל.

ואני העני לא הבנתי הראיה מדברי הא"ר הא דברי הא"ר הם העתקת תוכן דברי הב"ח הנ"ל אות י"ח דכתב דלכתחילה לא יסמוך על הדלקת אשתו בביתו אלא ילך לביתו להדליק ולא יצא בהדלקת אשתו דמצוה בו יותר מבשלוcho וזה כוונת הא"ר במש"כ דמצוה מן המובחר שילך לביתו ולא יסמוך על הדלקת אשתו אבל אין מכאן בדברי הא"ר דאם הדליק בבית חברו יצא ידי חובתו בדעבד י.

ויתכן דכונת הקנין תורה הוא דמדהעתיק דברי הב"ח דמה שאינו מדליק בבית חברו הוא משום חשדא ולפי"ז בדעבד יצא וגם אם הוא צריך לחזור לביתו להדליק משום חשדא אינו מדליק שם בברכה דהוא ובני ביתו כבר יצאו ידי חובתם בהדלקתו שבבית חברו וצ"ע בזה.

שוב ראיתי בנטעי גבריאל פרק י"א ס"ה ובהערה ו' וז"ל ועוד שהמעין בט"ז יראה שכתב שפשיטא שלא יניח ביתו וידליק במקום שאוכל פ"א אצל חברו משמע שבדיעבד אינו מעכב עכ"ל.

יב. וכ"כ בבאר היטב סי' תרע"ז ס"ק א' מי שסועד אצל חברו מצוה מן המובחר שילך לביתו וידליק וכו' ט"ז עכ"ל, ובמוריה שנה כ"ה גליון יא - יב עמ' נ"ז הערה 2 העיר שם הרה"ג יצחק זעקי"ל פולק שליט"א וז"ל ואגב מהט"ז משמע שחייב לחזור לביתו וא"כ צ"ע למה העתיקו בבאר היטב שאין זה אלא למצוה מן המובחר עכ"ל, והנה עיקר תמיהתו הוא משום שהעתיק דברי הט"ז ובדברי הט"ז לא נזכר שהוא למצוה מן המובחר ולזה תמה עליו, ולע"ד כוונתו דמצוה מן המובחר הוא שילך לביתו להדליק ולא יסמוך על הדלקת אשתו וכמוש"כ הב"ח ודו"ק.

אלא דלא ידעתי היכן ראה כן בדברי הט"ז ואולי דייק זאת ממש"כ שפשיטא שלא יניח ביתו וידליק במקום שאוכל משמע דבדידיה תליא מילתא להחליט אם להניח ביתו ולהדליק וצ"ע בזה.

וע"ע מש"כ בזה הרה"ג נפתלי ישראל גראס שליט"א הובא במכתבים שבסוה"ס סי' אות ו' ובסי' ג' אות ד' ומש"כ בעניי בסי' ב' אות ו'.

שוב ראיתי מש"כ הרה"ג יוסף מאיר מושקוביץ שליט"א בקובץ פעמי יעקב חלק כ"ז שנת תשנ"ד עמ' נ"ז דבאמת לא מצינו שום מקור לחידוש שצריך להדליק במקום קביעותו דווקא (לולי הטעם של חשדא) ואדרבא הרי אמרו אכסנאי חייב בנר חנוכה ולא נתנו שום גדר בזה ולא אמרו הולכי דרכים פטורים מנר חנוכה אם אינם קבועים במקום אחד וכו', אבל ודאי שזה רק לכתחילה שהרי בזמן הגמרא היו צריכין להדליק במקום השינה מטעם חשדא ולא היינו חוששים כלל להעניין של קביעות וכו', א"כ הרווחנו שדבר זה שצריך להדליק במקום קביעותו הוא רק לכתחילה ע"ש דפח"ח.

אלא דביסוד ראייתו מהא דמשום חשדא מדליקין במקום שינה הגם דמקום דירה קובע האכילה וע"כ דהאי דינא דצריך להדליק במקום קביעות הוא דין לכתחילה ואינו לעיכובא, ובאמת דבריו נכונים (וכוונתי לדעתו בספר נר איש וביתו סימן ג' הערה י"ב ע"ש, וע"ע מש"כ במילואים פרק ראשון סימן ד' אות ד' בביאור שיטת השאריט יוסף בהאי עניינא), אלא דכל זה איירי באופן שב' המקומות קבועין ובזה י"ל דהגם דמקום אכילה הוא העיקר כל היכא דא"א יכול להדליק במקום שינה דדירתו הוא, משא"כ היכא דהוא נמצא באקראי בבית חבירו אינו יכול להדליק דהרי הוא כמדליק ברחוב העיר וכפשטות דברי הט"ז כנלע"ד.

ביא דעת הפוסקים דהבא לאכול בבית חבירו לשעה ושתים ומשפחתו עמו שפיר דמי להדליק שם

מוז. בשו"ת אגרות משה יו"ד ח"ג סי' י"ד סק"ה כתב וז"ל אם יש לו בית הוי החיוב דוקא בביתו, אבל אם כולן הלכו מביתם על איזה לילה ולא יהיו שם ליכא חיוב עליהן מצד הבית כיון שלא ידורו שם, וגם באופן שלא יהיה עליהם חיוב מצד מראית העין דחשדא, שהוא דבר מפורסם שהלכו מביתם או שדרך של לילך מביתו לבקר אצל אביו או חותנו דהא מחייב רב הונא שם בשבת להדליק בשני פתחים משום חשדא, שא"כ מסתבר שכשיחזור לביתו לישן שא"כ יהיה חשדא שהרי יראוהו אח"כ שהיה שם

הלילה ולא ראו שהדליק נרות הרי יהיה חשדא, שלכך נראה שאם חושב לחזור בלילה לא יצא מביתו עד אחר שידליק, או ימהר לבא בעוד שאיכא אינשי ברחובות שיראו שהדליק עכ"ל.

ואתה ידידי הקורא דו"ק בדברי האגרות משה שכתב דאם הולך לבית אביו או חותנו אם חושב לחזור לביתו בלילה לא יצא מביתו עד שידליק ומדין חשדא ומבואר דבהולך עם משפחתו לבית אביו או חותנו מדינא מדליק היה בבית אביו גם אם חוזר אח"כ לביתו לישן, אלא כיון דאם שב אח"כ לביתו יהיה חשדא לזה לא ידליק בבית אביו או חמיו, ומיניה דבזמן הזה שמדליקין בפנים דליכא חשדא שפיר דמי להדליק בבית אביו ודו"ק בזה.

וכבר דייק כן מדברי האג"מ ידידי הרה"ג פינחס דיק שליט"א והובא דבריו במילואים לנר איש וביתו פ"א סי' ג' אות י"ב ע"ש, וע"ע מש"כ שם סי' ד' אות י"ב בעניין זה, וע"ע מש"כ בזה הרה"ג שמואל יוסף דב שטיצברג שליט"א במכתבים שבסוה"ס סי' ל' אות ו', ומש"כ בעניי בסי' ל"א אות י"ד ס"ק ו' יעו"ש.

ובן מבואר בשו"ת קנין תורה חלק ה' סי' ע"ב כתב וז"ל בסי' תרע"ז כתב המג"א בסק"ז בשם השארית יוסף דמי שאוכל בבית חבירו באקראי צריך להדליק בביתו, אך שם מיירי שאשתו בביתו כמו שסיים שם או אשתו מדלקת עליו, וכך הם דברי הט"ז בסק"ב בשם ת' הרשב"א דמי שיש לו דירה בעיר והולך פעם אחת חוץ לביתו לסעוד אצל חבירו וכו' צריך לילך לביתו להדליק שם נמי מיירי שאשתו בביתו כמו שכתב שם אח"ז ואם אחזו תאות אכילה ואינו רוצה לזוז משם עכשיו יצוה לבני ביתו שידליקו עליו בביתו ע"ש, אבל מי שהולך עם כל בני ביתו אצל ההורים אין לנו ראייה משם, וע"ש דמסיק וז"ל דכשהולכים לסעוד אצל ההורים ויש להם סיבה לילך מבעו"י וקשה להם לחזור לביתם להדליק נר חנוכה ולחזור עוד הפעם גם באותה העיר יש להם על מה לסמוך להדליק בבית דוה נקרא איש וביתו עכ"ל ע"ש י.

יג. אמנם בספר מאי חנוכה חלק השו"ת סי' ד' כתב וז"ל ובפרט במה שהעלה דהא דהוצרך הט"ז לחזור לביתו אם אינו ישן שם היינו אפילו אם הוא עם בני ביתו במקום האחר אפ"ה מחוייב לחזור לביתו יפה דן ויפה העלה בזה דכן הוא משמעות הדברים לפי פשוטו עכ"ל.

וב"כ הרה"ג חיים אבערלאנדער שליט"א בקובץ אור ישראל גליון ו' עמ' מ"ד ובגליון ל"ד עמ' נ"ד וז"ל אמנם אחר העיון נראה לי דאף הט"ז יודה דאם אין אחד מבני הבית בבית דיכול להדליק במקום שהוא שם דהנה כבר כתבנו דעיקר טעם הט"ז דאינו יכול להדליק הוא משום דמניח ביתו וכו' וכנ"ל וביתו לענין נר חנוכה היינו מקום שדירים שם דהרי בית בלי דיירים אינו מחוייב בנר חנוכה וע"כ דעיקר חיוב נר חנוכה חייב על בני ביתו ולא על עצם הבית, וע"כ אם בני ביתו נשארו בביתו עדיין שם ביתו עליו ואינו יכול להדליק במקום שנמצא שם באקראי משא"כ אם בני ביתו נמצאים עמו ביחד אזי בטל שם בית מביתו דהא ביתו ריק ואין דרים שם עכשיו ואינו נקרא בית לגבי נר חנוכה והמקום שנמצא שם עכשיו עם בני ביתו הוא ביתו ושפיר יכול להדליק כאן (והמעייין בט"ז יראה דהוא ג"כ מיירי שאשתו או אחד מבני ביתו נשאר בביתו ע"ש) עכ"ל.

אלא דבסברת הדבר מצינו חילוק בדבריהם דלדעת הקנין תורה עצם שהייתו בבית חבירו עם משפחתו נקרא קביעות ולא אכפת לי אם יש שם בית על ביתו הקבוע משא"כ לסברת הרב הנ"ל היינו טעמא כיון שאין בני ביתו נמצאים בבית ואין שם בית על ביתו, ומעתה יהיה נפק"מ להלכה היכא שכמה מבני ביתו נשארו בבית וכמה מהם באו עמו לבית האכסניה ולדעת הקנין תורה שפיר להדליק באכסניה כיון שבא לשם באופן של קביעות משא"כ לשיטת הרב הנ"ל כיון שחלקם נשארו בביתם הקבוע שם בית עליו ואינו יכול להדליק באכסניה, ולע"ד אין לעשות חילוקים בהגדרת אכסנאי במקום שחז"ל סתמו ולא חילקו אלא כל היכא שבא לבית חבירו בכוונה תחילה כדי לאכול שם ובאופן של קביעות שם אכסנאי עליו, וכבר הארכתי בזה לעיל אות כ"ד ובמכתבים שבסוה"ס סי' ט' ע"ש.

וראה עוד בנטעי גבריא פרק י"א ס"ה ובהערה ו' דכתב דבשעת הצורך אם הולך עם משפחתו לבית חבירו ואוכל שם שעה או שתיים יכול להדליק שם וכשיטת הב"ח דמה שאינו מדליק באכסניה הוא משום חשדא ובכזה"ג ליכא חשדא.

יביא דעת הפוסקים דמי שאוכל בבית חבירו שעה ושתיים
אם הוא בעיר אחרת שפיר דמי להדליק שם

מח. בספר מאי חנוכה מהדו"ת בפסקי הלכות אות ז' כתב והנה מה דהצריך הט"ז לילך לביתו להדליק ולא להדליק במקום שאוכל נראה דהיינו דוקא אם הוא באותו העיר דוקא אבל מעיר לעיר אין צריך לילך לביתו אף שבדעתו ליסע לביתו באותו הלידה, אמנם מויליאמ' לב"פ

ממנו. בהגהות אור החמה על שו"ע להגה"צ רבי זונדל קרויזר זצ"ל סי' תרע"ז על הט"ז ס"ק ב' וז"ל והנה לפי מה שהקדים דמקום אכילה עיקר היה מקום לומר דגם באקראי כיון שהיום מקום אכילתו שם הוא נניח בתר אכילה וכמו שמדמה לה הט"ז [דהוא מריה דסברא זאת] לֵהאוי דינא דעירובין תחומין דאכילה עיקר ושם הוי אכילתו רק ליום אחד.

והט"ז כשכתב דין של אקראי כתב רק לשעה או שנים דאז נקרא עדיין קבוע בביתו וכמו שמדמה לה הט"ז למי שנמצא ברחוב בשעת הדלקה, ונמצא לפי"ז דמי שהולך לבית אביו על יום אחד שלם ניוזל בתר אכילה ואפילו" ישן בביתו וכו', אבל בבה"ל העתיק מדברי הפרי חדש דמי שהולך לבית אביו על כל ח' ימי חנוכה וגם ישן שם אז מדליק שם ומשמע דליום אחד וכ"ש אם לא ישן שם לא מהני, ולא עוד אלא שמזכיר שם דבאוכל אכילת ארעי בביתו לא מתחייב משו"כ ומשמע דאם אוכל ביום אכילת קבע מתחייב שם, ואפשר דגם מי שישן שם שינת קבע ביום מתחייב, אפשר דפרי חדש נקט דלא מהני אכילה לקבעו שם אלא דרך מה שקבוע ועומד שהוא דירתו לא מיעקר אלא בעקירה גמורה עכ"ל.

ומבואר בדבריו דהבין בדברי הט"ז דכל החסרון הוא במה שאוכל שעה או שנים דבכה"ג חשיב כמי שאוכל ברחוב העיר אבל אם שוהה שם יום שלם או שבא לאכול שם ב' סעודות ביום זה גם אם ילך אח"כ לביתו שפיר דמי להדליק שם דביום זה קבע סעודתו בבית אביו, (ומשו"כ להוכיח מדברי הפרי חדש כבר כתבתי דליכא ראייה מדברי הפרי חדש דבעינן שישנה בבית חבירו לח' ימים וכנ"ל אות ל"ז ל"ח).

וביו"ב מצינו בספר שלמי תודה סי' כ"ג אות ב' סעיף ג' דהגר"ח קיינבסקי שליט"א לאחר נשואיו היה אוכל בשבת בבית הוריו ג' סעודות וישן בביתו, ואמר לו מרן החזון איש שידליק נרות חנוכה עם ברכה בבית אביו כיון שאוכל שם ומקום האכילה עיקר ובביתו ידליק אח"כ בלא ברכה, והגר"ח שליט"א אמר שמעשה שהיה בשבת היה אבל בימי החול אם אוכל יום אחד במקום אחר לא שמע ואפשר דוקא בשבת הוי קביעות טפי ס"ל לחזו"א דיום אחד נמי חשיב קביעות אבל בחול לא וצ"ע, והיכא שאינו אוכל כל הסעודות בבית הוריו או בבית מארחו אלא אוכל שם רק ב' הסעודות וסעודה ג' אכל בביתו הקבוע צ"ע אי עדיף להדליק בביתו כיון שזה גם הבית הקבוע שלו וישן שם וגם אוכל שם סעודה אחת היום והמקום שהוא מתארח נידון רק כסועד שם באקראי או דילמא לעולם אזלינן בתר שני הסעודות שאוכל היום לסברת החזון איש עכ"ל.

יד. שם כתב ואפילו לא ישן בביתו ע"ש ותיבת לא הוא ט"ס דמוכח וכמבואר מהמשך דבריו שכתב וז"ל ומשמע דליום אחד וכ"ש אם לא ישן שם לא מהני ע"ש.

ואתה תחזה בדבריהם דההבנה בהא דהאוכל שעה או שנים בבית חבירו אינו נקרא אכסנאי הוא משום דשוהה שם באקראי אבל אם שוהה שם במשך כל היום או דאוכל שם שנים או שלש סעודות במשך היום גם אם יחזור לביתו ללון שפיר מקרי אכסנאי ומדליק במקום האכילה, והגם דהט"ז כתב דאכסנאי רשאי להדליק גם במקום שהוא שם היינו שעכשיו תהיה גם שכיבתו שם משא"כ בזה שיאכל כאן שעה או שנים וישוב למקומו אין שום סברא לומר שידליק שם ולא בביתו, אין כוונתו לומר דדוקא אם ישאר שם לשכב אלא עיקר כונתו דהשהיה במקום האכילה תהיה באופן של דירה וקביעות ולא יחשב כעומד על רחוב העיר.

ומעתה נראה לפשוט ספיקו דהגר"ח קיינבסקי שליט"א והשלמי תודה בדעת החזון איש דבאמת סגי בשתי סעודות דלא במניין הסעודות תליא מילתא כי אם בגמירות דעת האכסנאי והתייחסותו למקום האכסניה תליא מילתא וכיון דעיקר סעודות היום קבע בבית האכסניה גם אם הוא ביום חול ולא בשבת שפיר דמי להדליק במקום האכסניה.

וא"ל תשיבני בדברי החזו"א מבואר דבסעודה אחת בבית האכסניה לא מהני דהתם איירי דבשעת הדלקת נר שבת שהה בביתו הקבוע ולא בבית אביו ולזה אמר לו החזו"א דכיון דלשבת הוא קובע דירתו בבית אביו ע"י אכילתו שם ב' סעודות לזה ילך בשעת הדלקת נרות מביתו הקבוע וידליק בבית האכסניה דליום השבת מקום דירתו הוא בבית אביו, אבל באופן דבעת החיוב כבר אינו בביתו והוא נמצא בבית האכסניה שפיר יש לומר דכל היכא דבשעת החיוב הוא שוהה במקום זה באופן של קביעות שפיר אכסנאי הוא ומדליק בבית האכסניה.

שיטת הפוסקים

שהאוכל סעודה חשובה בבית חבירו שפיר דמי להדליק שם

ג. ובס"ד אינה ה' לידי ספר נר ציון לחודש כסליו (מהדורא חמישית הנדפס בחודש מרחשון תשע"ג) שחיבר הרה"ג נתן בן סניור שליט"א והוא מיוסד עפ"י פסקיו של מרן הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל בעמח"ס אור לציון, וע"ש בפרק ה' אות ל"ה שכתב וז"ל השוהה בית אחרים כמה שעות ואוכל שם סעודה חשובה שאם יוצא מביתו קודם פלג המנחה ומאותה שעה נמצא בבית המארחים אע"פ שחזור ללון בביתו מקום חיובו הוא בבית המארחים ע"ש באורך, וכ"כ בשו"ת אור לציון פרק מ"ז אות ה' דהעיקר תליא היכן נמצא בשעת החיוב וכל היכא שבשעת החיוב הוא נמצא בבית חבירו מדליק שם גם אם אח"כ יחזור לביתו ללון.

עב נר איש וביתו

וּמַעֲמֹו וְנִימוּקוֹ עִמּוֹ דְּהוּא ס"ל דֵּהאִי דִּינָא הוּא דוּקָא אִם נִיתֵק מִבֵּיתוֹ קוּדֶם פֿלג המנחה דבשעת החיוב הוּא נמצא בבית חבירו וכיון עכשיו חל החיוב חל עליו החיוב היכן שנמצא אבל אם הולך אצל חבירו מאוחר בלילה ועדיין לא הדליק כיון שחל עליו החיוב בעוודו בביתו הקבוע אינו יכול להדליק באכסניה.

א"ל דלפום ריהטא הדברים תמוהים דהלא המעיין בדברי הט"ז יראה דמיירי דבזמן החיוב הוּא נמצא בבית חבירו ואפ"ה כתב דאינו יכול להדליק שם.

וְלֵאחֲרַי העיון נראה דהאור לציון שת לבו לזה ולכן הדגיש דמיירי דהוּא אוכל אכילה חשובה בבית חבירו ובכה"ג ס"ל דאם הוּא בעת חלות זמן החיוב הרי הוּא נחשב לאכסנאי במקום הזה ושפיר דמי להדליק שם אבל אם אוכל באקראי בבית חבירו אינו נחשב לאכסנאי.

וְלַע"ד נראה דגם אם בא לבית חבירו לאחר חלות זמן החיוב כל שלא הדליק כיון שאוכל שם שאכילה חשובה שפיר דמי להדליק שם דהלא בזמננינו שמדליקין בפנים א"צ ליזהר להדליק קודם שתכלה רגל מן השוק וכמבואר ברמ"א סי' תרע"ב ס"ב נמצא דכל זמן שלא הדליק חל עליו חיוב להדליק בכל רגע ורגע וכיון שהוא נחשב אכסנאי במקום הזה מחמת שאוכל שם אכילה חשובה תופס אותו חיוב הדלקת הנר במקום האכסניה ושפיר דמי להדליק שם ודו"ק בכל זה.

סיכום הדברים

נא. נחלקו הראשונים בגדר חיוב נר חנוכה וכו"ל אות ב' - ו', והנה זה ברור דלמ"ד דהוּא חיוב גברא ליכא הכרח כלל דצריך להדליק בבית דירתו ועיקר תקנת חז"ל היתה שידליק על פתח הבית משום פרסומי ניסא וכל בית במשמע ולפי"ז גם אם אוכל שעה או שתיים בבית חבירו באקראי שפיר דמי להדליק שם וכמוש"כ הב"ח הנ"ל אות י"ח, ויתכן דאפילו אם אינו אוכל שם נמי יכול להדליק שם וכשיטת המהרי"ל הנ"ל אות מ"ד והסכימו לו השו"ע הרב והפמ"ג והא"ר וכמוש"כ שם.

וְכַל הדין הוּא למ"ד דגדר חיוב נר חנוכה הוּא חיוב הבית והיינו דמה שאמרו חז"ל נר איש וביתו היינו דצריך להדליק על פתח ביתו השייך לו, ולפי"ז צריך לומר דגם לאחר שנתחדש דין דאכסנאי מדליק ה"מ אם האכסניה הוּא לו כבית דירה והיינו שהוא קבוע באכסניה זו, ולזה י"א

שאם אינו קבוע באכסניה ליום אחד לא מקרי בית דירה לגביה ואינו יכול להדליק שם, וכן נראה דהוא שיטת הפרישה וכו"ל אות י"ג.

א"ל דלאחר העיון נראה מדברי שאר פוסקים כו"ל אות י"ד - ט"ז דגם אורח שהוא אכסנאי לזמן מועט מקרי אכסנאי, ולגבי נר חנוכה כיון שהתקנה היתה להדליק בבית צריך שהאכסניה תהיה באופן של קביעות, וההחלטה אם האכסניה מקרי בית דירה לגבי האכסנאי אינו מותנה בשיעור זמן השהיה באכסניה ולא בכמות הסעודות שאוכל שם ולא בהצטרפות אכילה ושינה, והכל תלוי בהחלטה הרגשית של האכסנאי בעצמו, וההכרח לזה הוא מדברי הרמב"ם דס"ל דחייב נר חנוכה הוא חייב הבית וכו"ל אות ב' ואפ"ה כתב דסגי להיות אורח בבית האכסניה וכו"ל אות ט"ז ודו"ק.

ובאמת זה הוא כוונתם דהט"ז והמג"א במה שכתבו דהיכא שהוא אוכל באקראי בבית חברו אינו יכול להדליק שם דגדר האקראי והקביעות לא תליא במשך זמן ובכמות הסעודות וכל כיו"ב אלא תליא באומדן דעת האורח דצריך להשתייך באמת למקום זה בשעת שהייתו שם וכל היכא דבשעת שהייתו שם הוא חש בעצמו דהוא משתייך עתה למקום זה אכסנאי הוא ושפיר דמי להדליק שם, וזה יסוד החילוקים שכתבו רבותינו הפוסקים דאם אוכל שם ושכיבתו תהיה שם וכל כיו"ב דעי"ז נחשב שהייתו במקום הזה לאכסנאי, ולזה אם הוא בעיר אחרת כתבו הפוסקים דיכול להדליק שם דאז אין דעתו על ביתו והוא שוהה כאן באופן של קביעות, והו"ה אם הוא שוהה עם משפחתו עמו בבית האכסניה גם אם הוא שוהה לשעה או שתיים כיון דבא לכאן בכוונה תחילה וחפץ בדווקא לשהות כאן במקום הזה שפיר דמי.

ואתה הקורא תדע כי חז"ל אמרו אכסנאי חייב בנר חנוכה וסתמו דבריהם וכל הבא לחלק חילוקים ולפרש דגדר אכסנאי הוא רק ע"י אכילה ושינה או ב' אכילות וכן לומר דכאשר ביתו בסמיכות למקום האכסניה לא תיקנו האי תקנתא דאכסנאי הרי הוא מוציא מסתם דבריהם ועליו הראיה, ואם הוא כדבריהם הו"ל לפרושי בהדיא אימת אכסנאי יכול להדליק ואימת אינו יכול להדליק וכבר הארכתי בזה לעיל אות כ"ח.

יבואר דדין זה דמקום אכילה קובע לדירה הוא גם באופן שמקום האכילה הוא כללי

נב. דע דמה דאמרינן דמקום אכילה הוא הקובע גדרי דירה ואכסניה לנר חנוכה איירי גם באופן שמקום האכילה הוא מקום אכילה בללי

ער נר איש וביתו

לְהַרְבֵּה בְּנֵי אָדָם וְגַם בְּאוֹפֶן שֶׁבִּמְקוֹם הָאֲכִילָה אֵינוֹ שׁוֹהֶה כִּי אִם לְזִמֶּן הָאֲכִילָהּ וּבִמְקוֹם הַשִּׁנָּה הוּא שׁוֹהֶה בְּשֹׂאֵר כָּל שְׁעוֹת הַיּוֹם וְאַפְ"ה קִבְּעוֹת מְקוֹם הַדִּירָה הוּא בִּמְקוֹם הָאֲכִילָה.

דְּהַלָּא מְקוֹר הַדְּבָר דִּמְקוֹם אֲכִילָה עֵיקָר לִגְבֵי נֹר חֲנוּכָה נִלְמַד מִדִּירָה הִנְאֻמְרַת לִגְבֵי עִירוּבִין וְכֻמוֹ שֶׁכָּתַב הַט"ז בִּסִּי תִרְע"ז ס"ק ב' וַז"ל רש"ל חֲתָן הָאוֹכֵל בְּבֵית חֲמִיו אִם יֵשׁ יְכוּלֹת בִּידוֹ אֲפִילוּ יֵשֶׁן בְּבֵית חֲמִיו לֹא יִשְׁתַּתֵּף אֲלֵא לְעֲצֻמוֹ מִשּׁוֹם הַמַּהְדְּרִין שֶׁהָרִי הוּא אִישׁ וּבֵיתוֹ, וְאִם יֵשֶׁן בְּבֵית אַחֵר פְּשִׁיטָא שְׁחִיב לְהַדְלִיק בִּמְקוֹם שִׁישֵׁן עַכ"ל, וְהוּא נִגְדַּע דַּעַת הַרְשָׁב"א שֶׁזִּכְרָתִי וְלַע"ד דְּבָרֵי הַרְשָׁב"א עֵיקָר בִּזְוֵה וְרֵאִיָּה מִעִירוּב חֲצִירוֹת סִי' ש"ע ס"ה מִי שְׁאוּכֵל בִּמְקוֹם אֶחָד וְיֵשֶׁן בִּמְקוֹם אַחֵר מְקוֹם אֲכִילָה עֵיקָר ע"ש, וְגַם הַמַּג"א יְלִיף גְּדָרֵי דִירָה מִדִּין עִירוּבֵי תַּחֲוּמִין וְכֵנ"ל ל"א.

וְהִנֵּה לִגְבֵי עִירוּב חֲצִירוֹת גַּם אִם מְקוֹם הָאֲכִילָה הוּא מְקוֹם אֲכִילָה כְּלָלִי לְאַנְשֵׁים הָרַבָּה וְכַגּוֹן בְּנֵי חֲצָר אַחַת שְׁכוּלָם אוֹכְלִים בִּמְקוֹם אֶחָד וּמְקוֹם שִׁנְתָן שֶׁל כָּל אֶחָד מֵהֶם הוּא פְּרִטִי הָעֵיקָר הוּא מְקוֹם הָאֲכִילָה, וְכַמְּבֹאֵר כ"ז בְּעִירוּבִין עב. וּבִתּוֹס' ד"ה וּמוֹדִים וּבִרְמַב"ם פ"ד מִעִירוּבִין ה"א, וְשׁו"ע או"ח סִי' ש"ע ס"ד.

וְרֵאִיָּה עוֹד בְּשׁו"ע הֶרֶב סִי' ש"ע ס"ו וַז"ל עֵיקָר דִּירַת הָאָדָם הִיא מְקוֹם אֲכִילַת פֶּת וְלֹא מְקוֹם הַשִּׁנָּה וְלִינָה, לְפִיכָךְ אֲנָשִׁי הַחֲצָר שֶׁהָיוּ כּוֹלֵם אוֹכְלִים בְּבֵית אֶחָד בְּשִׁבְתָּ אַעפ"י שְׁכַל אֶחָד אוֹכֵל מִשְׁלוֹ עַל שׁוֹלְחָן בִּפְנֵי עֲצֻמוֹ וְיֵשׁ לְכָל אֶחָד חֹדֶר בִּפְנֵי עֲצֻמוֹ בַּחֲצָר שְׁדֵר שֵׁם כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה א"צ עִירוּב מִפְּנֵי שֶׁהֵם כְּאַנְשֵׁי בֵּית אֶחָד וְאֵינָן אוֹסְרִין זֶה עַל זֶה וְכו', וְמִי שִׁישׁ לוֹ שְׁתֵּי בָתִּים בְּשְׁתֵּי חֲצֵרוֹת בְּאֶחָד הוּא אוֹכֵל וּבִשְׁנֵיָה הוּא דֵּר כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה הָרִי זֶה אוֹסֵר בִּמְקוֹם שְׁאוּכֵל וְכו' עַכ"ל.

וּמִבּוֹאֵר לְהַדִּיא דְּסִבְרָא זֹו דִּמְקוֹם אֲכִילָה הוּא עֵיקָר אֵיירִי גַם כְּשֶׁמְקוֹם הָאֲכִילָה הוּא כְּלָלִי לְאַנְשֵׁים הָרַבָּה וְגַם כְּשֶׁאֵינוֹ שׁוֹהֶה שֵׁם כִּי אִם שְׁעָה אַחַת אַפ"ה הוּא עֵיקָר דִּירָתוֹ לִגְבֵי עִירוּב, וְכִיוֵּן דְּגְדָרֵי בֵּית לְנֹר חֲנוּכָה יִלְפִינָן מִינִיָּה א"כ בַּחֲוָרֵי יְשִׁיבוֹת צְרִיכִין לְהַדְלִיק בִּמְקוֹם אֲכִילָה, וְרֵאִיָּה בִּמְכַתְּבִים הַנִּדְפָּס בְּסוּה"ס סִי' ל"ג אוֹת ה' מִש"כ בִּזְוֵה בְּאַרְיֻכוֹת וְאַכְמ"ל.

וּבִאֲמֻת מוֹכַח כֵּן גַּם מִגּוֹף דְּבָרֵי הַרְמ"א הַכָּא דְּהֵלָּא דִּין זֶה דַּחֲתָן הָאוֹכֵל בְּבֵית חֲמִיו הוּבָא בְּרַמ"א שֵׁם ס"א דְּבִזְמָן הַזֶּה שְׁמִדְלִיקִין בִּפְנֵים

ממש ידליק במקום שאוכל ומי לא איירי נמי דבית חמיו בניו כשתילי זיתים סביב לשולחנו וכמה מחתניו אוכלים אצלו והדיורים רבים ואפ"ה מדליק בבית חמיו ולא אמרינן דעדיפא טפי שידליק בביתו ששם ניכר יותר דירתו, ואמאי סתם הרמ"א דבריו ולא חילק בין דיורין הרבה למעט דיורין, וגם אי נימא דבית חמיו איירי דאין דרין שם אלא חמיו וחמותו עדיין יש לומר דעדיפא טפי דידליק במקום שינתו דשם יש לו פרטות יותר, וע"כ דליכא חילוקא בין דיורין הרבה לדיורין מעט וכל היכא שאוכל במקום אחד וישן במקום אחר מקום אכילה עיקר ומדליק שם גם אם יש שם דיורין הרבה.

ועיין עוד בשו"ת מהרש"מ ח"ד סי' קמ"ו וז"ל אם מותר להדליק על הבאהן (רכבת) לא מצאתי הדבר מבואר אבל הלא מי ששילם בעד כל הלילה הוי כשכר לו בית דירה לאכול ולישן שם וחייב בנר חנוכה וכו', ואף דהבאהן אינו עומד במקום אחד ורכוב כמהלך לא נמצא בשום מקום שיהיה צריך בית קבוע למה שמצוותו משום פרסומי ניסא עכ"ל, ומבואר להדיא דגם הבאהן שהוא מקום דירה כללי להרבה אנשים יכול להדליק שם.

הנמצא באקראי בבית האכסניה האם מועיל לו שכירות המקום

נג. פש לן לבאר היכא שהוא נמצא באקראי בבית האכסניה ואינו מוגדר כאכסנאי האם מהני מה שישכור את האכסניה, והנה בשו"ת מהרש"מ ח"ד סי' קמ"ו כתב וז"ל אם מותר להדליק על הבאהן (רכבת) לא מצאתי הדבר מבואר אבל הלא מי ששילם בעד כל הלילה הוי כשכר לו בית דירה לאכול ולישן שם וחייב בנר חנוכה וכו', ואף דהבאהן אינו עומד במקום אחד ורכוב כמהלך לא נמצא בשום מקום שיהיה צריך בית קבוע למה שמצוותו משום פרסומי ניסא עכ"ל.

ולפום ריהטא תמוהין דבריו דהדגיש דמה שהוא יכול להדליק בבאהן הוא מחמת ששילם בעד כל הלילה ולמאי הוצרך לסברא זו הלא מבואר להדיא בט"ז ס"ק ב' דאם אוכל וישן בבית האכסניה אכסנאי מקרי וה"נ הוא אוכל וישן על הבאהן ואכסנאי הוא, וצריך לומר דשאני הנוסע על הבאהן דאילו דגם אם הוא אוכל וישן שם מ"מ אינו קובע עצמו במקום זה כיון שהוא אחד כרעא ולזה אילו לא היה שוכר את מקומו לא מקרי ביתו אבל כיון ששילם על הבאהן חשיב בית דירה גם אם הוא רכוב ודו"ק.

העולה מכל האמור

נד. האי דינא דאכסנאי חייב בנר חנוכה אתי לומר דלא בעינן דירה קבועה אלא כל היכא דהוא שוהה בבית האכסניה ובשעת השתיה רצונו לשהות שם בדווקא ואין דעתו על ביתו הקבוע הרי הוא נכלל בין דיורי האכסניה ונקרא שמו בישראל אכסנאי ע"ש דירתו באכסניה ושפיר דמי להדליק שם, ומעתה נבאר החילוקי דינים בדין זה, להלכה ולא למעשה —

אכסנאי באותו העיר

א. ביתו באותו העיר ואוכל בבית חברו באופן של אקראי כיון שאחר אכילתו ישוב לביתו הקבוע אינו נחשב לאכסנאי ואינו יכול להדליק בבית חברו.

אבל אם ישאר בבית חברו ללינת הלילה הגם דאכילתו היתה באופן של אקראי יכול להדליק שם דבאופן זה הרי הוא נחשב לאכסנאי וכמוש"כ הט"ז הנ"ל אות י"ט.

ב. האוכל בבית חברו באופן של קביעות (גם אם ביתו באותו העיר) וכגון שבא לשם עם משפחתו בכוונה תחילה בכדי לסעוד שם וכל כיו"ב, כיון שמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו דבשעת אכילתו אין דעתו על ביתו הרי הוא נחשב לאכסנאי לשעת האכילה ומדליק שם, הגם דלאחר האכילה ישוב לביתו וכנ"ל אות כ"ח.

כמו כן אם אוכל שם באותו היום כל סעודותיו, או שאוכל שם אכילה חשובה כגון סעודה שנמשכת כמה שעות, כיון שאכילתו שם הוא באופן של קביעות נחשב אכסנאי לשעת אכילתו ומדליק שם, הגם דלאחר אכילתו ילך וישוב לביתו וכנ"ל אות מ"ט נ'.

אכסנאי בעיר אחרת

ג. הנוסע מביתו לעיר אחרת (למטרה מסויימת שצריך להיות שם) ואוכל שם בבית חברו שעה ושתים אפילו אם אחר האכילה יחזור לביתו הקבוע כיון שביתו בעיר אחרת נחשב לאכסנאי ומדליק שם בבית חברו, וכל זה אם הוא חפץ להתעכב במקום זה ולאכול שם.

אבל אם הוא עובר אורח בעיר האחרת והוא שוהה במקום זה מחמת אילון וחוסר ברירה וכגון הנמצא בשדה התעופה בשעת ההדלקה וממתין שם שעה או שתיים ואח"כ ממשיך בנסיעתו גם אם אוכל שם לא

נחשב לאכסנאי ואינו יכול להדליק שם כיון דאינו חש שייכות למקום זה וכנ"ל אות כ"ח ובאות ל"א^{טו}.

ד. נוסע בחנוכה לרבו ושוהה כל אותו היום בבהמ"ד ואוכל שם מדליק בבית המדרש הגם שבליילה הולך למקום אחר לישן, כיון שקביעותו בבית המדרש הרי הוא נחשב לאכסנאי במקום זה והגם שהוא מקום ציבורי דירה כללית שמה דירה וכנ"ל אות נ"ב.

ה. אוכל באולם חתונות וכיו"ב אם הוא נמצא שם באופן של קביעות כגון שהגיע לשהות שם כמה שעות לאכול ולשמוח הוא נחשב לאכסנאי במקום הזה לזמן זה ומדליק שם וכנ"ל אות נ"ב^{טז}.

ו. אינו בביתו — ואכילתו במקום אחד ושינתו במקום אחר מקום אכילתו נחשב כדירתו, ואם יש אומדן דעת שמקום שינתו קבוע יותר שהיה מעדיף לאכול שם אלא מחמת האילוץ אוכל במקום אחר הרי הוא מדליק במקום שינתו, (ופרטי דינים אלו כתבתי בספר נר אשי וביתו סי' ד' סט"ו קחנו משם).^{יז}

טו. ויתכן דמהני שישכור איזה חדר ויאכל שם ואז יחשב לו לבית דירה וכמוש"כ באות נ"ג, ויש לצרף דעת המהרי"ל וסיעתו הנ"ל אות מ"ד וראה עוד מש"כ במכתבים שבסוה"ס סי' ל"ג, וצ"ע לדינא.

טז. ובפסקי תשובות סי' תרע"ז ס"ה כתב לגבי חתן דאם יש קושי בדבר יכול להדליק נרות בחנוכה באולם בו נערכת סעודת הנשואין, ובהערה 37 וז"ל ובנידון דידן הדבר מבורר יותר שיוכל להדליק באולם עפ"י דברי השו"ת מהרש"ם (ח"ד סי' קמו) שכתב לענין הנוסע ברכבת שכיון שמשלם עבור נסיעתו הו"ל כאילו הקרן שכור או קנוי לו וכאילו שם ביתו וחייב להדליק שם א"כ הו"ה בנידון דידן שמשלמים שכירות האולם הו"ל כקנוי להם ויכולים להדליק שם, ולפי"ז גם המחנותנים ושאר בני ביתם הסמוכים על שולחנם יכולים להדליק באולם אם יש קושי לחזור לביתם, אבל שאר האורחים המשתתפים בשמחת הנשואין צריכים להדליק בביתם אא"כ אין להם אפשרות לכך (כגון שביתם בעיר אחרת ונסעו מביתם לפני השקיעה) שאז דינם כאכסנאים אצל המחנותנים (שכאמור האולם קנוי להם) ע"ש.

יז. ובאמת הוא הדין היכא שיש לו ב' בתים קבועים בחד היא אכילתו בקביעות וכגון שאוכל בקביעות בבית אביו ושינתו בביתו הפרטי מקום הדלקתו הוא במקום אכילתו וכמבואר ברמ"א סי' תרע"ז ס"א וכנ"ל אות ז' - י"א ע"ש.

עח נר איש וביתו

ז. אוכל במסעדה כיון שמקום זה מיועד לשהיה של אכילה בלבד ולא
ניחא דעת בעה"ב שישוהו שם יותר מעת האכילה (וידליקו שם נרות)
אינו נחשב לאכסנאי בשעת ההדלקה ואינו יכול להדליק שם וכמוש"כ
במכתבים שבסוה"ס סי' ל"א אות י"ד ס"ק ו'.

נר איש וביתו

מכתבים
ובירורי הלכה

סימן א'

דין אכסנאי אינו כי אם באופן שנעקר שם בית מביתו הקבוע
וביאור דברי הט"ז והמג"א בענין זה

בס"ד, י"ט כסלו תשע"ו

לכבוד הרה"ג ר' יצחק שלמה פייגענבוים שליט"א מו"צ בבית
הוראה שבט הלוי ועוד.

אחרי דרישת שלומו הטוב,

אודות מה שמעכ"ת דן בהרחבה בספרו בענין מי שהולך עם כל
משפחתו לבית חבירו ביומין דחנוכה כשהוא עדיין מבעו"י לפני זמן הדלקת
נר חנוכה ומשתהה שם עד שעת לילה מאוחרת לסעודת חנוכה. והשאלה
היא האם יכול להדליק שם נרות חנוכה הגם שלשינת הלילה יחזור לביתו.
וכבוד מעלתו דן בזה באריכות וביקש ממני להעלות על הכתב אם דעתי
מסכמת לדעתו דעת תורה.

והנני להעלות בעזרת השם את הנלענ"ד בזה.

א. האם הדלקת נרות בבית אחר תלוי בגדר "ביתו" או שמספיק בזה שהוא
מקום אכילתו:

כתב הב"ח סי' תרע"ז וז"ל, "אבל לדידן שמדליקין בבית החורף בפנים
ליכא חשדא אלא מבני הבית והם יודעים שמדליק במקום שאוכל. מיהו
דוקא כשאוכל בקביעות במקום אחד אבל מי שסועד בסעודה אצל חבירו בהא
ודאי איכא חשדא מבני ביתו כשלא הדליק בביתו וכו' ולכן צריך לילך
תחלה לביתו ולהדליק ולחזור לסעודתו. מיהו אם אשתו מדלקת עליו אין
צריך לילך לביתו וכו' עיי"ש".

הנה תורף דברי הב"ח ברורים שמי שאוכל בבית חבירו בקביעות אעפ"י
שאינו ישן שם יכול להדליק בבית חבירו ששם הוא אוכל אבל מי שאוכל שם
רק במקרה ביום זה צריך להדליק בביתו או לבקש מאשתו שתדליק עליו.

אלא שיש להסתפק האם מדובר כאן שהלך ביחד עם בני ביתו לאכול

במקום אחר ובכל זאת הצריך הב"ח שיחזור לביתו להדליק שם כיון שאינו אוכל אצל חבריו בקביעות ונמצא עיקר ביתו במקום שישן שם, או שהב"ח מדבר רק כאשר הבעל לבדו הלך לאכול במקו"א אבל בני הבית נשארו בבית, ולכן חיוב עליו לחזור לביתו להדליק מפני החשד של בני הבית שאין יודעים אם הדליק במקום שאוכל, משא"כ אם בני ביתו הלכו עמו לאכול ואפילו באופן ארעי בזה אין צריך לחזור לביתו כי אין כאן החשש של חשדא מבני ביתו שהרי רואים אותו מדליק בנוכחותם בבית חבריו שאוכל שם.

והתשובה לכך היא שדברי הב"ח ברורים שהטעם אינו אלא משום חשדא כמ"ש בלשונו "איכא חשדא מבני ביתו", ולא כ' הטעם מפני שאין אכילה ארעית נותנת שם "בית" שייחשב כמדליק בביתו, שיהיה משמע מזה שהדלקת נרות תלוי בדין "בית קבוע" וכיו"ב. הרי שבאם גם בני הבית הולכין עמו לבית חבריו ברור בדברי הב"ח שיכול להדליק בבית חבריו שאוכל שם אפילו שלא בקביעות כנ"ל ואי"צ דין "ביתו" אלא סגי במקום אכילתו כל שאין חשדא.

ולהלן נבאר בס"ד את דברי המ"א והטו"ז.

ב. קושיא על הוכחה זו:

אלא שלפי דברינו נמצא שכל דברי הב"ח הם כאשר בני הבית נשארו בביתם וא"כ לכאורה קשה מאוד על המשך דברי הב"ח, שכתב "מיהו אם אשתו מדלקת עליו אין צריך לילך לביתו", וקשה בשלמא אם נאמר שהב"ח מדבר באופן שגם בני הבית הלכו עם בעה"ב לבית חבריו, שפיר קאמר שיחזור בעצמו לביתו להדליק או יצוה לבני ביתו שידליקו עליו והיינו שהם ילכו במקומו. אבל אם נאמר כדברינו למעלה שהמדובר שאשתו נשארה בבית א"כ קשה להבין שהרי הדבר פשוט שאשתו תדליק כשתראה שאין בעלה חוזר הביתה להדליק, וכי ס"ד שתישאר בלי נרות חנוכה, וממילא הרי יכול לצאת בנרות שמדליקין עליו כמ"ש הב"ח, ואיך ייתכן מצב שיש צורך לומר לו לחזור.

ותשובה לדבר זה י"ל בב' אופנים: א' שבאמת גם כשאשתו נשארת בבית לא תדליק בעצמה אם הוא לא יצוה להדליק בהדיא. והטעם משום שאשתו נגדרת אחריו שאשתו כגופו ויוצאת בזה שבעלה מדליק גם אם אינו בביתו

ומדליק במקום אחר. וכ"כ בקובץ מבית לוי פרק ל' סעי' ז' בשם בעל שבט הלוי זצ"ל.

והב', שכד נדייק לישנא של הפוסקים שהוא אשתו מדלקת "עליו" בביתו, ולכאורה הו"ל לומר אשתו מדלקת בביתו ומהו ל' "עליו". ומזה משמע שלא סגי בזה שמדלקת בביתו אלא צריך דוקא שתכוין בהדלקתה להוציא את בעלה וכן אם אנשי ביתו מדליקין צריך שיכוונו להוציאו הלא"ה לא סגי בזה וצריך אז להדליק בעצמו גם כשהוא אכסנאי. ועפ"י א"ש שגם כאשר אשתו נשארת בבית ובודאי מדלקת נרות חנוכה כשרואה שבעלה אין מגיע הביתה מ"מ אם לא יאמר לה בהדיא "שתדליק עליו" היינו לכוין להוציאו, אזי לא י"ח במה שמדליקין בביתו גרידא, וא"ש מה שהוצרך הב"ח שיאמר בהדיא לבני ביתו שידליקו עליו בהדיא.

באופן שביררנו היטב בס"ד שכוונת הב"ח ברורה שרק אם נשארה אשתו בביתו חייב להדליק בביתו מפני החשד משא"כ באם גם היא תבוא עמו לבית חברו שיכול להדליק שם לכתחילה.

ג. האם יש חילוק בין אשתו מדלקת בביתו לבין בני הבית מדליקין:

אלא שבס' חובת הדר להגר"י בלוי זצ"ל פ"א הע' מ"ז כ' לדון בדברי הטו"ז שיש חילוק בין אם אשתו מדלקת שאז יוצא הבעל האכסנאי בסתמא מבלי שתכוין להוציאו, כי עצם מה שהיא מדלקת מוכיח שכוונתה להוציא את בעלה. ולבין בני הבית שבלא"ה מדליקין גם כאשר בעה"ב נמצא ולכן צריך דוקא שיתכוונו בהדיא להוציאו.

והנה לענ"ד השפילה, הגם שמתחילת דברי הטו"ז נראה קצת כן כי בתחילת דבריו כ' שם "שאנו רואין שלוקח עמו נרות אעפ"י שבני ביתו שעם אשתו מדליקין וכו' ", ומשמע שרק הבני בית מדליקין ובזה הצריך שיכוונו לצאת. אך בהמשך דבריו כרצה להוכיח שאין איסור להפקיע עצמו מלצאת י"ח ע"י ב"ב ולברך ולהדליק בעצמו, כ' הטו"ז בהדיא בזה"ל "הבני בית עם אשתו יכוונו וידליקו עליו", הרי שכ' שגם אשתו צריכה לכוין כשמדליקה עליו. ומזה ראייה שמדויק הלשון כשאשתו מדלקת "עליו" דייקא, שהכונה לכוין להוציאו וכו"ל. וא"ש מה שהצריך הב"ח והטו"ז לצוות לאשתו שתדליק אעפ"י שבלא"ה נשארת בבית ובודאי תדליק עכ"פ לעצמה. (ואין

סתירה מל' המהרש"ל במי שלא ידע שהדליקו עליו באותו לילה ובא לביתו ומצא שהדליקו עליו, המובא במ"א וטו"ז ואחריהם במשנ"ב. כי לדרך הא' שכ' או' ב' א"ש בפשיטות כי בסתם אין האשה מדלקת כשאין בעלה בבית כיון שיוצאת ידי חובתה ממנו גם אם מדליק במקום אחר ולכן חשב בעלה שלא הדליקו בביתו. וגם לדרך הב' שבכל אופן מדליקין בביתו כשהוא אינו בביתו אלא שצריך שיכוונו להוציאו בהדלקתם, כי לפי, יל"פ דברי מהרש"ל שמצא שהדליקו בביתו וגם כיוונו להוציאו שכן מורה גם לשון הדליקו "עליו" כנ"ל בדברינו).

ד. לבאר גם דברי הפר"ח וביה"ל:

אלא שעומדין קצת לנגד עינינו דברי הביה"ל ד"ה במקום שאוכל. שכ' אודות מי שסועד אצל חברו באקראי ויש לו בית בעיר צריך להדליק בבית. אבל מי שהולך הוא ובני ביתו לבית חברו על ח' ימי חנוכה מדליק שם, עיי"ש. ולכאורה למה הצריך שילך לשמונה ימים בקביעות הרי לדברינו הנ"ל עיקר החילוק הוא אם הולך לבד או לוקח את כל בני ביתו ובזה אפילו ביום אחד מדליק בבית חברו כיון שאין חשדא.

אמנם כד דייקת תמצא שהביה"ל בתחילת דבריו קאי לפי זמן חז"ל שההיכר לאנשי רה"ר ובזה הוצרך לטעמו שם שאם אין אנשים בבית לא הצריכו להדליק בבית, וזה א"ש גם לדברינו כי בזמן חז"ל היה טעם של חשדא של הני רה"ר. משא"כ בזמנינו שהחשדא רק לבני הבית סגי בזה שלוקח בני ביתו למקום שמדליק ואפילו רק ליום אחד. עיי"ש היטב שרק בסו"ד סיים הביה"ל בשם הפר"ח בזה"ל "וכ"ש האידנא שההיכר לבני הבית וכו'" עיי"ש. (ומ"ש בסו"ד שכיו שבני הבית ישנים שם ידליק וכו', אין לדקדק מזה שדוקא באם ג"כ ישנים בבית חברו אז יש להדליק בבית חברו אבל באם רק אוכל שם אין זה מספיק להדליק שם, כי זה אינו שהמעין בגוף דברי הפר"ח יראה שכל דבריו שם להסביר למה לא ילך וידליק בביתו ולזה כ' שאין לו מה להדליק בביתו כיון שאין אחד מבני הבית ישנים שם כלל ולמי ידליק, עיי"ש).

ושו"ר גם בס' קובץ מבית לוי פל"א הע' ז' בשם בעל שבט הלוי זצ"ל שאין דברי המשנ"ב דוקא לח' ימים אלא ה"ה בהולך ליום אחד. (אלא שבס' הנ"ל העתיק בפנים הספר שאכילה באקראי לא מהני וכ' ע"ז בסוגריים

לדוגמא בן נשוי ההולך לאביו. אך נראה שזה אינו ממרן שבט הלוי אלא מהמחבר עצמו).

ה. דעת המ"א:

הנה דעת המ"א ס"ק ז' נראית פשוטה כדברי הב"ח כיון שהעתיק את דברי הב"ח מבלי להגיה עליהם כלל. אלא שיל"ע שאחרי שהביא לחלק בין אוכל באקראי בבית חברו לבין אוכל בקביעות, כתב על כך בסוגריים "שארית יוסף סי' ע"ג". והמעין בשו"ת שארית יוסף שם יראה שהביא את תשובת הרא"ש המובא בטור שמדליק במקום שינה, וכתב הש"י על כך בפשיטות שאפילו לדעת השואל שרצה לומר שידליק במקום שאוכל היינו רק באוכל בקביעות שם אבל באוכל שם באקראי לא היתה שום הוה אמינא ופשוט שמדליק במקום שינה, עיי"ש, ובדבריו שם נראה שגם בהלך עם כל בני ביתו לבית חברו אין להדליק אז בבית חברו, וזה צ"ע לדברינו.

אמנם באמת ציון זה בדברי המ"א הוא לכאורה פלא שהרי המ"א העתיק את דברי הב"ח וסיים בתיבות "עכ"ל", והיינו שמעתיק הכל מדברי הב"ח והרי בדברי הב"ח אין רמז כלל מדברי השארית יוסף כי הב"ח חילק כן מדעת עצמו, וא"כ לשם מה הוצרך המ"א להביא חילוק זה מדברי הש"י כאשר הב"ח בעצמו חילק כן. ועוד והוא העיקר שהרי השארית יוסף קאי שם לדעת הרא"ש וכבר כ' הטו"ז בסו"ד ס"ק ב' שאין דברי הרא"ש אלא לזמן התלמוד משא"כ לדידן שמדליקין בפנים ואין היכר אלא לבני הבית מבואר ברשב"א שהולכין בתר מקום אכילה עיי"ש, וא"כ הרי נדחו דברי הרא"ש לדידן וכמ"ש ג"כ המ"א ס"ק ו' שגם הרא"ש מודה בזה וא"כ כל דברי השארית יוסף אין נוגעים לדידן, ואיך יביא המ"א כאן. ומכח זה נראה ג"כ שאין הוכחה כלל לדידן ממה שכ' השארית יוסף שבאוכל באקראי אין כלל הוה אמינא להדליק במקום אוכל כי כמבואר כאן קאי אדברי הרא"ש האמורים לזמן התלמוד שהיה בו חשש שכנים של מקום השינה, אבל לדידן ייתכן שמדליק במקום אכילה ואפילו אוכל באקראי אם גם בני ביתו נמצאים עמו במקום זה.

באופן שנראה טובא לענ"ד שלא המגן אברהם ציין דברים אלו ותלמיד טועה ציינו וכנ"ל שדברי הש"י אינם לדידן ודחאם הטו"ז מההלכה ומ"א ס"ק

ו', וכמ"ש שבדברי הב"ח אין מוזכרים דברי הש"י ולמה א"כ יציין המ"א זאת באמצע דברי הב"ח.

ו. דעת הטו"ז:

בדעת הטו"ז יש לעיין לכאורה שכ' בזה"ל "משא"כ במי שיש לו דירה בעיר והולך פעם אחת חוץ לביתו וסועד אצל חברו פשיטא שלא יניח ביתו וידליק בבית שהוא אוכל שם פעם אחת אצל חברו, אלא צריך לילך לביתו ולהדליק שם וכו' היינו שעכשיו תהיה שכיבתו שם משא"כ בזה שיאכל כאן שעה או שתיים וישוב למקומו אין שום סברא לומר שידליק שם ולא בביתו דזה הוה כאלו עומד בשעת הדלקה על רחוב העיר דאין שייך לו שם הדלקה וכו'" ע"כ. ולהלן בדבריו כ' שלדידן אין החשדא אלא לבני הבית ולכן באוכל בקביעות שם יכול להדליק במקום שאוכל, עיי"ש. [ובתור הערה יש לעיין בדבריו הק' למה כ' בפשיטות לדמות זה למדליק ברחוב אטו מי שנוסע בדרך ואין לו מקום קבוע הכי יפטר לגמרי ממצות הדלקה גם אם אין מי שידליק עליו בביתו, ועיי"ע].

והנה פשטות דבריו נראים שצריך גם כן גדר של "ביתו" ולכן כ' שאם ישן במקום אחר אין אכילה ארעית עוקרת דין ביתו ממקום הראשון, משא"כ באוכל בקביעות שאז נקרא כבר מקום אכילה "ביתו" ומדליק שם. ומלבד זאת צריך לדאוג שלא יהיה חשדא מבני ביתו ולזה כ' בסו"ד שכיון "שהם יודעים שקבוע דירתו לאכילה במקום אחר" אין חשדא. ולפי הבנה זו גם אם יעזוב את ביתו ביחד עם בני ביתו וילך לאכול בבית חברו לפעם אחת בלבד, יתחייב לחזור לביתו כדי להדליק שם כיון שצריך דין "ביתו" ובפעם אחת אין בית השני בגדר ביתו.

והנה מדברי הפמ"ג נראה שהבין שדעת הטו"ז מסכמת לדעת הב"ח ואין נפק"מ ביניהם, כי על דברי המ"א שהביא את דברי הב"ח כ' הפמ"ג עי' בטו"ז או' ב'. ועל דברי הטו"ז או' ב' כ' הפמ"ג, "ועיין מ"א או' ז' ועיין ב"ח", ע"כ. ולהרגיל בדברי הפמ"ג משמע מדבריו שכל דיעות הגדולים המוזכרים כאן שוים בדעתם, ולהנ"ל הרי יש כאן נקמ, עצומה בין הב"ח שלא חשש כלל לדין "בית" אלא לחשדא ולבין הטו"ז שמצריך גם דין "בית" ולא תליא בבני ביתו גרידא.

וליישב דברי הפמ"ג יש לומר שהבין שמ"ש הטו"ז בטעם שאין נחשב "ביתו" כאשר אוכל באקראי שם, היינו דוקא מטעם שבני הבית נשארו בביתו ולכן חל שם "בית קבוע" על ביתו ואין די במה שאוכל במקרה בבית חברו, ולזה דימה הטו"ז זאת למי שמדליק ברחובה של עיר, אבל באם גם בני הבית אין נמצאים בבית כי הלכו עמו מודה הטו"ז שגם ביתו אינו נקרא מעתה בגדר "ביתו הקבוע" וממילא סגי במקום אכילה בכדי להיחשב שם "ביתו" ולהדליק שם. כן יש ליישב דברי הפמ"ג שהשוה דברי הטו"ז לדברי המ"א והב"ח.

ולחזק יישוב זה נראה להוסיף שבאמת מצאנו שאי"צ כלל בית קבוע בכדי להדליק וכמ"ש בערוך השולחן סעי' ה' לענין הנוסע ברכבת או בעגלה שידליק שם בברכה עיי"ש והרי מקום זה אינו בית קבוע כלל. וכן בשו"ת מהרש"ם ח"ד כ' לברך במדליק ברכבת (אם לא שנדחוק בדבריו שדוק באופן שג"כ ישן שם שינת הלילה נאמרו דבריו. וזה דוחק כי סו"ס אין זה בגדר בית קבוע גם אם ישן שם ולא דמי ליושן בבית אעפ"י שהוא רק ללילה אחד). ועיי' עוד בשו"ת ציץ אליעזר חט"ו סי' כ"ט שבירר שאי"צ בית קבוע להדליק בו נרות עיי"ש. ומכל זה מתחזקים הדברים שלא כיון הטו"ז לומר שצריך גדר בית בכל מקרה אלא באופן שדנין בין ביתו שנמצאים בו ביתו ולבין בית שאוכל שם פעם אחת, שבה חשיב בית הראשון יותר עיקר.

ובס' נטעי גבריאל הביא עוד מדברי הבאר היטב שהעתיק דברי הטו"ז בלשון "מצוה מן המובחר" שידליק בביתו.

נמצא לדעת הב"ח והמ"א שהעתיקו, פשוט שבהולך עם ב"ב מדליק שם כי ליכא חשדא, וגם לדעת הטו"ז נראה מהפמ"ג שאין חילוק להלכה וכנ"ל. ואפי' לא נקבל הבנה זו בטו"ז עכ"פ הבאה"ט כ' שהוא רק למצוה מן המובחר, ובלא"ה נוטים הפוסקים שאי"צ גדר "בית קבוע" כנ"ל מערוה"ש ומהרש"ם. מכל הלין יש לנו עמוד חזק להורות כן להלכה.

ז. סוף דבר:

לענ"ד צדקו דבר מעכ"ת שליט"א שגם בהולך רק ללילה אחד לסעוד מבעו"י בבית אביו וכדו', ונשאר שם עד אחרי זמן הדלקת נ"ח, שהדין ברור שיכול להדליק שם אעפ"י שעתיד לחזור הלילה לביתו לשינת הלילה. וכנ"ל

שהעיכוב אינו אלא משום חשדא דבני הבית ואם נפל היסוד דהיינו טעם חשד, נפל הבנין דהיינו חיוב לחזור להדליק בביתו.

ויה"ר שלא נכשל בדבר הלכה ויראינו מתורתו נפלאות.

נפתלי ישראל גראס

סימן ב'

בה"י אור ליום ב' כ"ה מנחם אב תשע"ו

ישאו הרים שלום וגבעות ברכה אל מע"כ הרה"ג סוע"ה חוב"ט,
האי גברא רבא אילה שלוחה, הנותן אמרי שפר בהלכות חנוכה
ימי שמחה, מוה"ר נפתלי ישראל גראס שליט"א מו"צ
בעיה"ק ירושלים

אחדשה"ט

אודיעו כי בימי חנוכה ימי שמחה שמחתי מאד לקבל מכתבו תוכו רצוף
אהבה ומע"כ הרחיב והעמיק בעיון אחר עיון עד דהגדיר גדרי אכסנאי דבכדי
ליקרא אכסנאי ולהדליק בבית חברו סגי במה שאוכל בבית חברו באופן של
קביעות ולפי"ז אם בני ביתו עמו בבית חברו שפיר דמי להדליק שם.

וברכתי עליו ברכת הנהנין כי מצאתי לי חבר בסברא זו שלע"ד הוא
סברא פשוטה ואין בו חידוש כלל כיון דחז"ל אמרו דאכסנאי חייב בנר
חנוכה ועיקר הרבותא בדבריהם הוא כמו שכתב הר"ן שבת י. ד"ה אר"ש
אכסנאי אורח אע"פ שאין לו בית דלא תימה דין נר חנוכה כדין מזוזה דכל
מי שאין לו בית פטור מן המזוזה עכ"ל, הרי לן דזה גוף החידוש דלא תימה
דרך מי שיש לו בית קבוע חייב במזוזה קמ"ל דגם מי שהוא אכסנאי ואינו
בביתו הקבוע נמי חייב במזוזה, ומהשתא מי שנותן הגדרות בגדר אכסנאי
לומר דלא מקרי אכסנאי כי אם בשוהה בבית חברו בקביעות ממש דאז

מקום האכסניה נקרא ביתו הרי הוא מוציא מפשטות דברי הגמרא והר"ן ועליו הראיה.

ומעתה אעבור להתייחס לדבריו הנפלאים הפותחים צוהר נוסף בסוגיא זו, וסדר כתיבתי וסימני ההערות הן לפי סדר מכתבך.

א. שמחתי לראות מה שביאר שיטת הב"ח דבכדי להחשב אכסנאי אין צורך שיהיה נחשב לביתו וסגי במה שהמקום ההוא הוא מקום אכילתו לשעה זו, ומה שאינו יכול להדליק בבית חברו אינו אלא משום חשדא דבני ביתו, ולפי"ז אם בני ביתו באו עמו לבית חברו שפיר דמי להדליק בבית חברו גם אם אינו אוכל שם בקביעות.

וראה בספרי נר איש וביתו מילואים פרק א' סי' ב' אות ז' שהארכת בביאור שיטתו וכוונתי לדעתו דמר, וכבר הקדים לנו בזה בשו"ת שבט הלוי ח"ג סי' פ"ג הבאתיו בספרי סי' ד' סי"ב הערה כ"ג יעו"ש, וכ"כ בנטעי גבריאל בפ"א ס"ה הערה ו'.

ב. כתב לחדש כמה חידושים ואפרט אחד לאחד ומה שיש להאיר בדבריו הנפלאים.

א. מע"כ תמה שם כיון דדברי הב"ח איירי כאשר בני הבית נשארו במקומם אמאי כתב הב"ח ולכן צריך לילך תחילה לביתו ולהדליק ולחזור לסעודתו, ומיהו אם אשתו מדלקת עליו אין צריך לילך לביתו וכו' מבואר מדבריו דיתכן דאשתו לא תדליק והאיך יתכן דיש סברא לומר דאשתו לא תדליק עליו וכי ס"ד דאשתו לא תקיים מצוות נר חנוכה, ובכח דיוק זה חידש כמה הלכות המה במכתבו ערוכות.

ואני בעניי לא הייתי מדויק מדברי הב"ח אלו דין חדש, דיש לומר דבפשטות כיון שהרגילות הוא שהבעל מדליק ומוציא כל אנשי ביתו ובפרט למש"כ הב"ח שם בהמשך דבריו דלכתחילה מצוה שהבעל ידליק בביתו דמצוה בו יותר מבשלוחו לזה כתב הב"ח דלכתחילה יחזור הבעל לביתו להדליק ויפטור בכך אנשי ביתו מיהו מדינא יוצא הוא גם במה שאשתו מדלקת עליו.

ב. אלא דהגם דאין חידושו מוכרח כנ"ל מ"מ מש"כ בשיטת הב"ח דין אמת הוא דגם אם אשתו נשארת בבית לא תדליק בעצמה אם הוא לא

נר איש וביתו

יצווה להדליק בהדיא ויוצאת בזה שבעלה מדליק באכסניה, וכמו שכתבתי בספרי במילואים שם פרק א' סי' ב' אות ז' עמ' קכ"ה.

וראה עוד בפרק ב' סי' א' אות כ"ג - כ"ו מש"כ באורך בביאור שיטת הב"ח דס"ל דגדר חיוב נר חנוכה הוא חיוב הגוף ולזה סגי במה שמדליק הבעל בבית האכסניה ופוטר בכך את בני ביתו, אבל לשיטת המג"א והט"ז דס"ל דהוא חיוב הבית לא שייך לומר שבהדלקה בבית האכסניה יפטור בני ביתו הנמצאים בבית הקבוע, וראה עוד בספרי שם חלק ההלכה סי' ד' סעי' ז' ח', [נוע"ע במילואים פ"א סי' ד' אות י"ב י"ג, ושם בסי' ו' אות ו' מש"כ בביאור שיטת שו"ע הרב לגבי נר שבת דמבואר שם להדיא דבהדלקת האשה נרות שבת בבית הכנסת פוטר בכך הדלקת הנר של ביתם].

ג. ומה שכתב דאשתו יוצאת בהדלקת בעלה באכסניה מדין אשתו כגופו ולדבריו יהיה הדין לגבי שאר בני הבית דלא נאמר בהו האי כללא דאשתו כגופו לא יצאו בהדלקתו, ולבבי לא כן ידמה דבאמת גם כל בני הבית יוצאים ידי חובתם בהדלקתו, כיון דלדעת הב"ח גדר חיוב הדלקת נר חנוכה אינו חיוב הבית כי אם חיוב הגוף ומה שכולם יוצאים בהדלקת בעה"ב הוא מחמת שהם סמוכים על שולחנו ואוכלים מפיתו ושותין ממזמיו וממילא נכללים גם בהדלקת הנר וכמו שהארכתי במילואים פרק ב' סי' ב' אות ט"ו יעו"ש.

וכ"ז לדעת הב"ח וסיעתו דגדר חיוב נר חנוכה הוא חיוב הגוף, אבל לדעת הסוברים דחיוב הדלקת נר חנוכה הוא חיוב הבית יתכן לומר דהגם דכשמדליק חוץ לביתו אינו פוטר בכך אנשי ביתו מ"מ לגבי אשתו יתכן לומר דתצא בהדלקתו כיון דאשתו כגופו, ועדיין צ"ע.

ג. הט"ז סי' תרע"ז ס"ק א' בסופו כתב וז"ל וכבר ראינו נוהגים בכל מי שהולך בחנוכה חוץ לביתו ליקח נרות חנוכה עמו להדליק במקום אשר יהיה הרוח ללכת, אע"פ שמדליקין בביתו בני ביתו שהם אצל אשתו, ואע"פ שאין ראייה מזה שהבני בית אינם מכוונים להוציא את הבעל הבית אלא את עצמם מ"מ היא גופא קשיא למה ליה ליקח הנרות עמו הבני הבית עם אשתו יכוונו וידליקו עליו גם כן אלא דניחא טפי לעשות הברכה בעצמו וכו' עכ"ל.

והגרי"י בלוי ז"ל בחובת הדר נר חנוכה פרק א' הערה מ"ז כתב לחדש וז"ל עיין טו"ז סי' תרע"ז ס"ק א' דמשמע מדבריו שיש חילוק בין הדליקה אשתו עליו לבין הדליק אחד משאר בני הבית דכשהדליקה אשתו מסתמא נדליקה עבורו אבל באחד משאר בני הבית בעינן שיתכוון להדליק עבורו עיי"ש, ואפשר שהטעם הוא דכשמדלקת אשתו כיון שאין דרכה להדליק תמיד מה שמדלקת עכשיו מוכיח שהוא כדי להוציא בעה"ב, אבל באחד משאר בני הבית אם הוא מהמהדרין ודרכו להדליק בכל לילה אינו ניכר שהדליק כדי להוציא בעה"ב ע"ש ומע"כ פליג ע"ד החובת הדר וכתב דגם היכא שאשתו מדלקת צריכה כוון להוציא ודייק לה מר ממש"כ הט"ז הבני הבית עם אשתו יכוונו וידליקו עליו הרי דגם אשתו צריכה לכוון להוציא עכת"ד הנעימים.

ואני בעניי נראה לי לצדד כדעת החובת הדר, ואבאר דברי דהנה מש"כ הט"ז דצריך כוונה להוציא הוא פלא דהלא זה ברור דלא דמי מצוות נר חנוכה לשאר מצוות דבשאר מצוות בעינן כוונת שומע ומשמיע, והיינו כל היכא שאחד מוציא את השני במצווה צריך לעמוד אצלו ולשמע וצריך המוציא לכוון להוציא והיוצא להתכוון לצאת, אבל גבי נר חנוכה דמעיקר הדין סגי בנר איש וביתו והיינו דאחד מבני הבית מדליק וכל בני הבית יוצאים י"ח גם אם לא היו שם בשעת ההדלקה ע"כ דלא בעינן כוונת השומע דאין ידע אימת מדליק ראש הבית את הנר שאז יעמוד ויכוון לצאת, ומעתה לא שייך לומר דצריך המדליק להתכוון בפירוש להוציא את כל בני הבית דהיכן מצינו דבעינן כוונת המשמיע ולא כוונת השומע, וע"כ לומר דאין כוונת הט"ז לומר דבעינן כוונה להוציא אלא דבא לשלול כוונה הפכית והיינו דגם אי נימא דלא בעינן כונה להוציא מ"מ אם המדליק לא התכוון להוציא את שאר בני הבית לא יצאו י"ח.

ולזה כתב הט"ז דבני הבית יכוונו להוציא והיינו דבסתמא אינם מכוונים להדליק אלא עבור עצמם וכמו שכתב החובת הדר.

ומש"כ מע"כ להוכיח מסוף דבריו שכתב הבני הבית עם אשתו יכוונו וידליקו עליו הרי דגם אשתו צריכה לכוון להוציא לא ראיתי ראיה מזה דהלא כתב הבני בית עם אשתו יכוונו וידליקו ולא לא כתב הבני הבית או אשתו וע"כ דכוונתו הבני הבית שהם אצל אשתו וכמו שכתב בריש דבריו,

צב נר איש וביתו

ובא להדגיש דאם אשתו מדלקת אין צריכה כוונה להדיא כיון שאין לה כוונה הפכית.

ד. מה שכתב לבאר דברי הפרי חדש שהצריך לשהות בבית אביו ח' ימים לאו מגדרי אכסנאי הוא לומר דדווקא אי שוהה בבית אביו ח' ימים מקרי אכסנאי ובלא"ה לאו אכסנאי הוא אלא דאם אינו נמצא בביתו כל ח' ימי החנוכה אז ליכא חשדא מבני החצר, ולפי"ז בזמנינו שמדליקין בפנים ואין החשדא אלא מבני ביתו סגי במה שבני ביתו עמו.

וכבר הארכתי בזה בספרי נר איש וביתו במילואים פ"א סי' א' אות כ"ג, ועוד הארכתי בזה במקו"א ואכמ"ל.

ה. בביאור דברי המג"א ס"ק ז' אעתיק לשון המג"א במקום שאוכל היינו בקביעות אבל מי שאוכל בבית חברו באקראי צריך להדליק בביתו (שארית יוסף סימן ע"ג) או אשתו מדלקת עליו (סימן תרע"ו סעיף ג') מכל מקום מצוה בו יותר מבשלוחו עכ"ל ב"ח וכו' עכ"ל המג"א.

ומע"כ תמה במקורי דינו של המג"א דאיך יתכן דמקור הדין מדברי השארית יוסף הלא השארית יוסף בתשובה שם ס"ל דמקום שינה הוא הקובע להדלקת נר חנוכה והמג"א ס"ל דמקום אכילה הוא הקובע, ותו הלא כתב בסוף דבריו עכ"ל ב"ח משמע דמעתיק דברי הב"ח להלכה ולשיטת הב"ח באופן דליכא חשדא מבני ביתו יכול להדליק בבית חברו גם אם אינו אוכל שם בקביעות, ולזה מסיק דמש"כ במג"א שארית יוסף סי' ע"ג תלמיד טועה כתבו עכת"ד מע"כ.

א. הנה מש"כ דתלמיד טועה כתב במג"א ש"י סי' ע"ג תמוה לומר כן בלא עיון בדפוסים ראשונים ובכתבי ידות, ולבר מן דין מצאתי בשולחן ערוך חוקי חיים מחתן המג"א אות ח' ס"ק נ"ו דהעתיק דברי המג"א במלואם ולא השמיט האי מראה מקום שארית יוסף סי' ע"ג, ראה העתק

(מו"ח): **בן** במקום שאוכל בקביעות אבל מי שאוכל בבית חברו באקראי צריך להדליק בביתו (ש"י סימן ע"ג) או אשתו מדלקת עליו. ומ"מ מטה בו יותר מבשלוחו. (פ"ח): **בן** אפשר דמיירי שיש לו בית:

ב. ומה שתמה בשביל מה הביא דברי השארית יוסף הלא הוא למד במקום שינה עיקר וכו', לא הביא דבריו משום דס"ל כוותיה בזה דמקום שינה הוא הקובע, אלא דלמד מדבריו דשהייה בבית חברו באופן אקראי אינו קובע לדירה, ואדרבא בדווקא הביא דברי השארית יוסף לומר דלא ס"ל בזה כהב"ח.

ומה שהביא דברי הב"ח הוא בכדי ללמוד ממנו דין זה דמצווה בו יותר מבשלוחו. ומש"כ עכ"ל כן הוא דרכו כמוש"כ בשו"ע הדרת ירושלים. ועוד כן הוא דרכו של המג"א לציין מהקדמה של שו"ע הדרת ירושלים.

ג. ומש"כ דמדברי השארית יוסף נראה דגם אם הלך עם כל משפחו לבית חברו אינו יכול להדליק שם לא ידעתי מה ההכרח לכך מדברי השארית יוסף.

ד. מה שתמה אם המג"א לא ס"ל כב"ח איך בסיום דבריו כתב כתב עכ"ל ב"ח הלא לא העתיק כלל דברי ב"ח ולא ס"ל כוותיה להלכה.

ליהוי ידוע כי כן היה דרכו בקודש של המג"א וכמבואר במחצית השקל סי' רח"צ בסופו וז"ל ואף שמג"א כתב וסיים עכ"ל אין לשון מג"א לשון א"ח ולא לשון חידושי הרשב"א כי אם תוכן דבריהם עכ"ל, וכ"כ הפמ"ג סי' רמ"ד א"א סוף סי' ס"ק י"ח וז"ל מה שציין רש"ל בתשובה שם ענין זה בתשובה שם ענין זה ומ"מ לאו כדבריו ממש וכן דרכו לפעמים עכ"ל.

וכן הוא דרכו של הדרכי משה וכבר התנצל על עניין זה בהקדמה לדרכי משה שמחמת רצונו לקצר בכל היכולת לפעמים שמר הטעמים ולא המלות והניח הפרטים ולקח הכללות ומ"מ כתב על זה עכ"ל, [ראה בשו"ע הדרת ירושלים בפתיחה בכללי הספר אות ח' שהביאו כל המ"מ הנ"ל].

ו. בביאור דברי הט"ז ס"ק ב' כתב מע"כ דכל דברי הט"ז דמי שאוכל בבית חברו שעה או שתים אינו יכול להדליק שם והרי הוא כמדליק ברחוב העיר איירי כאשר בני ביתו נשארו בביתו הקבוע דבכה"ג נשאר שם בית קבוע על ביתו ובית חברו נחשב לו רחוב העיר, אבל כאשר בני ביתו באו

עמו לבית חבירו מעתה אין ביתו נקרא בית קבוע ושוב בית חבירו מקבל דין בית ושפיר דמי להדליק שם.

א. וכאשר ראיתי דבריו שמחתי כמוצא שלל רב דיש לי חבר בדברי, אלא דשמתי לב דמע"כ הבין דבכדי שיקרא אכסנאי הרי הוא צריך שבזמן זה לא יהיה לביתו הקבוע שם בית ובכה"ג מקבל האכסניה שם בית ואז יכול להדליק שם, ולזה אם בני ביתו נשארו בביתו הקבוע לא יוכל להדליק באכסניה כיון דעדיין שם בית על ביתו הקבוע ובית האכסניה לא קיבל שם ביתו אבל עם בני ביתו באו עמו לבית האכסניה אז מתנתק שם בית מביתו הקבוע והאכסניה מקבל שם ביתו.

ולדבריו נמצינו למדין דאם חלק ממשפחתו באו עמו לאכסניה וחלקם נשארו בביתו הקבוע לא יוכל להדליק באכסניה כיון דלא התנתק מביתו הקבוע שם בית, ולפי"ז שוב מצינו חילוקים בגדי אכסנאי ואין דרך הפוסקים לסתום מה שהיה להם לפרש.

ב. ולע"ד הבנת הדברים הם באופן אחר (וכמו שהקדמתי בהקדמה למכתב זה) דהאי חידושא דאכסנאי חייב בנר חנוכה בא לומר דהאי דינא דנר איש וביתו לא בא לומר שיהיה דווקא ביתו הקבוע אלא אפילו מי שיש לו בית קבוע והוא שוהה באכסניה שאין על זה שם ביתו כלל כל ששוהה שם באופן של קביעות ואינו מוגדר כשוהה ברחוב העיר שפיר דמי להדליק שם, ומעתה היכא ששוהה בית חברו לשעה או שתים ואין בני ביתו עמו אינו נחשב לקביעות באותו מקום אבל אם בא הוא ובני ביתו לשהות בבית אביו אפילו לשעה או שתים שפיר נחשב לשהיה של קביעות ומוגדר כאכסנאי במקום הזה, ולפי"ז גם אם חלק ממשפחתו נשארו בביתו הקבוע לא אכפת לן דהעיקר הוא מה שהוא שוהה בבית האכסניה באופן של קביעות.

ג. ובאמת המעיין ומדייק היטב בלישנא דהט"ז יראה דמוכרח בדבריו דכל השוהה באופן של קביעות גם אם הוא לשעה או שתים שפיר מקרי אכסנאי ומדליק בבית האכסניה, דהנה הט"ז בריש דבריו כתב דגם רמ"א לא מיירי אלא במי שיש לו תמיד חדר מיוחד לאכילה וחדר אחר לשכיבה אך העיקר הוא חדר האכילה ע"ש ומשמע דבכדי לקבוע בית צריך שחדר האכילה יהיה דבר קבוע תמיד, אמנם המדייק מהמשך דברי

הט"ז שכתב משא"כ במי שיש לו דירה בעיר והולך פעם אחת חוץ לביתו וסועד אצל חבריו פשיטא שלא יניח ביתו וידליק בבית שהוא אוכל שם פעם אחת אצל חבריו וכו' משא"כ בזה שיאכל כאן שעה או שתיים וישוב למקומו אין שום סברא לומר שידליק שם ולא ביתו, וממה דכפל ושילש דמה שאינו יכול להדליק בבית חבריו הוא משום שאוכל שם פעם אחת שעה או שתיים משמע שאם אוכל שם יותר מפעם אחת או יותר משעה או שתיים והיינו דיהיה לשהייתו בבית חבריו שם של קביעות שפיר דמי להחשיבו כקבוע בבית חבריו ואכסנאי מקרי.

ובס"ד בעת כתבי מכתבי זה מצאתי מציאה רבתי בהגהות אור החמה על שו"ע להרה"צ רבי זונדל קרויזר זצ"ל סי' תרע"ז על הט"ז ס"ק ב' וז"ל והנה לפי מה שהקדים דמקום אכילה עיקר היה מקום לומר דגם באקראי כיון שהיום מקום אכילתו שם הוא ניזיל בתר אכילה וכמו שמדמה לה הט"ז [דהוא מריה דסברא זאת] להאי דינא דעירובי תחומין דאכילה עיקר ושם הוי אכילתו רק ליום אחד, והט"ז כשכתב דין של אקראי כתב רק לשעה או שתיים דאז נקרא עדיין קבוע בביתו וכמו שמדמה לה הט"ז למי שנמצא ברחוב בשעת הדלקה, ונמצא לפי"ז דמי שהולך לבית אביו על יום אחד שלם ניזיל בתר אכילה ואפילו^א ישן בביתו וכו', אבל בבה"ל העתיק מדברי הפרי חדש דמי שהולך לבית אביו על כל ח' ימי חנוכה וגם ישן שם אז מדליק שם ומשמע דליום אחד וכ"ש אם לא ישן שם לא מהני, ולא עוד אלא שמזכיר שם דבאוכל אכילת ארעי בביתו לא מתחייב משו"כ ומשמע דאם אוכל ביום אכילת קבע מתחייב שם, ואפשר דגם מי שישן שם שינת קבע ביום מתחייב, אפשר דפרי חדש נקט דלא מהני אכילה לקבעו שם אלא דרך מה שקבוע ועומד שהוא דירתו לא מיעקר אלא בעקירה גמורה עכ"ל. וממוצא דבריו אתה תשמע דפשיטא ליה בהבנת דברי הט"ז דכל מה שאינו יכול להדליק בבית חבריו הוא משום דאוכל שם פעם אחת ואינו מחשיבו לשהיה בקביעות אבל ביותר מפעם אחת שפיר אכסנאי מקרי גם אם לא יישן שם בלילה זה והכל עולה בקנה

א. שם כתב ואפילו לא ישן בביתו ע"ש ותיבת לא הוא ט"ס דמוכח וכמבואר מהמשך דבריו שכתב וז"ל ומשמע דליום אחד וכ"ש אם לא ישן שם לא מהני ע"ש.

אחד עם מה שכתבת דגם באכילה אחת אם היא באופן של קביעות וכגון כאשר משפחתו עמו שפיר מקרי אכסנאי ויכול לאכול שם.

ומה שתמה מדברי הפרי חדש כבר כתבת דהמדייק בדברי הפרי חדש יראה דלא קאי לומר גדר דין קביעות דירה ובודאי דגם הפרי חדש ס"ל דסגי בשהיה ליום אחד בכדי להחשב אכסנאי אלא כל דבריו אתי לומר דבשהיה ח' ימים בבית אביו ליכא חשדא מבני החצר משא"כ אם חוזר לביתו באמצע הח' ימים איכא חשדא מבני החצר וכנ"ל אות ב'.

ד. ומש"כ להוכיח מדברי הפמ"ג שהשוה דברי הב"ח והט"ז והמג"א בהדדי אלמא דס"ל דכל מה שאינו מדליק בבית חבירו הוא מדין חשדא ובליכא חשדא כגון אם בני ביתו עמו שפיר דמי להדליק בבית האכסניה גם לדברי המג"א והט"ז.

ובאמת מע"כ לשיטתו אזיל דהמג"א כב"ח ס"ל ומה שכתוב בדבריו דמקור הדברים הם מהשארית יוסף תלמיד טועה כתבו ולפי"ז גם הפמ"ג כוונתו לזה.

אבל למש"כ דמקור דברי המג"א הם מהשארית יוסף ובאמת פליג המג"א עם הב"ח דבשארית יוסף מבואר להדיא דשהייה פעם אחת בבית חבירו לא נחשב לקביעות, וגם דמה שאינו יכול להדליק באכסניה הוא משום דנחשב כמדליק ברחוב העיר משמע דלאו מדין חשדא הוא אלא דלא נחשב לאכסנאי בכה"ג.

והפמ"ג קיצר בדבריו כדרכו בקודש ואי אפשר לקבוע מסמרות במש"כ ועיין בב"ח וכו' דדילמא כוונתו לעיין שם ותמצא דהב"ח פליג ודו"ק בכל זה.

ה. ומש"כ להוכיח מדברי המהרש"מ דשפיר להדליק ולברך ברכבת אלמא דאין צריך בית קבוע ראיה נכונה היא.

ו. אך מש"כ להוכיח מדברי הציץ אליעזר חט"ו סי' כ"ט שא"צ בית קבוע להדליק בו נרות ויכול להדליק ברחוב כבר בארכתי בדבר במקו"א דדבריו נדחים ממשמעות הפוסקים ואכמ"ל.

ז. מה שציין לדברי הנטעי גבריא אל בוודאי כוונתו למש"כ בפ"א ס"ה וז"ל ואם קשה לו להגיע לביתו מחמת טרחת הילדים וכדומה יש לסמוך

ולהדליק במקום שאוכל ובהערות שם אות ו' כתב וז"ל כן נראה דעיקר החיוב להדליק במקום שיש יותר פרסומי ניסא ואם קשה לו לילך לביתו מוטב שידליק בבית שנתארחו כל בני ביתו משידליק יחידי בביתו, ועוד שהמעין בטו"ז יראה שכתב שפשיטא שלא יניח ביתו וידליק בבית שהוא אוכל שם פעם אחת אצל חבירו משמע שבדיעבד אינו מעכב, ועוד דשיטת הב"ח הוא שעיקר הטעם שצריך לחזור לביתו דוקא משום חשדא שישדוהו בני ביתו שלא הדליק וכו' והמג"א סק"ז הביא דברי הב"ח להלכה וא"כ היכא שהולך לאכול עם כל בני ביתו לאכול בבית קרוביו וכדומה דליכא חשדא לדעת הב"ח ומג"א כיון שב"ב כאן וחשדא דעלמא ליכא כיון שאנו מדליקין בפנים אין שום קפידא באיזה מקום ידליק, לכן במקום הצורך יש לסמוך שא"צ לחזור לביתו להדליק עכ"ל.

הנה מש"כ בביאור דברי הב"ח נכונים הדברים וכן"ל אבל מש"כ דהכי ס"ל למג"א לע"ד לא כן הוא וכן"ל, ועיקר דיוקו בט"ז שכתב פשיטא שלא יניח ביתו וידליק בבית שהוא אוכל ודייק הנטעי גבריאל דממש"כ פשיטא שלא יניח וכו' אלמא דבדידה תליא מילתא ואם הוא חפץ להדליק בבית חבירו שפיר דמי, לע"ד לא יתכן לומר כן דהלא כתב הט"ז להדיא דהרי הוא כמדליק ברחוב העיר וכי ס"ד דאם הוא חפץ להדליק ברחוב העיר הרשות בידו.

ח. ומה שציין מע"כ לדברי הבאר היטב ס"ק א' (בנטעי גבריאל לא מצאתי שהביא דברי הבאר היטב) לא ידעתי מה הראיה מדבריו דז"ל הבאר היטב מי שסועד אצל חבירו באקראי מצוה מן המובחר שילך לביתו להדליק, ואם אינו רוצה לזוז משם יצוה לבני ביתו שידליקו בשבילו עכ"ל, ואין מבואר בדבריו דהרשות בידו להדליק בבית חברו ומש"כ למצווה מן המובחר הוא דלכתחילה ילך הוא לביתו להדליק ולא יסמוך על בני ביתו דמצווה בו יותר מבשלוחו וכמוש"כ הב"ח, ומסיק דאם אינו יכול יצווה לבני ביתו להדליק, ולא מבואר כלל בדבריו דאם חפץ יכול להדליק בבית חברו.

ז. סוף דבר הכל נשמע דכל שהוא אוכל בבית חברו אפילו לשעה או שתים אם בני משפחתו עמו שפיר דמי להדליק שם ואינו צריך לחזור לביתו ולהדליק.

ויהא רעוא שלא נכשל בדבר הלכה וה' יאיר עינינו בתורתו וישם בלבנו אהבתו ויראתו.

החותם בידידות ובהערכה

יצחק שלמה פייגנבוים

בני ברק

סימן ג'

בס"ד, ה' אלול תשע"ו, ימי הרחמים הרצון והסליחות.

לכבוד הרה"ג ר' יצחק שלמה פייגנבוים שליט"א

אחרי דרישת שלומו הטוב, הנני ראשית כל להביע את התפעלותי הרבה עד כמה שמעכ"ת שליט"א טרח לדקדק בדבריי ולהעמידני על האמת, ויגע וטרח בכל פרט ופרט נכנס בעובי הקורה ולא הניח דבר שלא האיר פניו אליו, ובעדינות נפלאה לא יאומן אם לא ראיתי. ובזה חב אני למעכ"ת הרבה הכרת טובה, ויישר כחו וחילו לאמצו ולברכו בכל מילי דמיטב, אמן.

עתה באתי על רובי דברי תורתו דמר, ובאמת מראשית כזאת היה לי לשים לב שמר שחיבר ספר שלם על דין אכסנאי בחנוכה, הינו בקי בכל שבילי שסוגיא זו והיה לי לירא יותר להיכנס עם מעכ"ת בפלפול הסוגיא הזאת. אך מ"מ תורה אמת כתיב בה, ולכן במה ששגיתי אודה ואבוש אך במה שנראה לי נכון ומיוסד על אדני פז לא אוכל לשנות דעתי הקלושה, וכך היא דרכה של תורה והעיקר שיתקיים לבסוף את והב בסופה.

בענין שיטת הב"ח

א. ראשית כל אתחיל בהודאה על העבר, שהיינו שאני מודה ששגיתי במה שדייקתי בדברי הב"ח, והיות ומעכ"ת שליט"א הרחיב כל כך בדבריי נתתי אל לבי להתיישב שוב בכל מש"כ וראיתי שאין דבריי נכונים בזה,

ואבאר דבריי בס"ד. הב"ח כתב בזה"ל, " ולכן צריך לחזור לביתו ולהדליק ולחזור לסעודתו. מיהו אם אשתו מדלקת עליו בביתו אין צריך לחזור ולילך לביתו". ודייקתי למה לו להב"ח להשמיענו זאת כיון שהמדובר שאשתו נשארה בביתו ורק הבעל נמצא במקום אחר, וא"כ ודאי שאשתו תדליק בבית בכדי לקיים המצוה באם תראה שהבעל אינו מגיע להדליק.

וכעת נראה שהדבר פשוט, מתחילה כתב הב"ח שמפני הטעם של חשדא דבני הבית שנשארו שם, אין הבעל יכול להדליק במקום שנמצא, ולכן עליו לחזור לביתו ואסור לו לאכול כעת עד שילך וידליק בבית כמצוותו. שוב כתב הב"ח "מיהו אם אשתו מדלקת עליו בביתו", פירוש שהיא יודעת שעליה להדליק ובזה לפטור גם אותו מחיוב הדלקה, והיינו מפני שהודיע לה לפני שהלך לבית חבירו שלא יגיע הביתה להדליק ותדליק היא עבודה (ובשליחותו), וממילא אין כאן שום חשדא דבני הבית, ולכן יכול להתחיל מיד את סעודתו בבית חבירו "ואין צריך לחזור ולילך לביתו", כי י"ח בהדלקת אשתו, ע"כ. והדברים פשוטים ומובנים ביותר.

וממילא אין שום הכרח לחדש את שני האופנים שכתבתי מפני הכרח הקושיא. אך בכל זאת ברצוני לדון בכל אחד מהם, היכנונו ויעמדו עפ"י האמת או לא, וממילא תהיה מזה התייחסות לדברי מעכ"ת שליט"א אודותם.

טעם אשתו כגופו כשהיא בבית או במקום אחר

כתבתי בדרך הא' שמדין אשתו כגופו נפטרת האשה בהדלקת בעלה גם כשהוא באכסניא, והוספתי שכ"כ בקובץ מבית לוי. אך עתה עיינתי וראיתי שטעיתי בזה לצערי הרב. כי גם לדעת הב"ח שאין אלא חובת הגוף ולא חובת הבית, מ"מ אכתי ישנו הטעם של חשדא כמ"ש הב"ח גופיה, ועד שמפני זה הצריך לחזור הביתה ולהדליק, וא"כ לא יועיל מה שאשתו כגופו לפטור את אשתו בהדלקת בעלה במקום אחר כיון שלא ידעו ב"ב שהוא מדליק כלל (ואנו קיימין עכשיו בדברי הב"ח שמדבר באופן שאינם יודעים). ולכן רק כשגם האשה אינה נמצאת בביתה ואינה יודעת כלל מה קורא בבית ולא שייך חשדא, בזה מהני הדלקת בעלה בכל מקום שהוא מפני טעם אשתו כגופו, וזהו האופן שבו דיבר בעל שבט הלוי זצ"ל, כשהאשה בבית ההחלמה והבעל בבית הוריו.

ובזה העירותי על דבריו של מעכ"ת אליי, אות ב' ס"ק א' וגם נטיתי מדבריו בס"ק ב' שם.

כוונה להוציא כשאשתו מדלקת עליו

בדרך הב' כתבתי שייתכן שכשאשתו מדלקת עליו בביתו צריכה דוקא כוונה מפורשת להוציאו וכמו שכתב הטו"ז בהדיא לענין בני ביתו שמדליקים עבורו שצריכים לכוון להוציאו. והנה גם בזה צדקו דברי מעכ"ת שאין הוכחה לזה. שהרי מה שדייקתי מלשון "להדליק עליו", הרי כבר כתבתי לעיל בסמוך שהכוונה כפשוטה, שבדר"כ עליו של בעל מוטל הדלקת הנרות בפועל וכעת היא מדליקה עליו, כמ"ש תחילת או' א' במכתב זה. וגם מה שדייקתי (בדבריי או' ג') בלשון הטו"ז שכ' בסו"ד "הבני בית עם אשתו יכוונו וידליקו עליו", שמזה משמע שגם אשתו צריכה לכוון. נראה שצודקים דברי מעכ"ת שניתן לפרש גם בדרך בני ביתו הנמצאים "ביחד" עם אשתו, הגם שבראשית דבריו הזכיר הטו"ז בני ביתו "שעם" אשתו, ומזה נראה קצת שכאן שכתב רק "עם", הכוונה בדיוקא "שניהם", מ"מ ייתכנו דברי מעכ"ת. כי ידוע בשם צדיקים שהטו"ז כתב דבריו באופן שייתאמו גם עפ"י הסוד ושלכן ישנם כמה פמים לשונות קשיי הבנה או שינויים בדיבור המתחיל, ולכן א"כ נראה שאין כ"כ לדייק משינוי הלשון גרידא מאות אחת ששינה בה הטו"ז.

וא"כ ייתכן לפרש כדברי ס' חובת הדר שכשאשתו מדלקת אין צריך כוונה להוציא את בעלה וי"ח בסתמא משא"כ כשבני ביתו מדליקן שצריך כוונה בהדיא לפוטרו.

אך מה שכתב מעכ"ת באות ג' לבאר שכוונת הטו"ז אינה אלא לשלול כוונה הפכיית שלא להוציא ואינו מצריך כוונה בהדיא גם כשבני הבית מדליקין עליו. ומעכ"ת בנה יסודו מכח תמיהתו שאם צריך כוונה הרי צריך ג"כ שיעמוד שם וישמע הברכה כבכל דיני התורה בא' שמוציא את הרבים יי"ח. הנה תמיהתו תמיה, אך בדברי הטו"ז לענ"ד קשה לפרש כן. שהרי דן שם מדין ברכת המזון שא' מוציא את חבריו וצריך כוונת שומע ומשמיע ואח"כ כ' עוד וז"ל הטו"ד בא"ד "וכ"ש הוא כאן שאינו אצל אשתו" ואינו שומע הברכה" שיוכל לומר איני יוצא בברכת אשתו וכו", הרי שדן להדיא מטעם כוונה להוציא באותו אופן שמצינו אצל שאר הברכות. ואנו מודים

שלמעשה הטו"ז מסכים שאי"צ לעמוד בשעת הברכה על יד אשתו (בדיעבד), ומ"מ כוונה להדיא נראה מדבריו שודאי צריך באופנים שדיבר עליהם להצריך כוונה. ובזה התייחסתי לכל דברי מעכ"ת באות ג'.

שאר בני הבית האם יוצאים בהדלקת האב במקום אחר

הנה מעכ"ת כ' באות ב' ס"ק ג', שלדעת הב"ח שאינו אלא חובת הגוף לא מיבעיא שאשתו י"ח ע"י בעלה גם במקו"א, אלא אפילו בני בית גם כן י"ח כשהאב נמצא במקו"א ומדין סמוכין על שולחנו, משא"כ לדעת הפוסקים שהוא חובת הבית ודאי שבני הבית אי"ח כשהאב במקו"א, וגם לענין אשתו הסתפק מעכ"ת אם מהני לזה דין אשתו כגופו.

ולענ"ד נראה שגם לדעת הב"ח לא שייך אשתו כגופו רק כשגם היא אינה בבית וכמ"ש למעלה שאם היא בבית ישנו לטעם דחשדא ששיך גם באשתו כמבואר בב"ח גופיה. ובזה ודאי שבני הבית אין נפטרים ע"י הדלקת של אביהם שנמצא במקו"א. ומ"ש מעכ"ת שהגדר של בני הבית הוא מטעם סמוכין על שולחנו, לענ"ד לא נאמרו דברים אלו אלא לענין קנין שלא מצינו זאת לענין לפטור ממצוות, ומה שחזינו שהובאה סברא זאת גם גבי הדלקת נרות, אינו לומר שמטעם סמוכין נטפלין אליו לצאת י"ח ע"י האב, אלא שענין סמוכין עושה שגם להם חלק בממון האב ונעשים הנרות שייכים גם לכל בני הבית הסמוכין. ואחרי שקיבלו ע"כ חלק בנרות שוב יכול האב להוציאם י"ח מטעם אחד מוציא את חברו. ולכן ענין סמוכין לא מהני אלא כשחייב בני הבית הוא באותו מקום שגם בעל הבית מדליק שאז מכח סמוכין נחשבין נרות שלהם ומכח שליחות יכול להוציאם, לא כן כשחייב בני הבית במקום אחר לגמרי שלא יועיל סברא של סמוכין לעשות כנטפלין אליו להוציאם י"ח במקום שאינם בכלל החיוב.

ומאידך לדעת הפוסקים שהוא חובת הבית ודאי פשיטא שאין מועיל סברת אשתו כגופו אם היא נמצאת בבית מפני חובת הבית הרובצת עליה כעת ובמה הוריד הבעל חובה זו (ואפילו לדעת הב"ח לא מהני ומטעם חשדא), וכ"ש שבני הבית לא יפטרו ע"י האב במקו"א. שו"ר בספרו הבהיר של מעכ"ת במילואים קכ"ז שגם כתב כן שבאשתו בביתו איכא טעם חשדא ואין י"ח בהדלקת בעלה במקו"א.

שיטת המגן אברהם

ב. עתה אשתדל לענות על הערותיו עליו בדעת המגן אברהם. ואומר בתור הקדמה למה שאכתוב להלן בס"ד.

הא' יש לדעת שדעת השו"ת שארית יוסף ז"ל להמעיין בפנים, מתנגדת לדעת המ"א, כי השארית יוסף החליט שעיקר מקום הקובע להדלקה הוא מקום שינה, ומה שכ' שאוכל באקראי אינו נחשכ אכסנאי, כתב זאת רק אליבא דהשואל שסבר שמקום אכילה גורם, אבל למסקנה פשיטא שאפילו קבוע באכילה שם לא מהני לדעת השארית יוסף כי עיקר הוא מקום שינה עיי"ש. וממילא פשיטא שלא ייתכן לומר שהמ"א סובר כוותיה.

הב' כשהמ"א מביא את דברי הב"ח במילואם ומסיים "עכ"ל הב"ח", ואינו מעיר כלל עליו ואינו חולק עליו, פשוט שכך דעתו להלכה אם אין הוכחה מוכחת אחרת.

הג' כשהפמ"ג מציין על המ"א לעיין בטו"ז או על הש"ך ביו"ד לעיין בטו"ז, ואינו מוסיף על כך שום דבר, הרי זהו דרכו בפשיטות שכוונתו להשוות הדיעות וללמד לנו שאין מחלוקת ביניהם. שהרי כל אחד מבין שהפמ"ג לא בא להראות לנו שיש ספר טו"ז על הדף וכו', וכל דבריו ללמד באו. מעתה אם מציין על המ"א לעיין טו"ז, ואנו מעיינים בדבריו על הטו"ז וגם שם לא העיר כלום זולת לעיין במ"א וב"ח, הרי זה פשוט שדעת הפמ"ג שכל ג' דיעות אלו שוות לענין מעשה.

ועתה אשתדל להעיר על סדר דבריו בס"ד. באות ה' ס"ק א' כתב מעכ"ת שאי אפשר לומר שתלמיד טועה ציין לדברי השארית יוסף ושכן הביא בשו"ע חוקי חיים. הנה כבר כתבתי להוכיח שהשארית יוסף חולק אמ"א כי לדבריו אפילו באכסנאי קבוע אסור להדליק שם. ונהניתי לראות שבספר נטעי גבריא פ"א הע' י"ד (תשנ"ד) תמה כדברינו שלמה הביא המ"א דברי הש"י, הרי הש"י חולק אמ"א, וכתב שכנראה המ"א לא ראה את דברי השארית יוסף בפנים אלא בכנסת הגדולה סי' תרע"א שהביאם בקצרה. ואעתיק למעכ"ת את לשונו של הכנסה"ג, "נב. היה אוכל אצל חבריו והגיע זמן ההדלקה צריך לילך אל ביתו להדליק ולא שידליק שם בסעודה פנים חדשות בשם שארית יוסף". הרי זה כדבריי הנ"ל. וממילא לא יועיל לעיין

בדפוסים הראשונים כי אם המ"א ראה דברי הש"י בקצרה במקו"א יציין את המראי מקום בכל אופן.

שם, ס"ק ב', כתב מעכ"ת שהביא המ"א דברי השארית יוסף בכדי ללמוד מדבריו דשהיה בבית חברו באקראי אינו קובע לדירה, ע"כ. הנה לא זכיתי להבין דבריו, שבשביל זה אין מן הצורך כלל להביא זאת מהשארית יוסף, כיון שגם בב"ח גופיה כתב כבר יסוד זה, והמ"א הרי הביא את הב"ח מיד בסמוך.

שם ס"ק ג', מנין לי שהש"י חולק אמ"א. הרי כבר ביארתי לפני כן וכ"כ הנט"ג.

שם, ס"ק ד', כתב מעכ"ת שכן דרכו של המ"א להביא דברי פוסק ואינו מתכוין כלל לפסוק כמותו אעפ"י שמביא את לשונו וכ' "עכ"ל", וראיה מדברי המח"ש סי' רח"צ. לא זכיתי להבין קושייתו, הרי השאלה פשוטה, שאין מביאים פוסק אם רוצים כלל לומר כדברי אותו הפוסק... ומה שכ' במחה"ש אינו אלא שגם כשכותב עכ"ל, אין מן ההכרח שמעתיק במדויק את לשונו, עיי"ש. אך שלא יתכוון כלל לומר כדברי אותו פוסק, זאת לא שמענו. ועי' במ"א שם סי' רח"צ שהביא דברי הא"ח לפסוק כמותו אלא שלומד בתוך דברי הא"ח בכונה אחרת מהבנת הב"י, ולה כ' המח"ש שאעפ"י שכ' עכ"ל אין זה בדיוק.

באופן שמבואר היטב דעת המ"א וההכרח שסובר כדעת הב"ח מדהביאו כלשונו בלי להעיר עליו ושכן מוכח מדברי הפמ"ג.

דעת הטו"ז

ג. באות ו' ס"ק א' ב' ג' השיג מעכ"ת על מה שביארתי בדעת הטו"ז שכדי להיות בגדר אכסנאי צריך שייעקר שם ביתו וזה ע"י שגם בני ביתו לא יהיו בבית. ולפי דרכי כל שבני ביתו נמצאים בבית לא יוכל להדליק בבית האכסנאי כשנמצא שם רק לסעודה ובאופן ארעי ואפילו כמה שעות. ומעכ"ת נראה לו שבכל אופן יועיל קביעות של כמה שעות שבזה ייחשב כבר בגדר אכסנאי להדליק בבית חברו שסעוד עמו, ואין חסרון במה שבני ביתו נמצאים בביתו הקבוע, ע"כ דברי מעלתו. וביאר בזה גם דברי הטו"ז בפנים.

אמנם אני העני נראה לי יותר כמו שכתבתי, וזה מפני שאנו רואין בכמה פוסקים שנקטו והזכירו בפשיטות שהדלקת נר חנוכה היא "חובת הבית", ואעפ"כ אנו רואים מאידך כמה אחרונים שפסקו שאפשר להדליק בבית חבירו אעפ"י שלא נמצא שם בקביעות כל כך, והוא מה שפסק הערוה"ש והמהרש"ם לענין רכבת, ושבת הלוי לענין אוכל בבית חבירו וגם אשתו אינה בבית. והרי לכאורה פסק זה מתנגד לפשטות הפוסקים שיש חובת הבית דייקא שלפ"ז היה לנו לכאורה לומר שכל שיש לו בית קבוע צריך דוקא להדליק בביתו. ונהי שמדברי הב"ח הוכחנו שהטעם רק משום חשדא ואין כאן אלא "חובת הגוף" וממילא לדידיה פשוט שאין חסרון להדליק בבית חבירו כל שאין בני ביתו בבית. מ"מ לא נוכל להתכחש לפשטות של הרבה פוסקים שכתבו שיש דוקא "חובת הבית", ואיך א"כ יסתדר פסק זה (שיכול להדליק בבית חבירו אפילו רק סועד שם כשב"ב אינם בבית) עם כל הפוסקים האלו? ואין יוכל המורה הוראה לפסוק לשואלו דבר נגד כל הנך פוסקים.

אשר על כן כמעט מוכרחים דבריי להלכה, שמי שמורה להתיר להדליק בבית חבירו אעפ"י שאינו שם בקביעות (בתנאי שגם ב"ב עמו), הוא מפני שס"ל שחובת הבית אינו אלא כשיש מי מבני הבית בביתו שאז נקרא על זה שם "ביתו" כעת. אבל אם אין אף אחד בבית, הרי שלענין מצות נר חנוכה שכל ענינו פרסום הנס לבני הבית (בזממה"ז שאין היכר לבני רה"ר) וזהו המודד והקובע באיזה מקום להדליק, אזי "מתבטל ונפקע שם בית מבית זה", כיון שאינו ראוי להיקרא עוד בשם "ביתו" לענין נר חנוכה שקבעוהו בביתו מפני פרסום הנס דוקא וכעת התבטלה מפני היותה ריק מבני אדם ואין למי לפרסם בבית זה, והדברים מובנים מאוד גם מסברא וגם מכח ההכרח להשוות דעת הפוסקים. ואילולי סברא זאת אין לנו מקום ואפשרות לפסוק כן להלכה כמ"ש.

ולכן אי אפשר לומר בדעת הטו"ז שביתו נשאר בשם ביתו הקבוע ואעפ"כ יוכל להדליק בבית חבירו כשנשאר שם יותר משעה שתיים, כפי שרצה מעכ"ת להסביר, כי א"כ ימצא דעת הטו"ז מתנגדת לפשטות הפוסקים ש"חובת הבית" הוא הקובע. משא"כ למ"ש בעניי ששפיר ס"ל גם להטו"ז שביתו הוא הקובע ומ"מ כל זה כל עוד יש שם אנשים שיוכל

להיקרא בשם "בית" לענין נר חנוכה שהוא נגדר ונמדד עפ"י האפשרות של פרסום הנס בו.

ד. מ"ש מעכ"ת באות ו' ס"ק ז' להשיג על מ"ש בנט"ג לדייק בדברי הטו"ז שבדידיה תליא מילתא, ומעכ"ת דחה דבריו. הנה גם לדעתי העניה נראה כדברי מעלתו, אך עדיין לענין מעשה הרי גם מעכ"ת מסכים שהפסק שריר וקיים גם לדעת הטו"ז וכמו שהאריך מעלתו בדבריו בתשובה אליי ובספרו הבהיר.

ומ"ש מעכ"ת, שם בס"ק ח' שהנט"ג לא הזכיר כלל מדברי הבאה"ט, הנה כך כתוב בנט"ג פ"א הע' ט' דפוס תשנ"ד, שהביא דברי הבאה"ט. אך כעת נראה גם לענ"ד כדברי מעכ"ת שאין הוכחה מדברי הבאה"ט.

סוף דבר

ה. שורש דבריי הינם מבוססים על ההכרח לבאר גם להפוסקים שגר חנוכה "חובת הבית" שעם זאת יש להבין ההיתר להדליק בבית חבירו עם בני ביתו עמו שם, ומפני שבזה נפקע ונתבטל שם ביתו הקבוע, שהגדרתו לענין חנוכה הוא ביתו הקבוע אך בתנאי שיש פרסום הנס, מה שלא שייך כאשר אין בני הבית שם כלל. והשרשתי עוד יותר דבריי מכח זה שהפמ"ג השוה בין דעת הב"ח והמ"א והטו"ז כמ"ש למעלה שכן פשטות דבריו. וביותר שמוכח שהרבה פוסקים קיבלו (עכ"פ לחוש) הגדרת "חובת הבית" בנר חנוכה ועם כל זאת לא נרתעו מלפסוק היתר ההדלקה בבית חבירו כשבני ביתו עמו או כשלא שייך להדליק בבית מטעם אחר.

והנני חותם מעין הפתיחה, שהנני מודה מאוד לכהדר"ג שליט"א שהעמידני על האמת בהרבה דברים, ומתפעל מגודל הסברת פניו בדבר הלכה ועומק טירתו על כל תג ותג.

החותם מתוך יקרא דאורייתא והכנעה לכבוד התורה כי רבה היא, ומתוך תפלה לעני שלא אכשל בדבר הלכה ויראנו מתורתו נפלאות.

נפתלי ישראל גראס

סימן ד'

בה"י אור ליום ב' ט"ז לירח אלול לסדר ושמחת בכל הטוב תשוע"ה לפ"ג
כב' ידידי אהובי הרה"ג חוב"ט צמ"ס מוה"ר נפתלי ישראל גראס
שליט"א מו"צ ובעמח"ס שארית אברהם

אחדשה"ט

שמחתי בראותי לוחות שניות מעשי ידיו להתפאר בו הוא צולל למים
אדירים מעמקי סוגיא דאכסנאי ואשכח כמה וכמה מרגניתא בידיה, וכל
דבריו נאמרים בטוב טעם ודעת אין בהם נפתל ועקש, וקיימתי בנפשאי
ושמחת בכל הטוב אין טוב אלא תורה.

ואעבור להאיר ולהעיר בדבריו (והמה ערוכים לפי סדר הסימנים
והאותיות שבמכתבי הקודם).

ב.

א. נהנתי לראות מש"כ דאין לדייק משינויי לשונות הט"ז כיון שכל דבריו
מבוססים גם לפי תורת הסוד, וכמבואר בספר אילנא דחיי באור הנר
הנדפס בסוה"ס עמ' י"ב וז"ל פעם אחת דיבר (המהר"מ מלאכוויטש)
מגודל מעלת הט"ז ואמר שהקוה"ט מאפטא זי"ע בעל האוהב ישראל היה
לומד כל הטורי זהב משו"ע עפ"י קבלה רק במקום אחד היה קשה לו
שלא היה מכוון כל כך ובא אליו הט"ז ואמר לו שבל יפלא ע"ז כי ביען
שכתב זאת בשנת ת"ח שהיה שערוריה בעולם לא היה יכול לכוון כראוי
אז עכ"ל א.

א. וכבר מצינו כן בקדמונים לפרש דברי חז"ל בסוכה מט: ובמו"ק טז: עה"פ חמוקי
יריכין כמו חלאים מעשה ידי אומן מה ירך בסתר אף דברי תורה בסתר דחמו"ק ר"ת
חסורי מחסרא והכי קתני ובא לפרש אמאי לא כתב התנא להדיא דבריו דדברי תורה
בסתר היינו דכיון שדבריו הם גם עפ"י בנסתר שבתורה ולפי הנסתר לא היה יכול
לכתוב הדברים להדיא.

יסוד מאמר זה מבואר בדברי הרמ"ע מפאנו מאמר מאה קשיטה סי' ז' ובספרו

אלא דישוב זה אינו נאמר כי אם היכא דליכא תירוצא אחרינא אבל היכא דאיכא למדרש דרשינן ודו"ק.

ב. כתבתי דלדעת הב"ח וסיעתו דהוא חובת הגוף ואינו חובת הבית נכללים בהדלקתו כל בני הבית גם אם הוא מדליק שלא בביתו וגם אם הם נמצאים במקום אחר, ומע"כ דחה הדברים דהלא אינם יוצאים בהדלקתו מדין חשדא.

ואני בעניי לא הבנתי דבריו וכי האי דינא דחשדא הוא עיכוב להמצוה ואינו נוצא ידי חובתו הלא ההדלקה מדין חשדא אינה הדלקה חיובית והמדליק משום חשדא אינו מברך וכמבואר בסי' תרע"א ס"ח ברמ"א, ובגוונא דידן אמנם לכתחילה אין לו להדליק בבית חבירו משום חשדא דבני הבית אמנם מדינא יצא י"ח ואם יחזור להדליק בביתו לא ידליק בברכה.

והיכא דליכא חשדא כלל וכגון באופן שאומר להם שהוא מדליק בבית חבירו זה ברור דכל בני הבית יוצאים י"ח ופשוט.

ג. ומש"כ דסברא דסמוכין על שולחנו לא נאמר אלא לגבי קנין שלא מצינו זאת לעניין פטור מן המצוות וכו', לא זכיתי להבין מי אמר סברא זו לפטור מן המצוות הלא לגבי נר חנוכה מעיקר הדין תיקנו דסגי בנר איש וביתו והיינו דבני הבית נכללים בנרו של בעה"ב אלא דנחלקו הראשונים בגדר דין זה ולדעת האומרים דהוא חיוב גברא ע"כ דמה שנכללים בני ביתו בהדלקתו לאו מדין בית כלל הוא אלא מדין סמוכין על שולחנו, ולפי"ז אין סברא לומר דדוקא אם חיוב שלהם הוא באותו מקום שגם בעל הבית מדליק כל זה כתבתי מסברא.

מאמר הנפש חלק ד' פרק א', ובפנים יפות סוף פרשת בא ד"ה והיה כי ישאלך ובהקדמה לספר נר תמיד על מס' כריתות כתבו כן בשם האר"י, וראה עוד בספר אמרי אמת גור עה"ת פר' וישלח שנת תרצ"ב ד"ה במדרש, ובספר בית ישראל עה"ת פרשת בראשית תש"ט ד"ה מאז"ל, ובספר מגדים חדשים מו"ק טז. ד"ה חמוקי, ובספר טעם הצבי עה"ת פרשת נשא עמ' ע"ו, אלא דשם אינו מבואר כי אם דמה שחסורי מחסרה והכי קתני הוא הוא משום שד"ת נכתבו ברמז, ובספר טעם הצבי שם פירש שהוא מחמת דברים נסתרים והוא כמו שכתבתי.

ומש"כ מע"כ דעניין סמוכין לא מהני רק במקום כשחיוב בני הבית הוא באותו מקום שגם בעל הבית מדליק שאז מכח סמוכין נחשבין נרות שלהם ומכח שליחות יכול להוציאם עכ"ד, תמיהני דלפי"ז היכא דשאר בני הבית אינם בבית של אביהם אלא באכסניה לא יצאו בהדלקת נרות אביהם ולהדיא מבואר בדברי הראשונים הבאתי דבריהם בספרי נר איש וביתו סימן ה' בהערה א' דגם בחורי ישיבות יוצאים י"ח הדלקת אביהם או אמם בביתם יעו"ש ודו"ק בכל זה.

ג. מש"כ בביאור דברי הט"ז דבנר חנוכה לא בעינן כוונה חיובית להוציא כיון דמדינא אין צריכים בני הבית להיות אצל המדליק ואינם יודעים אימת ידליק בכדי להתכוון לצאת וכל דברי הט"ז הם לשלול כוונה הפכית דהיכא שמתכוון שלא להוציא בכה"ג אינו יוצא ידי חובתו.

ומה שתמה מע"כ דהלא הט"ז השווה דין זה לברכת המזון דבעינן כוונת שומע ומשמיע ושם הלא בעינן כונה חיובית בכדי להוציא, לע"ד אין כוונת הט"ז אלא ללמוד משם יסוד הדין דכל היכא דבעינן כוונת שומע ומשמיע כל כמיניה לומר איני חפץ לצאת ידי חובתי והו"ה לנר חנוכה דתליא ברצון המדליק ומי שהדליקו בשבילו.

ד. בביאור שיטת המג"א

א. מש"כ דדעת השארית יוסף דמקום שינה הוא הקובע לגבי נר חנוכה הדברים ברורים שכן הוא וכמוש"כ במכתבי הקודם והארכת בזה בספרי במילואים פרק ראשון סי' ד' ס"א, ובסי' ה' ס"א, ובסי' ו' ס"א ע"ש ותמצא נחת.

והמג"א רק העתיק מה שיוצא מדבריו להלכה דאינו יכול להדליק בבית חברו, ובטעם הדבר פליג עליה וזה מה שסיים המג"א עיין סי' ת"ט ס"ז.

ולמעשה גם מע"כ מודה דדברי המג"א הם העתקת דברי הכנסת הגדולה שהביא דברי השארית יוסף.

ב. מש"כ דהמג"א הביא דברי הב"ח במילואם וכו', לא ראיתי היכן הביא דברי הב"ח במילואם ואדרבא ריש דברי המג"א הם מדברי השארית יוסף (לגירסא דידן), ורק סוף דברי המג"א דמצוה בו יותר מבשלוחו הם דברי

הב"ח, ולא אכפת להמג"א לסיים עכ"ל ב"ח דגם לדברי הב"ח אי אפשר להדליק בבית חבירו, וטעם הדין הלא מבואר להדיא בדברי המג"א שהוא משום שאינו אוכל בבית חבירו בקביעות, וכן מסיים לעיין בסי' ת"ט ס"ז דשם מבואר דהאי דינא דקביעות תליא באומדנא.

ומה שתמה בשביל מה הביא דברי השארית יוסף כיון שגם הב"ח ס"ל דין זה, לע"ד היא הנותנת כיון דלמעשה לא ס"ל כלל כדברי הב"ח דהמג"א ס"ל דמדינא אי אפשר להדליק בבית חבירו ולא מטעם דחשדא ולזה הביא דברי השארית יוסף וסיים בדברי הב"ח דנתחדש שם דין חדש דמצוה בו יותר מבשלוחו.

ובזה יתיישב מש"כ עכ"ל הגם שלא הביא כל דברי הב"ח במילואם ודו"ק בכל זה.

ג. הפמ"ג מציין לדברי המג"א והט"ז דבכל מקום יש חידוש ותוספת שאינו מבואר בדברי חבירו.

ד. בביאור דברי הט"ז כתב מע"כ דיסוד הדברים דהיכא דבני ביתו הלכו עמו אל בית חבירו בטל שם בית מביתו הקבוע ובית האכסניה נקרא ביתם ושפיר דמי להדליק שם משא"כ אם נשאר בני ביתו בבית אין שם בית על מקום האכסניה ואינו יכול להדליק שם.

ואני בעניי לא הבנתי כן דלע"ד כל האי דינא דאכסנאי חייב בנר חנוכה בא לחדש דדירה כל שהוא סגי בכדי להתחייב בנר חנוכה ולא אכפת לי אם יש עדיין שם בית על ביתו הקבוע או לא והעיקר הוא דבשעה שהוא שוהה בבית האכסניה יהיה לו התייחסות לאכסניה זו ודו"ק בכל זה ונלאתי להאריך.

החותם בהערכה וביקר עם ברכת כתיבה וחתימה טובה

יצחק שלמה פייגנבוים

בני ברק

סימן ה'

בס"ד, כ' אלול תשע"ו ערב שבת סליחות, ימי הסליחות הרחמים והרצון.

לכבוד הרה"ג מורינו הגרי"ש פייגענבוים שליט"א, מורה ודאין
נחית לעומקא דדינא להוציא לאור כל תעלומה וכו'.

אחר דרישת שלומו הטוב,

הנה אחרי כל המשא ומתן בינינו נראה שאין עוד מה להוסיף ומעכ"ת שליט"א להסביר את שיטתו על צד הטוב והנאות ביותר, והיות ואין רצוני להיות מאלו העומדים על דעתם ח"ו לא רציתי עוד להאריך בזה. אך בכל זאת מפאת שראיתי שמעכ"ת לא הבין דבריי כשורה הנני לשנות בקצרה ולהסביר דבריי, וזכות מעכ"ת להבין הסוגיא בדרך אחר כיד ד' הטובה עליו.

א. מ"ש בתשובתו השנית אלי באות ב' ס"ק ב' במה שתמהתי על דבריו שכתב בפשיטות (לשי' שהוא חובת הגוף) שבני ביתו י"ח בהדלקת אביהם גם אם הוא נמצא ומדליק שלא בביתו, ועל כך כתבתי שלא סגי בהכי כיון שיש חיוב להדליק דוקא בביתם הקבוע ומפני חשדא כמבואר בב"ח גופיה. ומעכ"ת תמה שהאי דינא דחשדא אינו עיכוב למצוה וכו'. והנני להסביר, קושייתי היא אמ"ש מעכ"ת שסגי בהדלקת אביהם במקו"א אעפ"י שלא הדליקו בביתם, ועל כך כתבתי שזה אינו כיון שאכתי צריכים הם להדליק גם בביתם הקבוע ומטעם חשדא, ופשוט. ומה שכתב מעכ"ת שאם יודיע לבני ביתו שמדליק במקו"א תו ליכא חשדא, זה נכון, אך לא היה לכ"ת לכתוב ולסתום שבכל אופן י"ח הדלקה ע"י אביהם במקו"א.

ב. שם ס"ק ג', בענין סמוכין על שולחנו. מעכ"ת נוקט בפשיטות שענין סמוכין הוא שאין כלל חיוב על בני הבית ולכן סובר מעכ"ת שאין משנה באיזה מקום בני הבית נמצאים ואין משנה באיזה מקום בעל הבית נמצא תמיד הם בטילים אל אביהם ותמיד י"ח בהדלקתו בכל מקום. והוסיף מעכ"ת להוכיח משיטת הראשונים שבחורים י"ח בהדלקת אביהם בביתו אעפ"י שהבחורים נמצאים בישיבה, וע"כ משום שאין עליהם חיוב נפרד כלל כי כל שסמוכין על שולחן אביהם תמיד נכללים בנרותיו, ע"כ.

הנה ראיתי דברי מעלתו בספרו הבהיר סי' ה', ומע"כ לא הבין את דבריי, כתבתי שאין ענין סמוכין כפי הבנת מעכ"ת אלא תמיד יש חיוב על כל בר חיובא לקיים מצות הדלקת נרות והוא כמו בכל שאר המצוות שעל כל אחד ואחד לדאוג שיקיים כל המצוות המוטלות על כל איש ישראל. אלא שמצות נר חנוכה היא נר איש וביתו, והיינו שמספיק לכל יהודי ויהודי שבבית שהוא דר שם ידליקו נר אחד, ולכן אם מיישמו הדליק וכיון להוציאו הרי הוא יוצא בזה חיוב הנר האחד לכל בית, ובתנאי שהדליקו גם ממונו של כל אחד באשר הוא חיוב על כל אחד ואחד. הנה מי שהוא זר בבית זה צריך להשתתף בפריטי ומי שהוא סמוך על שולחן בעה"ב הרי הוא נכלל ממילא בכל ענין הקשור לממון בעה"ב ויש לו חלק בנרות מבלי להשתתף בפריטי. נמצא ענין סמוכין אינו שאין לו חיוב בפני עצמו, אלא שבעה"ב מוציאו בהדלקתו שייחשב כאילו הוא בעצמו הדליק ממונו.

מצות הדלקת נר הוא "בבית" גם למי שסובר שהוא "חובת הגוף", אלא שהנפקא מינה היא באם נמצא בבית אחר באקראי, שלשיתות שהוא חובת הבית חייב מעצם המצוה דוקא להדליק בבית הקבוע, ולשיתות שהוא חובת הגוף אינו חייב אלא מפני טעם חשדא ולא מעצם חובת מצות הדלקת נר, זהו כל הנפקא מינה ביניהם (ונ"מ כשידאג שלא יהיה חשדא).

ולכן פשוט שגם בחורים הסמוכין על שולחן אביהם כיון שחיוב הדלקתם הוא "נר איש וביתו" לכו"ע והיינו "בביתו הקבוע והעיקרי" שהוא בבית אביו, לכן שפיר יוצא יי"ח הדלקה ע"י אביו המדליק בביתו שבו באמת גם חיובו של הבחור, וכנ"ל שמדין סמוכין יש לו חלק בממון אביו ונחשב כאילו הדליק הבחור בעצמו. ופשוט ומובן.

ג. ס"ק ד', מע"כ למד בדברי המ"א שלא ס"ל כדעת הב"ח, וביאר דבריו לפי דרכו בקודש. אמנם לפי דבריו אין מקום לפסוק היתר להדליק בבית חבירו גם אם משפחתו עמו כיון שיש חובת הבית דייקא לדברי מעכ"ת אליבא דהמ"א. וא"כ על מה נסמוך להורות היתר להדליק שם, הרי גם אם מדברי הב"ח והטו"ז יורו להיתר, איך נסמוך לחלוק אדעת המ"א ועלינו לחוש גם לדעתו אם כדברי מעכ"ת שהמ"א מצריך לחזור לביתו הקבוע.

וכל זה לשיטתו דמר וכפי שביאר גם במספ"ק 5 בדעת הטו"ז שהוא רק מפני שלא איכפת ליה "בביתו הקבוע", אך לדידי הרי שגם אם נאמר שיש

ק"ב נר איש וביתו

חובת בית הקבוע מ"מ כשאין מי מבני ביתו נמצא בבית נעקר שם ביתו ויכול אז להדליק בבית חברו וכפי שביארתי בארוכה במכתבי הקודם בס"ד הטעם בטוב. ולכן למע"כ באנו בתוך המחלוקת האם הוא חובת הבית או חובת הגוף לא כן לדרכי הענייה שלכו"ע א"ש היתר זה.

כל זה כתבתי רק להבינו את דבריי ואיני אומר קבלו את דבריי ח"ו. הנני חותם מעין הפתיחה בהודיה על גודל טירחתי להעמיד הדברים על דיוקם ועל אמיתתם, ומתוך רוב הוקרה והערכה לכבוד התורה כי רבה היא. בברכת כתיבה וחתימה טובה לרוב נחת ויישוב הדעת להפיץ תורתו על מי מנוחות,

נפתלי ישראל גראס

סימן ו'

בה"י אור ליום ה' כ"ז תשרי תשע"ז לסדר בראשית ברא.

כב' ידידי אהובי הרה"ג חוב"ט צמ"ס מוה"ר נפתלי ישראל גראס שליט"א מו"צ ובעמח"ס שארית אברהם.

אחדשה"ט

שמחתי ושבע רצון הייתי בראותי איגרא תילתא מיום ו' כ' אלול תשוע"ה בו מבאר והולך שיטתו בגדרי אכסנאי, ואחר עד עתה מחמת העיסוק בהלכות חג בחג, ואשיב למע"כ בקוצר אמרים.

ב. מה שהבין מע"כ דסבירא ליה דהסמוכין על שולחן האב אינם מחוייבים בנר חנוכה כלל לא עלתה על דעתי כלל כדברים האלה דזה ברור לכו"ע דכל בר מצוות מחוייב בנר חנוכה אלא דיש כאן תקנה מיוחדת דיוצאים ע"י ההדלקה בביתם, וכל דברי הם להגדיר כיצד הם יוצאים י"ח ע"י הדלקה שבביתם שבזה נחלקו הראשונים ד"א דהוא מדין בית והיינו שמדליקים בביתם וכל בני הבית נכללים בהדלקה זו, ו"א דהוא מדין סמוכין על שולחנו

והיינו דכיון שכל בני הבית מקושרים אהדדי וממון אחד להם נכללים כולם בהדלקה של אחד מבני הבית, וגם לשיטה זו ההדלקה צריכה להיות בבית וא"א להדליק ברחוב, אלא דאין צריך שיהיה דדוקא בבית שדרים בו ממש וכל שהמדליק מתייחס לביתת זה שפיר דמי להכלל בנרו ודו"ק בכל זה והבוחר יבחר.

ג. בשיטת המג"א דס"ל דהוא חובת בית, הלא נתחדש דאכסנאי חייב בנר חנוכה ובא לומר דגם אם אינו ביתו הקבוע של כל השנה שפיר דמי להדליק שם, וכל היכא שיהיה מוגדר אכסניה שפיר דמי, ואם קובע שהייתו באכסניה גם אם הוא לזמן קצר נמי אכסנאי הוא ודו"ק בכל זה.

יישר כוחו על בירור עניין זה ומיניה ומנאי תסתיים שמעתתא להאיר מתוך חשיכה כנה אחריו משוכה

הדוש"ט

יצחק שלמה פייגנבוים בני ברק

סימן ז'

בה"י יום ו'עש"ק לסדר אלה תולדות נח בג' מרחשוון תשע"ז

כב' ידידי צמ"ס חוב"ט מוה"ר הרה"ג נפתלי ישראל גראס
שליט"א גדול ומשים עצמו כשירים בשארית אברהם מורה צדק
לעדתו עיה"ק ירושלים

אחדשה"ט ביקר

עתה בפניא דמעלי שבתא פרשת נח עסקתי שוב בדבריו בגדרי אכסנאי
בנר חנוכה ואכתוב למע"כ אשר עלתה במצודתי תוך כדי עיוני בדבריו
בעיקר במכתבו השני מיום ה' אלול תשע"ז אות ג' ה'.

לע"ד ליכא למימר כדבריו ואבאר דברי

קיד נר איש וביתו

א. הגם דבגמרא בסתמא אמרינן אכסנאי חייב בנר חנוכה י"ל דאיירי באופן שאין בני ביתו בבית וראיה לזה דבגמרא תיכף להאי מימרא מיייתין דברי רבי זירא מריש הוי משתתפנא בפריטי בתר דנסיבי איתתא אמינא השתא ודאי לא צריכנא וכו', ויש לפרש דהוא לבאר דינא דאכסנאי דבגוונא דבני ביתו בבית לא צריך ליכא להאי תקנתא דאכסנאי דאכסניה לאו ביתו הוא.

ב. אלא דלהלכה קיי"ל בשו"ע סי' תרע"ז ס"ג דאע"פ שמדליקין עליו בביתו וכו' אפילו אם הוא אצל יהודים ורואה הנרות אם רוצה להחמיר ע"ע ולהדליק בפני עצמו מדליק ומברך עליהם, ולדבריו אינו יכול להדליק שם במקום האכסניה אינו ביתו.

ג. וצריך לחלק דהיכא שהוא באותו העיר אז האכסניה תהא נחשבת לביתו רק אם בני ביתו אינן בבית, ואם אין ביתו באותו העיר אז יחשב האכסניה לביתו גם אם אנשי הבית נמצאים בבית, וב' גדרים יש בהגדרת האכסניה לביתו והיא תורה חדשה.

ד. ותו הלא כתב הט"ז גופיה דמי שהוא אוכל שעה או שתיים בבית חבירו אם עכשיו תהיה גם שכיבתו שם שפיר דמי להדליק שם הגם דהט"ז מיירי דאנשי הבית הם בבית ואפ"ה שפיר דמי להדליק שם.

המצפה לתשובה

ידידו עוז דוש"ת ביקר

יצחק שלמה פייגנבוים

סימן ח'

בס"ד, ט' מרחשון תשע"ז

לכבוד הרה"ג ר' יצחק שלמה פייגענבוים שליט"א מהולל
ומשובח בקהל עם ועדה מורה ודאין בעמ"ס חשובים,

יסלח נא לי מעכ"ת שאיני יודע כ"כ להעריך מערכת התוארים
כפי שבאמת היה ראוי לפי כבודו.

קבלתי את דבריו האחרונים ומה שהקשה על דבריי אמנם במחכ"ת
החילוק פשוט וכנראה שלא הסברתי מספיק, כל דברינו אינם אלא במי
שמתאכסן רק בארעי אצל חברו שאז הקובע הוא ביתו הקבוע ושם חיוב
הדלקתו, משא"כ כשמתאכסן בקביעות בבית חברו (בקביעות גמורה ולא
רק אוכל שם כמה שעות) שאז חל על בית חברו שם "בית הקבוע" כעת
ושפיר מדליק שם.

הכלל הוא כך:

לדעת הפוסקים שישנה חובת הבית בנר חנוכה, תלוי מקום הדלקה באם
זהו ביתו או לא. ולכן כל שיש לו בית קבוע אין יכול להדליק בביתו שהוא רק
ארעי. מעתה יש לנו ב' דוגמאות בזה, הא' כשנמצא באופן קבוע במקום אחר
הרי הוא מדליק שם (ובאם שבאמת יש לו שם בית לעצמו הרי הוא גם חייב,
עי' תרע"ז סעי' א'), והוא מפני שע"כ חל שם בית קבוע על מקום זה וזהו כעת
"חובת הבית" שלו, זהו דין אכסנאי המדליק באופנים מסויימים בבית חברו.
הב' הוא שנמצא רק באופן ארעי בבית חברו, ובזה אין יכול להדליק במקום זה
מפני היותו מחוייב בחובת הבית שהוא דייקא בביתו הקבוע, ולכן האוכל רק
בדרך ארעי בבית חברו צריך לחזור לביתו (מ"א ס"ק ז'). אמנם אם יתבטל
ביתו הקבוע נפקעה ממנו חובת הבית ושפיר מדליק במקום שנמצא שם כעת
אפילו בדרך ארעי (ונשאר רק חובת הגוף), וכיון שהגדרת "ביתו הקבוע" לענין
נר חנוכה הוא בדוקא במקום ששייך פרסום הנס (בזמנינו שאין מצות הדלקה
מפני אנשי הרחוב) נמצא שכשאין בני ביתו בביתו הקבוע, שוב נפקע חובת
בית ממנו כיון שאין זה כעת "ביתו הקבוע".

ממילא פשוט שמה שמבואר בתרע"ז ס"ג שיכול להדליק בבית חברו
אם רוצה, אין קשה כלל, כי ודאי מי שמתאכסן בקביעות נעשה זה כביתו.

קמז נר איש וביתו

וכל המשא ומתן שבינינו לא היה כלל באופן זה, אלא במי שנמצא רק בדרך ארעי בבית חברו שאין חל עליו כלל שם "ביתו". ומאותו הטעם כ' הטו"ז שאם ישכב שם בלילה יכול להדליק שם כי הרי אינו עוד בגדר בית ארעי אלא בבית הקבוע, והוא מבואר שם בפשיטות בכוונת הטו"ז.

מוקירו ומעריכו

נפתלי ישראל גראס

סימן ט'

בס"ד יום ד' ט"ו לירח מרחשוון לסדר והוא יושב פתח האהל תשע"ז לפ"ק
כב' מכובדי הרה"ג חוב"ט צמ"ס מוה"ר נפתלי ישראל גראס
שליט"א בעמח"ס שארית אברהם

אחדשה"ט

קיבלתי תשובתו ולא נעלמו ממנו דבריו גם לפני תשובתו האחרונה, אלא
דעדיין קשה לומר דחז"ל סתמו ואמרו דאכסנאי חייב בנר חנוכה.

ואנן אמרינן ג' גדרים בגדרי האכסנאי

א. דכאשר הוא בבית האכסניה ובני ביתו נשארו בביתם הקבוע לא מקרי
אכסנאי.

ב. וכאשר בני ביתו עמו מקרי אכסנאי.

ג. וכל זה כשביתו בסמיכות למקום האכסניה אבל אם אין ביתו באותו העיר
שפיר מקרי אכסנאי גם אם נשארו בני ביתו בביתו הקבוע.

ולע"ד גדר האכסנאי נמדד ברצון האכסנאי לשהות בבית האכסניה וכמו
שהארכתי בספרי נר איש וביתו ואכמ"ל יותר.

בידידות נאמנה

יצחק שלמה פייגנבוים

סימן י'

בביאור שיטת המהרי"ל והב"ח אם נר שבת ונר חנוכה הם חיוב הגוף או חיוב הבית והמסתעף

חלק משיחות קודש מפי הרה"צ רבי יצחק מאיר מארגענשטערן שליט"א
שאמר בבית מדרשו תורת חכם ירושלים בשבת קודש פרשת וישב
תשע"ה לאחר מעריב^א

בגדרי אכסנאי בהדלקת נר חנוכה הערות על ספר נר איש וביתו

בענין אכסנאי לגבי הדלקת נר חנוכה, איתא בשו"ע (או"ח סימן תרעז
סעיף א): אכסנאי שאין מדליקין עליו בביתו, - צריך לתת פרוטה לבעל
הבית, להשתתף עמו בשמן של נר חנוכה. ואם יש לו פתח פתוח לעצמו,
צריך להדליק בפתחו, אף על פי שאותו בית אינו מיוחד אלא לשינה והוא
אוכל על שולחן בעל הבית; והוא הדין לבן האוכל אצל אביו. ומוסיף הרמ"א,
ויש אומרים דבזמן הזה שמדליקים בפנים ממש, ידליק במקום שאוכל; וכן
נהגו.

הנה לפני כמה שנים הגיע אדמו"ר גדול מחו"ל לארץ ישראל בימי חנוכה.
וקיימתי מצוות הכנסת אורחים עמו, והיה ישן ואוכל אצלי בביתי. וחסידי
ומעריציו ביקשו והשתוקקו לבוא ולראות הדלקת נרות חנוכה של רבם,
ושכרו בית כנסת עבירו למשך ימי חנוכה, כשכוונתם שידליק שם בפני קהל
חסידיו. ופנה אותו אדמו"ר אלי, בהבינו מדעתו שאין הענין פשוט עפ"י
הלכה, וביקשני שאהיה שלוחו ואלך לשאול מורה הוראה האם אפשר לו
להדליק נר חנוכה בבית כנסת זה, אע"פ שאינו ישן שם ואינו אוכל שם.
והדגיש שאשאל מורה הוראה חסידי בדווקא. - ושאלתי את הגאון ר' משה
האלברשטאם זצ"ל כדת מה לעשות. - ואמר לי שאם האדמו"ר יאכל סעודה
בבית הכנסת, מותר לו להדליק בברכה.

א. נדפס בקונטרס דעה חכמה לנפשך שי"ל ערש"ק פר' ויחי תשע"ה עמ' כא-כד.

ק"ח נר איש וביתו

והנה לכאורה יש לעיין בזה טובא ולברר מקחו של צדיק ולדון אם יש מקור לפסקו. דהנה איתא בט"ז (סימן תרע"ז ס"ק ב') דאורח הבא לבית חבירו ואוכל שם סעודה אחת, אי אפשר לו להדליק שם נרות חנוכה, ואין זה נכנס בגדר אכסנאי; וזה הוא כאילו עומד בשעת הדלקה אצל רחוב העיר דאין שייך שם הדלקה. עיי"ש.

והנה איתא במהרי"ל וז"ל: מנהג מהר"י סג"ל שהדליק נרותיו מיד כשיצא מבית הכנסת, כי אמר מצוות נר חנוכה משתשקע החמה; ועוד, הואיל דבני ביתי דרים בבית אחד מיוחד להם (כשהיה דירתו במגנצא), - אם אני מאחר להדליק נר חנוכה בתוך הלילה כמנהג העולם, שוב לא יהיו אצלי, ועכשיו הם באים אצלי לשמוע הברכה ולראות הדלקתי. - כי הרב הנזכר היה דר בבית לבד עם הבחורים, אבל בית אשתו הרבנית ובניה עמה בביתה. ולא היה נהנה מנכסי אשתו בחייה פרוטה. והיא היתה נושאת ונותנת בנכסיהם, והיתה מפרנסת הבנים ומס הבית, ולא היה סועד עמה, - דכך דרכו כל זמן שהיה דר בק"ק מגנצא והיו לה נכסים והייתה מגדלת הבנים, רק פרנסי המדינה היו מספיקין לו נדבות מנכסיהם מעות להספיק בהן לומדי ישיבתו; ומחיית הרב לגופו, הרוב היה שכר שדכנות שהיה כותב ושולח מכתב ידו בכל מדינה לזווג בתולות ונערים, כי כל הארץ היו מקשיבים לו ונתקיים בו התפארותו של איוב (איוב כט כאכב) לי שמעו ויחלו וידמו למו עצתי, אחרי דברי לא שינוי ועלימו תטוף מלתי. עכ"ל.

ות"ח אחד בספרו נר איש וביתו במילואים פרק א' סי' ו' סעי' ו' כתב להוכיח מכאן שמשמע דהגם שאשתו לא היתה דרה עמו באותו בית, מכל מקום יצאה בהדלקתו של המהרי"ל, [דמבואר במשנ"ב (סימן תרע"ז ס"ק ט"ז) דכאשר הבעל מדליק כאכסנאי, אינו פוטר בזה את בני ביתו שנמצאים בביתו]; ולכן רוצה אותו ת"ח לומר דשיטת המהרי"ל היא דחייב נר חנוכה הוא חייב 'הגוף' לבד, ומאחר שחז"ל תיקנו דסגי בנר אחד לכל בני הבית הסמוכין על שולחנו, הוא הדין גם אם אינם דרים בבית אחד, או ששניהם נמצאים בשתי מקומות, וכיו"ב, מ"מ שניהם יוצאים ידי חובתם בהדלקה אחת.

אבל לכאורה יש לדחות ראיותיו, כי כאן אינו מדובר באכסנאי כלל, כי שתי הבתים (הן הבית שהמהרי"ל היה דר בו, והן הבית שאשתו היתה דרה

בו) היו שייכים להמהרי"ל, ואשתו לא היתה בגדר אכסנאי כלל, וגם שם אינו מדובר אלא ב'אשתו' של המהרי"ל, ומכיון שהמהרי"ל הדליק נר חנוכה בבית 'שלו' - זה נחשב גם לבית של אשתו מצד הדין של אשתו כגופו; ואי אפשר להביא ראיה מכאן על אחד שהולך לבית חבירו.

וגם מה שרצה להוכיח בספר הנ"ל במילואים פרק א' סי' ב' סעי' ז' מדברי הב"ח (סימן תרעז אות ג) על הא דאיתא בטור, וז"ל, כתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל בתשובות, בן האוכל אצל אביו או האוכל אצל חבירו ויש לו בית מיוחד לשינה, צריך להדליק - שכיון שיש לו בית מיוחד לשינה, והעולם רואין אותו נכנס ויוצא בו, איכא חשדא אם אינו מדליק, שאין העולם יודעין שאוכל במקום אחר. ואפילו לדין שאנו מדליקין בפנים ומסתמא בני חצר יודעין שאוכל במקום אחר, אפ"ה שייך חשד, כי השכנים עוברים ושבים לפני פתח הבית ורואים שאינו מדליק ע"כ. עכ"ל.

ועל זה כתב הב"ח וז"ל, ומ"ש הרא"ש ואפילו לדין וכו'. היינו כדפי' בסימן תרע"א ותרע"ב, שהיו מדליקין בפתח הבית הסמוך לחצר, אלא שהיו מדליקין בפנים, ואיכא חשדא מעוברים ושבים בחצר כשאין מבני החצר, והפתח פתוח ולא הדליק; אבל לדין שמדליקין בבית החורף בפנים ליכא חשדא אלא מבני הבית, והם יודעים שמדליק במקום שאוכל. מיהו דוקא כשאוכל בקביעות במקום אחד; - אבל מי שסועד בסעודה אצל חבירו, בהא וודאי איכא חשדא מבני ביתו כשלא הדליק בביתו במקום שרגיל להדליק; ולכן צריך לילך תחלה לביתו ולהדליק ולחזור לסעודתו. ומיהו, אם אשתו מדלקת עליו, - אין צריך לילך לביתו, כמו שכתבתי בסוף סימן תרע"ה (עמ' תקעה ס"ב ד"ה אבל). ואף על פי שצריך לכתחלה לעמוד אצל מי שמדליק עליו, מכל מקום אינו מעכב; ומדינא יוצא אפילו אינו עומד אצלו, - דעיקר החיוב על ממונו, להדליק נרות לפרסומי ניסא. והא ודאי דצריך לברך על הראייה במקום שסועד אצל חבירו, כיון שלא עמד בביתו בשעה שהיו מדליקין עליו, כדלעיל בסימן תרע"ו. ומכל מקום מצווה מן המובחר שילך לביתו וידליק בעצמו, דכל מצווה, מצווה בו יותר מבשלוחו, כדאיתא בריש פרק האיש מקדש (קידושין מא). דהא רבא מלח שיבוטא. עכ"ל.

ורצה אותו ת"ח להוכיח ממה שכתב הב"ח שמי שסועד בבית חבירו, בהא וודאי איכא חשדא מבני ביתו, ולכן צריך לילך תחילה לביתו ולהדליק

קב נר איש וביתו

ולחזור לסעודתו, - דמבואר מזה דאי לאו משום חשדא וכגון שהוא גר לבדו (או שבני ביתו אינן בבית, או שאינו נשוי וכדו'), יכול להדליק בבית חבריו עם היות שאוכל שם סעודה אחת בלבד למשך שעה או שעתיים, ואח"כ חוזר לביתו.

וגם מזה שכתב הב"ח 'ומיהו אם אשתו מדלקת עליו, אין צריך לילך לביתו', - משמע מזה דאי לאו משום טעם של חשד, היה יכול להדליק בבית חבריו ולפטור את בני ביתו ע"י ההדלקה שהדליק בביתו חבריו; ורק משום חשדא צריך לחזור לביתו ולהדליק [או שאשתו תדליק עליו].

ועוד מביא בספרו שם כמה דיוקים, ורוצה להוכיח דשיטת הב"ח היא דחייב נר חנוכה איננו חובת הבית כלל, אלא חיוב הגוף, ויוצא ידי חובתו על ידי שמדליק מממונו. עכת"ד.

אבל לפי דעתי לכאורה גם מזה אין להוכיח כן, כי אפשר לומר שכוונת הב"ח דבמקום שיש חשד לבני ביתו, הוא מחוייב להדליק בביתו תחילה ומיד אח"כ יחזור לסעודתו; אבל במקום שאין חשד, אין צריך לחזור לביתו מיד, אלא יכול להדליק בביתו 'אחר הסעודה'; אבל בוודאי שצריך להדליק בביתו ולא בבית חבריו.

וכמו כן רצה אותו תלמיד חכם בספרו שם להביא ראיה ממה דאיתא בשו"ע הרב (הלכות שבת סימן רס"ג סעיף ט'): בחורים ההולכים ללמוד חוץ לביתם, צריכים להדליק נר שבת בחדרם, ולברך עליו, אע"פ שאינם אוכלים שם; לפי שהדלקת נר בשבת חובה אף בלא אכילה, כדי שלא יכשל בעץ ואבן, כמ"ש למעלה. אבל מי שהוא אצל אשתו, ומדליק בכל החדרים שהולך שם בשבת, כמו שנתבאר למעלה, - אין צריך לברך עליהם, לפי שאשתו מברכת בשבילו בבית אכילה. אבל כשאינו אצל אשתו, אינו נפטר בברכת אשתו, כשיש לו חדר מיוחד שם במקום שמתארח; ואם אין לו חדר מיוחד שם (ואפילו אם יש לו אלא שבעל הבית משתמש שם ג"כ, וצריך בעל הבית להדליק שם נר שלו), - אין האורח צריך להדליק שם כלל, כיון שיש לו שלום בית במקום שהוא שם, וגם מצות הדלקת נר שבת הוא מקיים במה שמדליקים נר שבת בביתו (משלו). אבל אם אין לו מי שידליק בביתו (או אפילו אם מדליקים שם אלא שאינן מדליקים משלו) - אינו נפטר בהדלקתם, אף אם הוא בענין שכשהיה אצלם נפטר בהדלקתם, כגון שסמוך

על שולחנם, שנעשה מכלל בני ביתם ונפטר בנר שלהם, - מכל מקום עכשיו שאינו אצלם אינו נפטר בנרם אלא צריך הוא לקיים מצות הדלקת נר שבת במקום שהוא, ע"י שיתן פרוטה לבעל הבית להשתתף עמו בנר שלו, או שיקנה לו בעל הבית חלק בנר שלו במתנה, כמו שיתבאר בסי' תרע"ז לענין נר חנוכה. (במה דברים אמורים, כשאוכל שם משלו; אבל אם הוא סמוך על שלחן בעל הבית, נעשה כבני ביתו של בעל הבית, ויוצא בנרו של בעל הבית. ואינו צריך להשתתף עמו כלל, כמו שיתבאר שם). וכל זה כשאין לו חדר מיוחד שם. עכ"ל.

ואחד מגדולי התלמידי חכמים בספרו שם ובפרק ב' סי' ב' סעי' ט"ו רוצה לדייק מדברי שו"ע הרב הנ"ל, כי כל מי שאוכל על שולחן בעה"ב, ואפילו אינו סומך על שולחנו בקביעות כי אם סועד אצלו שבת אחת, כבר נכלל בנרו; - דהא כתב בשו"ע הרב: במה דברים אמורים, כשאוכל שם משלו, אבל אם הוא סמוך על שולחן בעה"ב נעשה כבני ביתו של בעה"ב ואינו צריך להשתתף עמו כלל.

וממה שכתב בשו"ע הרב 'במה דברים אמורים כשאוכל משלו ואז צריך להשתתף', משמע דאם אוכל שם אפילו שבת אחת אינו צריך להשתתף; - דאי ס"ל דרק מי שהוא סמוך על שולחן חבירו בקביעות אינו צריך להשתתף, אבל מי שאינו סמוך בקביעות צריך להשתתף, - היה צריך לומר דגם אם אוכל משל בעה"ב צריך להשתתף. [ובפשטות נראה לי שגם הגאון ר' משה האלברשטאם זצ"ל סבר שכן הוא דעת שולחן ערוך הרב, ולכן פסק לי שאם אותו אדמו"ר יאכל סעודה אחת בבית המדרש, כבר יכול הוא להדליק שם בברכה].

ולכאורה דבר זה תמוה מאד. - דהא מבואר בשו"ע (סימן תרע"ז סעיף א') דאכסנאי שאין מדליקין עליו בביתו, צריך לתת פרוטה לבעה"ב להשתתף עמו בשמן של נר חנוכה; ואם יש לו פתח פתוח לעצמו, צריך להדליק בפתחו, אע"פ שאותו בית אינו מיוחד אלא לשינה, והוא אוכל על שלחן בעה"ב. והוא הדין לבן האוכל אצל אביו. עכ"ל. - מבואר מדבריו דהאי 'אכסנאי' איירי כשאוכל על שולחן בעה"ב, ואף על פי כן צריך להשתתף בפרוטה; ובשו"ע הרב הנ"ל כתב דדין נר שבת ודין נר חנוכה שווים בענין זה.

ומחמת כן רוצה אותו תלמיד חכם לומר בספרו שם דשיטת שו"ע הרב

קבב נר איש וביתו

היא דנר חנוכה הוא חיוב 'הגוף', ולא חיוב הבית, וכמו שהבין בשיטת המהרי"ל הנ"ל. דהנה לכאורה צריך להבין מה שתיקנו חז"ל דמדינא סגי בנר איש וביתו, וכל הסמוכין על שלחנו יוצאים בהדלקת אחת מבני הבית, דלכאורה קשה, במה נחשבת ההדלקה שבביתם לנרם שלהם. הניחא אם אומרים דמצוות הדלקת נר חנוכה היא חובת 'הבית', אזי מובן יהיה שפיר, דכל האנשים השייכים לבית זה יוצאים בהדלקה שמדליקים בבית זה; אבל אם הוא חובת הגוף, איך מתייחסים כל בני הבית להדלקה זו? - ועל כן רוצה אותו ת"ח לחדש, דחיוב נר חנוכה הוא 'חיוב ממון', והיינו שהנר יהיה מכספו, וכל הסמוכין על שולחן בעה"ב נחשב להם כאילו הנר הוא מכספם.

ועפי"ז כתב דלכן כתב שו"ע הרב דנר שבת צריך שיהיה משלו, והיינו מכספו, - והוא מכיון דס"ל דחיוב נר שבת הוא חיוב הגוף, ומפני זה היה קשה לו דאיך מתייחסת ההדלקה לכל בני הבית, ולזה מחדש שהוא 'ממון'; וכל הסמוכין של שולחן בעה"ב נחשב להם הנר שמדליקים כנר הנדלק מ ממוןם.

ולפי זה מיישב שפיר החילוק בין נר שבת לנר חנוכה: דבנר שבת עיקר חיוב הנר הוא מחמת הסעודה, וכיון שאת הסעודה, המחייבת את הנר, הוא סועד אצל בעה"ב, ממילא נכלל בהדלקת נר זה דבעה"ב. - משא"כ בנר חנוכה, דאין לנר שייכות לסעודה של בעה"ב, (אלא תלוי באופן כללי בהגדרת היותו 'בן בית' דבית זה) - כל שאין סועד אצל בעה"ב בקביעות, איננו נכלל בהדלקתו. עכתו"ד אותו ת"ח גדול.

אבל לפי דעתי איננו צריכים להגיע לכל החידושים הללו, ואין הדברים מוכרחים כלל. ואפשר ליישב את דברי שו"ע הרב בפשיטות. - דיש לחלק בין שבת לחנוכה, דבשבת יש חיוב לאכול סעודה, וא"כ מחמת חיובו לאכול סעודת שבת, זה נחשב ל'קביעות', ומספיקה אפילו סעודה אחת להיות נחשב כאכסנאי; וכמו שאנו רואים בהלכות עירובי תחומין, שסעודת שבת קובעת דירת ושבת האדם. משא"כ בחנוכה שאין חיוב לאכול סעודה, א"כ אפילו כשכבר אוכל סעודה, אין זה גורם לכך שייחשב הדבר כ'קביעות'; אבל בוודאי שהחיוב הוא חובת הבית ולא חובת הגוף או חובת ממון.

והנה לאחר שהט"ז כתב להדיא שבסעודה אחת איננו נחשב לאכסנאי, - א"כ אפילו אם נאמר שיש מקום לדייק מהמהרי"ל ומהב"ח להיפוך, אבל

מאחר שאין הם אומרים כן להדיא, אלא שבאנו להוציא כן מתוכן דבריהם בדרך פלפול, הנה וודאי שלאחר שניתן לומר ביאור אחר בדבריהם אי אפשר לסמוך על הראיות הללו, כי מאידך הא יש לנגדנו ט"ז מפורש שפסק שאין לו דין של אכסנאי; וא"כ כל זמן שאין לנו ראיה מוכרחת כנגדו, אי אפשר לן לסמוך על ראיות קלושות שניתן לפורכם.

סימן יא

בה"י אור ליום השלישי שנכפל בו כי טוב ל' לירח תשרי א' דר"ח מרחשוון תשע"ה

כב' הגה"צ מוהרי"מ מארגנשטרען שליט"א
אחדשכ"ת כראוי

הנני בזה על דבר מה שזיכני מעכ"ת בשנה שעברה ובשיחתו לפני קהל עדת מרעיתו בשב"ק פרשת וישב תשע"ה לאחר תפילת מעריב העיר והאיר בכמה נקודות שדנתי בספרי נר איש וביתו, הלא הם כתובים בקונטרס הנכבד דעה חכמה לנפשך הנדפס בפרשת ויחי תשע"ה מעמ' כ"א ואילך, ועיינתי בדברי מע"כ ואכתוב מה שיש לי להשיב על דברי מע"כ, וזה החלי.

בביאור דברי הב"ח דמי שאוכל סעודה בבית חברו יכול להדליק שם אי ליכא חשדא מבני ביתו

א. הנה אני בעניי כתבתי מדברי הב"ח סי' תרע"ז ס"ג מבואר דמי שאוכל סעודה אצל חברו מקרי אכסנאי ושפיר דמי להדליק שם, ופטר בהדלקתו את בני ביתו הנמצאים בבית הקבוע, ובקונטרס הנ"ל עמ' כ"ג דחה מע"כ דליכא הוכחה מדברי הב"ח וכאשר אכתוב להלן, ובהורמנא דמלכא אבאר דברי ומוכרחני להאריך ולבאר הדברים.

ב. הנה הטור סי' תרע"ז כתב וז"ל כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובות בן האוכל אצל אביו או האוכל אצל חבירו ויש לו בית מיוחד לשינה צריך להדליק

קבר נר איש וביתו

בו שכיון שיש לו בית מיוחד לשינה והעולם רואין אותו נכנס ויוצא איכא חשדא אם אינו מדליק שאין העולם יודעין שמדליק במקום אחר.

ואפילו לדין שאנו מדליקין בפנים ומסתמא בני החצר יודעין שאוכל במקום אחר אפ"ה שייך חשד כי השכנים עוברים ושבים לפני פתח הבית ורואים שאינו מדליק ע"כ.

מבואר בדברי הטור דמי שיש לו שני בתים ובאחד הוא מקום אכילתו ובאחד מקום שינתו הגם דמן הראוי היה להדליק במקום אכילתו מ"מ כיון שיש לו בית מיוחד לשינה ואיכא חשדא אם אינו מדליק כי אינם יודעים שמדליק במקום אחר ולכן מדליק במקום שינתו.

וכתב הב"ח וז"ל ומ"ש הרא"ש אפילו לדין וכו' היינו כדפי' בס' תרע"א ותרע"ב שהיו מדליקין בפתח הבית הסמוך לחצר, אלא שהיו מדליקין בפנים ואיכא חשדא מעוברים ושבים בחצר שאינן מבני החצר והפתח פתוח ולא הדליק, אבל לדין שמדליקין בבית החורף בפנים ליכא חשדא אלא מבני הבית והם יודעין שמדליק במקום שאוכל.

מיהו דווקא כשאוכל בקביעות במקום אחד אבל מי שסועד בסעודה אצל חבירו בהא ודאי איכא חשדא מבני ביתו כשלא הדליק בביתו במקום שרגיל להדליק, ולכן צריך לילך תחילה לביתו ולהדליק ולחזור לסעודתו, ומיהו אם אשתו מדלקת עליו אין צריך לילך לביתו כמוש"כ בסוף סימן תרע"ה (ד"ה ולא) עכ"ד הנצרך לעניינינו.

ג. והנה הב"ח קאי עמש"כ הרא"ש דמי שיש לו ב' בתים אחד לאכילה ואחד לשינה דמדינא היה צריך להדליק באותו בית ששם מקום אכילתו אלא מכיון דאיכא חשדא ידליק במקום שינה, ועל זה הוסיף הב"ח דלדין שמדליקין בפנים בבית החורף ליכא חשדא מבני החצר ושפיק דמי להדליק במקום אכילתו דבני ביתו יודעים דמדליק שם וליכא חשדא.

והוסיף הב"ח וכתב דאימתי ליכא חשדא מבני ביתו דווקא כשאוכל בקביעות במקום אחד ואז בני ביתו רואים ויודעים דמדליק שם במקום אכילתו אבל אם הוא סועד בסעודה אצל חבירו ורוצה להדליק שם איכא חשדא מבני ביתו דהלא אינם רואים הדלקתו ולזה לא ידליק שם.

ואתה תחזה דהב"ח השוה הני ב' אופנים להדדי ומי שאוכל בקביעות

בביתו דמי ממש למי שאוכל פעם אחת אצל חברו, וכל החילוק ביניהם הוא בדין חשד דכאשר הוא מדליק במקום אכילתו בקביעות ליכא חשדא דהם יודעים שמדליק שם משא"כ אם הוא מדליק אצל חברו איכא חשדא מבני ביתו שהם אינם יודעים שהדליק שם.

הרי לך דלולי דין חשד היה יכול להדליק בבית חברו ולצאת בכך ידי חובת הדלקת נר חנוכה והיה פוטר בכך אנשי ביתו, אלא דמשום חשדא צריך לילך לביתו להדליק ודו"ק בכל זה.

ד. והנה מע"כ השיג על דברי וכתב וז"ל אבל לפי דעתי לכאורה גם מזה אין להוכיח כן, כי אפשר לומר שכוונת הב"ח דבמקום שיש חשד לבני ביתו הוא מחוייב להדליק בביתו תחילה ומיד אח"כ יחזור לסעודתו, אבל במקום שאין חשד אין צריך לחזור לביתו מיד אלא יכול להדליק בביתו אחר הסעודה אבל בוודאי שצריך ולהדליק בביתו ולא בבית חברו עכ"ל.

ולע"ד לבבי לא כן ידמה בביאור דברי הב"ח דאילו כונת הב"ח כמוש"כ מע"כ כל דברי הב"ח אין להם שייכות כלל למשא ומתן בדברי הרא"ש דהלא הרא"ש כתב דבמקום דאיכא חשדא לא ידליק במקום אכילה כי אם במקום שינה, ובאופן דאיירי הב"ח ס"ל דבכל אופן שהוא צריך להדליק בביתו במקום אכילתו הקבוע וכל המשא ומתן הוא דבמקום דיש חשד הוא צריך לעזוב את בית חברו ולבא לביתו להדליק ואח"כ יחזור לבית חברו לאכול, ובמקום דליכא חשדא סגי במה שידליק בביתו אחר הסעודה, ולמאי הקדים והביא דברי הרא"ש והטור דבמקום דאיכא חשדא מדליק במקום שינה וע"כ דס"ל לב"ח דגם כשאוכל פעם אחת אצל חברו מדינא היה שייך להדליק שם אי לאו משום חשדא.

ה. ובאמת בהבנה זו בדברי הב"ח כבר הורה זקן הלא הוא מרן בעל שבט הלוי זצ"ל בספרו שבט הלוי ח"ג סי' פ"ג וז"ל ולענין בחורי ישיבות יראה דאם שוהים שם כל היום ואפילו אין אוכלים רק סעודה אחת מותרים להדליק שם דהא כתב הב"ח סי' תרע"ז דהא דבעינן אוכל בקביעות ולא מהני כשאוכל סעודה אחת בדרך ארעי אצל חברו דזהו משום חשדא מבני ביתו דיאמרו שלא הדליק כשלא ידליק במקום שרגיל מוכח מזה דמעיקר הדין היה די גם אם אוכל סעודה בודדת במקום שהוא עכשיו וכו' עכ"ל, ומבואר להדיא כמו שכתבתי בביאור דברי הב"ח.

בספרי הנ"ל פרק ב' סי' ב' אות י"ד בביאור שיטת שו"ע הרב ע"ש, וכ"ז לגבי שאר בני הבית אבל לגבי אשתו הדלקת הבעל נחשב כמו שהיא הדליקה כיון דמעיקר התקנה אין כל בני הבית צריכים להדליק וסגי במה שאחד מבני הבית מדליק י"ל דבמצוה זו כיון שגדר החיוב הוא על גופו ובני הבית נגזרים אחריו י"ל דאשתו עדיפא מיניהו כיון דאשתו כגופו ואינה יכולה להיות מהמהדרין, אבל אי ס"ל דנר חנוכה הוא חובת הבית ובהדלקת נר בבית יוצאים י"ח כל בני הבית השייכים לבית זה אין סברא לומר דאשתו שאני משאר בני הבית, וכי בשאר מצוות שאין הזמן גרמא אמרין דכל היכא דהבעל קעביד מצוה נחשב שהאשה עשתה מצוה זו.

ח. ומעתה אי ס"ל דגדר חיוב נר חנוכה הוא חובת הבית ומה שהאשה יוצאת י"ח בהדלקת אחד מבני ביתה הוא משום דההדלקה היתה בבית זה שהיא משתייכת אליו אם ידליק הבעל בבית אחר שאינה משתייכת לבית זה ואינה דרה שם בוודאי דלא תצא ידי חובתה וכמו דשאר בני הבית אינם יוצאים י"ח אם אביהם מדליק בבית אחר, ולפי"ז ליכא נפק"מ אם הוא אכסנאי בבית זה או שהוא קבוע בבית זה כל שאין לאשתו ושאר בני ביתו שייכות למקום זה שהוא מדליק שם אינם יוצאים י"ח בהדלקתו.

ט. והנה לגבי נר שבת דמטרתו הוא לאורה ולשלום בית ומן הסברא החיצונה יאמר כל בר בי רב דאם הדלקת הנר אינה בביתו שאוכל שם לא יצא ידי חובתו דמה מהני האי אורה, אם הוא יאכל בביתו כסומא בארובה וכשל שם בעץ ואבן, ואפ"ה כתב בתשובת מהרי"ל סי' נ"ג דאותן הנשים המדליקות בבית הכנסת נרות שבת ומברכות עליהן אם מדליקות שם באופן שיש בזה צורך אכילה שפיר עבדי, ולכי תידוק בדבריו תראה דאיירי באופן שהם עצמן לא יאכלו בבית הכנסת זה אלא בביתם וגם בני ביתם אינם מדליקין נרות בבתיהם ואפ"ה יצאה ידי חובתה בהדלקתה בבית הכנסת.

וע"כ צ"ל דס"ל דהגם דיסוד חיוב נר שבת הוא בשביל אורה ושלום בית, מ"מ אין גדר החיוב חובת בית אלא הטילו חובה על הגוף להדליק נר שבת לצורך אורה ואם כי לכתחילה צריך שידליק דוקא במקום שהוא דר שם בכדי להאיר ביתו בשעת האכילה ולא יכשל בעץ ואבן מ"מ גם אם הדליק במקום אחר והאיר שם לצורך אכילה שפיר דמי ויצא י"ח.

קבח נר איש וביתו

י. ואחר שנתחדש סברא זו א"ש היטב מה דמבואר במנהגי מהרי"ל חנוכה דהמהרי"ל היה מדליק בביתו הגם דאשתו לא דרה עמו בבית זה ואפ"ה יצאה ידי חובתה והוא משום דס"ל דגדר חיוב נר חנוכה הוא חיוב הגוף ונמשכים בני ביתו אחריו גם אם אין דרים עמו באותו בית.

יא. והנה מע"כ דחה הראיה מדברי המהרי"ל וכתב וז"ל ות"ח אחד כתב להוכיח מכאן שמשמע דהגם שאשתו לא היתה דרה עמו באותו בית מ"מ יצאה בהדלקתו של המהרי"ל דמבואר במשנ"ב סי' תרע"ז ס"ק ט"ז דכאשר הבעל מדליק באכסניה אינו פוטר בזה את בני ביתו שנמצאים בבית וכו', אבל לכאורה יש לדחות ראיתו כי כאן אינו מדבר באכסנאי כלל כי שני הבתים הן הבית שהמהרי"ל היה דר בו והן הבית שאשתו דרה בו היו שייכים למהרי"ל ואשתו לא היתה בגדר אכסנאי כלל, וגם שם אינו מדובר אלא באשתו של המהרי"ל ומכיון שהמהרי"ל הדליק נר חנוכה בבית שלו זה נחשב גם בית של אשתו מצד הדין של אשתו כגופו ואי אפשר להביא ראיה מכאן על אחד שהולך לבית חברו עכ"ל.

יב. ולע"ד להחזיק דברי ואבאר הדברים אחת לאחת למצוא חשבון.

א. מש"כ לחלק דהגם דהמ"ב כתב דמי שמדליק באכסניה אינו פוטר בכך את אשתו אינו ראיה למנהג המהרי"ל כי גם הבית שהדליק בו וגם הבית של אשתו היה של המהרי"ל ואשתו לא היתה בגדר אכסנאי כלל עכ"ל, הנה הוא רוצה לפרש דמש"כ המ"ב דאכסנאי אינו פוטר בהדלקתו את אנשי ביתו הוא משום דהעיקר אינו נפטר בטפל משא"כ בעובדא דמהרי"ל דשני הבתים היו של המהרי"ל וקביעות שניהם שוה ובכה"ג נגדר הבית שאשתו דרה שם אחר הבית שהוא דר שם ושפיר יצאה י"ח.

אמנם לאחר שמצינו להדיא דשיטת מהרי"ל לגבי נר שבת דסגי בהדלקתה בבהכנ"ס של נשים ופוטרת בכך החיוב שיש לה בביתה ושם נגדר ביתה שהוא העיקר אחר הטפל וע"כ דלאו מדין גרירה הוא אלא הוא משום דס"ל דעיקר החיוב הוא על גופו וכל היכא דמדלקת ומאיר ובא לצורך אכילה שפיר דמי הגם דאינו המקום העיקרי, והוא הדין והוא הטעם דפטר המהרי"ל את אשתו הגם דלא הדליק בבית שהיא דרה בו.

ב. ומש"כ מע"כ וגם שם אינו מדובר אלא באשתו של המהרי"ל ומכיון שהמהרי"ל הדליק נר חנוכה בבית שלו זה נחשב גם בית של אשתו מצד הדין של אשתו כגופו וכו' ע"ש, כבר כתבתי לבאר דהאי סברא דאשתו כגופו ולזה נחשב הדלקת הבעל כהדלקתה הוא דוקא אי ס"ל דגדר חיוב נר חנוכה הוא חיוב הגוף אבל אם הוא חובת הבית מה מהני סברא דאשתו כגופו לזה הא כל שאינה דרה שם באותו הבית אינה נכללת בהדלקת הבית דאינה שייכת לבית זה, ומה מהני מה שאשתו כגופו לומר שהבית הוא כאילו בית של אשתו הא הסברא הוא להיפך דמה שקנתה אשה קנה בעלה ויש לומר דביתה נחשב כבית הבעל אבל לומר דבית הבעל נחשב לביתה מדין אשתו כגופו לא שמענו ואינו סברא.

בביאור שיטת שו"ע הרב דחיוב נר חנוכה הוא חובת הגוף

יג. וע"ד המהרי"ל סמך השו"ע הרב וכתב בסי' רס"ג סי"א ולפיכך נוהגות מקצת הנשים וכו' לכן מדליקין נרות שלהן וכו' בבית כנסת של נשים וכו' והשמש משתמש שם שום דבר מצרכי אכילה לאור נרותיה וכו"ש אם היא עצמה יכולה להשתמש שום דבר שתהנה בו בלילה לצורך אכילה וכו' ומ"מ טוב יותר כו' שהבעל ידליק ויברך או תלך לביתה כו' להדליק שם, מבואר להדיא מדבריו דמדינא גם אם לא הדליקה היא בביתה וגם בעלה לא הדליק בביתם ואפ"ה יצאו י"ח במה שהאשה הדליקה בבית הכנסת של נשים, וע"כ כמו שכתבתי דעיקר החיוב מוטל על גופו ומה שבני ביתה יוצאים י"ח בהדלקתה הוא משום דהנר צריך שיהיה מממונם וכל הסמוכים על שולחן זה מממונם נחשב.

ומדברי שו"ע הרב אלה היתה עיקר הוכחתי דס"ל דגדר חיוב נר שבת הוא חיוב הגוף ולזה יוצא י"ח גם אם לא הדליק בביתו ששם מקום דירתו, וכמו שכתבתי בספרי הנ"ל פרק ב' סי' א' אות כ"ב.

ובזה ביארתי היטב שיטת שו"ע הרב ע"ש בספרי הנ"ל פרק א' סי' ב' מאות י"ג ואילך דגם אם אוכל על שולחן בעה"ב אפילו לשבת אחת נקרא סמוך על שולחנו ונכלל בנרו של בעה"ב ומ"ש מנר חנוכה דלא מקרי אכסנאי אלא א"כ הוא אוכל בקביעות בבית בעה"ב, דלגבי נר שבת דהמחייב הוא סעודת שבת ולזה מי שבסעודה המחייבת אוכל אצל בעה"ב הרי הוא

קל נר איש וביתו

נכלל בהדלקת נר דבעה"ב משא"כ גבי נר חנוכה דאין לנר שייכות לסעודתו של בעה"ב ולזה כל שאין סועד אצל בעה"ב בקביעות אינו נכלל בהדלקתו. וכ"ז אי ס"ל דגדרי חיוב נר שבת הוא חיוב הגוף אבל אי ס"ל דגדר החיוב הוא חיוב הבית מה"ת לומר דבסעודה אחת שהוא אוכל בבית בעה"ב נחשב מבני הבית ויהא נכלל בנר בית זה.

יד. ומע"כ כתב על דברי וז"ל אבל לפי דעתי איננו צריכים להגיע לכלל החידושים האלו ואין הדברים מוכרחים כלל, ואפשר ליישב את דברי השו"ע בפשיטות דיש לחלק בין שבת לחנוכה דבשבת יש חיוב לאכול סעודה וא"כ מחמת חיובו לאכול סעודת שבת זה נחשב לקביעות ומספיקה אפילו סעודה אחת להיות נחשב כאכסנאי, וכמו שאנו רואים בהלכות עירובי תחומין שסעודת שבת קובעת דירת ושבתית האדם משא"כ בחנוכה שאין חיוב לאכול סעודה א"כ אפילו כשכבר אוכל הסעודה אין זה גורם לכך שיחשב קביעות אבל בוודאי שהחיוב הוא חיוב הבית ולא חובת הגוף או חובת ממונו עכ"ל.

פו. ובאמת בעניי כבר כתבתי סברא זו בספרי הנ"ל פרק ב' סי' ב' אות י"ד עמ' רכ"ו בזה"ל והנה בתשובות והנהגות שם (ח"ב סי' קנ"ז אות ג') רצה לומר דדעת שו"ע הרב דלגבי אכסנאי שאני נר שבת מנר חנוכה דבנר שבת סיבת החיוב הוא סעודת ליל שבת ולזה אם הוא סומך על שולחן בעה"ב בסעודה זו פטור, משא"כ נר חנוכה סיבת החיוב הוא נר חנוכה ולזה הרי הוא סמוך על שולחן בעה"ב רק אם הוא שוהה שם כל ימי החנוכה, וכ"כ בספר חובת הדר נרות שבת הערה ל"ט.

אמנם כבר העיר בתשובות והנהגות שם דהלא האי פטור דסמוך על שולחן בעה"ב הוא מסברא דכיון דהוא מבני הבית וכל הוצאותיו על בעה"ב הו"ה להדלקת הנר שהוא נכלל בנר של בעה"ב, וא"כ אין שייך לחלק בין נר חנוכה לנר שבת דכיון דאינו מכלל בני ביתו אינו נכלל בהדלקתו עכ"ל.

ולכי תידוק קושיית הגר"מ שטרנבוך שליט"א היא קושיא אלימתא דאי ס"ל דגדר חיוב נר חנוכה ונר שבת הוא חיוב הבית והיינו דע"י הדלקת הנר בבית זו יוצאים י"ח כל המשתייכים לבית זה האיך בסעודה אחת שאוכל בבית זה נחשב מבני הבית ומה בכך דסיבת החיוב היא הסעודה הא מ"מ עדיין ע"י סעודה אחת לא נחשב מבאי הבית, אבל אי ס"ל דגדר החיוב הוא

חיוב הגוף ומה דבני הבית יוצאים י"ח בנר זה הוא משום שהוא חיוב ממונו וכל הסמוכין על שולחן זה נחשב הנר מממונם אז י"ל דלגבי שבת בסעודה אחת סגי להחשב סמוך על שולחנו כי היא המחייבת את הדלקת הנר משא"כ לגבי נר חנוכה דאין הסעודה מחייבת ולזה צריך שיהיו סמוכין על שולחנו בקביעות.

אקוה כי מע"כ ישית עיניו על הדברים (ובפרט בהאי עידנא דמן החג ועד החנוכה שהוא דבר בעתו מה טוב) וישיבנו דבר.
המצפה לתשובה

יצחק שלמה פייגנבוים

סימן יב

יצחק מאיר מארגנשטערן
רב ור"מ ביהמ"ד "תורת חכם"
לתורת הנגלה והנסתר
פעיה"ק ירושלים תובב"א

בס"ד, כ"ז מר חשוון ה'תשע"ו לפ"ק

לכבוד ידידי הגה"ח מוה"ר יצחק שלמה פייגנבוים שליט"א

אחדשה"ט

במענה למכתבו מר"ח מר חשוון, עדין לא סיפק בידי לעיין בסוגיא זו כראוי, ומאחר דכבר קרבו ימי החנוכה, אשיב מקופיא ואין ספרא דמר עתה תח"י רק המכתב ששלחתם.

א. בענין מה שכת"ר רצה לחדש דמי שאוכל סעודה בבית חברו וליכא חשדא מב"ב כגון שהם עימו יכול להדליק שם, וכן ראיתי שגם בספר נטעי גבריאלי בפ"א אות ה' כתב ג"כ כך, וחיילכם מדברי הב"ח שכותב דעיקר הטעם שצריך לחזור לביתו הוא דוקא משום חשדא שחשדהו ב"ב שלא הדליק עכ"ד, ומבואר דאי ליכא חשדא מב"ב כגון שב"ב עימו שפיר

קלב נר איש וביתו

יכול להדליק במקום שאוכל כראוי, ולענ"ד אינו פשוט כלל דהן להט"ז והן להמג"א הוי ברכה לבטלה, דהט"ז בתרע"ז ס"ק ב' כותב שמותר להדליק רק כשישן שם, אבל אם ישוב לביתו אין שום סברה שידליק שם והוי כמדליק ברחוב דמשמע שמעכב בדיעבד ודלא כנטעי גבריאל שכתב בדעת הט"ז שאינו מעכב בדיעבד, ועוד דגם רבינו המג"א כותב בתרע"ז אות ז' אבל מי שאכל בבית חברו באקראי צריך להדליק בביתו, ומסים ועי' בסי' מ"ט סעי' ח', והוא פלא שלפנינו אין סעי' ח' בסי' מ"ט, ומצאתי בחידושי מוהרצ"א מאמר ו' עמוד רנ"ט אות נ"ד (בדפוס מונקאטש) דהגירסא שלו במג"א היה ועין בסימן ת"ט סעיף ז' דשם יש הלכה לענין מדידת עירוב שמודדין ממקום שאוכלין ואם התלמידים אוכלים באקראי אצל בעה"ב אין מודדין אלא ממקום לינתן דאכילתם הוא אקראי, עכ"ד, וכיון שרבינו המג"א מציין הלכה זו משמע דאינו רק משום חשדא כמו דמשמע מהב"ח רק הוא דין כללי דאין בית אקראי נחשב ביתו כלל, נמצא דהוי מחלו' בין הב"ח לט"ז ומג"א והוי ספק ברכות לבטלה, (ואפי' הב"ח לא מפורש מדבריו שאם אין חשדא שמותר לברך רק כך משמעות דבריו אבל כיון שהט"ז ומג"א חולקים ויכול להיות שהמג"א לומד שגם הב"ח כיון כן שמציין דברי הב"ח בהלכה זו משמע דלמד כן בדברי הב"ח ועכ"פ מידי ספיקא לא נפקא).

ב. ואין ראייה מרבינו בעל התניא סי' רס"ג סעי' ט' וט"ו שהכריע כדברי הב"ח ממה שפוסק כהמג"א והמהרש"ל בסי' פ"ד שמי שהוא מב"ב אין צריך להשתתף בפרוטה לענין נר שבת ואם אינו מב"ב יכול ליתן פרוטה לבעל הבית עיי"ש סעי' ט' וממילא אפשר להביא ראייה דגם בסעודה אחת נקרא ביתו לענין נר שבת וה"ה לענין נ"ח, ולכאורה להט"ז והמג"א לא הוי כמו ביתו אלא כמדליק ברחוב כלשון הט"ז, וי"ל שאין ראייה משם דשאני נר שבת שמבואר בשו"ע הרב סי' רס"ג סעי' י"א שבשעת הצורך יכול להדליק גם בביהכנ"ס בתנאי שהשמש ישתמש שום דבר מצרכי האכילה לאור נרותיה, מוכח מזה דנר שבת הוי חיוב אקרפתא דגברא בכל מקום שהוא רק בתנאי שישתמשו לזה לצורך אכילת שבת אפילו הוא אינו משתמש בזה ואינו בביתו כלל, אבל בנר חנוכה הלא חייב להדליק בביתו ולפי המג"א והט"ז לא נקרא ביתו בעראי רק לפי הט"ז שישן שם, (ואין לתרץ דשאני בביהכנ"ס דכ"א יש לו קנין בביהכנ"ס דלא חילק רבינו שם אם זה ביהכנ"ס פרטי או ביהכנ"ס השייך לכל העיר).

ג. ולהמג"א שבית עראי לא הוי ביתו כמבואר בהלכ' עירוב בסי' ת"ט סעי' ז' יש לעיין מתי נקרא ביתו לענין נ"ח, ולכאורא אם ישן שם גם הוא יודה לדברי הט"ז שנחשב כביתו, וכמו בעירוב אם ישן בשבת בבית עראי מודדין משם תחומין.

ד. ידועים דברי הפרי חדש המובאים בביה"ל בתרע"ז בד"ה במקום שאכל דההולך בקביעות לח' ימי חנוכה שצריך להדליק שם, והשבות יצחק בח"ה פ"ו ס"ק ג' מביא בשם הגרי"ש אלישיב דרך מד' ימים רצופים יכול להדליק באתו מקום ולענ"ד אי"ז כוונת הפרי חדש כלל דגם להט"ז והב"ח יכול להדליק באותו מקום אפילו לילה אחת וכן פסקו כן כל פוסקי זמנינו עי' חז"א מובא בשלמי תודה חנוכה סי' כ"ג ודעת הגרש"ז אוירבאך והגר"ש וואזנאר והגר"נ קרליץ ודלא כבעל חובת הדר שכותב דראוי להחמיר שישאר בביתו עד שעת ההדלקה כאילו הפר"ח לא אמר דבריו אלא בההולך לכל ח' ימי חנוכה ופשיטא דהפר"ח אינו חולק על הט"ז והמג"א והב"ח, ועיקר החידוש של הפר"ח שאף שביום נמצא בביתו ואוכל אכילת עראי בביתו ובזמן ההדלקה יכול להיות בביתו כיון דאין ב"ב נמצאים שם וכ"ש האידנא שכל ההיכר לב"ב לפיכך חייב להדליק במקום שישן שם בקביעות אבל פשיטא שגם לפי דעתו אם נמצא לילה אחד מתחילת זמן ההדלקה עד זמן השינה וישן שם פשיטא שאין חולק על הט"ז והמג"א ופשיטא שחייב להדליק רק שם בברכה.

ה. בסי' רס"ג לענין נר שבת מי שסועד אצל חברו יש מחלוק' בין הגריש"א להגרשז"א אם בסעודה אחת נחשב כב"ב שלא להצריך השתתפות בפרוטה, דספר שמירת שבת כהלכתה פוסק פמ"ג הערה א' דאינו צריך להשתתף בפרוטה ולהגריש"א בספר שבות יצחק פרק י"ד צריך להשתתף בפרוטה דרך על מי שסמוך על שולחנו בקביעות יש התר זה דלא נצרך להשתתף בפרוטה, ולכאורה כיון שכל הלכה זו מדברי המהרש"ל בתרע"ז שמדבר מאדם שסמוך על שולחנו הוא דווקא בקביעות אבל יש להביא ראיה לשטת הגרשז"א מהבעל התניא סי' רס"ג אות ט' במה דברים אמורים דאוכל שם משלו אבל אם הוא סמוך על שולחן הבעה"ב נעשה כב"ב ויוצא בנרו של בעה"ב ואין צריך להשתתף עימו בפרוטה כלל, ומשמע מבעה"ת דאפילו אם אוכל בשבת אחת אצל בעה"ב נעשה כב"ב דכך הוא הדרך שאורחים באים

קלד ~~~~~ נר איש וביתו

לשבת אחת, אבל אין משם ראייה די"ל דשאני התם דישן ואכל שם כל השבת אצל הבעה"ב אבל לא דבר אם לאכול רק סעודה אחת ובהא יכול להיות שגם הוא מודה דבאופן כזו אינו נעשה כב"ב וצריך להשתתף בפרוטה אבל מועיל השתתפותו בפרוטה גם לפי שיטת הט"ז ומג"א סי' תרע"ז כיון שאין צריך ביתו לענין נר שבת כנ"ל ולכאורה דברי הגרשז"א דאפי' בסעודה אחת נחשב כב"ב מופרך לגמרי מסי' תרע"ז דאין פוסק אחד די שאוכל סעודה אחת אצל חבריו דנחשב כב"ב דגם לפי דברי הב"ח מיירי רק שמדליק במקום שאוכל (שנחשב בית שלו כיון שאוכל שם אבל עדין לא נחשב שהוא מב"ב של בעה"ב כיון שחלוקים בקביעות בעיסתן ואם רוצה לצאת יד"ח עימו צריך להשתתף בפרוטה, ואם היה נחשב כב"ב לא היה צריך להדליק כלל) ולא שנחשב כב"ב ממילא פשיטא דמי שסועד סעודה בעראי אצל חבריו בשבת אין יוצא בנרותיו אלא באם ישתתף עימו בפרוטה.

הק' יצחק מאיר מארגנשטערן

סימן יג

בה"י אור ליום ו' ח' לירח כסלו לסדר אכן יש ה' במקום הזה התשע"ו לפ"ק

כב' הגה"צ מוהרי"מ מארגנשטערן שליט"א

אחדשכ"ת

אודיעו כי שמחתי מאד בראותי אגרת כתובה אלי מיום כ"ז מרחשון תשע"ו תוכו רצוף אהבה ניצוצי הארות בדינא דאכסנאי בנר חנוכה וברכתי עליו ברכת הנהנין.

ובראותי מה שהזכיר מע"כ בריש דבריו דמאחר שכבר קרבו ימי החנוכה אשיב וכו', נזכרתי דכד הוינא טליא שאלתי את כ"ק האדמו"ר הפני מנחם זצ"ל אי איכא דינא דשואלין ודורשין ל' יום קודם החג בחנוכה ופורים, והוא השיב לי תומ"י דהאי דינא אינו אלא בג' רגלים וכמבואר בב"מ צו. אמרו ליה רבנן לרבא שאיל לן מר אקפיד אמר להו כו' אדרבא אתון שאילתון לי דאילו

אנא מצינא אשתמוטי לכו ממסכתא למסכתא אתון לא מציתו לאישתמוטי, ולא הוא איהו שאיל להו ביומי דכלה אינהו שאילו ליה בשאר יומי עכ"ד הגמרא, ופרש"י ביומא דכלה כשדורשין לפני הרגל בהלכות הרגל דלא מצי לאשתמוטי למילתא אחריתי עכ"ל.

ומבואר בדברי הגמרא ורש"י דהאי דינא דשואלין ודורשין אינו כי אם לפני הרגל ודוקא אז שאיל הרב לתלמידים ללמוד עמהם בהלכות הרגל עכ"ד הפני מנחם הנ"ל. נוראה עוד בבה"ל סי' תכ"ט ד"ה שואלין שהאריך בענין זה אי דינא דשואלין ודורשין הוא חיוב על כל אחד או דאינו אלא לגבי חיוב הרב לתלמיד יעו"ש.

ואמרתי אז לאדמו"ר הפני מנחם כי באמת כן מבואר בתוס' מגילה ד. ד"ה מאי איריא דבפורים אין דורשין בו מקודם לכן ל' יום ע"ש, אלא ששאלתיו עמש"כ בבית ישראל בשלח תשכ"ו ט"ו בשבט וז"ל מחיית עמלק בפורים וט"ו בשבט שלושים יום מקודם ואיתא שואלין ודורשין שלושים יום מקודם עכ"ל, ונתחייך ואמר לי דבאמת בכל יום טוב מאיר אור היו"ט ל' יום קודם, ובג' רגלים מאז שמתנוצץ האור חייבו לשאול ולדרוש בעניינו של יום משא"כ בשאר היו"ט דלא חייבו ללמוד ענינו של יום.

בהורמנתא דמר אשיב על מה שכתב אלי

א. בביאור דברי הב"ח כתב מע"כ וז"ל ואפילו הב"ח לא מפורש מדבריו שאם אין חשדא שמותר לברך רק כך משמעות דבריו אבל כיון שהט"ז ומג"א חולקים ויכול להיות שהמג"א לומד שגם הב"ח כיון כן שומעין דברי הב"ח בהלכה זו משמע דלמד כן בדברי הב"ח עכ"ל.

א. ואני בעניי נראה לי דבדברי הב"ח מוכרח הוא דס"ל דאי לאו משום חשדא יכול להדליק במקום אכילתו דהא הב"ח קאי על דברי הטור סי' תרע"ז וז"ל כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובות בן האוכל אצל אביו או האוכל אצל חבריו ויש לו בית מיוחד לשינה צריך להדליק בו שכיון שיש לו בית מיוחד לשינה והעולם רואין אותו נכנס ויוצא איכא חשדא אם אינו מדליק שאין העולם יודעין שמדליק במקום אחר.

ואפילו לדין שאנו מדליקין בפנים ומסתמא בני החצר יודעין שאוכל במקום אחר אפ"ה שייך חשד כי השכנים עוברים ושבים לפני פתח הבית ורואים שאינו מדליק ע"כ.

וכונת הטור לומר דהגם דעיקר קביעות הדירה הוא מקום האכילה מ"מ כל היכא דאיכא חשדא ידליק במקום שינה, וע"ז כתב הב"ח ז"ל ומ"ש הרא"ש אפילו לדין וכו' היינו כדפי' בסי' תרע"א ותרע"ב שהיו מדליקין בפתח הבית הסמוך לחצר, אלא שהיו מדליקין בפנים ואיכא חשדא מעוברים ושבים בחצר שאינן מבני החצר והפתח פתוח ולא הדליק, אבל לדין שמדליקין בבית החורף בפנים ליכא חשדא אלא מבני הבית והם יודעין שמדליק במקום שאוכל, מיהו דווקא כשאוכל בקביעות במקום אחד אבל מי שסועד בסעודה אצל חבירו בהא ודאי איכא חשדא מבני ביתו כשלא הדליק בביתו במקום שרגיל להדליק, ולכן צריך לילך תחילה לביתו ולהדליק ולחזור לסעודתו, ומיהו אם אשתו מדלקת עליו אין צריך לילך לביתו כמוש"כ בסוף סימן תרע"ה (ד"ה ולא) עכ"ד הנצרך לעניינינו, ולכי תידוק תראה דלהב"ח מי שאוכל סעודה אחת בבית חבירו ומי שאוכל בקביעות בבית חבירו דין אחד להם דכל היכא דליכא חשדא מדליק במקום אכילתו וכל היכא דאיכא חשדא ידליק במקום שינתו.

ב. ומש"כ כיון שהמג"א מציין דברי הב"ח בהלכה זו משמע דלמד כן בדברי הב"ח, אי משום הא הוא ראה להיפך דהלא המג"א כתב ז"ל במקום שאוכל היינו בקביעות, אבל מי שאוכל בבית חבירו באקראי צריך להדליק בביתו (שארית יוסף סי' ע"ג), או אשתו מדלקת עליו (סי' תרע"ה ס"ג), מ"מ מצוה בו יותר מבשלוחו עכ"ל ב"ח, ועיין סי' מ"ט ס"ח עכ"ל, דוק היטב בדברי המג"א ותראה דכתב דמקור האי דינא דמי שאוכל בבית חבירו באקראי צריך להדליק בביתו הוא מדברי השארית יוסף, ומהשתא מה שציין בסוף דבריו עכ"ל הב"ח י"ל דבא ללמדנו דהגם דמדינא אשתו מדלקת עליו מ"מ מצוה בו יותר מבשלוחו דדין זה מבואר בדברי הב"ח ולא בשארית יוסף ודו"ק בכל זה.

ג. ומה שציין לדברי מהרצ"א מאמר ו' עמוד רנ"ט אות נ"ד דהגירסא שלו במג"א היתה ועיין בסי' ת"ט ס"ז, ובאמת כבר זכיתי לראות דברי מהרצ"א אלו וציינתי לדבריו בספרי נר איש וביתו סי' ד' הערה כ"ג עמ' ס"ה יעו"ש, ובאמת כן הגירסא בדפו"ר, וראה בשו"ע הוצאת מכון ירושלים סי' תרע"ז בדברי המג"א דכן היא הגירסא, [ולפלא שלא העירו כלל בדפוסים מאוחרים הגירסא היא עיין סי' מ"ט ס"ח].

ד. וראה בספרי שם שכתבתי מדברי המהרצ"א משמע כדברי דכל מה מה דאינו יכול להדליק בבית חברו הוא משום דאינו אוכל שם באופן של קביעות, דאילו ס"ל למג"א דאכילת ארעי בבית חברו אין לה שום משמעות להחשב אכסנאי בכך ואינו יכול להדליק שם אלא הרי הוא כמדליק ברחוב העיר מה שייך האי דינא דסי' ת"ט ס"ז לכאן הלא התם מיירי בתלמידים שאוכלים בקביעות בבקעה ולנים בבית רבם הרבותא הוא דהגם דבכל מקום באכילה הוא הקובע לדירת האדם מ"מ באופן דאנן סהדי דניחא להו טפי לאכול בבית רבם אין קובע מקום האכילה, אבל באופן שאוכל אכילה אחת בבית חברו אין לו שום משמעות וגם אם חפץ לאכול בבית חברו בדווקא אינו יכול להדליק שם ומה שייטיה דהאי דינא לדין דאכסנאי בנר חנוכה, וע"כ דס"ל למג"א דמה דאין מועיל אכילה אחת בבית חברו הוא משום דהולך לישן בביתו ואנן סהדי דאילו מייתי ליה ריפתא לביתו הקבוע טפי ניחא ליה אבל אם הוא אוכל בבית חברו בדווקא ובאופן של קביעות ואינו חפץ לאכול במקום לינתו בוודאי דאכילה אחת היא הקובעת לדירה.

ה. יישר כוחו על מה דציין לספר נטעי גבריא'ל שכתב לבאר דברי הט"ז כמו שכתבתי, ות"ל מצאתי לי עוד חבר לסברא זו ובס"ד אינה ה' לידי ספר נר ציון לחודש כסליו (מהדורא חמישית הנדפס בחודש מרחשוון תשע"ג) שחיבר הרה"ג נתן בן סניור שליט"א והוא מיוסד עפ"י פסקיו של מרן הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל בעמח"ס אור לציון וע"ש בפרק ה' אות ל"ה שכתב וז"ל השוהה בית אחרים כמה שעות ואוכל שם סעודה חשובה שאם יוצא מביתו קודם פלג המנחה ומאותה שעה נמצא בבית המארחים אע"פ שחוזר ללון בביתו מקום חיובו הוא בבית המארחים ע"ש באורך, [הגם דיש לדון בדבריו במה שתלה דין זה ביוצא קודם פלג המנחה וס"ל דאם יוצא אחר פלג המנחה ידליק בביתו ואח"כ ילך לבית חברו ולע"ד לא כן הוא].

ב. מש"כ מדברי שו"ע הרב סי' רס"ג סעי' ט' וסעי' וט"ו שכתב לגבי נר שבת דמי שהוא מבני ביתו אינו צריך להשתתף בפרוטה ואם אינו מבני ביתו יכול ליתן פרוטה לבעה"ב וממילא אפשר להביא ראיה דגם בסעודה אחת נקרא ביתו לענין נר שבת, והו"ה לענין נר חנוכה.

קלח נר איש וביתו

א. באמת לא עלתה על דעתי להביא ראיה מדין זה לגבי נר חנוכה דשאני נר שבת דיסוד חיובו הוא סעודת שבת ולזה גם באוכל סעודה אחת בבית חבירו דמוטל עליו המצוה להדליק אור בשביל סעודה זו ולזה צריך להשתתף בפרוטה, משא"כ גבי נר חנוכה דיסוד החיוב הוא על ביתו י"ל דבאוכל סעודה אחת בבית חבירו לא נחשב לאכסנאי בכך ואינו יכול להדליק שם.

ב. ועיקר ראיתי היתה ממש"כ בשו"ע הרב בסעי' י"א שבשעת הצורך יכולה להדליק בבהכנ"ס של נשים אם השמש ישתמש שם שום דבר לצורך אכילה, ואפילו אם אשה זו תשוב לאכול בביתה ושם תשב בחושך מ"מ יוצאת י"ח במה שהדליקה בבית הכנסת אלמא דעיקר חיוב הדלקת הנר אינו חיוב בית כי אם חיוב גברא וכל שהדליק נר שבת ומאיר לצורך אכילה שפיר דמי.

ומעתה כ"ש לגבי נר חנוכה למאן דס"ל דהוא חיוב גברא סגי במה מדליק בבית של אחר והגם דאין קובע שם דירתו.

ג. ומש"כ מעלתו דשאני נר שבת דהוי חיוב אקרקפתא דגברא אבל נר חנוכה הלא חייב להדליק בביתו ובית ארעי לא נחשב בית, ונראה דמה דפשיטא ליה למר דנר חנוכה הוא חיוב ביתו הוא משום דאמרין בגמרא שבת כא: מצוות חנוכה נר איש וביתו, אי משום הא י"ל דגם נר שבת הוא חיוב ביתו דווקא דהלא בגמ' שבת כג: אמרין נר ביתו עדיף משום שלום בית.

ולבר מן דין מסברא החיצונה י"ל דלגבי נר שבת מסתברא טפי דהוא חיוב בית בדווקא כיון דיסוד חיובו הוא בכדי להאיר סעודת שבת משא"כ גבי נר חנוכה יש לומר דהוא חיוב אגברא לעשות פרסומי ניסא.

ד. וכבר הארכתי בספרי במילואים פ"ב סי' א' דכמה ראשונים ס"ל דנר חנוכה הוא חיוב גברא ע"ש, ומעתה י"ל דכמו דלגבי נר שבת יכול להדליק בבית הכנסת של נשים ויוצא ידי חובתו ה"נ לגבי נר חנוכה כל שיש לו איזה שייכות למקום זה בשעת הדלקת הנר יכול להדליק שם ודו"ק בכל זה.

ה. מש"כ דלכאורה למג"א אם ישן במקום שאוכל סעודתו יכול להדליק שם כמו שכתב הט"ז, למש"כ לעיל בביאור דברי המג"א הוא מוכרח כן ודו"ק.

ד. ראיתי מש"כ בביאור דברי הפרי חדש ושמחתי שמחה גדולה דגם אני בעניי פרשתי כן בדברי הפרי חדש ודברי מעלתו הוא תנא דמסייע לי, וההכרח לכך הוא דלא מסתבר דהוא פליג על דברי הט"ז, וכן נראה ממה דהבה"ל מייתי לדבריו ואי הוי ס"ל דהוא פליג על דברי הט"ז הו"ל לאתויי דברי הט"ז ולבאר אמאי פסק כדברי הפרי חדש כנגד דברי הט"ז וכדרכו בכל מקום.

ה. מש"כ לתמוה על דברי הגרש"ז אוירבאך ז"ל שכתב לגבי נר שבת דסגי בסעודה אחת בבית חבירו להחשב מבני ביתו ואינו צריך להשתתף בפרוטה, באמת הוא פליאה עצומה, דגם לגבי נר חנוכה אי ס"ל דסגי באכילה אחת בבית חבירו לאו למימרא דע"י סעודה אחת הוא נחשב מבני ביתו של חבירו ונפטר בנרו, אלא דנחשב בית חבירו למקום אכסניא שיוכל להדליק שם, והו"ה לגבי נר שבת דנחשב אכסנאי ויוכל להשתתף עמו בפרוטה אבל להיות נחשב מבני ביתו ולהכלל בנר בעה"ב לא שמענו.

והשי"ת ינחני בדרך אמת בהבנת דברי התורה

הדוש"ט כה"י

יצחק שלמה פייגנבוים

סימן יד

יצחק מאיר מארגנשטערן
רב ור"מ ביהמ"ד "תורת חכם"
לתורת הנגלה והנסתר
פעידה"ק ירושלים תובב"א

בס"ד, ח' טבת ה'תשע"ו לפ"ק

לכבוד ידידי הגה"ח מוה"ר יצחק שלמה פייגנבוים שליט"א

אחדשה"ט

בדעת המג"א והב"ח בענין אכסנאי בסעודה אחת בארעי, הנה כת"ר רוצה להוכיח מדברי הב"ח בסימן תרע"ז דכל הסיבה שאוסרים להדליק במקום שסועד שם בארעי הוא רק משום חשדא וממילא טוען כת"ר במקום שאין חשדא כגון שב"ב נמצאים שם מותר להדליק לכתחילה במקום סעודת ארעי, עכ"ד, ולענ"ד יש מקום גדול לומר שגם לפי הב"ח אפי' אם ב"ב נמצאים איתו אסור לו להדליק בבית סעודת ארעי כיון שעיקר חשדא בזמן שאין ב"ב עמו.

ואפרש שיחתי דידוע מה דאי' בטור ס"ס תרע"א בשם ספר בעל התרומה שבזמן הזה שמדליקים בבית אין דין של ר' הונא (שבת כ"ג ע"א) שחצר שיש לו ב' פתחים צריך נרות והטעם משום חשדא, ואומר הטור בשם בעל התרומה שבזה"ז שמדליקים בבית אין לחוש לחשדא וסגי בהדלקה אחת ע"כ, אבל הטור מצדד בעצמו שיש להחמיר בזה שהרי כיון דאנן מדליקים בפתח הבית והעוברים רואים שלא הדליק ואיכא חשד, אבל רבינו הרמ"א פוסק בתרע"א ס"ח דבזה"ז דכולם מדליקין בפנים ממש אפילו אם יש לו חצר עם הרבה פתחים אין מדליקין אלא בפנים ע"כ, וביאר בדרכ"מ אות ט' דבזמן הטור היו מדליקין על הפתח מבפנים ויש מקום לחשד דלפעמים נראה מה שבתוך הבית שהפתח פתוח ואם לא יהיה בפתח השני נר יחשדו בו אבל בזמנינו דהיינו בזמנו דהרמ"א שהדלקו בפנים ממש לא שייך חשד כלל ודי בנר אחד ע"כ.

ולכאורה קשה דהלא גם בזמן הטור לא תמיד יש חשד דלפעמים אין

יוצא מביתו כלל ולא פותח כלל פתחו וא"כ בזמן הטור לכל הפחות גם בזמן שאינו פותח פתחו כלל היה צריך הטור לפסוק כמו בעל התרומה שמספיק בנר א', ועוד הטור היה צריך לפסוק אם משתמש בזמן הדלקת נרות רק בפתח שמדליק בו ולא בשאר פתחים הלכה כבעל התרומות שסגי בנר א' ש"מ דאין דין חשד אם יש במציאות הזאת חשד רק אם יש בכללות חשש חשד ואפי' לפעמים, אפי' באופן כזה אין חשד כיון שבכללות יש חיוב להדליק מדין חשד.

וכן מוכח מדברי המג"א סי' תרע"ז ס"ק ז' שמשוה דברי הב"ח והשארית יוסף סי' ע"ג, והשארית יוסף פשיטא ליה דכשאוכל בארעי מקום לינה עיקר לפי דבריו לא יועיל מה שאשתו נמצאת איתו וא"כ כיון שהמג"א משוה שיטתו לדברי הב"ח ע"כ הבין שגם לפי הב"ח הדין כן, ע"כ.

ברצוני היה לכתוב לכם לכם באורך מסוגיא דחנוכה מדין חובת גברא וחובת בית אבל בעוה"ר עברה השעה ואיני מונח עתה בענין, ה"י יתן לי כוח להשלים הענין בפ"א.

ידידכם הדוש"ט וכט"ס

הק' יצחק מאיר מארגנשטרן

סימן טו

בס"ד אור ליום השלישי כ"ד לירח טבת יומא דהילולא קדישא דבעל התניא התשע"ו

כב' הגה"צ מוהרי"מ מארגנשטרן שליט"א רב ור"מ תורת חכם
עיה"ק ירושלים

אחדשכ"ת בהערכה

אתנצל על איחור המענה מחמת כמה טירדות, ובאמת הלכות חנוכה עניינא דיומי ניהו כל ירח טבת וכמבואר בשפ"א חנוכה תרל"ב ליל ז' וז"ל

קמב ~~~~~ נר איש וביתו

וכ"כ בסה"ק כי ימי חנוכה נותנים הארה לימים הקשים שהם טבת ע"ש, וראה עוד בשפ"א שנת תר"נ וז"ל ר"ח טבת שהוא בחנוכה בוודאי מקבל הר"ח הארות הנרות על כל ימי החודש כי בראש תלוי כל החודש, ויתכן לרמוז מה שמדליקין ל"ו נרות שהנרות מאירין ל"ו יום מתחילת חנוכה עד סוף טבת, ושמעתי מפי מו"ז ז"ל כי טבת מלשון הטבת הנרות עכ"ל, ויתכן לפרש כמ"ש בספרים כי ימי טבת הם ימי הסתר ולכן הקדים הרפואה שע"י הנרות מאירין גם ימי חשך אלו ואור כי טוב עכ"ל.

וחשבתי לפי"ז כי באמת פעל הנס חנוכה לכל הדורות וכמו שראינו שבתמוז הובקעה העיר בבית ראשון ושני וכן בת"ב חרב הבית בראשון ובשני ואילו בטבת סמך מלך בבל על העיר רק בבית ראשון ואילו בבית שני לא התחיל המצור בחדש זה, ויתכן שהוא בכח נס חנוכה שהאיר לחודש טבת.

ואעבור לדבריו היקרים המסולאים בפז

א. מש"כ לחדש דכל היכא דבכללות איכא דין חשדא גם אם בפרטות אין חשדא אינו יכול להדליק שם מפני דין חשד, ולזה מש"כ הב"ח דאינו יכול להדליק בבית חבירו משום חשדא גם אם בני ביתו יהיו עמו אינו יכול להדליק כיון דבכללות דין חשד אי אפשר להדליק שלא בביתו עכת"ד.

לו יהיה כדבריו בביאור דברי הב"ח מ"מ עדיין אינו פירכא לדברינו דהלא מבואר להדיא בדברי הב"ח דכל מה שאינו יכול להדליק בבית חבירו הוא מיסוד דין חשד דכיון דאין בני ביתו עמו יחשדוהו שלא הדליק, ומיניה דלולי דין חשד היה יכול להדליק בבית חבירו והגם שאינו שוהה שם בקביעות.

ב. עוד נראה לי דגם אי נימא כדבריו בביאור דברי הטור דכל היכא דשייך דין חשד בכללות צריך לחשוש לדין חשד, י"ל דכל זה הוא דוקא במי שיש לו ב' פתחים דבכה"ג נתחדש מדינא דגמרא דצריך להדליק ב' נרות בב' מקומות, ובדין זה יש לחדש דדין חשד המציא דין הדלקה בבית שיש לו ב' פתחים שמדליק בב' פתחי הבית גם אם במציאות לא שייך חשד בבית זה, אבל בהאי דינא שהמציא הב"ח דאיכא חשדא מבני ביתו ומחמת זה לא ידליק במקום שאוכל שם כי אם בביתו, בזה י"ל דכל זה הוא דוקא אם יש חשד אבל בליכא חשדא סגי בהדלקתו בבית חבירו.

ג. ומה שדייק ממה שהשוה דברי הב"ח לדברי השארית יוסף והשארית יוסף פשיטא ליה דכשאוכל בארעי דמקום לינה עיקר ואינו מדליק במקום אכילתו ולא יועיל מה שאשתו נמצאת אתו, וכיון שהמג"א משוה דבריו לשיטת הב"ח ע"כ דגם לפי הב"ח כן דגם אם אשתו בבית האכסניה אינו יכול להדליק שם.

ולע"ד יש לומר בהיפך דממה שהשוה דברי הב"ח דנימק דינו דאינו יכול להדליק בבית חברו מפני החשד לדברי השארית יוסף דנימק דאינו יכול להדליק בבית חברו דמקום לינה עיקר, י"ל דגם להשארית יוסף דמקום לינה עיקר הוא דוקא אם הוא נמצא בגפו אבל אם בני ביתו עמו יש לומר דשם מקום קביעותו לשעה זו, וכמו שהארכתי בזה.

א"ד המוקירו

יצחק שלמה פייגנבוים

סימן טז

יצחק מאיר מארגנשטערן
רב ור"מ ביהמ"ד "תורת חכם"
לתורת הנגלה והנסתר
פעיה"ק ירושלים תובב"א

בס"ד, ר"ח שבט - יום בו הואיל משה באר את התורה לאמר

לכבוד הרה"ג ר' יצחק שלמה פייגנבוים שליט"א

אחדשת"ה,

קבלתי מכתבו היקר ותשו"ח לו, מה שרציתם לומר שהפשט במג"א שמשוה את דברי השארית יוסף עם הב"ח, שגם לשארית יוסף אם אשתו עמו יוכל להדליק שם משום שהוי קבע,

לענ"ד אי"ז נראה כלל, שאיזה סברא יש שאשתו עושה קבע, ובשלמא כשישן שם נקרא ביתו ונהיה קבע, אך סתם שאשתו אוכלת שם אי"ז נקרא

קמדר נר איש וביתו

קבע, ויש להביא סימוכין לזה מספר פרדס יוסף (ריש פר' שמות) שמביא מספר שדה חיים שכתב לגבי שיטת המג"א (תצו סק"ז) שמביא מהרדב"ז (ח"ב סי' עג) שכ' דבעוקר דירתו מאר"י לחו"ל עם אשתו אפי' דעתו לחזור לא מהני, וכתב ע"ז השד"ח שדוקא סמוך על שולחן עצמו, אבל בסמוך על שולחן אחרים אין מהני אשתו עמו, וחזינן שאשתו עמו לא מהני בשולחן אחרים, ואף שההפלאה בפנים יפות מדייק מאיש וביתו באו כשיטת הרדב"ז צ"ל שההפלאה סובר שלא אכלו בבית יוסף אלא כל אחד בשולחן עצמו, משא"כ באוכלים על שולחן אחרים לכו"ע לא נחשב כקביעות בגלל אשתו, וע"כ אחזור על דברי הנ"ל שכיון שהמג"א משוה השארית יוסף עם הב"ח הרי כמו שלשארית יוסף אסור להדליק שם כך גם להב"ח, ואף באופן שאין חשד כיון שבכללות יש חשד,

בברכת הצלחה וסייעתא דשמיא ומילוי משאלות לבו לטובה

הק' יצחק מאיר מארגענשטערן

סימן יז

בה"י יום ו' עש"ק יתרו י"ט שבט תשע"ו

ישאו הרים שלום וגבעות ברכה אל מע"כ הגה"צ מוה"ר יצחק
מאיר מורגנשטרן שליט"א רב ור"מ תורת חכם ירושלים עיה"ק
ת"ז

אחדשה"ט

קיבלתי בשמחה את איגרתו מר"ח שבט שנה זו, וזת"ד שאיזה סברא יש
שאשתו עושה קבע, וסימוכין לזה מספר פרדס יוסף שמות שמביא מספר
שדה חיים לגבי העוקר דירתו מאר"י לחו"ל עם אשתו אפילו דעתו לחזור
לא מהני, וכתב ע"ז השד"ח שדוקא אם סמוך על שולחן עצמו אבל בסמוך
על שולחן אחרים אין מהני אשתו עמו עכת"ד.

והנני לבאר דעתי שוב הנה אי היה הדין לגבי נר חנוכה דבעינן דירת קבע
ובדירת ארעי ואכסניה אינו יכול להדליק אז י"ל דדמי לדיני יו"ט שני של

גלויות ולא מהני מה שאשתו עמו אם סמוך על שולחן אחרים דאינו מתחייב ביו"ט שני אם אינו נחשב מבני חו"ל.

אבל לגבי חנוכה נתחדש דאכסנאי חייב בנר חנוכה והיינו דלא בעינן דירת קבע בכדי להתחייב בנר חנוכה וגם אם הוא אכסנאי ואינו סמוך על שולחן עצמו חייב בנר חנוכה, וכל הדיון הוא כיצד יהא נחשב מבני אכסניה זו ובזה נחלקו גדולי הפוסקים אם בסעודה אחת לשעה או שתיים כבר נחשב לאכסנאי.

וע"ז כתבתי דכל הדיון הוא דוקא שאוכל שם באופן של ארעי אבל אם אוכל שם באופן של קבע והיינו שחפץ לשהות שם בדווקא בשעות אלו הרי הוא נחשב לאכסנאי במקום זה, ומה שכתבתי דאם אשתו עמו נחשב לקביעות כוונתי דבאופן שנוסע עם אשתו או שאר ב"ב לאחד מהבתים לסעוד שם סעודה בחנוכה מעשה זה מוכיח שחפץ לשהות בדווקא בבית האכסנאי בשעות אלו ושפיר נחשב לאכסנאי בבית זה .

העולה מכל הנ"ל

א. כל היכא דבעינן דירת קבע וכגון לגבי יו"ט שני גלויות דחיובו הוא דוקא אם הוא נחשב מבני חו"ל בכה"ג לא מהני אם הוא אכסנאי בבית חבירו ואפילו אם אשתו עמו.

ב. כל היכא דלא בעינן דירת קבע וסגי באכסנאי בכדי להתחייב וכגון לגבי נר חנוכה, כל היכא דהוא נחשב מבני אכסניה זו שפיר דמי להדליק שם ולפיכך אם בא לבית האכסנאי באופן של קביעות והיינו דלא קאי שם אחד כרעא אלא חפץ להיות שם בשעות אלו שפיר נקרא מבני האכסנאי ומדליק שם.

ג. אבל באופן דהוא בבית האכסנאי באופן ארעי וקאי אחד כרעא לא נחשב מבני האכסניה ואם מדליק שם הרי הוא כמדליק ברחוב העיר.

הדו"ש מעכ"ת

יצחק שלמה פייגנבוים

בני ברק

סימן יח

דין אכסנאי אינו אלא השוהה באכסניה לזמן ממושך*

הדלקת נר חנוכה במי שמתארח אצל הוריו או קרוביו רק למשך זמן ההדלקה

בספר "נר איש וביתו" בדיני אכסנאי בנר חנוכה, מצדד כמה פעמים הלכה למעשה שמי שנמצא בבית חברו בשעת הדלקת נרות, אף שאינו דר שם ואינו בגדר אכסנאי אלא הגיע לבקר את קרובו ויחזור לביתו מיד אחר ההדלקה ורק בשעת ההדלקה נמצא ואוכל שם, שיכול להדליק שם בברכה, ובפרט שאם נמצאים עמו בני ביתו שבודאי הדין כן.

והנה כיון שלענ"ד דברים אלו הם כנגד דברי גדולי הפוסקים, ויש בזה חשש מכשול של ברכה לבטלה ושלא יוצא בזה ידי מצוה חביבה של נר חנוכה, הריני בזה לכתוב את מה שיש להשיג על הנ"ל.

הנה שורש הנידון בשאלה זו מהו המקום ההדלקה, דהנה פשטות ריהטת הסוגיא שתקנו חכמים להדליק נר חנוכה על פתח ביתו, ואין אדם יכול לעמוד ברחוב העיר ולהדליק נר חנוכה, דאין זה סתם פירסומי ניסא בעלמא, אלא נתנו בזה גדרים שיהיה על פתח ביתו, וכמה נתייגעו הפוסקים לדון בעניין ההדלקה בבית הכנסת שאינה ביתו של אדם, ואמרו משום האורחים וכו', עוד מצינו שלא רק דירה קבועה של אדם נחשבת "בית" לעניין נר חנוכה אלא אף אכסנאי שישן באקראי בבית נחשב כמקום מגוריו לעניין הדלקת הנר.

אבל כאשר אדם גר בביתו ורק סועד סעודה אחת באקראי בבית חברו, ושוב חוזר לביתו ללון, הרי שאין מקום האכילה הזמני יכול להיחשב כביתו.

אלא שמצינו בב"ח סי' תרע"ז ס"ג שדן אודות דברי הרא"ש המובאים בטור שם, גבי בן האוכל אצל אביו או אוכל אצל חברו ויש לו בית מיוחד

א. נדפס בקובץ 'היכלא' גליון ה' שי"ל כסלו תשע"ה ובעמ' ק"ג ק"ד הובא מאמרו של הרה"ג יצחק מרדכי הכהן רובין שליט"א רב קהילת בני תורה הר נוף בעהמח"ס 'ארחות שבת'.

לשינה, שצריך להדליק במקום השינה משום חשדא. וכתב ע"ז הב"ח שלדידן שמדליקין בבית החורף מבפנים ליכא חשדא אלא מבני הבית והם יודעים שמדליק במקום שאוכל, מיהו דוקא כשאוכל בקביעות במקום אחד, אבל מי שסועד בסעודה אצל חברו בהא ודאי איכא חשדא מבני ביתו כשלא הדליק בביתו במקום שרגיל להדליק, ולכן צריך לילך תחילה לביתו ולהדליק ולחזור לסעודתו, מיהו אם אשתו מדלקת עליו אין צריך לילך לביתו וכו'.

והנה דברי הב"ח האלו יש בהם חידוש גדול שנקט שאדם יכול להדליק נר חנוכה אף במקום שאוכל בו באקראי, ולכאורה צ"ע מנלן לב"ח האי חידושא, שאין לו משמעות מדברי הפוסקים שאיירו באוכל בקביעות בבית אחר שאז יש לומר דמקום פיתא גורם, אבל מנלן לומר כן באכילת עראי.

ובאמת הט"ז והמג"א נדו מדברי הב"ח, דהט"ז כתב באופן ברור שהמדליק בבית חברו כשאוכל עמו באקראי הרי זה כמדליק ברחובה של עיר. וכן המג"א ס"ק ז' כתב שדוקא באוכל בקביעות, אבל האוכל באקראי צריך להדליק בביתו, וציין לשו"ת שארית יוסף סי' ע"ג, וכן נקט לדינא המשנ"ב ס"ק י"ב.

ומה שרצה המחבר הנ"ל לומר שכל החשד הוא רק כאשר בני ביתו אינם עמו אבל כאשר נמצא בבית חברו עם בני ביתו ליכא חשדא, ויכול להדליק שם. הם דברים מחודשים כנגד דברי הפוסקים אשר דבריהם נקבעו להלכה, גם צ"ע אם כדבריו למה כתב המשנ"ב שילך לביתו או יצוה על אשתו שתדליק, למה לא יאמר לה שהוא מדליק בבית חברו ותו ליכא חשדא מבני ביתו.

גם מה שדן להביא מדיני עירובין אינו דמיון כלל, דשאני עירוב שאמרו בו קולא שאם מניח פת הרי זה מקומו, אך אין ללמוד מזה כלל לדין נר חנוכה. וכל דברי הפוסקים האחרונים ובהם הפר"ח שדן גבי בן האוכל אצל חמיו וכו' מורין שלא כדברי הנ"ל.

וחושבני שמאחר שחידוש של הרב המחבר הנ"ל הוא כנגד ריהטת דברי הפוסקים, ויש בזה משום ברכה לבטלה וביטול מצוה חביבה דנר חנוכה, יש להזהיר ולהיזהר שמי שיש לו דירה שבה אוכל ולן בחנוכה, ורק בזמן הדלקת נרות הוא מתארח בבית חברו או הוריו, אין לו להדליק שם, ויש בזה משום ברכה לבטלה ולא יוצא בזה ידי מצות נר חנוכה אליבא דגדולי הפוסקים שמפיהם אנו חיים.

סימן יט

מי שבא לבית חברו ואוכל שם ואחרי כן הולך לביתו ללון בביתו
היכן ידליק נר חנוכה^א

מי שאוכל בבית חברו שעה או שתיים אינו יכול להדליק שם אבל אם זה
באופן של קביעות שפיר דמי להדליק שם

א. בספרי נר איש וביתו סי' ד' מי"א י"ב כתבתי בזה"ל מי שבזמן הדלקת נר
חנוכה אינו בביתו אלא מתאכסן בבית של אחר, אף אם אוכל שם
סעודה קבועה אינו יכול להדליק שם, וכשישוב אח"כ לביתו ידליק ויברך.

וכל זה שעכשיו בזמן ההדלקה בני ביתו נמצאים בבית, אבל אם בני ביתו
נמצאים עמו בבית של אחר ואוכלים שם יתכן דיכול להדליק ולברך במקום
שהוא שם ופותר את אנשי ביתו, ואפילו אם ביתו הוא באותו העיר ובקירוב
מקום יכול להדליק בבית שהוא אוכל עכשיו ואינו צריך לחזור לביתו
ולהדליק ולמעשה צ"ע, ע"כ.

יביא דברי החולקים וס"ל דלא נחשב לאכסנאי ע"י אכילה שעה ושתיים

ב. והנה רבים קמו עלי רבים אמרו לנפשי שאין לדברים אלו כל שחר ומי
שמברך בבית חברו הרי הוא ברכה לבטלה, וחילם ממש"כ הט"ז בס'י
תרע"ז ס"ק ב' וז"ל ונראה דגם רמ"א לא מיירי אלא במי שיש לו תמיד חדר
מיוחד לאכילה וחדר אחר לשכיבה אך העיקר הוא חדר האכילה וכנדון
דהרשב"א שזכרתי, משא"כ במי שיש לו דירה בעיר והולך פעם אחת חוץ
לביתו וסועד אצל חברו פשיטא שלא יניח ביתו וידליק בבית שהוא אוכל
שם פעם אחת אצל חברו אלא צריך לילך לביתו ולהדליק שם, ואם אחזו
תאוות האכילה ואינו רוצה לזוז משם עכשיו יצוה לבני ביתו שידליקו עליו
בביתו דאיתו בית שהוא סועד שם אין דינו אלא כאכסנאי שמדליקין עליו
בבית והוא אינו מדליק במקום שהוא, ואפילו למש"כ בסמוך דאכסנאי רשאי

א. נדפס בקובץ 'בית אהרן וישראל' שנה לא גליון ב' (קפ"ב) כסלו טבת תשע"ו.

להדליק גם במקום שהוא שם היינו שעכשיו תהיה גם שכיבתו שם משא"כ בזה שיאכל כאן שעה או שתיים וישוב למקומו אין שום סברא לומר שידליק שם ולא בביתו דזה הוי כאילו עומד בשעת הדלקה על רחוב העיר דאין שייך לו שם הדלקה, הגם שראיתי קצת בני אדם בשעה שהם אוכלים בסעודה אצל אדם אחר שולחים אחר נרותיהם ודולקים שם וסומכים על הגה"ה זו וטעות הוא בידם ואינם מבינים דבר זה עכ"ל.

ומבואר בט"ז להדיא דמי שיאכל שעה או שתיים בבית חבירו ואח"כ ישוב לביתו אין שום סברא לומר שידליק שם ולא בביתו, וא"כ מאי שנא אם בני ביתו עמו במקום האכסניא אם לא הלא אח"כ ישובו לביתם וא"כ מקום האכסניא נחשב כמי שעומדים על רחוב העיר דאין שייך לו שם הדלקה.

יביא דברי הב"ח דס"ל דסגי באכילה שעה ושתיים בבית חברו להחשב שם לאכסנאי ויבאר דהט"ז דפליג עליה י"ל דאיירי דוקא אם אוכל שם באופן אקראי אבל אם קובע שם אכילתו בדווקא שפיר דמי להדליק שם

ג. ובאמת סברא זו נחשב אכסנאי גם אוכל בבית חברו שעה או שתיים הוא מבואר להדיא בב"ח סי' תרע"ז ס"ג, וע"ש שכתב דאפילו אם בני ביתו נשארו בבית שפיר דמי להדליק בבית חברו (אי לאו משום חשדא) ופוטרי בכך את בני ביתו הגם שנשארו בביתם הקבוע ואינם עמו בבית חברו.

וכבר הארכתי בספרי שם סי' ד' הערה כ"ג עמ' ס"ד ס"ה ובמילואים שבסוף הספר פ"א לבאר דגם מה שכתב הט"ז דלא מהני ההדלקה בבית חברו איירי באופן זה שבני ביתו נשארו בביתו דבכה"ג שהייתו בבית חבירו נחשב כמי שעומד ברחוב העיר, אבל אם בא עם בני ביתו לבית חבירו ושוהה שם באופן של קביעות י"ל דשפיר דמי להדליק שם.

וכבר הארכתי בזה מעל גבי במה נכבדה זו בקובץ בית אהרן וישראל כסלו טבת תשע"ב גליון ב' (קנ"ח) מעמ' ק"א ואילך ע"ש, וכן בקובץ בית אהרן וישראל כסלו טבת תשע"ג גליון ב' (קס"ד) בהערות שבסוף הגליון מעמ' קל"ה ואילך ראה שם חילופי מכתבים בעניין זה עם הרה"ג גברא דדייק בשמעתתא רבי פינחס דיק שליט"א.

וקיצור הדברים הם כיון דלא נתפרש להדיא כמה זמן צריך לשהות במקום האכסניה בכדי להחשב אכסנאי ע"כ כל ששוהה בבית האכסניה

באופן של קביעות נחשב לאכסנאי, וכיון דלגבי עירוב תחומין וחצרות הדין הוא דעיקר הקובע להחשב דירה הוא מקום האכילה ודוקא אי חפץ לאכול בדווקא במקום הזה אבל אם אנן סהדי דאילו היו מביאין לו האוכל למקום שינה שם היה רוצה לאכול בכה"ג מקום שינה הוא הקובע לדירה וכמבואר בסוגיא דעירובין עג. ובשו"ע סי' ת"ט ס"ז וה"נ לגבי אכסנאי בחנוכה דכל היכא שאוכל במקום זה בכונה תחילה וכדמיון מי שבא עם משפחתו לבית אביו או חמיו וחפץ עכשיו לאכול בדווקא במקום הזה ובכה"ג גם אם שוהה במקום הזה במקום זה לשעה ושתים סגי בזה להחשב אכסנאי לזמן הזה, אבל אם אינו אוכל במקום הזה בכוונה תחילה ואנן סהדי דאילו היו מביאין לו האוכל לביתו שהוא מקום לינתו היה ניהא ליה טפי בכה"ג מקום לינתו הוא עיקר הדירה ואם מדליק היכא שהוא אוכל הרי הוא כמדליק ברחוב העיר.

תמיהה על דברי דלא שייך לקבוע בית אם אינו דר שם יום ולילה

ד. והנה בשנה שעברה יצא לאור בירושלים קובץ היכלא גליון ה' כסלו תשע"ה ובעמ' ק"ג ק"ד הובא מאמרו של הרה"ג יצחק מרדכי הכהן רובין שליט"א רב קהילת בני תורה הר נוף והשיג על דברי זמסיק וז"ל וחושבני שמאחר שחידושו של הרב המחבר הוא כנגד ריהטת דברי הפוסקים, ויש בזה משום ברכה לבטלה וביטול מצוה חביבה דנר חנוכה יש להזהיר ולהזהר שמי שיש לו דירה שבה אוכל ולן בחנוכה ורק בזמן הדלקת נרות הוא מתארח בבית חברו או הוריו אין לו להדליק שם, ויש בזה משום ברכה לבטלה ולא יוצא בזה ידי מצות נר חנוכה אליבא דגדולי הפוסקים שמפיהם אנו חיים עכ"ל².

ובמכתבו אלי ביאר הרב הנ"ל דבריו ביתר ביאור וז"ל עוד מצינו שהתייגעו הפוסקים לגבי בית שבדיני עירובין שתהא שם קביעותו עיין משנ"ב סי' ש"ע ס"ק ד' בעניין סוכת החג, ובשעה"צ ס"ק ג' שיושבי סוכות חייבים בעירובי חצרות משום שקבועים שם תדיר, ועיין חזון איש סי' ק"י ס"ק כ"ח בעניין פועלים בבית חרושת שפיתא שאוכלים בדרך ארעי אינה נחשבת קביעות, ובבה"ל סי' שנ"ח ס"א בשם הרשב"א והריטב"א גבי פסי

ב. וע"ש בקובץ הנ"ל שכתב וז"ל ומה שרצה הרב המחבר הנ"ל לומר שכל החשד הוא רק כאשר בני ביתו אינם עמו אבל כאשר נמצא בבית חברו עם בני ביתו ליכא חשדא ויכול להדליק שם, הם דברים מחודשים כנגד דברי הפוסקים אשר דבריהם נקבעו

ביראות שהם דירת שעה כיון ששתיית האדם לא חשיבא דירה, ועיין בה"ל סי' שס"ב ס"א ד"ה כדי לשמור שאם השומר יושב בה יום ולילה הוא בכלל דירת אדם, ומשמע שצריך קביעות יום ולילה, וכל זה כדמות ראייה לנידון דידן שכאשר בעינן לשם בית לא קובעים זאת באכילת ארעי, ולא סגי מה שאדם קובע את עצמו שאכילה זו תחשב אכילת קבע ודו"ק עכ"ל.

מיישב הקושיא דלגבי אכסנאי כיון דסגי בדירה כל דהוא גם בשהייה מועטת נחשב לאכסנאי

ה. ולע"ד י"ל בפשיטות דהגם דבכללי דירה שפיר ילפינן מעירובי חצרות ועירובי תחומין לדין אכסנאי בנר חנוכה מ"מ לגבי איכות הדירה דיינינן בכל מקום לגופו של ענין ומעתה נדון בכל מקום לפי עניינו, ולגבי עירובי חצרות דהדיון הוא היכן נחשבת דירתו בשבת זו וכל השבת בכלל איסור הוצאה בכה"ג אמרינן דלא סגי בשהייה מועטת אלא צריך שיחשב דירתו ממש לכל הפחות לכל השבת וכמוש"כ בבה"ל סי' שס"ב ס"א ד"ה כדי לשמור, משא"כ לגבי נר חנוכה דכל החיוב הוא רק למשך זמן של חצי שעה בכה"ג שייך לומר דהעיקר הוא היכן תהיה דירתו בשעת ההדלקה ולא אכפת לי מה יהיה לאחר שעת ההדלקה וכל היכא דקובע דירתו באכסניה בשעת חיוב הדלקת הנר נחשב לאכסנאי במקום זה ושפיר דמי להדליק שם. וראיה לדברי דאי בשביל קביעות בית לנר חנוכה בעינן קביעות של יום

להלכה גם צ"ע אם כדבריו למה כתב המשנ"ב שילך לביתו או יצוה על אשתו שתדליק למה לא יאמר לה שהוא מדליק בבית חברו ותו ליכא חשדא מבני ביתו עכ"ל.

ואני בעניי לא אדע היכן כתבתי בדברים האלו ולא מדין חשד קאתינן עלה אלא מדין קביעות ואכסנאי קאתינן עלה ועיקר דברי הם דהיכא שהוא אוכל באקראי בבית חברו והיינו שנזדמן לו להיות בבית חברו ואוכל שם וברוב מן הפעמים הוא באופן שאין משפחתו עמו לא מקרי אכסנאי ואינו יכול לאכול שם, ומה יועיל אם אומר לאשתו שהוא מדליק בבית חברו הרי הוא כעומד ברחוב העיר, ואה"נ אם בכוונה תחילה הולך לאכול בבית חברו בכה"ג יכול להדליק שם ובכדי שלא יהיה חשד יאמר לאשתו שהוא מדליק שם (אלא דבאופן זה לא יפטור בהדלקתו את בני ביתו), משא"כ היכא שאוכל עם משפחתו בבית חברו כיון שבא לשם בכוונה תחילה על מנת לאכול שם הרי הוא חפץ בשעות האכילה להתאכסן שם ושם אכסנאי עליה.

קנב נר איש וביתו

ולילה האיך כתב הט"ז שם דהאוכל בבית חברו שעה או שתיים אם ישן שם בלילה יכול להדליק שם ויצא י"ח, הרי לך דגם באופן זה שלמחרת בבוקר ילך לדרכו לביתו ולא דר שם ביום ובלילה אם ישן בבית זה מדליק שם, ואיך אפשר לקבוע דירה אם לא היה שם ביום ובלילה, וע"כ דלגבי דין אכסנאי בנר חנוכה לא בעינן קביעות של בית והעיקר שבשעת שהייתו בבית האכסניה יהא חפץ בדווקא לשהות שם ואז נחשב לאכסנאי ומדליק שם וכנ"ל.

יביא תמיהה איך אפשר ללמוד דין אכסנאי מדין עירוב תחומין הלא גבי עירוב הקילו חכמים משא"כ גבי נר חנוכה דבעינן קביעות

ו. עוד כתב הרב הנ"ל וז"ל ומה שאתה סומך על הדמיון לעירובי תחומין מהסוגיא דעירובין דף עג. ובשו"ע סי' ת"ט ס"ז וכו', שוב איני מבין מה הדמיון בין הכא להתם דהנה גבי עירוב תחומין סגי לקנות שביתה גם אם מניח חומץ שאפשר ללפת בו את הפת, וכי יעלה על הדעת שאם אדם יאכל במקום מסויים מעט חומץ ייחשב מקום קביעות להדלקת נר חנוכה ונימא בו כמו שמהני לקנות שביתה ה"נ חשיב בכה"ג סעודה שקובעת את מקום דירתו אתמהה. ופשוט שהוא קולא בדיני עירוב תחומין וכפי שיתבאר בהמשך הדברים.

וביותר שגבי נר חנוכה בעינן בית ולא סגי מקום קביעות וכמבואר בתוס' סוכה מז. ד"ה הרואה שכתבו שיש כמה בני אדם שאין להם בתים ואין בידם לקיים מצוות נר חנוכה, והיינו שאדם החונה בשדה בשדה ואין לו בית אינו יכול להדליק, ואף אם יאכל במקום זה לא מהני דבעינן בית, ואף שאדם כזה יכול לקנות שביתה לעירוב תחומין אף שאין זה ביתו דגבי עירובין לא בעינן שיהא גר בבית אלא עצם זה שאנו אומדים את דעתו שהיה חפץ ללון במקום זה סגי כמבואר ברש"י עירובין שם.

והנה אף שלנר חנוכה בעינן בית לא בעינן שבית זה יהיה בבעלותו וגם אכסנאי יכול להדליק וגם אכסנאי יכול להדליק בבית שמתאכסן, אמנם בעינן שיהיה קבוע בבית ולא ארעי בבית, וכאשר אנו באים להגדיר קביעות אנו מוצאים דוגמא לדבר באכסנאי שהוא מי שאוכל בבית וישן בבית וכאשר יש לו מקום שינה ומקום אכילה שונים על זה דיברו הפוסקים סי' תרע"ז ס"א וכל זה כדי להגדיר מה מקום קביעותו של אדם, אך כאשר יש

לו בית קבוע בעיר ואוכל בבית חברו ואנו צריכים לשקול בפלס דק היכן מקום הקביעות שלו אמרין דודאי ביתו הקבוע הוא ביתו ולא מקום אכילת ארעי שבחר כעת לאכול סעודתו עכ"ל הרב הנ"ל.

מיישב הקושיא דבאמת לגבי נר חנוכה לא בעינן קביעות של בית וסגי בדירה כל שהוא ומ"מ ילפינן מעירובי חצרות ועירובי תחומין

ז. ואני בעניי כבר ביארתי הדברים בספרי שם ואבאר עתה ביתר ביאור

א. הנה מה שכתב בפשיטות שגבי נר חנוכה בעינן בית ולא סגי במקום קביעות וחיליה דיליה ממש"כ התוס' סוכה מו. ד"ה הרואה וכנ"ל, ולא ראיתי בדברי התוס' הכרח לכך ובפשטות י"ל דכוונת התוס' דלגבי נר חנוכה בעינן שידליק בבית דוקא והיינו מקום בנוי הראוי לדירה ולא ידליק במקום שאינו נחשב בית וכ"ש שלא ידליק בשדה, אבל כל שמדליק בבית ממש הגם דלדידיה אינו מקום קביעות ממש שפיר דמי להדליק אם בשהייתו שם נחשב לאכסנאי.

ב. ומה שכתב דהא לגבי עירוב תחומין סגי אם נותן במקום עירובו חומץ הוא משום שקולא הוא בעירוב וע"כ ליכא למילף מהתם לגבי דירה בנר חנוכה.

ולע"ד הדבר מופרך מעיקרו ושפיר דמי למילף מעירוב תחומין, דהא האי סברא דקולא הוא בעירוב נאמר רק לגבי עירוב תחומין דלגבי עירוב חצרות בעינן מקום פיתא ממש ולא סגי בנותן את עירובו וגם צריך שיהיה קבוע בדירה זו וכנ"ל אות ד' ואי אמרין דליכא למילף מעירובי תחומין דקולא הוא בעירוב צריך ביאור מהלך הסוגיא בעירובין עב: עג. דנחלקו רב ושמואל לגבי עירוב חצרות מאי מקום דירה דרב אמר מקום פיתא ושמואל אמר מקום לינה, ומקשינן בגמרא על דברי רב מהא דתניא הרועים והקייצין והבורגנין ושומרי פירות בזמן שדרכן ללון בעיר הרי הן כאנשי העיר בזמן שדרכן ללון בשדה יש להם אלפים אמה לכל רוח, ומשני התם אנן סהדי דאי ממטי להו ריפתא התם טפי ניחא להו, וע"ש עוד בסוגיא כמה פעמים סברא זו דאנן סהדי לגבי עירוב תחומין, והכי קיי"ל בשו"ע או"ח סי' ת"ט ס"ז.

והנה יש לדון דסברא דהיכא דאיכא אומדנא ואנן סהדי דאי ממטי

קנר נר איש וביתו

להו ריפתא להתם טפי ניחא להו בכה"ג מקום הלינה עיקר, ויש לדון בזה דמצד הסברא האי סברא שייכי לגבי עירוב תחומין כיון דבדירה כל דהוא סגי להו וסגי במה שנותן שם חומץ, סגי נמי במה דאנן סהדי דאי ממטי ריפתא למקום שינה טפי ניחא ליה, אבל גבי עירוב חצרות דבעינן קביעות ממשי ומקום ריפתא הוא עיקר הקביעות לא ניזיל כלל בתר אומדנא אלא בתר המציאות.

ובאמת המג"א בסי' ש"ע ס"ק י' מספקא ליה בזה אי אמרינן האי סברא דאנן סהדי גם לגבי עירובי חצרות ע"ש, וראה בספרי במילואים פרק א' סימן א' אות י' י"א מש"כ בזה דמהראשונים מוכח להדיא דאמרינן האי סברא האי סברא גם בעירובי חצרות וכמוש"כ הבה"ל שם ד"ה וישן.

ומכל זה מוכח דבאמת בכללי דירה היינו באיזה אופן יהיה נחשב דירתו לדירה בזה דין אחד יש בין לעירובי חצרות ובין לעירובי תחומין דדוקא מקום אכילה הוא הקובע, ומה שהקילו חכמים לגבי עירוב תחומין הוא באיכות הדירה דלא בעינן מבנה קבוע וגם בשובת על פני השדה מקרי דירה והקילו גם באיכות האכילה דלא בעינן שיתן שם פת וסגי נמי בחומץ.

ומעתה כיון דבכללי דירה מקום אכילה הוא זה שקובע הן לעירוב חצרות והן לעירוב תחומין אלא דבעירוב חצרות דוקא אכילה קבועה הוא הקובעת את הדירה ובעירובי תחומין הקילו וסגי בנותן את עירובו, והו"ה לסברא זו דאנן סהדי דאי ממטי ליה ריפתא למקום לינה טפי ניחא ליה שוים דין עירוב חצרות לדין עירוב תחומין, ושוב שפיר דמי למילף מדין זה גם לגבי נר חנוכה דהקביעות נמדדת ע"י סברא זו דאנן סהדי וכנ"ל ודו"ק בכל זה.

הוכחה מדברי המג"א דגדר אכסנאי בנר חנוכה ילפינן מעירובי תחומין ומה דבאכילה שעה או שתים לא הוי קביעות הוא משום דלא ניחא ליה בשהייתו במקום זה אבל אם אכילתו שם בדיוקא גם אם ישוב לביתו מדליק במקום אכילתו

ח. וראה עוד שם בהערה כ"ג מש"כ להוכיח כן מדברי המג"א סי' תרע"ז ס"ק ז' שכתב וז"ל במקום שאוכל היינו בקביעות אבל מי שאוכל בבית

חברו באקראי צריך להדליק בביתו או אשתו מדלקת עליו מ"מ מצוה בו יותר מבשלוחו (ב"ח) ועיין סי' ת"ט ס"ז עכ"ל, וידוע לכל באי בית מדרשו של המג"א כי הוא קיצר בלשונו מאד וציוניו תורה שלמה הן וללמדן היטב צריך, וכתב בחידושי מהרצ"א חנוכה בביאור כוונת המג"א למש"כ השו"ע שם אבל התלמידים האוכלים אצל בעה"ב שבתיהם בשדה וחוזרים ולנים בבית רבם מודדין להם תחומם מבית רבם שהוא מקום לינתם שהוא להם עיקר ששם היו חפצים לאכול אילו היה שם מזונם עכ"ל, ומבואר להדיא דמה שכתב דדוקא אם אוכל בבית חברו בקביעות אבל אם אוכל באקראי צריך להדליק בביתו נלמד מדין עירובי תחומין וכמו שם הגם דאוכלים בשדה מ"מ מקום לינה עיקר כיון דאנן סהדי דניחא להו טפי לאכול בבית רבם הו"ה לנר חנוכה הגם דאוכל בבית חברו כיון דישן בביתו אנן סהדי דניחא ליה טפי אי ממטי לאוכל למקום לינתו ולזה מדליק במקום שישן אבל היכא דבדווקא רוצה לאכול בבית חברו בוודאי דמקום אכילה קובע גם אם הולך אח"כ לישן בביתו.

ידחה הראיה מדברי המג"א דלא דמי דין אכסנאי לעירוב תחומין והוא נלמד בדרך כ"ש ולא מחמת דדמי ליה

פ. והרב הנ"ל דחה הדברים וכתב בזה"ל וזהו שהביא המג"א מסי' ת"ט ס"ז וכוונתו דאף שלגבי עירובין לא בעינן בית גמור מ"מ חזינן שכאשר יש שני מקומות כגון תלמידים שאוכלים אצל בעה"ב בשדה וישנים בבית רבם אזי מקום הקביעות הוא בית רבם ששם היו חפצים לאכול אילו היה שם מזונם ולמד משם המג"א לנידון דידן והוא מכ"ש שהרי בנר חנוכה בעינן בית ובעירובין לא בעינן בית וחזינן שלמרות זאת מקום השינה קובע דהעיקר הוא היכן הקביעות האמיתית של האדם ולכן מיאן המג"א בחידושו של הב"ח אך אין ללמוד משם כלל ועיקר שהמג"א סובר שקביעות לעירובין היא הקובעת לחנוכה עכ"ל הרב הנ"ל.

יבאר דמדברי המג"א מוכרח דגדר אכסנאי ילפינן מעירובי תחומין

י. והנה כל דברי הרב הנ"ל מבוססים על מה שבנה מסברא דכל מה שמצינו שנקרא דירה לגבי עירוב תחומין אינו ראיה לשאר מקומות דגבי עירוב תחומין הקילו ולזה כתב דלא שייך למילף כלל מעירוב תחומין דהלא

קנו נר איש וביתו

בעירוב תחומין לא בעינן בית וע"כ דהוא נלמד בדרך כ"ש דמה בעירוב תחומין דלא בעינן בית אמרינן דמקום שינה עיקר מכח אן סהדי כ"ש לגבי חנוכה דבעינן בית אמרינן דמקום שינה עיקר.

ואני בעניי לא הבנתי דאי ס"ל למג"א דלא דמי כלל גדרי בית דאכסנאי לגדרי בית דעירוב תחומין בשביל מה הביא השוה המג"א דין דעירובי תחומין לדין אכסנאי הא באכסנאי כל שאינו ישן שם כלילה לא מקרי אכסנאי כלל דבעינן קביעות של בית לגבי נר חנוכה ואין צורך לסברא דאנן סהדי דאי ממטי ליה ריפתא למקום שינה טפי ניחא ליה דגם אם חפץ בדווקא לאכול בבית חברו הרי הוא נחשב כעומד ברחוב העיר דלא מקרי קביעות דבכה"ג לא נחשב בית כלל, משא"כ גבי עירוב תחומין דלא בעינן גדר בית כלל דקולא הוא בעירוב וסגי בנותן את עירובו בהא איצטריך לסברא דאנן סהדי דבלא"ה נימא דמקום אכילה הוא הקובע.

וע"כ דס"ל למג"א דגם לגבי אכסנאי בלאו האי סברא דאנן סהדי הו"א דבאוכל שעה או שתים בבית חברו נחשב לאכסנאי ודירה כל דהוא מקרי אלא כיון דחפץ לישן בביתו בכה"ג איכא אן סהדי דעיקר דירתו הוא בביתו הקבוע, ומיניה דאי מה שאוכל בבית חברו בדווקא הוא שפיר נחשב בית חברו לאכסניה ומדליק שם בברכה וזוכה לקיים מצוה חביבה זו דנר חנוכה.

העולה מכל האמור

א. מצינו בג' מקומות דהקובע לדירתו של אדם הוא האכילה, לגבי עירוב חצרות, ולגבי עירוב תחומין, ולגבי אכסנאי בנר חנוכה.

ב. בדין דעירובי חצרות בעינן דירה קבועה ולזה צריך שיהיה דירתו שם יום ולילה.

ג. בדין דעירוב תחומין הקילו דלא בעינן דירה ממש וסגי במה שנותן את עירובו במקום שחפץ לשבות שם הגם דאינו אוכל שם במציאות.

ד. בדין אכסנאי בנר חנוכה לא בעינן דירה קבועה אלא כל היכא דאוכל במקום האכסניה ובאותה שעה שם אכסנאי עליו מדליק שם, ומעתה האוכל בבית חברו שעה או שתים מצינו ג' חילוקי דינים בזה

א. אם אכילתו שם הוא באופן של ארעי כגון שנקלע למקום זה ואוכל שם ואח"כ ישוב לביתו לישון אינו יכול להדליק שם.

ב. ואם גם ילון בבית חברו באותה הלילה הגם דאכילתו היתה באופן של ארעי יכול להדליק שם דמצרפינן שינתו לאכילתו להחשיבו אכסנאי באותו בית.

ג. ואם אכילתו בבית חברו הוא באופן של קביעות וכגון שבא לשם עם משפחתו בכוונה תחילה כדי לאכול שם וכל כיו"ב שמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו דאכילתו שם הוא בדווקא וחפץ הוא בדווקא לשהות במקום זה חשיב שפיר אכסנאי באותו מקום ויכול להדליק שם.

ד. ודע עוד דהא דאמרינן דאכסנאי חייב בנר חנוכה לאו דוקא אם הוא אכסנאי בדירה מיוחדת לו אלא גם אם הוא במקום אכסניה כללית שיש שם אנשים הרבה שפיר דמי להחשב אכסנאי בדירה כללית חשיבא דירה אפילו לעירובי חצרות וכמבואר בעירובין עב. ובתוס' ד"ה ומודים וברמב"ם פ"ד מעירובין ה"א, ושו"ע או"ח סי' ש"ע ס"ד, וכ"ש לדינא דאכסנאי דמדינא סגי בדירה כל דהוא בוודאי דאם הוא אכסנאי בדירה כללית שמה דירה, וכן משמע מדברי הט"ז סי' תרע"ז ס"ב ע"ש ודו"ק.

יצחק שלמה פייגנבוים

סימן ב

יצחק מרדכי הכהן רובין
הר נוף ע"ה"ק ירושלים תובב"א

בס"ד מרחשוון תשע"ה

לכבוד.....

אחדשה"ט וש"ת

הנה כפי שדיברנו לפני שנתיים ימים הריני בזה אודות הנכתב בספר "נר איש וביתו" ובו הוא מצדד כמה פעמים הלכה למעשה שמי שנמצא בבית חברו בשעת הדלקת נרות, אף שאינו דר שם ואינו בגדר אכסנאי אלא הגיע לבקר את קרובו ויחזור לביתו מיד אחר ההדלקה ורק בשעת ההדלקה נמצא ואוכל שם, שיכול להדליק שם בברכה, ובפרט שאם נמצאים עמו בני ביתו שבודאי הדין כן.

והנה כיון שדברים אלו הם כנגד דברי גדולי הפוסקים, ויש בזה חשש מכשול אמרתי לעשה רצון הדר"ג שליט"א ואעלה את הדברים על הכתב.

הנה שורש הנידון בשאלה זו מהו המקום ההדלקה, דהנה פשוט ריהטת הסוגיא שתקנו חכמים להדליק נר חנוכה על פתח ביתו, ואין אדם יכול לעמוד ברחוב העיר ולהדליק נר חנוכה, דאין זה סתם פירסומי ניסא בעלמא, אלא נתנו בזה גדרים שיהיה על פתח ביתו, וכמה נתייגעו הפוסקים לדון בעניין ההדלקה בבית הכנסת שאינה ביתו של אדם, ואמרו משום האורחים וכו', עוד מצינו שלא רק דירה קבועה של אדם נחשבת "בית" לעניין נר חנוכה אלא אף אכסנאי שישן באקראי בבית נחשב כמקום מגוריו לעניין הדלקת הנר.

אבל כאשר אדם גר בביתו ורק סועד סעודה אחת באקראי בבית חברו, ושוב חוזר לביתו ללון, הרי שאין מקום האכילה הזמני יכול להיחשב כביתו.

אלא שמצינו בב"ח סי' תרע"ז ס"ג שדן אודות דברי הרא"ש המובאים בטור שם, גבי בן האוכל אצל אביו או אוכל אצל חברו ויש לו בית מיוחד לשינה,

שצריך להדליק במקום השינה משום חשדא. וכתב ע"ז הב"ח שלדידן שמדליקין בבית החורף מבפנים ליכא חשדא אלא מבני הבית והם יודעים שמדליק במקום שאוכל, מיהו דוקא כשאוכל בקביעות במקום אחד, אבל מי שסועד בסעודה אצל חברו בהא ודאי איכא חשדא מבני ביתו כשלא הדליק בביתו במקום שרגיל להדליק, ולכן צריך לילך תחילה לביתו ולהדליק ולחזור לסעודתו, מיהו אם אשתו מדלקת עליו עליו אין צריך לילך לביתו וכו'.

והנה דברי הב"ח האלו יש בהם חידוש גדול שנקט שאדם יכול להדליק נר חנוכה אף במקום שאוכל בו באקראי, ולכאורה צ"ע מנלן לב"ח האי חידושא, שאין לו משמעות מדברי הפוסקים שאיירו באוכל בקביעות בבית אחר שאז יש לומר דמקום פיתא גורם, אבל מנלן לומר כן באכילת עראי.

ובאמת הט"ז והמג"א נדו מדברי הב"ח, דהט"ז כתב באופן ברור שהמדליק בבית חברו כשאוכל עמו באקראי הרי זה כמדליק ברחובה של עיר. וכן המג"א ס"ק ז' כתב שדוקא באוכל בקביעות, אבל האוכל באקראי צריך להדליק בביתו, וציין לשו"ת שארית יוסף סי' ע"ג, וכן נקט לדינא המשנ"ב ס"ק י"ב.

ומה שרצה המחבר הנ"ל לומר שכל החשד הוא רק כאשר בני ביתו אינם עמו אבל כאשר נמצא בבית חברו עם בני ביתו ליכא חשדא, ויכול להדליק שם. הם דברים מחודשים כנגד דברי הפוסקים אשר דבריהם נקבעו להלכה, גם צ"ע אם כדבריו למה כתב המשנ"ב שילך לביתו או יצוה על אשתו שתדליק, למה לא יאמר לה שהוא מדליק בבית חברו ותו ליכא חשדא מבני ביתו.

גם מה שדן להביא מדיני עירובין אינו דמיון כלל, דשאני עירוב שאמרו בו קולא שאם מניח פת הרי זה מקומו, אך אין ללמוד מזה כלל לדין נר חנוכה. וכל דברי הפוסקים האחרונים ובהם הפר"ח שדן גבי בן האוכל אצל חמיו וכו' מורין שלא כדברי הנ"ל.

וחושבני שיש להעיר למחבר הנ"ל שהוציא את ספרו במהדורה תניינא וממשיך להחזיק בדבריו, שהם כנגד ריהטת דברי הפוסקים, ויש בזה משום ברכה לבטלה וביטול מצוה חביבה דנר חנוכה.

ביקרא דאורייתא

יצחק מרדכי הכהן רובין

סימן כא

בס"ד אור ליום ד' ד' כסלו לסדר ונברכו בך כל משפחת האדמה וגו' התשע"ה
כבוד הרב הגאון חובר חיבורים מחוכם חוב"ט צמ"ס כמוהר"ר
רבי יצחק מרדכי הכהן רובין שליט"א רב ואב"ד קהילת בני
תורה הר נוף ירושלים תובב"א.

אחדשה"ט

נחרד כל לב למשמע השמועה לא טובה אשר ארע בקהילתו בעלות
קרואי העדה ארבעה צנתרי דדהבא בסערה השמימה על קידוש השם,
השי"ת יגדור פרצות עמו ברחמים ולא ידע עוד שבר, ומכאן ואילך אך טוב
וחסד ירדופכם לאורך ימים.

אור ליום השני כ"ד מרחשוון קיבלתי מכתבו ובאמת תמה אני
כיון שמתוך כתלי מכתבו נראה כי ספרי הנ"ל הגיע לידי מע"כ, והמעין
בספרי שם רואה כי לא נעלם ממני כל מה שכתב מע"כ, ויש שם משא ומתן
בדברים אלו באריכות, מ"מ שוב אשיב למע"כ בפרטות ויה"ר דאימא
מילתא דתתקבל.

א. הנה מש"כ מר באופן מוחלט דכאשר אדם גר בביתו ורק סועד סעודה
אחת בבית חברו ושוב חוזר לביתו ללון הרי שאין מקום האכילה הזמני
יכול להחשב כביתו וכו', וכמו שמצינו בדברי הט"ז שכתב באופן ברור
שהמדליק בבית חבירו כשאוכל עמו באקראי הרי זה מדליק ברחובה של
עיר, וכן המג"א ס"ק ז' כתב שדוקא אוכל בקביעות אבל האוכל באקראי
צריך להדליק בביתו וציין לשו"ת שארית יוסף סי' ע"ג וכן נקט לדינא המ"ב
ס"ק י"ב עכ"ד.

באמת ידעתי גם ידעתי דברי הט"ז והמג"א והפר"ח וכמו שכתבתי בסי'
ד' אות כ"ג קחנו משם, ובמילואים פרק ראשון בביאור חידוש זה והמסתעף
יעו"ש, ואכתוב שוב תורף הדברים.

ב. אמרו חז"ל שבת כג. דאכסנאי חייב בנר חנוכה, והיינו דחייב הדלקת נר
חנוכה אינו דוקא בביתו הקבוע שדר שם כל השנה אלא דבית כל דהוא

מקרי ביתו ומחוייב להדליק שם נר חנוכה, ומדחז"ל סתמו הדברים ולא הגדירו דבריהם משמע דאפילו אם איש זה הנמצא עכשיו באכסניה יש לו בית קבוע שמתגורר שם כל השנה עם משפחתו, מ"מ כיון שעכשיו הוא שוהה באכסניה שם הוא מדליק וכדלהלן, ותו מדסתמו הדברים ולא פירשו כמה זמן צריך שיששה בבית האכסניה ויקרא אכסנאי ולא יחשב בעומד ברחוב העיר משמע דאפילו אם שהייתו קצרה לזמן מה כל שנחשב לקביעות אכסנאי מקרי, וכל הנותן בזה שיעורים עליו הראיה, ונחזי אנן.

ג. הנה דין זה נאמר אפילו אם ביתו הקבוע הוא באותו העיר וכמבואר בט"ז סי' תרע"ז ס"ק ב' ע"ד הרמ"א שם ס"א כתב וז"ל וי"א דבזמן הזה שמדליקים בפנים ממש ידליק במקום שאוכל וכן נהגו, וכתב הט"ז ס"ק ב' וז"ל ונראה דגם רמ"א לא מיירי אלא במי שיש לו תמיד חדר מיוחד לאכילה וחדר אחר לשכיבה אך העיקר הוא חדר האכילה וכנדון דהרשב"א שזכרתי, משא"כ במי שיש לו דירה בעיר והולך פעם אחת חוץ לביתו וסועד אצל חבירו פשיטא שלא יניח ביתו וידליק בבית שהוא אוכל שם פעם אחת אצל חבירו אלא צריך לילך לביתו ולהדליק שם, ואם אחזו תאוות האכילה ואינו רוצה לזוז משם עכשיו יצוה לבני ביתו שידליקו עליו בביתו דאיתו בית שהוא סועד שם אין דינו אלא כאכסנאי שמדליקין עליו בבית והוא אינו מדליק במקום שהוא, ואפילו למש"כ בסמוך דאכסנאי רשאי להדליק גם במקום שהוא שם היינו שעכשיו תהיה גם שכיבתו שם משא"כ בזה שיאכל כאן שעה או שתים וישוב למקומו אין שום סברא לומר שידליק שם ולא בביתו דזה הוי כאילו עומד בשעת הדלקה על רחוב העיר דאין שייך לו שם הדלקה, הגם שראיתי קצת בני אדם בשעה שהם אוכלים בסעודה אצל אדם אחר שולחים אחר נרותיהם ודולקים שם וסומכים על הגה"ה זו וטעות הוא בידם ואינם מבינים דבר זה עכ"ל.

ד. עוד מבואר להדיא מדבריו דגם אם יש לו בית באותו העיר כיון שבלילה זו אוכל אצל חבירו שעה או שתים ואח"כ ישן שם אפילו לילה אחד שפיר מקרי אכסנאי ורשאי להדליק שם.

והוא דלא כמוש"כ האחרונים (עיין בשלמי תודה חנוכה סי' כ"ג אות א' דדין אכסנאי יש לו רק אם שוהה בבית חבירו כל ימי חנוכה או רובם, ובט"ז כאן מבואר דסגי בלילה אחת והדברים ברורים בלא שום פקפוק.

קסב נר איש וביתו

ה. ולכי נידוק עוד בדברי הט"ז נראה דהט"ז מיירי באופן מסויים א. במי שיש לו בית באותו העיר, ב. כשבני ביתו אינן עמו ונשארו בבית, ג. שלאחר שעה או שתיים ישוב לביתו לישן, ובאופנים אלו כתב דבשהייתו שם שעה או שתיים הרי הוא כעומד ברחוב העיר, משמע מדבריו דדוקא באופן זה דאז שהייתו בבית חברו הוא באופן של ארעי אבל אם שהייתו בבית חברו באופן של קביעות רשאי להדליק בבית חבירו.

וכן מבואר בדברי הט"ז להדיא דבשינוי קל מהאופן האמור והיינו דעכשיו תהיה גם שכיבתו שם רשאי להדליק במקום שהוא שם.

ויש לתמוה כיון דס"ל להט"ז דהשוהה בית חברו שלא בקביעות הרי הוא נחשב כאילו עומד בשעת הדלקה על רחוב העיר דאין שייך לו שם הדלקה, מה יתן ומה יוסיף מה שהוא גם ישן בבית חברו בלילה זה וכי בשינה של לילה אחת נחשב שהייתו בבית חבירו לקביעות, וגם לפעמים ישן בבית חברו כמה שעות והוא משכים לתקון חצות וכיו"ב וכי שינה קצרה כזאת מחשיבה שהייתו לקביעות.

וע"כ לומר דהסברא בזה הוא כיון דנתחדש בנר חנוכה דגם אכסנאי חייב, כל היכא שהוא שוהה בבית האכסניה באופן של קביעות ולא באופן ארעי הרי הוא מדליק בבית האכסנאי, ולזה כיון דנוסף על אכילתו בבית חבירו שהיה נוספת שהוא גם ישן בבית חבירו בכה"ג הרי הוא נחשב לאכסנאי ולא נחשב שהייתו שם כאילו הוא עומד ברחוב העיר, ולית מאן דפליג בזה.

ו. ולפי"ז י"ל עוד וכך שמעתי מהגאון רבי מרדכי גרינפלד שליט"א דמדיוק דברי הט"ז משמע דדווקא שיש לו בית באותו העיר בכה"ג מה שאוכל בבית חבירו שעה או שתיים לא נחשב לקביעות, אבל אם אכילתו בעיר אחרת הגם דבלילה זה ישוב לביתו כיון שביתו אינו כאן בעיר, נחשב שהייתו בבית חבירו למילתא דקביעות ומדליק במקום האכסניה שנחשב לביתו.

ז. ומעתה אף אנן נמי נימא דכל מה שכתב הט"ז דלא סגי במה שאוכל בבית חבירו להחשב לאכסניה ה"מ שאוכל שם שלא באיכות של קביעות אבל אם בא לבית חברו ובני ביתו עמו ואוכלים שם שעה או שתיים בכה"ג לא יחשב שהייתם לאקראי ואינם נחשבים כעומדים ברחוב העיר בשעת הדלקה, כיון ששהייתם שם הוא בקביעות ובכוונה תחילה להיותם שם בשעות אלו.

ח. ומעתה מש"כ מע"כ במכתבו וז"ל ומה שרצה המחבר הנ"ל לומר שכל החשד הוא רק כאשר בני ביתו אינם עמו אבל כאשר נמצא בבית חברי עם בני ביתו ליכא חשדא ויכול להדליק שם, הם דברים מחודשים כנגד דברי הפוסקים אשר דבריהם נקבעו להלכה, גם צ"ע אם כדבריו למה כתב המשנ"ב שילך לביתו או יצוה לאשתו שתדליק למה לא יאמר לה שהוא מדליק בבית חברי ותו ליכא חשדא מבני ביתו עכ"ד מעכ"ת, ואני בעניי מעודי לא כתבתי כדברים האלו דכשבני ביתו עמו שרי להדליק בבית חברי דליכא חשדא (ובאמת כן הוא לשיטת הב"ח) וממילא ל"ק למה כתב המשנ"ב שיצוה לבני ביתו להדליק דבכה"ג דכשבני ביתו נשארו בבית בוודאי שאשתו צריכה להדליק בביתו ולא ידליק בבית חברי.

ט. עוד כתב מע"כ במכתבו וז"ל וכל דברי הפוסקים האחרונים ובהם הפרי חדש שדן לגבי בן האוכל אצל חמיו וכו' מורין שלא כדברי הנ"ל עכ"ל.

אעתיק למע"כ מש"כ בספרי שם מילואים פ"א סי' א' אות כ"ג ז"ל והנה הפרי חדש סי' תרע"ז ס"ק א' והובא דבריו בביאור הלכה ד"ה באופן שאוכל וז"ל נשאלתי על בן שיש לו בית מיוחדת והלך הוא עם וכל בני ביתו לסעוד אצל אביו כל ח' ימי חנוכה, היכן ידליק, והשבתי שדבר ברור הוא שכיון שסועד וישן אצל אביו כל ח' ימי החנוכה אף שביום אוכל אכילת ארעי בביתו שאינו מדליק אלא בבית שאוכל וישן שם כלילה דכיון שאין שום אדם בבית למי ידליק, וכ"ש האידנא שההיכר לבני הבית שכיון שישנים בני הבית שם ידליקו, ולא דמי לחצר שיש לו שני פתחים שצריך להדליק בשני הפתחים משום חשדא דשאני התם שיש בני אדם בחצר ולפיכך איכא חשדא אם אינם מדליקין מב' רוחות, אבל אם הלכו כולם מן החצר ואינם ישנים שם כלילות ליכא חשדא כלל שהרי אין בני אדם בחצר עכ"ל.

ולכי תידוק בדבריו תראה דמיירי שדירתו באותו העיר של אביו אלא שבימי החנוכה הלך עם בני ביתו לדור בבית אביו וכיון שסועד וישן אצל אביו כל ח' ימי החנוכה ידליק בבית אביו.

אלא דהיה מקום לדייק מדבריו דדווקא אם עקר דירתו מביתו לח' ימים אז נפקע מצוות הדלקה מביתו הקבוע אבל בפחות מכאן לא נפקע מביתו מצוות הדלקה וידליק שם, וגם יש מקום לדייק דדווקא אם בני ביתו ישנים בבית האב מדליק בבית האב אבל אם יהיו ישנים בביתם גם אם אוכלים

קסד ❦ נר איש וביתו

בבית אביו ידליק בביתו, והוא דלא כמוש"כ הט"ז הנ"ל דבכה"ג יכולים להדליק בבית האב.

אלא דלאחר העיון נראה דאין הכרח מדבריו לזה די"ל דכל כונתו הוא לדון בדין חשד ומה שכתב דאיירי שהלך לח' ימים מביתו עם כל משפחתו בא להדגיש דכיון שבעה"ב נמצא קצת בביתו הקבוע וביום אוכל אכילת ארעי בביתו הו"א דאיכא משום חשדא אם לא ידליק בביתו הקבוע קמ"ל דליכא משום חשדא כיון דעקר לבית אביו כל ח' ימי החנוכה ואין בני ביתו ישנים שם יבינו השכנים שמדליק במקום שהייתו עם כל משפחתו שהרי ניכר להם שכל בני ביתו אינם ישנים שם ובכה"ג ליכא משום חשד גם אם הוא באופן ארעי בביתו, משא"כ אם בני ביתו שם בשעת הדלקה איכא משום חשד ודו"ק בכל זה.

ועיין בשו"ת ישא יוסף ח"א סי' קמ"ז עמ' רל"ב וז"ל הוראת הגרי"ש אלישיב שליט"א דההולך מביתו ליום אחד חובת ההדלקה נותרה בבית שהרי לא עקר מביתו, וניתן להביא ראיה לדבריו ממש"כ הפר"ח (סי' תרע"ז המוזכרים בכה"ל שם ד"ה במקום שאוכל) דאם עקר עצמו לבית אחר לכל ח' ימי החנוכה חשיב עקר (ופעם שמעתי ממרן שליט"א שיתכן וה"ה אף ברוב ימים) אולם במתארח ליום אחד הרי לא נעקר מביתו ומכיון שהוא מדליק כדינא דהשו"ע על פתח ביתו מבחוץ הרי חייב הוא לקיים המצוה בביתו ע"י שליח עכ"ל, ולמש"כ לא מוכח מדברי הפר"ח מידי, (גם צ"ע דהוא נגד דברי הט"ז הנ"ל דכתב דסגי בשוהה לילה אחת בבית חברו) ודו"ק.

י. פש לן לבאר מש"כ מע"כ במכתבו וז"ל גם מה שדן להביא מדיני עירובין אינו דמיון כלל, דשאני עירוב שאמרו בו קולא שאם מניח פת הרי זה מקומו אך אין ללמוד מזה כלל לדיני נר חנוכה עכ"ל.

הנה הגם דללא הדמיון לדיני עירובין יש ללמוד כן מסברא וכנ"ל, מ"מ כן הוא האמת דגדרי בית לנר חנוכה נלמד מדיני עירובין ואבאר דברי.

דהנה הב"ח שם כתב וז"ל אבל לדין שמדליקין בבית החורף בפנים ליכא חשדא אלא מבני הבית והם יודעין שמדליק במקום שאוכל, מיהו דווקא כשאוכל בקביעות במקום אחד אבל מי שסועד בסעודה אצל חברו בהא ודאי איכא חשדא מבני ביתו כשלא הדליק בביתו במקום שרגיל להדליק, ולכן צריך לילך תחילה לביתו ולהדליק ולחזור לסעודתו, ומיהו אם

אשתו מדלקת עליו אין צריך לילך לביתו כמוש"כ בסוף סימן תרע"ה (ד"ה ולא).

ואע"פ דצריך לכתחילה לעמוד אצל מי שמדליק עליו מ"מ אינו מעכב, ומדינא יוצא אפילו אינו עומד אצלו דעיקר החיוב על ממונו להדליק נרות לפרסומי ניסא, והא ודאי דצריך לברך על הראיה במקום שסועד אצל חברו כיון שלא עמד בביתו בשעה שהיו מדליקין עליו כדלעיל בס' תרע"ו, ומ"מ מצוה מן המובחר שילך לביתו וידליק בעצמו דכל מצוה מצוה בו יותר מבשלוcho כדאיתא בריש פרק האיש מקדש (קידושין מא.) דהא רבא מלח שיבוטא עכ"ל.

והנה מה שכתב הב"ח דמדינא מי שהוא אוכל בבית חברו שעה או שתיים הרי הוא אכסנאי באותו מקום ויכול להדליק שם (ופוטר אנשי ביתו), והדבר פלא וכמו שכתב הט"ז ס"ק ב' משא"כ בזה שיאכל כאן שעה או שתיים וישוב למקומו אין שום סברא לומר שידליק שם ולא בביתו דזה הוי כאילו עומד בשעת הדלקה על רחוב העיר דאין שייך לו שם הדלקה, הגם שראיתי קצת בני אדם בשעה שהם אוכלים בסעודה אצל אדם אחר שולחים אחר נרותיהם ודולקים שם וסומכים על הגה"ה זו וטעות הוא בידם ואינם מבינים דבר זה עכ"ל.

(ואינו רחוק לומר דמש"כ הט"ז שראה קצת בני אדם ששולחים אחר נרותיהם ודולקים שם כוונתו לאותם בני אדם שעשו כן על פי פסק הב"ח שהיה חותנו של הט"ז).

והנראה בזה הוא דהב"ח ס"ל דגדרי דירה ובית הנאמר בנר חנוכה נלמד מגדרי בית הנאמר לגבי עירוב (וראה לקמן אות י"א מש"כ בזה) דהלא צריך ביאור מה שחידשו חז"ל דאכסנאי חייב בנר חנוכה, ומשמע דמסברא החיצונה לא הוי ס"ד כלל דאכסנאי יהיה חייב והוא תקנה מיוחדת, וצריך ביאור מה"ת לומר דליפטר וכי אכסנאי אינו בכלל יהודי.

ובאמת כבר הרגיש בזה הר"ן שבת י. ד"ה אר"ש אכסניא וז"ל אורח אע"פ שאין לו בית דלא תימה דין נר חנוכה כדין מזוזה דכל מי שאין לו בית פטור מן המזוזה עכ"ל, נמצינו למדין מדבריו דדין זה שאמרו חז"ל אכסנאי חייב בנר חנוכה קמ"ל דהגם דאין לו בית ושהייתו בבית האכסניא היא שהייה ארעית מ"מ חייב בנר חנוכה דדירה כל שהוא שמה דירה וכל שניחא

קסו נר איש וביתו

ליה בשהייתו במקום האכסניא דירה הוא לגבי נר חנוכה, ורק מי שהוא ברחוב העיר אינו יכול להדליק.

והנה זה ברור דלגבי נר חנוכה אכסנאי מדליק במקום האכסניא הגם שיש לו בית קבוע במקום אחר, וע"כ דנתחדש בנר חנוכה דין דדירה כל שהוא חשיב דירה וכל שניחא ליה בשהייתו במקום האכסניא דירה הוא לגבי נר חנוכה ושפיר דמי להדליק שם (אי לאו משום חשדא).

וכדי להגדיר היטב מה נקרא דירה לגבי נר חנוכה נראה לי דילפינן לה מדיני עירוב דהלא שם גם מצינו דהגם דאדם דר בביתו הקבוע ואוכל וישן שם ואפ"ה מהני ליה היכא דנותן את עירובו כדי לקנות שם שביתה ומטעם דאנן סהדי דאילו מיתדר ליה התם טפי ניחא ליה כמבואר בעירובין עג., וחזינן דהיכא דסגי בדירה כל שהוא כל שיש אומדנא דהתם הוי ניחא ליה טפי למידר הגם דבמציאות לא דר שם סגי בזה להחשב דירתו,

והגם דזה ברור דבנותן את עירובו גם אי אמרינן סברא דאנן סהדי צריך לומר דקולא הוא לגבי עירוב, דאיך יתכן לומר דמשום אנן סהדי שם הוא דירתו והלא ממעשיו מוכח דאינו חפץ לקבוע דירתו שם דאם שם הוא דירתו למה לא הלך לאכול ולישון שם, וע"כ דקולא הוא לגבי עירוב אלא דלא עבדי רבנן תקנתא גבי עירוב אי לאו דמצד הסברא בית דירה הוא, ומהני סברא דאנן סהדי וכו' למשווייה בית דירה^א.

^א. וראה עוד במילואים לספר נר איש וביתו פ"א סי' ב' אות ו' שהבאתי מה שתמה הרה"ג נתן רוטשילד שליט"א דגם אם נאמר דגדרי בית לנר חנוכה נלמדים מגדרי הבית האמורים לגבי עירוב, מ"מ דין זה דהשתתפות בפת מועיל מטעם דאנן סהדי דאי מיתדר ליה התם טפי ניחא ליה דין מיוחד הוא וקולא הוא בעירוב, וכמו שכתב הב"ח או"ח סי' ת"ח ס"א וז"ל פירוש הא דכתיב אל יצא איש ממקומו היינו מקום ביתו דמשם יש לו אלפים אמה לכל רוח, אבל שיהא מערב בפת בתוך התחום ויהא קובע שביתתו שם וחוזר ולך בביתו ונחשוב אותו כאילו שבת במקום שהניח בו הפת הוא קולא גדולה שהקילו חכמים למי שצריך לילך וכו' פירוש שצריך לילך לדבר מצוה כמו שיתבאר בסי' תט"ו אבל לא לדבר הרשות דכיון דעיקר מקומו הוא ביתו שלן בו ודר בו אינו הגון שנאמר דביתו הוא במקום שהניח בו הפת בשדה וכו' ע"ש, ומבואר דהיכא דיש לו בית קבוע אין שייך לומר דמקום ארעי שהוא נמצא בו יחשב לביתו משום סברא דאנן סהדי.

והכי נמי גבי נר חנוכה הגם דבוודאי דלא נתחדש דין דנותן את עירובו במקום אחר דשם הוא מקום דירתו ויכול להדליק שם, מ"מ היכא שהוא במציאות נמצא במקום אכסניא ואוכל שם אמרינן דמקום פיתא הוא העיקר, ויש גם סברא דאנן סהדי דבעת חלות החיוב של הדלקת נר חנוכה ניחא ליה לשהות במקום אכילתו במקום זה חל חיובו ושם הוא מדליק.

י.א. והמגן אברהם שם ס"ק ז' דכתב וז"ל במקום שאוכל היינו בקביעות, אבל מי שאוכל בבית חבירו באקראי צריך להדליק בביתו (שאריית יוסף סי' ע"ג), או אשתו מדלקת עליו (סי' תרע"ה ס"ג), מ"מ מצוה בו יותר מבשלוחו עכ"ל ב"ח, ועיין סי' מ"ט ס"ח עכ"ל המג"א.

ודברי צ"ב - א. דראה דברי הב"ח הנ"ל וכתב שלא כדבריו וסתם עכ"ל ב"ח ובאמת לא העתיק מדבריו כי אם דין זה דמצוה בו יותר מבשלוחו, ב. לא נודע פתרון המ"מ שציין המ"א לסי' מ"ט ס"ח הלא ליכא שם כי אם

וע"ש באות י' מה שכתבתי ליישב בהנראה בזה דבאמת דברי הב"ח תמוהים דהלא בדיעבד מהני עירוב תחומין גם לדבר הרשות ולדבריו האיך מהני הלא לא שייך לומר אנן סהדי אם הוא אוכל וישן בביתו, ותו דהלא הרשב"א והריטב"א עירובין עב: ד"ה מאי והריטב"א שם עג. ד"ה א"ל דכתבו דגם בעירובי חצירות לשמאל דס"ל מקום לינה גורם הא דמהני עירובי חצירות בנותן פתו כיון דאנן סהדי דאילו מתדר ליה התם טפי ניחא ליה, והא בעירובי חצירות מהני גם בדבר הרשות לכתחילה.

ונראה דכל דברי הב"ח הוא דוקא בנותן את עירובו לקבוע תחומין דאז במציאות הוא דר לגמרי בביתו ואכילתו ושינתו בבית דירתו הקבוע ולזה צריך ביאור האיך מהני נותן את עירובו הלא מסברא י"ל דאתי מעשה דדירת ביתו ודחי למחשבה ולאנן סהדי דנותן את עירובו, וע"ז כתב הב"ח דקולא הוא בעירוב ומשום מצוה הקילו, (וגם זה צ"ע האיך מהני נותן עירובו בדבר הרשות, ואיך מהני בעירובי חצירות), אבל היכא שבמציאות אכילתו במקום אחר י"ל דמהני אנן סהדי גם אם אינו צורך מצוה. ולפי"ז בנר חנוכה דבשעת החיוב הוא באמת נמצא בבית חבירו לא אמרינן דמה שילך אח"כ לביתו ויבטל את מה שהוא אוכל בבית של אחר ודו"ק.

ובר מן דין ראיתי בלבוש סי' ת"ח שם ס"א דכתב וז"ל כי אמרו שהמקום שיניח שם עירובו יהיה לו כאילו היה שם שביתתו ודירתו בהכנסת שבת, אע"ג דאינו לן שם לב האדם נמשך אחר פתו, ובמקום פתו הוא דירתו כמו שנתבאר לעיל גבי עירובי חצירות עכ"ל, וכ"כ בשו"ע הרב שם ס"א וז"ל לפי שדעתו של אדם ודירתו במקום מזונותיו הוא וכו' ע"ש, ומבואר דלא ס"ל טעמו של הב"ח דהקילו מחמת מצוה ודו"ק בכל זה.

קסח נר איש וביתו

סעיף אחד, וגם בהלכה שבסעיף זה ליכא שייכות לעניינינו כלל דמיירי התם אי דברים שבכתב אתה רשאי לאומרו על פה.

ובמחצית השקל כתב וז"ל ועסי' ר"ן סעי' א' כצ"ל, ע"ש במ"א ס"ק ב' דבכל דבר מצוה מצוה בו יותר מבשלוחו עכ"ל, ולדבריו כוונת המג"א במה שציין לס' ר"ן דשם מבואר כמוש"כ הב"ח דמצוה בו יותר מבשלוחו שייך בכל המצוות ואפילו במצוה דרבנן, והנה מה שהוצרך המח"ש לגירסא זו הוא משום דגירסא דידן בשו"ע גירסא מוטעת היא וע"כ לשנות הגירסא.

אמנם ראיתי בשו"ע הנדפס מחדש הוצאת מכון ירושלים שהם העתיקו מדפו"ר ושם הגירסא עיין סי' ת"ט ס"ז, וכן הוא באמת בדפו"ר של השו"ע, וכן ראיתי בספר חידושי מהרצ"א (להבני יששכר זי"ע) שכן היה הגירסא לפניו, וביאר דכוונת המג"א למש"כ השו"ע שם וז"ל אבל התלמידים האוכלים אצל בעה"ב שבתיהם בשדה וחוזרים ולנים בבית רבם מוודין להם תחומם מבית רבם שהוא מקום לינתם שהוא להם עיקר ששם היו חפצים גם לאכול אילו היה שם מזונם עכ"ל השו"ע.

ולכי תידוק היטב תראה מזה דמה שכתבתי בביאור דברי הב"ח הוא אמת ויציב, וסברא זו בא המג"א לשלול, דהנה הב"ח ס"ל דגם האוכל פעם אחת בבית חבירו שעה או שתיים מקרי אכסנאי במקום זה ויכול להדליק שם, והבין המג"א דיליף לה מדיני עירובין דגם שם סגי בנותן את עירובו לקנות שביתה ומטעם דאנן סהדי דאילו מיתדר ליה התם בשעת בין השמשות ניחא ליה טפי, וה"נ לגבי נר חנוכה כיון דעכשיו אוכל בבית חבירו וחפץ לאכול שם מקרי מקום דירתו הגם דלאחר שעה או שתיים יחזור לביתו.

ופליג המג"א על דברי הב"ח וס"ל דהאוכל באקראי בבית חבירו אינו מדליק שם, וכדי לבאר אמאי פליג על דברי הב"ח ציין מראה מקום לס' ת"ט ס"ז דשם מבואר דהגם דמקום אכילה גובר מ"מ התלמידים האוכלים בשדה כיון דניחא להו טפי אילו היו יכולים לאכול במקום לינה הרי עיקר דירתם במקום לינה, וה"נ לגבי האוכל באקראי בבית חבירו הגם דמן הסברא הו"א כיון דבשעת חלות החיוב הוא אוכל בבית חבירו א"כ שם דירתו לשעת החיוב ושם יהא מדליק, וע"ז כתב דלא אמרינן הכי כיון דחוזר לישן בביתו ואתי הסברא דאנן סהדי דאילו היה יכול לאכול במקום שינתו טפי ניחא ליה ודחי לשהייתו בבית חבירו בשעת ההדלקה, ומבואר דבאופן דליכא סברא

דאנן סהדי דמקום שינתו ניהא ליה טפי היכא דהוא שוהה בבית חברו שעה או שתים באופן של קביעות וכגון שבא לשם בכונה תחילה עם משפחתו וכל כיו"ב הגם שאח"כ הולך לביתו סגי בזה להחשב דרך קביעות למחשבה לדירה ודו"ק.

וממוצא דבריו נשמע דס"ל דגדרי בית דחנוכה נלמד מגדרי בית דעירובין דאל"ה מה לו לציין לעיין בסי' ת"ט ס"ז הלא גם אם נאמר דלגבי עירובין אזלינן בתר אומדנא ואנן סהדי מ"מ דיני דירה דנר חנוכה נמדד לפי דירתו הקבועה ולא תליא באנן סהדי כלל, ומי לא סגי ליה בסברא דמקום ארעי לא מקרי דירה, וע"כ דגם המג"א ס"ל דגדרי בית דנר חנוכה שוה לגדרי בית דעירובין אלא דבאופן זה דאוכל בבית חברו לא נחשב דירה מחמת אכילה במקום זה כיון דלאחר שעה ושתים ישוב לביתו ואנן סהדי דמקום שינתו עיקר.

יב. ומעתה א"ש ביותר דברי הט"ז הנ"ל אות ג' שכתב ואפילו למש"כ בסמוך דאכסנאי רשאי להדליק גם במקום שהוא שם היינו שעכשיו תהיה גם שכיבתו שם דבכה"ג שהוא גם ישן שם ליכא הסברא דאנן סהדי דאילו היה יכול לאכול במקום שינתו טפי ניהא ליה, והו"ה בכל אופן שהוא כיו"ב שניכר ממעשיו דניהא ליה השהיה כאן הגם שאח"כ חוזר לביתו לישון דשפיר מדליק במקום אכילה וכו"ל, ובפרט דהט"ז גופיה ס"ק ב' כתב דמה שמקום אכילה הוא הקובע לגבי נר חנוכה נלמד מדין עירובין ע"ש והו"ה לנדון דידן.

יג. ויש לצרף עוד מש"כ בשו"ע הרב סי' רס"ג סי"א לגבי נר שבת וז"ל ולפיכך נוהגות מקצת הנשים וכו' לכן מדליקין נרות שלהן כו' בבית הכנסת של נשים כו' והשמש משתמש שם שום דבר מצרכי אכילה לאור נרותיה וכו' ש אם היא עצמה יכולה להשתמש שום דבר שתהנה בו בלילה לצורך אכילה וכו', ומ"מ יותר טוב כו' שהבעל ידליק ויברך, או תלך כו' לביתה להדליק שם ע"ש, הרי לך דהגם דיש לאשה בית קבוע באותו העיר והוא חוזרת לביתה לאכול ולישן באותו הלילה והיא מדליקה בבית הכנסת והבעל אינו מדליק בביתו ואפ"ה יוצאין ידי חובתן, וידוע דשיון גדרי בית לגבי נרות שבת ונרות חנוכה וכמוש"כ בשו"ע הרב שם ס"ט, ומבואר כאן דשפיר דמי להדליק נרות שבת במקום דירה כל דהוא ולצאת ידי חובתו, וכ"ש

קע נר איש וביתו

כאן דהוא אוכל ממש בבית האכסניה דבודאי יוצא ידי חובתו אם מדליק שם, וראה עוד במילואים פ"א סי' ו' אות ו' מש"כ בזה בארוכה.

יד. ואם כנים אנו בזה נמצינו למדין דכל דין זה דבאוכל באקראי בבית חברו אינו מדליק שם הני מילי היכא דיש אומדנא דשהייתו כאן הוא באופן ארעי ואילו מייתי סעודתא לביתו הקבוע ניחא ליה טפי, אבל באופן דאנן סהדי דניחא ליה יותר לאכול כאן ולא בביתו הקבוע בכה"ג גם אם אוכל שעה או שתיים בבית חברו ביתו מקרי לגבי נר חנוכה ומדליק שם.

ולפי"ז מובן מה שכתבתי דכשאוכל בבית חברו שעה או שתיים ואח"כ ישוב לביתו ובני ביתו נשארו בבית אז שהייתו בבית חברו הוא שהיית ארעי ואינו קובע דירה בזה, משא"כ אם הולך עם בני משפחתו לבית אביו או בית חמיו לאכול שם כיון ששהייתו זו הוא באופן של קביעות וזה רצונו עכשיו להעתיק דירתו הקבועה לבית האכסניא ואוכל שם הרי הוא מקום אכילה וקובע דירתו שם.

ובאמת יותר ממה שכתבתי כאן מבואר בספרי באריכות..... ואחלה נא ממע"כ כיון שנוזקק לדבר זה אבקשו כי יזדקק לדבר זה ויבחון הדברים, ומיניה תסתיים שמעתא להאיר מתוך חשיכה כנה אחר כך משוכה. הדוש"ט

הצב"י יצחק שלמה פייגנבוים

סימן כב

יצחק מרדכי הכהן רובין
הר נוף ע"ה"ק ירושלים תובב"א

בס"ד כסלו תשע"ה

לכבוד הרה"ג יצחק שלמה פייגנבוים שליט"א מח"ס "נר איש
וביתו".

אחדשה"ט וש"ת

יקרתו הגיעני מילי דנחמה ועידוד על אשר פקד ה' אותנו, ה' ירחם על
כולנו, ובאמת אינני מופנה כל כך לעת כזאת, לבוא באריכות דברים כפי
אשר היה מתבקש לבוא באגרות שניות על מכתבו היקר בעניין מקום
הדלקת נר חנוכה במי שסועד אצל אביו או קרובו וכל בני ביתו עמו, ומיד
לאחר הסעודה חוזר הוא אל ביתו

וכת"ר כתב שכל ההערות שכתבתי במכתבי כבר דנת עליהם בספרך
הנ"ל ...

ורק אומר בקצירת אמרים, שהן אמת שאכסנאי נקבע גם בלילה אחד,
אבל הדעת נותנת שכאשר אמרו במצות נר חנוכה שידליק בפתח ביתו,
חיפשו מקום של קביעות, וכל שיש לאדם קביעות אחרת אין שום סברא
לומר, שמקום עראי יהפוך למקום קביעות, וכאשר אדם שוקל בסברא ישרה
..... מה הוא מקום הקביעות למי שגר בעיר וישן שם ורק הולך לאכול
סעודה אחת בבית אביו או קרובו ולאחר שעתיים חוזר לביתו, ושוב לן
בביתו, פשיטא ופשיטא שמקום קביעותו זהו ביתו.

ודברי גדולי האחרונים הבאים אחרי הב"ח ברור מיללו, לדחות את דבריו
מהלכה, ולכן כל הנסיונות להעמיס דברים בדברי הט"ז ומג"א הם לענ"ד
רחוקים מן האמת

ביקרא דאורייתא

יצחק מרדכי הכהן רובין

סימן כג

בס"ד יום השני כ"ג כסלו התשע"ה

כבוד הרב הגאון חוב"ט צמ"ס מוהרי"מ רובין שליט"א רב ואב"ד
קהלא קדישא בני תורה הר נוף ירושלים ת"ו

אחדשה"ט

בשמחה קיבלתי המענה, (וכן ראיתי את אשר כתב בקובץ היכלא)

דרך זה היה נר לרגלי .. בלמדי סוגיא זו דאכסנאי ולא היה ברצוני לחדש
חידושים ולהמציא המצאות, אלא לאחר העיון היטב עלה בידי דכל היכא
דסגי בבית ארעי הן לגבי עירובין והן לגבי נר שבת ונר חנוכה כל היכא
שבזמן החיוב שוהה במקום זה באופן של קביעות סגי בכך וביתו הוא וכאשר
הארכתי בספרי הנ"ל ע"ש במילואים, ויען כי ספרי נמצא בידו אין צורך
להאריך שוב.

ואכתוב שוב בקצרה עיקרי הדברים.

א. חז"ל סתמו ואמרו אכסנאי חייב בנר חנוכה ולא מבואר דהאכסניה צריכה
להיות קביעות ממש, ומעתה הרשות נתונה ביד כל אחד להגדיר גדרי
האכסניה ואין שייך בזה סברא דהמוציא מחברו עליו הראיה.

ב. ולאחר בירור יסודי בגדרי בית ארעי עלתה במצודתי דסגי באכילה אחת
כל שהיא באופן של קביעות וכנ"ל.

ג. דברי הט"ז איירי באופן מסויים כאשר בני ביתו נשארו בבית, וגם הוא רק
לאחר שבא לבית חברו אחזו תאוות האכילה ורוצה לאכול שם ובכה"ג
הרי הוא כמדליק ברחוב העיר, אבל בגוונא דבשעת החיוב הוא חפץ לשהות
ולאכול בבית חברו באופן של קביעות לא איירי הט"ז, והרשות נתונה לכל
אחד להגדיר הדברים.

ד. דברי המג"א מתבססים על דברי הב"ח דאיירי באופן מסויים הנ"ל שבני
ביתו נשארו בבית ובכה"ג כתב דלא הוי קביעות אבל אם שוהה שם

מכתבים / סימן כד

באופן של קביעות הרי הוא דומה למש"כ בשו"ע סי' ת"ט ס"ז דתליא
בסברא דאנן סהדי היכא ניחא ליה למיכל.

ה. מדברי הפרי חדש אין הכרח דכוונתו לומר דשהייתו בבית אביו צריך
שיהיה בקביעות לח' ימים וכאשר כתבתי באגרתי הקודמת.....

השונה בצמא את דבריו, הדוש"ט

יצחק שלמה פייגנבוים

סימן כד

יצחק מרדכי הכהן רובין

הר נוף ע"ה"ק ירושלים ת"ו

בס"ד ט"ו טבת תשע"ה

לכבוד הרה"ג יצחק שלמה פייגנבוים שליט"א מח"ס "נר איש
וביתו"

אחדשה"ט וש"ת

יקרתו הגיעני שוב באגרות שניות, ועברתי על הדברים שוב ושוב

ומה שאתה סומך על הדמיון לעירובי תחומין, מהסוגיא עירובין דף ע"ג
ע"א ובשו"ע סי' ת"ט ס"ז, הנה דברך בנויים על הא שהמג"א ציין לסי' ת"ט
ס"ז, ודייקת מדבריו שגדרי "בית" לנר חנוכה נלמדים מגדרי "בית" דעירובי
תחומין. [ודייקת שמתוך שהמג"א מיאן בדברי הב"ח הסובר שהאוכל סעודה
בבית חבירו יכול להדליק שם, וציין לסי' ת"ט ס"ז, וכתבת דראייתו מהא
שתלמידים האוכלים אצל בעלי בתים שבתיהם בשדה וחוזרים ולנים בבית
רבים, מודדין להם תחומם מבית רבם שהוא מקום לינתם שהוא להם עקר,
ששם היו חפצים לאכול אלו היה שם מזונם, וכתבת שמדויק מכך שאם
אדם חפץ כן לקבוע את מקומו במקום האכילה, הרי שמועילה קביעותו אף
אם לא ישן שם].

קעד נר איש וביתו

שוב אינני מבין כלל מה הדמיון בין הכא להתם, דהנה גבי עירוב תחומין סגי לקנות שביתה גם אם מניח חומץ שאפשר ללפת בו את הפת, וכי יעלה על הדעת שאם אדם יאכל במקום מסויים מעט חומץ ייחשב מקום קביעות להדלקת נר חנוכה, ונימא בו כמו שמהני לקנות שביתה ה"נ חשיב בכה"ג סעודה שקובעת את מקום דירתו, אתמהה. ופשוט הוא שהוא קולא כדיני עירוב תחומין וכפי שיתבאר בהמשך הדברים.

וביותר שגבי נר חנוכה בעינן "בית" ולא סגי "מקום קביעות" וכמבואר בתוס' סוכה דף מ"ו ע"א ד"ה הרואה, שכתבו שיש כמה בני אדם שאין להם בתים ואין בידם לקיים מצות נר חנוכה, והיינו שאדם החונה בשדה ואין לו בית אינו יכול להדליק, ואף אם יאכל במקום לא מהני דבעינן בית, ואף שאדם כזה יכול לקנות שביתה לעירוב תחומין, אף שאין זה ביתו, דגבי עירובין לא בעינן שיהיה גר "בבית" אלא עצם זה שאנו אומדים את דעתו שהיה חפץ ללון במקום זה סגי, כמבואר ברש"י עירובין שם.

והנה אף שלנר חנוכה בעינן "בית" מ"מ לא בעינן שבית זה יהיה בבעלותו, וגם אכסנאי יכול להדליק בבית שבו הוא מתאכסן, אמנם בעינן שיהיה קבוע בבית ולא עראי בבית, וכאשר אנו באים להגדיר קביעות, אנו מוצאים דוגמא לדבר באכסנאי שהוא מי שאוכל בבית וישן בבית, וכאשר יש לו מקום שינה ומקום אכילה שונים על זה דיברו הפוסקים סי' תרע"ז ס"א, וכל זה כדי להגדיר מה מקום קביעותו של אדם, אך כאשר יש לו בית קבוע בעיר, ואוכל בבית חברו, ואנו צריכים לשקול בפלס דק היכן מקום הקביעות שלו, אמרינן דודאי ביתו הקבוע הוא ביתו, ולא מקום אכילת עראי שבחר לאכול כעת סעודתו.

וזהו שהביא מג"א מסי' ת"ט ס"ז, וכוונתו דאף שלגבי עירובין לא בעינן בית גמור, מ"מ חזינן שכאשר יש שני מקומות כגון תלמידים שאוכלים אצל בעלי הבתים בשדה וישנים בבית רבם, אזי מקום הקביעות היא בית רבם, ששם היו חפצים לאכול אלו היה שם מזונם, ולמד משם מג"א לנידו"ד, והוא מכ"ש שהרי בנר חנוכה בעינן "בית", ובעירובין לא בעינן בית, וחזינן שלמרות זאת מקום השינה קובע. דהעיקר היכן הקביעות האמיתית של האדם. ולכן מיאן המג"א בחידושו של הב"ח, אך אין ללמוד משם כלל ועיקר שהמג"א סובר שקביעות לעירובין היא הקובעת לחנוכה.

עוד יש להוסיף שבהלכות עירובין אנו מוצאים לאידך גיסא שהרועים הלנים בשדה מונים את תחומם ממקום לינתם בשדה ולא ממקום אכילתם שבבית, והטעם כיון ששם היו חפצים לאכול גם כן אם היה ביכולתם. חזינן שאין בדבר החלט ברור גם גבי עירובין, אלא תליא היכן מקום הקביעות של האדם, והיכן רוצה לקבוע את עצמו, עכ"פ לשבת זו.

וא"כ כאשר יש לאדם בית שגר בו כל השנה, וסעודה אחת הוא אוכל אצל חברו, היעלה על הדעת שאדם זה רוצה שמקום דירתו יהיה בית חברו שם הוא אוכל, והרי אצלו כעת הדבר מוגדר כאילו שאוכל "במסעדה" ולא שקובע כעת שבית חברו זהו ביתו.

ומה שחלוק דין עירובין מחנוכה, שבעירובין הוא צריך לקנות מקום שביתתו ורוצה שימנו לו את הדרך מאותו מקום ששם הוא מתעתד לקבוע את מקומו, והקילו שלא צריך קביעות בפועל אלא מקום שהיה ראוי לקבוע אותו, כיון שאמדינן את דעתו שהיה רוצה לקבוע את דירתו במקום זה, [והנה פשיטא שזו קולא בעירוב תחומין, כיון שלשאר דינים דבעינן "בית" לא אמרינן שמקום שאדם היה רוצה לדור שם ייחשב כביתו, ועוד שבעירובי תחומין באמת לא אוכל שם רק קנה שביתה על ידי שהניח שם את מאכלו, והקילו חז"ל להחשיב את המקום "כמקום קביעותו", אך אין ללמוד משם כלל ועיקר לשאר דיני תורה.

עוד מצינו שהתייגעו הפוסקים לגבי בית בדיני עירובין שבעינן שתהא שם קביעותו, עיין משנ"ב סי' ש"ע ס"ק ד' בעניין סוכת החג, ובשעה"צ ס"ק ג' שיושבי סוכות חייבים בעירוב חצרות משום שקבועים שם תדיר, ועיין חזו"א סי' ק"י ס"ק כ"ח בעניין פועלים בבתי חרושת שפיתא שאוכלים בדרך עראי אינה נחשבת קביעות, ובבה"ל סי' שנ"ח ס"א בשם הרשב"א והריטב"א גבי פסי ביראות שהם "דירת שעה" כיוון ששתיית אדם לא חשיבא דירה, ועיין בה"ל סי' שס"ב ס"א ד"ה כדי לשמור, שאם השומר יושב בה יום ולילה הוא בכלל דירת אדם, ומשמע שצריך קביעות יום ולילה. כל זה כדמות ראייה לנידו"ד שכאשר בעינן לשם "בית" לא קובעים זאת באכילת עראי, ולא סגי מה שאדם קובע את עצמו שאכילה זו תחשב אכילת קבע, ודו"ק].

וע"ז בעה"ח

יצחק מרדכי הכהן רובין

סימן כה

בה"י אור ליום ה' כ"ה תשרי תשע"ו

כבוד האי גברא רבה נודע שמו בשערים המצויינים בהלכה
הרה"ג יצחק מרדכי רובין שליט"א

אחדשה"ט

מכתבו מיום ט"ז טבת תשע"ה קבלתי לנכון במועדו, ושמחתי מאד כי
מע"כ השיב על דברי בטוב טעם ומתוך העיון בנבכי סוגיא עמומה זו.

ואחר עד עתה כי אז הייתי טריד טירדא דמצוה

ואעבור לגוף דבריו אחת לאחת למצוא חשבון.

א. אני בעניי שואל על החלטה הזו דדינא דאכסנאי בעינן שיהיה קבוע
בבית ולא ארעי בבית והיא אינה מבוארת בשום מקום להדיא

ומה שכתב מע"כ דע"כ בית לגבי חנוכה תליא בקביעות שיאכל וישתה
בבית זה ובלא"ה לא נחשב בית לגבי נר חנוכה, והוא כדמיון עירובי חצרות
דאשכחן בכמה דוכתי דצריך שיהיה קביעות תדיר וכו' וכו'.

לע"ד אינו ראיה כלל מעירובי חצרות, ואבאר דברי הלא בנר חנוכה
נתחדש דינא דאכסנאי והיינו דלולי האי חידושא היינו אומרים דחויב מצוה
זו הוא דווקא למי שיש לו בית ומי שאין לו בית פטור מנר חנוכה וכמו
שכתבו התוס' סוכה מו. ד"ה הרואה, ונתחדש דין דאכסנאי דכל מי שיש לו
בית כל שהוא חייב בנר חנוכה.

ומעתה נדון בכל מקום לפי עניינו ולגבי עירובי חצרות דהדיון הוא היכן
נחשבת דירתו בשבת זו וכל השבת בכלל איסור הוצאה בכה"ג אמרינן דלא
סגי בשהיה מועטת אלא צריך שיחשב דירתו ממש, וכמוש"כ בבה"ל סי'
שס"ב ס"א ד"ה כדי לשמור, משא"כ לגבי נר חנוכה דכל החיוב הוא רק
למשך זמן של חצי שעה בכה"ג שייך לומר דהעיקר הוא היכן תהיה דירתו
בשעת ההדלקה ולא אכפת לי מה יהיה לאחר שעת ההדלקה וכל היכא

דקובע דירתו באכסניה בשעת חיוב הדלקת הנר נחשב לאכסנאי במקום זה ושפיר דמי להדליק שם.

וראיה לדברי דאי בשביל קביעות בית לנר חנוכה בעינן קביעות של יום ולילה האיך כתב הט"ז שם דהאוכל בבית חברו שעה או שתים אם ישן שם בלילה יכול להדליק שם ויצא י"ח, הרי לך דגם באופן זה שלמחרת בבוקר ילך לדרכו לביתו ולא דר שם ביום ובלילה אם ישן בבית זה מדליק שם, ואיך אפשר לקבוע דירה אם לא היה שם ביום ובלילה, וע"כ דלגבי דין אכסנאי בנר חנוכה לא בעינן קביעות של בית והעיקר שבשעת שהייתו בבית האכסניה יהא חפץ בדווקא לשהות שם ואז נחשב לאכסנאי ומדליק שם וכו"ל.

ב. ומש"כ וז"ל וביותר שגבי נר חנוכה בעינן בית ולא סגי מקום קביעות וכמבואר בתוס' סוכה מו. ד"ה הרואה שכתבו שיש כמה בני אדם שאין להם בתים ואין בידם לקיים מצוות נר חנוכה, והיינו שאדם החונה בשדה בשדה ואין לו בית אינו יכול להדליק, ואף אם יאכל במקום זה לא מהני דבעינן בית, ואף שאדם כזה יכול לקנות שביתה לעירוב תחומין אף שאין זה ביתו דגבי עירובין לא בעינן שיהא גר בבית אלא עצם זה שאנו אומדים את דעתו שהיה חפץ ללון במקום זה סגי כמבואר ברש"י עירובין שם עכ"ל.

אני בעיני לא ראיתי בדברי התוס' הכרח לכך ובפשטות י"ל דכוונת התוס' דלגבי נר חנוכה בעינן שידליק בבית דוקא והיינו מקום בנוי הראוי לדירה ולא ידליק במקום שאינו נחשב בית וכ"ש שלא ידליק בשדה, אבל כל שמדליק בבית ממש הגם דלדידה אינו מקום קביעות ממש שפיר דמי להדליק אם בשהייתו שם נחשב לאכסנאי.

ג. ומה שהחליט מר דליכא למילף מעירובי תחומין וז"ל שוב איני מבין כלל מה הדמיון בין הכא להתם דהנה גבי עירוב תחומין סגי לקנות שביתה גם אם מניח חומץ שאפשר ללפת בו את הפת וכי יעלה על הדעת שאם אדם יאכל במקום מסויים מעט חומץ ייחשב מקום קביעות לנר חנוכה ונימא בו כמו שמהני לקנות שביתה ה"נ חשיב בכה"ג סעודה שקובעת את מקום דירתו אתמהה, ופשוט הוא שהוא קולא בדיני עירוב תחומין וכפי שיתבאר בהמשך הדברים והאריך שם בטוטו"ד.

ואני אוסיף סיוע לדבריו דאי ילפינן מעירובי תחומין א"כ כל הנותן פתו

קעה נר איש וביתו

בבית חבריו יוכל להדליק שם נר חנוכה וע"כ דדין מיוחד הוא בעירובי תחומין וליכא למילף מהתם לדין אכסנאי בנר חנוכה.

ובאמת כבר כתבתי לבאר הדברים ראה במילואים פרק ראשון סימן ד' אות ו' ע"ש ותמצא נחת.

ד. ובגוף דבריו שכתב דקולא הוא בעירוב וליכא למילף מהתם כלל לשאר מקומות לע"ד זה מופרך מעיקרו, דהלא גם מע"כ הדגיש במכתבו דדין עירובי חצרות חמיר מדין עירובי תחומין וז"ל עוד מצינו שהתייגעו הפוסקים לגבי בית שבדיני עירובין שתהא שם קביעותו עיין משנ"ב סי' ש"ע ס"ק ד' בעניין סוכת החג, ובשעה"צ ס"ק ג' שיושבי סוכות חייבים בעירובי חצרות משום שקבועים שם תדיר וכו' וא"כ לא דמי כלל דין דירה דעירובי חצרות לדין דירה דעירוב תחומין דשם סגי בנותן את עירובו ובנותן חומץ ומשום דקולא הוא בעירוב.

ומעתה צריך ביאור מהלך הסוגיא בעירובין עב: עג. דנחלקו רב ושמואל לגבי עירוב חצרות מאי מקום דירה דרב אמר מקום פיתא ושמואל אמר מקום לינה, ומקשינן בגמרא על דברי רב מהא דתניא הרועים והקייצין והבורגנין ושומרי פירות בזמן שדרכן ללון בעיר הרי הן כאנשי העיר בזמן שדרכן ללון בשדה יש להם אלפים אמה לכל רוח, ומשני התם אן סהדי דאי ממטי להו ריפתא התם טפי ניחא להו, וע"ש עוד בסוגיא כמה פעמים סברא זו דאנן סהדי לגבי עירוב תחומין.

והנה הגם דהאי ברייתא איירי בעירוב תחומין ולגבי עירוב תחומין אמרינן דקולא הוא בעירוב וסגי בדירה כל דהוא א"ש קושיית הגמרא דהא זה ודאי דעיקר קביעות הדירה גובר על דירה כל דהוא וכיון דלרב קביעות האכילה גובר על קביעות הלינה מה"ת דניזל בתר קביעות השינה.

אלא דבשנוייא דגמרא דשאני התם דאנן סהדי דאי ממטי להו ריפתא להתם טפי ניחא להו, בזה יש לדון דמצד הסברא האי סברא שייכי לגבי עירוב תחומין כיון דבדירה כל דהוא סגי להו וסגי במה שנותן שם חומץ, סגי נמי במה דאנן סהדי דאי ממטי ריפתא למקום שינה טפי ניחא ליה, אבל גבי עירוב חצרות דבעינן קביעות ממש ומקום ריפתא הוא עיקר הקביעות אין הכרח לומר דהאי סברא מהני לגבי עירוב חצרות.

וכבר נסתפק בזה המג"א בסי' ש"ע ס"ק י' אי אמרין האי סברא דאנן סהדי גם לגבי עירובי חצרות, וראה בספרי במילואים פרק א' סימן א' אות י' י"א מש"כ בזה דמהראשונים מוכח להדיא דאמרין האי סברא האי סברא גם בעירובי חצרות וכמוש"כ הבה"ל שם ד"ה וישן.

ומכל זה מוכח דבאמת בכללי דירה היינו באיזה אופן יהיה נחשב דירתו לדירה בזה דין אחד יש בין לעירובי חצרות ובין לעירובי תחומין ומה שהקילו חכמים לגבי עירוב תחומין הוא באיכות הדירה דלא בעינן מבנה קבוע וגם בשובת על פני השדה מקרי דירה והקילו גם באיכות האכילה דלא בעינן שיתן שם פת וסגי נמי בחומץ.

ומעתה כיון דבכללי הדירה דין אחד הוא הן לעירוב חצרות והן לעירוב תחומין דמקום אכילה הוא הקובע להחשיב המקום לדירה לכל דין והדירה שלו, הו"ה לדין זה דאנן סהדי דאי ממטי ליה ריפתא למקום לינה טפי ניחא ליה שוים דין עירוב חצרות לדין עירוב תחומין ודו"ק בכל זה.

ה. ומעתה מה שהביא המג"א ראייה מסי' ת"ט ס"ז הוא כפשוטו [ואין צורך להאריך בדחוקים ולחדש דלגבי עירוב לא בעינן בית ולגבי נר חנוכה בעינן בית והוא נלמד בתורת כ"ש, וראה להלן אות ו'] ועיקר כונתו לומר דמי שאוכל בבית חברו כיון ששב לביתו ללינה אין נחשב האכילה בבית חברו לקביעות, והוא כדמיון האי דינא דסי' ת"ט ס"ז דשם מבואר דהגם דמקום אכילה הוא הקובע להחשיב דירת האדם מ"מ כל היכא דאנן סהדי דאי ממטי ריפתא למקום לינה טפי ניחא ליה קובע דירתו במקום הלינה, ודין זה דאנן סהדי אינו מחמת הקולא בעירוב וכנ"ל, ולזה שפיר שייך למילף האי דינא דאנן סהדי גם לגבי האוכל בבית חברו בחנוכה דאין נחשב שם לדירתו כיון שהולך לביתו לישון.

ומעתה כל מי שאוכל בבית חברו בדווקא וחפץ בקביעות עכשיו כאן בוודאי דלשעת החיוב נחשב ביתו ומדליק שם.

ו. ומש"כ מע"כ לבאר דברי המג"א דבאמת לא קרב זה אצל זה ואין דמיון כלל בין דין דירה דעירוב תחומין דשם לא בעינן קביעות של דירה דקולא הוא בעירוב משא"כ באכסנאי דנר חנוכה קביעות ממש, ואני בעניי לא הבנתי דאי הכי בשביל מה הביא המג"א דין זה דאנן סהדי הא באכסנאי כל שאינו ישן שם בלילה לא מקרי אכסנאי כלל דבעינן קביעות של בית לגבי נר

חנוכה ואין צורך לסברא דאנן סהדי דאי ממטי ליה ריפתא למקום שינה טפי ניחא ליה דגם אם חפץ בדווקא לאכול בבית חברו הרי הוא נחשב כעומד ברחוב העיר דלא מקרי קביעות דבכה"ג לא נחשב בית כלל, משא"כ גבי עירוב תחומין דלא בעינן גדר בית כלל דקולא הוא בעירוב וסגי בנותן את עירובו בהא איצטריך לסברא דאנן סהדי דבלא"ה נימא דמקום אכילה הוא הקובע, וע"כ דס"ל דגדרי קביעות של אכסנאי ילפינן מגדרי דירה דעירוב תחומין ודין זה נאמר גם בעירוב חצרות וכן"ל וכל חד וחד כדאית ליה וכן"ל.

ז. ואל תשיבנו דהלא המג"א גופיה נסתפק אי האי דינא דאנן סהדי נאמר גם בעירובי חצרות ואיך יליף מהתם לגבי דין דנר חנוכה, י"ל דדוקא לגבי עירוב חצרות נסתפק כיון דבעינן התם דירה קבועה ממש משא"כ לגבי נר חנוכה דסגי בדירה כל שהוא דמי שפיר לעירובי תחומין לכה"פ בהאי דינא דאנן סהדי ודו"ק.

ח. שמחתי לראות שמע"כ הדגיש דהיכא שהוא אכסנאי בעיר ל"ש לומר דאם אוכל בבית חברו יחשב לביתו עכ"ל, ומיניה דכשהוא בעיר אחרת ס"ל דסגי במה שאוכל שם אפילו אם אח"כ ישוב לביתו.

אלמא דלא פליג בעיקר היסוד דאזלינן בתר אומדנא וכשהוא בעיר אחרת בוודאי דשייך לומר דעכשיו הוא רוצה לקבוע עצמו בבית חברו וסגי במה דנחשב דירה לשעת הדלקת הנר הגם דאח"כ יסע למקום דירתו הקבוע וישן שם, ואנן נמי נימא דגם כשהוא באותו העיר שייך סברא זו בנר חנוכה דעיקר הדיון הוא על שעת הדלקה וכיון דבשעת החיוב הוא קובע עצמו במקום זה שפיר נחשב לאכסנאי באותו מקום, ולא נתפרש בשום מקום דדין אכסנאי הוא רק באופן שאינו בעיר שדירתו הקבועה שם.

ט. תבנא לדינא דכלללא הוא כל היכא דבעינא דין דירה מקום האכילה היא הקובעת לדירה וג' מקומות הם עירובי חצרות ערובי תחומין ואכסנאי לגבי נר חנוכה, אלא דבכל דירה ודירה אנו דנים לגופו ולגבי עירוב חצרות בעינן שיהיה שם מקום קביעותו ביום ובלילה, ולגבי עירוב תחומין הקילו חכמים ולא בעינן שיהיה שם דירתו בפועל וסגי בנותן את עירובו אבל דוקא אי נותן שם מידי דאכילה, ולגבי אכסנאי בנר חנוכה דסגי בדירה כל שהוא סגי אם שוהה שם אפילו לילה אחת ואוכל וישן שם, ואם אינו ישן שם לא

מקרי אכסנאי באכילה שעה ושתים כל שאכילתו הוא באופן של ארעי ודו"ק בכל זה.

י. בכך יתלבנו הדברים ביני עמודי דבי מדרשא ובזכות הרבים נזכה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, ובפרט הלכה עמומה זו שלא זכינו בזה לתורה שבכתב כי אם מפי השמועה ועד מפי עד, וכו"ע מודו דההוראה למעשה הוא ע"י ליבון הסוגיא הדק היטב ולא רק ע"י דימוי עובדא לעובדא ודו"ק.

א"ד הדוש"ט

יצחק שלמה פייגנבוים

סימן כו

בביאור גדר קביעות בית לגבי עירוב, וגדרי אכסנאי בנר חנוכה ובביאור דברי המג"א

בס"ד, חנוכה תשע"ו

אל כבוד ידידי מנוער הגאון רבי יצחק שלמה פייגנבוים שליט"א
אחדשה"ט התגלגל לידי בבית החסידים ספרו החשוב נר איש וביתו
שמתוך כתבו ניכר היגיעה בהגדרות נר איש וביתו בחנוכה מה היא הגדרת
בית בכלל.

וניכר דעיקר חידוש הספר הוא במתארח במקום כל שהוא, הוא וב"ב
בסעודה בזמן חיוב הדלקת נר חנוכה יכול להדליק שם בשופי ואינו צריך
להדליק בביתו, ומכך נמנע הצער התמידי במקומות אלו שמגביל אותו
מאכילה כיון שלא הדליק עדיין נר חנוכה.

והיות וציווה המחבר הספר ללמוד את הכל מקיבעא ולא מקופי' ואיני
יכול להעיד על שלמדתי מקיבעא את כל המעירים והמאירים יחד עם
התשובות כיון שהתגלגל לידי רק בחנוכה ועוד חזון למועד בה"י.

אולם מקופי' כן עברתי והיות ולע"ד חידוש גדול נאמר ולא ברור שניתן
להקל אענה גם אני בעניין זה, ואם אמור יאמר המחבר שליט"א שדן בעניין
זה בספרו ישלח לי כתבות מדוייקת בעניין זה היכן נעי' בו.

וגם הדיוק שכתב במגן אברהם יש לי ביאור אחר בדבריו מדוע שלח
לסימן תט ולא כמו שכתב.

ואחל את דברי והיות וכ"ת כבר העמיק ועסק בסוגי' לא ארחיב אלא את
הנוגע לענייננו.

א. נחלקו רב ושמואל האם מקום פיתא גורם או מקום לינה גורם ונפסק
בסימן שע סעיף ג דמקום פיתא גרים ונראה כמו שנבאר לקמן
שהמחלוקת בין רב ושמואל שאין לו עדיפות מקום זה על מקום זה אלא

במקום אחד אוכל ובמקום אחד יושן או שיש אנן סהדי שהי' מעדיף להיות במקום אחד אכילה ולינה אבל לא משנה לו היכן ז"א שמעדיף שבמקום אחד יהי' אכילה ולינה ואין נפק"מ היכן ולמעשה נחלקו המקומות שבמקום אחד אוכל ובמקום אחד לן ובכך נחלקו מה עיקר הדירה האם אכילה או לינה ונפסק אכילה כרב כמבואר סימן ש"ע סעי' ה' ועי' שם בביאור הלכה ד"ה וישן שאין נפק"מ בין עירובי תחומין לעירובי חצירות וכבר דנו בכך הראשונים ואכ"מ [יש שדנו האם צריך דווקא פת או אף דברים אחרים ואכ"מ אף שקשור קצת לחנוכה דלדבריהם שמועיל אכילה בלבד צריך אולי להקפיד על פת].

ב. בהמשך הגמרא עירובין ע"ג. שלן בבית רבו ואכל באכסני' מהיכן נדון עירוב תחומין ואמרינן שיש אנן סהדי לכאן ולכאן במקום שמערב כדי שיוכל ללכת אלפיים אמה אמרינן שיש אנן סהדי שאם הי' יכול לדור כאן הי' גם לן כאן וכך כתב רש"י והמשנה ברורה הביא אותו בסימן ת"ט סק"ז, והוקשה לי מדוע צריכים לומר שהי' לן כאן הרי לדעת רב עצם הדבר שרוצה לשים כאן את הפת כי רוצה ללכת נחשב כדירה והרי לרב עיקר זה הפת ומדוע צריך לומר שהי' לן כאן.

ג. ואחרי כתבי מכתב זה מצאתי בנר שלישי של חנוכה לפני תפילת שחרית שכ"ת העיר זאת במילואים סימן א' פרק א' אות ד' ומה שתי' שם לא מובן שחי' שזה רק באופן שאינו ממש אכילה כמו ערוב תחומין אולם זה אינו מדברי הפרי מגדים המובא לקמן.

ד. הפרי מגדים בסימן ת"ט א"א ס"ק י"ג דן שאם הי' במקום העירוב בית שיכל ללון ובכל אופן חזר לביתו ללון, אולי יש לומר שמגלה דעתו שאף שיש מקום ללון אינו לן ונאמר שהעירוב לא טוב ורצה לומר שכיון שאשתו לא נמצאת כאן אפשר נקרא שבע"כ חוזר ועדיין יש אנן סהדי ונשאר בצ"ע חזינן בדבריו דאף בבית ממש שאוכל שם אולי צריך גם אומדנא שהי' לן שם, ולפי רב לכאורה לא מובן.

ה. ועוד צ"ב קושייתו הרי אם מקום פיתא גורם הרי את הפת כן קבע כאן ומדוע בצד זה צריך אנן סהדי שהי' לן, [בצד השני של הגמרא שיש אנן סהדי שהי' אוכל בבית רבו שם מובן כיון שמקום פיתא גורם].

קפד נר איש וביתו

ו. ונראה לומר שגם רב מודה שמקום לינה מחשיב כבית וכל המחלוקת שלהם כמו שנכתב לעיל אות א' שיש מקום שאוכל ויש מקום שלן ושניהם חשובים לו כאחד ואם הי' באפשרותו הי' לן ואוכל במקום אחד ולא משנה היכן שם נחלקו רב ושמואל מה עיקר הבית שנחשב האם מקום אכילה או מקום לינה.

ז. אולם באופן שיש חשיבות למקום אחד ששם הי' רוצה את שניהם ולמקום אחד אין חשיבות זו שהי' רוצה את שניהם שם קובע האנן סהדי, ולכן במקום ששם עירוב אם הי' גילוי דעת שאין רוצה ללון כאן זה מחליש את מקום הדירה ואף שאוכל שם זה לא קובע כיון שאינו רוצה לדור וללון שם.

ח. וכעת נחזור לנידן דידן מה שחידש כ"ת אף שהולך להתארח במקום אחר לאכול פעמים אין רצונו בכלל לקבוע מקום אכילתו שם אלא מהכרח המציאות כיבוד הורים וכדומה, אבל ללון לא הי' לן שם ובביתו זה מקום אכילה אף שהערב אינו אוכל כי שבע ואכל במקום אחר אולם אם לא הי' אוכל כאן הי' אוכל וכאן גם יושן ודאי שזה נקרא יותר ביתו.

ט. ומעבר לכך לפי מה שהבאנו מהפרי מגדים שצריך אנן סהדי שהי' מוכן ללון אף אם הי' מקום אכילה, כאן לא הי' רוצה ללון כיון שרוצה לחזור לעירו מכל סיבה שהיא ולא בע"כ, א"כ ודאי עיקר ביתו הוא בביתו ששם הקביעות שלו לאכילה ולשת'י, ושם צריך להדליק ודו"ק.

י. וכיון דאתינא להכי נראה שזה כוונת המג"א להוכיח מסימן ת"ט שבמקום שסתם אוכל בבית חבירו ואין רצונו בשום מצב לקבוע לאכול וללון שם אינו נקרא בית אף לרב שמקום פיתא גורם.

יא. ונראה לי שזה כוונת הריטב"א בערובין ע"ג וכן התוס' רי"ד והובא לקמן.

יב. ועוד רגע קט אדבר בו מדברי המאירי שהביא כ"ת שם וז"ל המאירי דאנן סהדי שאילו הי' לו מקום לאכל וללון שם נח לו בכך אחר שיש לו לילך דרך שם עכ"ל המאירי וצ"ב מדוע ללון שם מספיק לומר אילו הי' מקום לאכול וע"כ נראה כמו שכתבנו שצריך את שניהם ומחלוקת רב ושמואל היא באופן שאנן סהדי זה לשני הצדדים מה גובר.

יג. ובזה יש לבאר את מחלוקת המהרש"ל והט"ז הביאו הט"ז סימן תרע"ז ס"ק ב' ואכ"מ להאריך.

יד. ויתירה יש לבאר שיש לחקור מה גורם אגן סהדי שהי' אוכל במקום לינה יש לבאר בשני אופנים או שאז אמרין שמקום פיתא נחשב היכן שהי' רוצה לאכול, ויש לומר אופן אחר שאז המקום שאוכל בפועל לא נחשב כדירתו כיון שעושה זאת בע"כ ומקום לינה קובע אף לפי רב, וכצד ב מבואר להדיא במאירי עירובין ע"ג. וז"ל לפי דרכך למדת שכל שאנו משערים שהם היו רוצים להיות אכילת פתם במקום לינתם אין אומרים בו מקום פתא גרים אלא מקום לינה כדין רועים וכו' עכ"ל מבואר להדיא שאם לא אוכל ברצון במקום שנמצא בו אז אמרין שאינו נחשב כדירתו אלא מקום לינה הוא הקובע.

טו. וכנ"ל משמע בדברי הפרי מגדים הובא בביאור הלכה סימן שע סעיף ה ד"ה ויש במקום אחר וז"ל וכתב הפרי מגדים דהוא הדין בתלמידים שאוכלים בבית בעל הבית ולנים בבית רבם דאזלינן בתר לינה מהאי טעמא עכ"ל משמע להדיא שהסברא של אגן סהדי מחלישה את המקום פיתא וממילא קובע מקום לינה.

טז. א"כ זו סברא נוספת אף שנוסע אם משפחתו למקום אחר או באולם, אבל באופן שעושה זאת הוא לא רוצה ללון בו ויתכן מאוד שהי' מוותר על כל ערב זה אלא עושה זאת מהכרח משפחתי וכו' זה לא מחשיב כביתו ואז קובע מקום לינה ודו"ק ונראה שזה כוונת המג"א.

יז. ועוד סברא אוסיף לפי מה שביארנו אם רצונו לאכול במקום אחד וגם ללון באותו מקום ובמקום השני רוצה רק לאכול ולא ללון בו לפי מה שהתבאר יש לומר שלכו"ע קובע המקום שרוצה לאכול וללון בו, וכגון בחנוכה המקום שקובע לאכילתו זה בביתו וגם שם לן בו, כעת אוכל במקום השני מפני סיבות מסויימות אבל ללון לא הי' לן שם במקום כזה לא נחשב ביתו.

יח. וזה נראה גם סברת התוס' רי"ד במהדורא תליתאי שהביא כ"ת במילואים פ"א סימן א' אות ה' שמחלוקת רב ושמואל שאין לו נפק"מ היכן להיות אולם אני מוסיף ביאור בדברי התוס' רי"ד שבכל מקום הוא מוכן

קפו נר איש וביתו

גם לאכול וגם ללון אם הי' באפשרותו ואז נחלקו רב ושמואל אולם אם לא הי' מסכים במקום אחד לישון אין נחשב כדירתו ודו"ק.
בהערכה רבה

אברהם יהודה שטיין
אשדוד

סימן כז

בה"י אור ליום ב' י"א מנחם אב ה'תשע"ו

כב' ידידי מנוער הרה"ג חכם וסופר דיין ומו"צ לעדתו מוה"ר
אברהם יהודה שטיין שליט"א אשדוד.

אחדשה"ט

בימי החנוכה קיבלתי מכתבו תוכו רצוף אהבה גליא לדרעיה ונפיק נהורא בהלכות האור וגדרי בית לגבי עירוב תחומין וחצירות, והאמת אגיד ולא אכחד כי נשתוממתי על המראה הגדול הזה כי כבר קיבלתי כמה וכמה מכתבים והערות על ספרי הנ"ל זה אומר בכה וזה בכה אבל מע"כ הגדיל עשות במה דנחית לעומקה של הלכה ונגע בנקודה העיקרית שעליה סובב כל ספרי.

א. ולפני שאתייחס לתוכן דבריו הנפלאים אקדים הקדמה קצרה הנה גדרי בית לגבי עירוב מבואר באו"ח סי' ש"ע ס"ה וז"ל השו"ע שם מי שאוכל במקום אחד וישן במקום אחר מקום אכילתו הוא העיקר ושם הוא אוסר הילכך האחין שאוכלים בבית אביהם וישנים בבתיהם אינם אוסרים ע"ש, ושם אין מבואר כלל דצריך שבמקום האכילה יהיה חפץ לדור שם וללון שם, ואדרבא מבואר שם בשו"ע הרב ס"ו לגבי עירוב חצירות וז"ל עיקר דירת האדם היא מקום אכילת פת ולא מקום השינה ולינה לפיכך אנשי החצר שהיו כולם אוכלים בבית אחד בשבת וכו' ויש לכל אחד חדר בפני עצמו שדר שם כל היום וכל הלילה אינם צריכים עירוב מפני שהם כאנשי בית אחד ואינן אוסרים זה על זה וכו', ומי שיש לו שתי בתים בשתי חצירות באחד

הוא אוכל ובשניה הוא דר כל היום וכל הלילה הרי זה אוסר באותה שאוכל עכ"ל, אלמא דהאי דינא דמקום אכילה גורם לאו משום דשם עיקר דירתו כל היום וכל הלילה אלא דקביעות דירה נמדד אחר האכילה דעל הלחם לבדו יחיה האדם.

ב. ולפי"ז צ"ב מ"ש בסי' ת"ט ס"ז כיצד עשיית עירוב וכו' ואם אינו רוצה לטרוח להחשיך שם ילך מבעוד יום ויניח שם מזון שתי סעודות וכו' ואומר בזה העירוב אהיה מותר לילך למחר אלפים אמה וחוזר ולן בביתו ואפ"ה מודדים לו תחומו ממקום עירובו שאנו רואים אותו כאילו דר שם, וכתב המג"א ס"ק י"ג כאילו דר שם שאנו סהדי אלו היה לו שם מקום לדור היה דר שם (גמרא) עכ"ל, ובפמ"ג בא"א שם כתב וז"ל ולכאורה כשיש לו בית שלו במקום העירוב ולן בביתו נימא דחוזר מעירובו, וי"ל דניחא ליה ללון אצל אשתו ובניו וצ"ע עכ"ל, וכ"כ שם המ"ב ס"ק ל"ח כאילו דר שם דאנן סהדי אילו היה לו שם מקום לדור היה ג"כ לן שם עכ"ל, מבואר מדבריהם דלא סגי במה דמקום עירובו הוא מקום אכילה ובעינן שיהיה גם מקום שינה.

ג. וכבר כתבתי בספרי בכמה מקומות ליישב דבר זה דבאמת מקום אכילה הוא הקובע היכן להחשיב דירתו של אדם ומה שנתחדש בסי' ת"ט ס"ז הוא דכל מה דמקום האכילה הוא הקובע הוא דווקא אם הוא חפץ באמת בדעתו ובמחשבתו שמקום אכילתו יהיה שם אבל אי כל מה שאוכל במקום זה לא בא מחמת רצונו האמיתי ואם היה באפשרותו לאכול במקום לינה טפי ניחא ליה בכה"ג לא יקבע הדירה במקום האכילה ויהיה מקום הלינה מקום דירתו.

והנה לגבי עירוב תחומין דמניח מזון שתי סעודות וחוזר ולן בביתו מסברא היה צריך להיות דלא מהני מידי דהלא ליכא אנן סהדי גדול מזה דאילו ממטי ליה ריפתא למקום שינתו טפי ניחא ליה ובפרט דגם אכילתו האמיתית היא בעיר במקום לינתו, וע"ז כתב רש"י והעתיקוהו הפוסקים דאדרבא הוא דאנן סהדי דאילו היה לו מקום ללון שם היה ג"כ לן שם וממילא קובע מקום האכילה במקום עירובו.

ד. ומעתה מש"כ הפמ"ג בא"א שם כתב וז"ל ולכאורה כשיש לו בית שלו במקום העירוב ולן בביתו נימא דחוזר מעירובו, וי"ל דניחא ליה ללון אצל אשתו ובניו וצ"ע עכ"ל, לא חידש הפמ"ג מאומה דמה דאמרינן דרך אי

איכא אנן סהדי דחפץ ללון במקום העירוב קונה שביתה שם לאו חידושא דידיה הוא אלא מבואר כן ברש"י ובפוסקים שנמשכו אחריו, אלא כונתו להקשות מה מהני האי סברא דאנן סהדי שהיה חפץ ללון במקום עירובו הלא המציאות היא שלינתו היא בביתו ושוב הדרא קושיא לדוכתא כיצד קובע מקום האכילה היכא דאנן סהדי דאילו ממטי ליה ריפתא להתם טפי ניחא ליה, וע"ז משני דבאמת בשעת הנחת העירוב היה חפץ גם לדור שם וללון במקום עירובו אלא דמה שחוזר לביתו ללון הוא מחמת האילוץ ולא מבטל בזה האנן סהדי דחפץ ללון במקום העירוב בשעת הנחת העירוב.

ה. והנה מה שכתבתי דגבי המניח את עירובו מה שקונה שביתה שם הוא משום דמקום אכילה הוא הקובע ומה דבעינן אנן סהדי וכו' כנ"ל אות ד' הוא מוכרח מלשון השו"ע גופיה דלאחר שכתב לגבי המניח את עירובו ואפ"ה מודדים לו תחומו ממקום עירובו שאנו רואים אותו כאילו דר שם, כתב וז"ל אבל התלמידים האוכלים אצל בעה"ב שבתיהם בשדה וחוזרים ולנים בבית רבם מודדין להם תחומן מבית רבם שהוא מקום לינתו שהוא להם עיקר ששם היו חפצים גם לאכול אילו היה שם מזונם עכ"ל.

ואתה תחזה מלישנא דהשו"ע בסיפא דברישא גבי המניח את עירובו מה דקונה שביתה הוא משום דנחשב למקום אכילה ולזה כתב אבל התלמידים האוכלים וכו' דבאופן זה לא אזלינן בתר מקום אכילה כי אם בתר מקום לינה ודו"ק.

ו. והנה מע"כ בנה יסוד בביאור גדרי דירה לגבי עירוב תחומין וחצירות, וזת"ד דפלוגתא דרב ושמואל איירי בגוונא דמקום אכילה ומקום שינה שוים אצלו ואין לו עדיפות זה על זה, או באופן דאנן סהדי שהיה מעדיף שבמקום אחד יהיה אכילה ולינה ולמעשה מחמת איזה סיבה הוא אוכל במקום אחד ולן במקום אחר ובכה"ג נחלקו מה עיקר הדירה אי מקום האכילה או מקום הלינה אבל באופן שמקום הלינה הוא עיקר דירתו לכו"ע שם הוא מקום דירתו ולא מהני מה שאכילתו במקום אחר.

וחיליה דמר דבשו"ע סי' ת"ט ס"ז מבואר כיצד עשיית עירוב וכו' ואם אינו רוצה לטרוח להחשיך שם ילך מבעוד יום ויניח שם מזון שתי סעודות וכו' ואומר בזה העירוב אהיה מותר לילך למחר אלפים אמה וחוזר ולן בביתו ואפ"ה מודדים לו תחומו ממקום עירובו שאנו רואים אותו כאילו דר שם,

וכתב המג"א ס"ק י"ג כאילו דר שם שאנן סהדי אלו היה לו שם מקום לדור היה דר שם (גמרא) עכ"ל, ובפמ"ג בא"א שם כתב וז"ל ולכאורה כשיש לו בית שלו במקום העירוב ולן בביתו נימא דחוזר מעירובו, וי"ל דניחא ליה ללון אצל אשתו ובניו וצ"ע עכ"ל.

ומע"כ ראה את קושיית הפמ"ג ומסיק מזה וז"ל חזינן מדבריו דאף בבית ממש אולי צריך גם אומדנא שיהיה דר שם עכ"ל, ובוודאי כוונתו להוכיח דלא סגי במקום אכילה ובעינן שיהיה שם גם מקום שינה.

והוסיף מע"כ לבאר לפי"ז דמש"כ המג"א בסי' תרע"ז ס"ג עיין סי' ת"ט ס"ז כונתו לומר שבמקום שאוכל סתם בבית חבירו ואין רצונו בשום מצב לקבוע לאכול וללון שם אינו נקרא בית אף לרב שמקום פיתא גורם עכ"ד.

ז. ולדבריו עיקר האי דינא דנותן את עירובו בא ללמדנו דלא סגי במקום אכילה לקבוע לדירה אלא צריך שיהיה גם מקום לינה, ולפי"ז תמוה מאד דהא שם בסעיף זה מסיק השו"ע וז"ל אבל התלמידים האוכלים אצל בעה"ב שבתיהם בשדה וחוזרים ולנים בבית רבם מודדין להם תחומן מבית רבם שהוא מקום לינתן שהוא להם עיקר ששם היו חפצים גם לאכול אילו היה שם מזונם עכ"ל, ודוק היטב במש"כ השו"ע אבל וכו' לומר דהגם דברישיה דהאי סעיף מבואר דמקום אכילה הוא העיקר מ"מ לגבי התלמידים כיון דאנן סהדי דחפצים לאכול בבית רבם שהוא מקום לינה מקום שינה הוא העיקר, ולדבריו גם ברישא אמרינן דלא סגי במקום אכילה אי לאו דשם נחשב גם מקום שינה.

ח. אמנם למש"כ להוכיח דזה ברור דלרב דס"ל מקום אכילה הוא הקובע לדירה איירי גם באופן שעיקר קביעות דירתו הוא במקום השינה ואפ"ה אמרינן דאכילה היא העיקר ולא בעינן שיהיה שם מקום לינה כלל וכלל, ורק לגבי דין עירוב תחומין הוא דין מיוחד כיון דבמציאות אינו אוכל שם אי לאו דנחשב למקום שינה לא מיקרי דירה, ומעתה מה שציין המג"א לס"י ת"ט ס"ז אי כוונתו לומר דשם מבואר דצריך שיהיה המקום ראוי גם לשינה וגם לאכילה זה אינו דהלא דין מיוחד הוא לגבי מניח את עירובו ושם אי לאו דאמרינן דקולא הוא בעירוב גם האי אנן סהדי לא היה מועיל כיון דבמציאות אינו דר שם, וע"כ דכוונתו לסיפיה דהאי סעיף וז"ל אבל התלמידים האוכלים אצל בעה"ב שבתיהם בשדה וחוזרים ולנים בבית רבם

מודדין להם תחומן מבית רבם שהוא מקום לינתן שהוא להם עיקר ששם היו חפצים גם לאכול אילו היה שם מזונם עכ"ל, וכוונתו לומר דמקום אכילה אינו קובע אי אמרינן אנן סהדי דהוא חפץ לאכול במקום לינתו.

ב. ומעתה נתנה ראש ונשובה לביאור דברי המג"א בסי' תרע"ז ס"ג דאי הוה ס"ל דבאכילה אחת בבית חבירו לא נחשב כלל לאכסנאי והרי הוא כאוכל ברחוב העיר, מה הדמיון כלל לדיני עירוב דשם ע"י אכילתם הקבועה במקום אחד נחשב לדירה, וע"כ דבא לומר דהגם דלגבי חנוכה בכדי להחשב לאכסנאי סגי באכילה אחת בבית חבירו כיון דחיוב נר חנוכה נמדד לפי שהייתו בעת החיוב וא"כ כיון שאוכל עכשיו בעת החיוב בבית זה שם נחשב לאכסנאי ושפיר דמי להדליק שם מ"מ כל היכא דאנן סהדי דאילו הוי ממטי ליה ריפתא למקום לינתו ניחא ליה טפי לא מהני במה שאוכל שם סעודה זו, ומעתה כל היכא דהיה בביתו הקבוע והגיע למקום זה בכדי לאכול סעודה לא שייך לומר אנן סהדי דאי ממטי ליה ריפתא למקום לינתו טפי ניחא ליה דמי הכריחו לזה לבא לאכול בבית זה וע"כ דכוונת המג"א לומר דכל היכא דהוא אוכל בבית חבירו באופן של אקראי שייך לומר אנן סהדי דניחא ליה לאכול במקום לינתו וכמבואר בסי' ת"ט ס"ז לגבי התלמידים אבל אי ניחא ליה לאכול במקום זה שפיר נחשב לאכסנאי בזמן זה בדירה זו ושפיר דמי להדליק שם.

י. ומש"כ מע"כ וז"ל יש לחקור מה גורם אנן סהדי שהיה אוכל במקום לינה יש לבאר בשני אופנים או שאז אמרינן שמקום פיתא נחשב היכן שהיה רוצה לאכול, ויש לומר באופן אחר שאז המקום שאוכל בפועל לא נחשב כדירתו כיון שעושה זאת בע"כ ומקום לינה קובע אף לפי רב, וכצד ב' מבואר להדיא במאירי וכו', א"כ זו סברא נוספת אף שנוסע עם משפחתו למקום אחר או באולם אבל באופן שעושה זאת הוא רוצה ללון בו ויתכן מאד שהיה מוותר על כל ערב זה אלא עושה זאת מהכרח משפחתי וכו' זה לא מחשיב כביתו ואז קובע מקום לינה ודו"ק ונראה שזה כוונת המג"א עכ"ל.

הנה זה ברור כמוש"כ מע"כ דהאמת הוא כצד הב' ולא שייך לומר כצד הא' דהאנן סהדי היכן שהוא רוצה לאכול שם מקרי מקום אכילה דלא יתכן דאנן סהדי תפעל מקום אכילה במציאות, אלא ע"כ כצד הב' דבכה"ג דאנן סהדי דאינו חפץ לקבוע האכילה במקום אכילתו אזלינן בתא מקום לינה גם

לרב, אלא דלגבי חנוכה אילו היה הדין דאכילה אחת אינו נחשב לכלום ואינו נחשב בכך אכסנאי אין לו דמיון כלל לדיני עירוב דשם אכילתו היא קבועה במקום זה, ואין לומר דהוא נלמד בדרך כ"ש דמה במקום שאכילתו היא בקביעות אמרינן דמקום לינה עיקר כ"ש כאן דאכילתו היא באופן ארעי מקום לינה עיקר, דהלא לא קרב זה אצל זה ואין צורך ללמוד משם כיון דהוא נחשב כעומד ברחוב העיר דאינו יכול להדליק שם, וע"כ דיש לאכילה בבית חבירו משמעות לגבי קביעות אבל כיון שאכילתו היא באקראי אז אמרינן דאנן סהדי דאי ממטי ליה ריפתא למקום שינתו ניחא ליה טפי, אבל אם חפץ בכוונה תחילה לאכול בבית חבירו בעת הזאת ולא אכפת לי אם עושה זאת מהכרח משפחתי וכל כיו"ב הלא במציאות היה לו מקום לאכול בביתו והוא עזב את ביתו ועקר לכאן עם משפחתו לשהות כאן בזמן הזה בכה"ג קובע הוא לזמן זה להיות נחשב לאכסנאי ע"י האכילה ההיא ושפיר דמי להדליק במקום אכילתו.

יא. סוף דבר הכל נשמע דבוודאי צדק בדבריו דלרב מקום לינה נחשב נמי למקום דירה אלא דס"ל דמקום אכילה הוא גובר וזה דווקא אי חפץ באמת דאכילתו תהיה במקום הזה אבל אי אנן סהדי דאכילתו תהיה במקום שינה לא מהני מה דבמציאות אוכל במקום זה, ולגבי נר חנוכה כיון דגורם החיוב הוא זמן ההדלקה ואז צריך להדליק בביתו שמשתייך אליו וסגי בדירה כל דהוא ולזה אכסנאי נמי חייב בנר חנוכה כל שהוא משתייך למקום זה אכסנאי מקרי וסגי באכילה אחת כל שהוא חפץ לאכול דווקא במקום הזה.

יב. עוד רגע אדבר, הנה מה שאמרו חז"ל אכסנאי חייב בנר חנוכה לא הגדירוהו בשום מקום בכמה זמן יחשב אכסנאי ואדרבא עיקר החידוש הוא דלא תימא דצריך שיהיה ביתו דוקא קמ"ל דגם בית אכסנאי לביתו יחשב וכמוש"כ הר"ן בשבת שם, ומעתה כל היכא שהאדם מתייחס כאכסנאי בבית זה מאי אכפת לן אם הוא לכמה שעות או ליום או יותר מ"מ אכסנאי נקרא ודרך הפוסקים לפרש ולא לסתום, וכל הבא ליתן בזה שיעורין עליו להביא ראיה, וטענה זו בפני עצמה היא טענה אלימתא דוק היטב.

כה דברי ידידו דושו"ט כה"י

יצחק שלמה פייגנבוים

סימן כח

בה"י, י"ט מנחם אב תשע"ו, אשדוד.

כבוד ידידי מורה ודאין הרב הגאון יצחק שלמה פייגנבוים
שליט"א

אחדשה"ט

כפי שכתבתי לכם היות ואינני עסוק בעניין זה עכשיו, בכל אופן אנסה לענות ולהעיר את מה שנראה לע"ד ולפי הבנתי הדלה, ודרך זה אכנס קצת לכמה הערות בעניין זה שיש להעמיק ולהרחיב בנושא ועוד חזון למועד בה"י ולאחר שעיינתי בדברי מכתבו ראיתי שיש ויכוח קטן שצריכים לתת את הדעת על כך וכדלקמן.

במה שכתב באות א' בעניין עירובי חצירות ובאות ב' בעניין עירובי תחומין יש להעיר כמה נקודות בעניין, בריש דברי באות א' י' כתבתי בעניין הדינים הנ"ל, ומאות י"א י"ז נכנסתי לעניין חנוכה.

א. בעניין מחלוקת רב ושמואל בעירובי חצירות ובמה שהביא את שולחן ערוך ש"ע הרב סעיף ו' שמקום פיתא גורם וזה מחשיב שאם ישן במקום אחר נחשב לאורח שם, הלכך האחים שאכלו בבית אביהם וישנו במקום אחר בנפרד אינם צריכים עירוב, והביא את דברי השו"ע שמקום פיתא זה עיקר דירת האדם ולכן מחשיב את מקום שיושן בו כאורח, זה תורף הדברים.

והנה יש להרחיב קצת בעניין זה ובהמשך הדברים נראה להיכן דומה העניין של חנוכה לענ"ד, וזה לבר ממה שכתבתי במכתבי הקודם, בעירובי חצירות ההלכה היא דבכדי שהדירה והדיוורין יאסרו על בני החצר צריך שני דברים: א. שיהי' לזה שגר כאן בעלות על המקום ואם אינו בעלים אינו אוסר או אורח שגר שלושים יום ופחות מכך אף שיש לו חדר בפני עצמו אינו יכול לאסור והטעם שהוא טפל לבעל הבית וזה מבואר בסוף סימן ש"ע, ב. אף שיש לו דירה צריך שיגור בה ואם לא גר בבית זה בשבת אינו אוסר וזה

מבואר בריש סימן שע"א שאם עזב את הבית לשבת אינו צריך לערב במקום הדירה אם לא דר בו.

וכעת נעבור למה שמבואר בסעיף ה' לגבי הישן במקום אחד ואכילתו במקום אחר ושם מבואר שאכל בבית אביו ועל כך נפסק כדעת רב שמקום פיתא גורם ולכן היות ועיקר שימוש דירתו זה היכן שאוכל לדעת רב א"כ במקום שיושן נחשב כאורח [כך ביאר בשולחן ערוך הרב, וצ"ב מדוע צריך להגיע שנחשב כאורח משמע שנטפל לאלו שגרים ולא אמרינן שמקום השינה לא אוסר, כיון שלא משתמש כאן, והנראה להוכיח מכאן כמו שכתבנו במכתב הראשון מקום שינה נקרא שמשתמש בו וזה דירה שבעצם אוסרת רק כיון שאוכל במקום אחר ואז אמרינן שעיקר שימוש הבית נחשב שגר בו ובמקום השני הוא אורח, ומכאן כתבו הפוסקים שאם אינו אוכל בבית מוגדר בשבת זו או שצם כגון ביום כיפור אז מקום השינה אוסר אף לדברי רב דכל מה שאמרינן כאן זה היכן שנמצא בב' מקומות היכן מקום הקבוע שלו ובמקום השני נחשב כאורח, וכעת לא ניכנס לויכוח האם צריך שיהי' אנו סהדי שהי' במקום השני כמוש"כ ויש ראיות לכך שאז ודאי ההגדרה שבמקום שיושן הוא רק אורח, ובהגדרה זו מאוד נפק"מ לגבי חנוכה כמבואר לקמן].

המורם מכל הנ"ל שבשביל לאסור צריך בית שלו לפחות בשכירות וכן שהוא משתמש בו, ואם אוכל במקום אחר במקום שאוכל אינו אוסר כיון שהבית אינו שלו אלא טפל לבעל הבית רק זה גורם שגם בבית שלו ויושן שם גם אינו אוסר כיון שנחשב כאורח ודו"ק.

ב. המג"א בסימן ש"ע ס"ק י' משמע מדבריו שהסתפק לומר שכל מה דאמרינן בגמרא דבאופן שיש אנו סהדי שאינו רוצה ללון במקום שאוכל אפשר שזה לא נחשב הבית יתכן שנאמר רק בעירובי תחומין ולא בעירובי חצירות ובעירובי חצירות תמיד הולכים אחרי הפת ונשאר בצ"ע.

והנה המג"א בהלכות חנוכה הביא רק את מה שכתוב בסימן ת"ט ויש להעיר מדוע לא הביא את מקור הדין של פת מסימן ש"ע, ויש לתרץ זאת בעומק העניין.

ועי' בביאור הלכה בסימן ש"ע סעיף ה' ד"ה וישן שכתב בפשיטות דגם בעירוב חצירות נאמר הדין דאנו סהדי ואכ"מ להאריך בעניין זה.

קצד נר איש וביתו

ג. עד כאן דיברנו בעניין עירובי חצירות, והנה יש חילוק גדול בין עירובי חצירות לעירובי תחומין ומהגמרא יש להעיר על כך, בעירובי חצירות העיקר זה פת וכשמערבים מערבים דווקא ע"י פת [להלכה בגמ' נחלקו תנאים בעניין זה] וכמו שכתב רש"י עירובין ע"א ע"ב ד"ה ואם רצו לערב ביין דעירוב משום דירה הוא, לערב דירתן לעשותן אחת, כדאמר בפרק מי שהוציאוהו (מט, א), ודירתו של אדם אינו נמשך אחר היין, אלא אחר פיתו. עכ"ל, שפת זה עיקר המזון ועירובי חצירות זה שאוכלים בבית אחד, וכן כתב בשו"ע הרב כתב שאכילת פת זה עיקר דירת האדם.

ד. משא"כ בעירובי תחומין הלא מעיקר הדבר בכלל לא צריך אכילה אם שובת בפועל בכניסת השבת מחוץ לעיר משם סופרים אלפיים אמה דשם מקום שביתתו, וכן אם שם אוכל בכניסת השבת אף שזה לא פת זה קובע עירובי תחומין חזינן דאמרינן ששם זה שביתתו ועי' ברמב"ן עירובין י"ז שהגדיר זאת למ"ד תחומין דאורייתא שהיכן שקונה שביתה שם נאמר ואל יצא איש ממקומו וזה גדר שביתה.

ה. ויש להעיר כמה הערות עי' בדברי רש"י עירובין כ"ו ע"ב וז"ל וכן בעירובי תחומין - נעשה כמי ששכב שם, ומשם יש לו אלפים אמה לכל רוח, הלכך: דבר מזון בעינן. עכ"ל כתב רש"י נעשה כמי ששכב וצ"ב מדוע כמי ששכב העיקר אכילה אף שיש לדחוק שלמד כשמואל אבל אינו נראה, ויתירה מכך הגמרא בדף ע"ג. גם מחשיבה לעירובי תחומין העניין של מקום פיתא או מקום לינה.

ו. והנה להלכה בעירובי תחומין לא צריך פת כמבואר בסימן ת"ט ועי' בשולחן ערוך בריש סימן שפ"ו ובמשנה ברורה שם שביאר את החילוק בין עירובי חצירות שזה עניין של דירה כנ"ל וכמו שרש"י ביאר העיקר שמחשיב מקום, אלא דיש לעי' לדברי שו"ע הרב שמגדיר את עיקר הבית במקום שאוכל פת הלא בעירובי תחומין זה לא דין פת אלא אפשר להניח אף דברים אחרים שמן וכו' א"כ מה שייד מקום פיתא ובאמת גם בגמרא שם ע"ג. חזינן גם לגבי עירוב תחומין האם קובעים ממקום פת או מקום לינה וצ"ע מכל עירובי תחומין.

ז. והנראה שזה כמו שרש"י ביאר בסוגי' שם שאנן סהדי אומר היכן הי' שובת והיכן הי' גר והיכן עיקר דירתו ורצונו להיות וזה קובע לגבי תחומין

ששם זה מקום שביתתו ובמקום השני נקרא אורח וכמו שביאר בשו"ע הרב וכפי שרש"י ביאר בעירובין כו שע"י העירובין מחשיבים שיושן שם וקובע שביתתו.

ח. המורם מהנ"ל שיש חילוק גדול בין עירובי חצירות לעירובי תחומין בעירובי חצירות בשביל לאסור צריך שיהי' לו דירה במקום זה, והיינו שיהי' דירתו כאן ז"א שיאכל כאן או יישן אולם אם מתארח במקום אף שאוכל כאן מפיתו וכאן עושה את שימושי הדירה עדיין לא אוסר רק אם שכר מקום וגר שלושים יום כמבואר בסימן ש"ע וכל מה שאמרינן שם שאם אוכל אצל אביו ולא נמצא היכן שיושן זה בא להגדיר איפה קבע את שהותו כעת ובמקום השני הוא רק אורח וממילא אינו אוסר אבל זה לא מגדיר שזה נקרא ביתו.

ט. משא"כ בתחומין לא הנקודה בית כ"כ אלא השביתה היכן שובת והיכן קונה שביתה ואמרינן אם שם עירובי תחומין אף שזה לא פת קנה שביתה ומבואר בסימן ת"ט סעיף ז שאם אכל במקום אחד וישן במקום אחר שם אמרינן היכן אנן סהדי שהי' רוצה להיות וזה השביתה שלו ועי' ויתירה מכך גם שביתה בכוונה לקנות שביתה במקום שעומד אף ללא אכילה כלל מועילה דבעירובי תחומין זה לא עניין של דירה ודו"ק.

י. ולפי הנ"ל ניתן לבאר את המג"א בסימן ש"ע שכתב שייתכן שבעירובי חצירות רק מקום פיתא גורם ולא מועיל אנן סהדי ורק בעירובי תחומים שהעניין הוא שביתה אז אמרינן שאם יש אנן סהדי היכן הי' רוצה לגור וללון ולאכול שם היא השביתה שלו ודו"ק.

יא. כעת נגיע לענייננו שאנו דנים לומר בחנוכה נאמר נר איש וביתו בפשטות בגמ' החיוב הדלקה זה בבית וצריך בית וכמו שמשמע להדיא בתוס' סוכה דף מו ע"א שמי שלא נמצא בבית ואין לו כעת בית שלא ידליק נר חנוכה, ואין מועיל שיאכל כאן וזה יהי' ביתו כמו בעירובי תחומין שאם מניח פת ברחוב זה כבר ביתו ומכאן יספור אלפיים אמה כיון שכאן צריך בית ובעירובי תחומין צריך שביתה היכן שבת בכניסת שבת ועל כך התורה אומרת אל יצא איש ממקומו למ"ד עירובי תחומין דאורייתא וכמו שכתב הרמב"ן עירובין י"ז ע"ב עיי"ש, ולא יתכן לומר אנן סהדי שאם כאן הי' בית הי' גר כיון שבפועל צריך בית

קצו נר איש וביתו

יב. ומעתה יש להקשות אם צריך בית, אם נדמה לדין דעירובי חצירות שנקבע ע"י בית שיהי' ממש שלו מעיקר הדין וכך כתב בתוס', א"כ צ"ב אמאי אכסנאי חייב בנר חנוכה.

יג. ובכך יש להרחיב ונגיע למה שכתב כ"ת אתם כתבתם שאכסנאי הטעם שחייב כיון שמקום פיתא עושה זאת לבית ודבר זה צ"ת שהרי באורח בבית חבירו בחצירות בפחות משלושים יום לא מחשיב שיש לו דירה לאסור בעירובי חצירות א"כ מנלן שהטעם באכסנאי שמחשיבים כבית יש לומר לאידך גיסא דבאכסנאי התחדש שיש חיוב להדליק אף שאין בית או שהתחדש שהוא טפל לבני הבית ובוה יתורץ מה שהקשה בשפ"א מדוע לא הדליק רבי זירא מהדרין והדליק לבד אלא השתתף די"ל דהטעם שהיות וזה לא ביתו כל מה שחייב להדליק כי השתתפות הוא נטפל לבעל הבית אבל סתם אכילה לא מחשיבה כביתו ועי', ויש עוד לעי' בכך.

יד. או די"ל אה"נ שהתחדש באכסנאי שלאחד שאין בית שידליק אפי' היכן שאין בית ועי' בשו"ת מהרש"ם ח"ד סימן קמו שדן האם להדליק נרות חנוכה ברכת וכתב שם בפשיטות שלצד שחייב צריך שיהי' ביתו וישכור מקום ברככת ואז יהי' חייב וייחשב כביתו.

טו. ואם כנים הדברים האלו יש לומר אחד שמגיע סתם לאכול וחוזר לביתו זה כוונת המג"א לומר שידליק בביתו כיון שזה בכלל לא ביתו ודו"ק.

טז. הגם שבפוסקים כן החשיבו היכן שאוכל ואם אוכל בבית חמיו אולם שם הדין מכח אכסנאי, וא"כ יש לדון מה הדין במקום שיש לו בית ממש ובמקום השני אכסנאי היכן עדיף האם בעיקר הבית או במקום שאין לו בית והוא אוכל שם אז ודאי אם לא יחזור לביתו בלילה של הדלקת נרות אז לא שייך שידליק שם אולם אם יחזור לביתו יתכן שמקום הבית העיקרי הוא עדיף כי שם גר בו ממש ועל כך הוסיף המג"א בסימן ת"ט סק"ז שאנן סהדי שכאן גם הי' אוכל.

יז. ועל פי זה לא הבנתי מה שכתב שהיות והלך לאכול כעת במקום שהתארח לכן זה ביתו וזה הי' בזמן חיוב הדלקת הנר, וזה לא הבנתי כיון שהיום שמדליקים בבית כל הלילה זה זמן הדלקה ואנן סהדי שקובע את

עיקר הבית זה בביתו הקבוע ובמקום שמתארח לא הי' יושן אם כן אין זה נחשב לביתו גם לעניין חנוכה.

יח. סוף דבר רציתי להביא דברי החזו"א באו"ח סימן ק אות כ"ח שדן לגבי עיבור העיר אם בסוף העיר יש בית חרושת האם זה חלק מהעיר, והנה לגבי עיבור העיר גם צריך מקום דירה ודן החזו"א האם בית חרושת שהפועלים אוכלים בו נחשב בית דירה ודן שם כיון שכל מה שאוכלים זה לא בגלל שזה בית אלא בגלל העבודה וודאי רצון האדם לקבוע בביתו לכן עיקר בית נחשב היכן שלן ומשם יש להקיש לענייננו כאן כל מה שאוכל זה בגלל מסיבה משפחתית או פגישה משפחתית וכמו שאוכל במקום העבודה לא מחשיב כבית גם פגישה משפחתית לא מחשיב כבית רק במקום שממש עובר כעת לגור בו ולשהות בו אז מחשיב כבית, ובעירובי חצירות כבר ביארנו להיפך ששם האכילה גורמת שכעת הוא לא בבית ולא צריך עירוב היכן שיושן אבל לא מחשיב שכאן הבית שלו לאסור ה"נ האכילה כאן לא מחשיב שהבית כאן לגבי נר חנוכה, נכון שיש דין אכסנאי אולם ייתכן שעדיף להדליק בבית ודו"ק.

כל זה כתבתי במהירות ייתכן שזה לא ברור כל צרכו אם יש דברים לא ברורים אשנה ואשלש שוב.

בברכה ובהערכה

אברהם יהודה שטיין

סימן כט

בה"י יום ה' כ"ח לירח מנחם אב תשע"ו

כב' ידידי אהובי, רץ כצבי, חוב"ט צמ"ס ולא חסר מוה"ר הרה"ג
אברהם יהודא שליט"א

אחדשה"ט

שמחתי מאד לראות מעשי ידיו להתפאר בלוחות שניות בו חתר חתירה

קצח נר איש וביתו

אחר חתירה לעומקו ולרחבו להגדיר היטב גדרי דירה בעירוב תחומין ועירוב חצירות ואכסנאי דנר חנוכה, ונתפעלתי מאד מתוכן הדברים בו הוא מבטא היטב את הסברות שבעניין זה.

ואכתוב את אשר עלתה במצודתי ביתר ביאור

בחלק ראשון של מכתבו אות א' י'

האריך לבאר החילוק שבין עירובי תחומין לעירובי חצירות דלגבי עירוב חצירות צריך שיהיה דירה ממש משא"כ בעירוב תחומין אין צריך גדרי בית אלא העיקר השביתה היכן הוא שובת ולזה אם הוא שובת ברגליו אין צריך להניח שם פת ורק אם אינו שובת שם בפועל צריך להניח שם פת.

ובסוף דבריו הביא מש"כ החזו"א באו"ח סימן ק אות כ"ח לגבי עיבור העיר דגם שם צריך מקום דירה ודן החזו"א האם בית חרושת שהפועלים אוכלים בו נחשב בית דירה ודן שם כיון שכל מה שאוכלים זה לא בגלל שזה בית אלא בגלל העבודה וודאי רצון האדם לקבוע בביתו לכן עיקר בית נחשב היכן שלן. ומשם יש להקיש לענייננו כאן כיון דכל מה שאוכל זה בגלל מסיבה משפחתית או פגישה משפחתית וכמו שאוכל במקום העבודה לא מחשיב כבית גם פגישה משפחתית לא מחשיב כבית רק במקום שממש עובר כעת לגור בו ולשהות בו אז מחשיב כבית, ובעירובי חצירות כבר ביארנו להיפך ששם האכילה גורמת שכעת הוא לא בבית ולא צריך עירוב היכן שיושן אבל לא מחשיב שכאן הבית שלו לאסור ה"נ האכילה כאן לא מחשיב שהבית כאן לגבי נר חנוכה, והגם שנתחדש שבחנוכה דין אכסנאי אולם יתכן שעדיף להדליק בבית ודו"ק עכת"ד.

והנה מגמת דבריו להכריח דגם אי אמרינן דגדרי בית לגבי נר חנוכה נלמד מגדרי בית לגבי עירוב לא יועיל מקום אכילה ארעי לקבוע מקום דירה.

ובחלק השני של מכתבו אות י"א ט"ז

כתב דלגבי נר חנוכה נאמר נר איש וביתו ומפשטות דברי הגמרא משמע דמי שאין לו בית פטור מהדלקת נר חנוכה וכמו שכתבו התוס' סוכה מו. דברכת הרואה נתקן למי שאין לו בית, ולפי"ז דמי דין נר חנוכה לעירוב

חצירות דבעין דירה ממש ולא סגי במניח עירובו ולא דמי כלל לעירוב תחומין דסגי בשביתה במקום זה ולא בעינן שיקרא בית דירה.

ומעתה תמוה א"כ מ"ט אכסנאי חייב בנר חנוכה הלא מקרי בית דירה פחות מל' יום, ואין לומר דאכילת פיתא מחשיב בית האכסנאי לדירה דהלא לגבי עירוב חצירות פחות מל' יום לא נחשב בית דירה.

וכתב ליישב בג' דרכים

א. דנתחדש בדין אכסנאי שיש חיוב להדליק אף שאין לו בית.

ב. דנתחדש בדין אכסנאי שהוא טפל לבני הבית אבל סתם אכילה לא מחשיבה כביתו.

ג. דנתחדש בדין אכסנאי דבאופן שאין לו בית ידליק אפילו היכן שאין בית, וכל זה אם אין לו בית אבל מי שיש לו בית אינו יכול להדליק בביתו.

והגם שלהלכה אם אוכל בבית חמיו ליום אחד יכול להדליק שם אלמא דגם מי שיש לו בית יכול להדליק בביתו כל זה הוא דווקא אם נשאר שם ללון דבכה"ג בלילה זה לא נחשב שיש לו בית אבל אם חוזר לביתו ללון יש לו בית מקרי וצריך לחזור לביתו ללון שם, וזה כוונת המג"א במש"כ לעיין בס"ת"ט ס"ז לומר כיון דאנן סהדי דחפץ לישן בביתו שם הוא עיקר דירתו גם אם הוא אוכל בבית האכסניה.

הנה מש"כ בגדרי עירוב הכל שריר וקיים אמת ויציב ונכון ואין לי מה להשיב על דבריו, אלא דמש"כ בגדרי אכסנאי בנר חנוכה אשיב למע"כ הנלע"ד ולפי סדר הרצאת דבריו על ראשון כדרכה של תורה.

א. מש"כ דנתחדש בדין אכסנאי שיש חיוב להדליק אף שאין לו בית, באמת יש ראשונים דסוברים דגדר מצוות הדלקת נר חנוכה הוא חיוב גברא ואינו חיוב ביתא וכמו שהארכתי בספרי נר איש וביתו במילואים פ"ב ס"א א', ולע"ד זה שיטת הב"ח דס"ל דהאוכל בבית חבירו לשעה או שתים יכול להדליק בבית חבירו הגם דחוזר ללון בביתו ראה שם מה שהארכתי בזה, והכא סבירא להו לכל הני ראשונים דס"ל דחיוב נר חנוכה הוא חובת גברא ולא חובת ביתא, והכי ס"ל לשו"ע הרב ראה שם סימן ב' סט"ו.

אלא דגם לשיטה זו אי אפשר להדליק ברחוב העיר אלא על פתח הבית דווקא אלא דהגם שבית זה אינו ביתו שפיר דמי להדליק שם.

ב. מש"כ דנתחדש בדין אכסנאי שהוא טפל לבני הבית אבל סתם אכילה אינו מחשיבה מקום האכילה לביתו, ובאמת היפך דבריו מבואר ברא"ש פרק במה מדליקין סי' ח' וז"ל אמר רב ששת אכסנאי חייב בנר חנוכה ואינו יוצא בנרו של בעה"ב דלא הוי בכלל איש ואשתו עכ"ל ומבואר דרבותא דאכסנאי הוא לומר דאינו נכלל בנר של בעה"ב אלא יש לו חיוב עצמי הגם שאינו בביתו.

ג. ומש"כ דנתחדש בדין אכסנאי דבאופן שאין לו בית ידליק אפילו שלא בביתו, וכל זה אם אין לו בית אבל מי שיש לו בית אינו יכול להדליק בביתו.

הנה באמת כבר הרגיש בזה הר"ן שבת י. ד"ה אר"ש אכסניא וז"ל אורח אע"פ שאין לו בית דלא תימה דין נר חנוכה כדין מזוזה דכל מי שאין לו בית פטור מן המזוזה עכ"ל.

ובדומה לזה כתב הארחות חיים הל' חנוכה סי' י"ד כתב וז"ל הא דאכסנאי אתא לאשמועין דהוה אמינא חובת תרעא הוא כמו מזוזה כיון שאמר מצוה להניחה על פתח ביתו ואימא שמי שיש לו פתח חייב ומי שאין לו פתח יפטר קמ"ל חייב, ולא דמי למזוזה דמזוזה אפי' יש לו כמה פתחים כלן חייבים ונר חנוכה בחד מיניהו סגי וכן הדר בעליה פטור ממזוזה וחייב בנר חנוכה עכ"ל^א.

הנה שני נביאים נתנבאו בסגנון אחד דס"ד כיון דאמרין נר איש וביתו בא לומר דחובת בית הוא כמזוזה קמ"ל דאין גדר חיוב נר חנוכה כדין מזוזה.

אלא דאין מבואר בדבריהם אי האי דינא דאכסנאי אתי לאשמועין דלא בעינן בית כלל והוא חובת גברא, או דאתי לאשמועין דבאמת גם לגבי נר חנוכה חובת ביתא הוא אלא דהגורם לחיוב אינו הבית בלבד אלא חיוב גברא

^א. ראה בספרי נר איש וביתו במילואים פ"ב סימן א' סי"ח מש"כ בביאור דעת הארחות חיים.

הוא להדליק על פתח ביתו וכל שהגברא יש לו בית כל דהוא חייב בנר חנוכה.

ובאמת נחלקו בזה הפוסקים וכמו שהארכתי בספרי נר איש וביתו במילואים פ"ב סי' א' ע"ש באורך.

ומעתה ניתנה ראש ונשובה למ"ד דחייב ביתא הוא יש לדון אי האי דינא דאכסנאי חייב בנר חנוכה נאמר רק למי שאין לו בית, או דבא לומר דבית האכסניה נמי בית הוא דבית כל דהוא סגי בכדי לקיים מצוות נר חנוכה.

ומע"כ פשיטא ליה דכל האי דינא דאכסנאי קאי רק למי שאין לו בית ולזה כתב דמי שיש לו בית באותו העיר בודאי דבית האכסניה לא נחשב לביתו.

ואני בעניי תמה אקרא דלדבריו האי דינא דאכסנאי אינו דין וגדר בעצמותו של חיוב נר חנוכה אלא קולא הוא שהקילו דגם בבית האכסניה יכול להדליק ובמקום שיש לו בית בסמיכות מקום לא הקילו חכמים, ובעניי לא יתכן לומר כן דהא חזינן בדברי הראשונים דהאי דינא דאכסנאי מעיקר הדין הוא ולחידושא אתי דלא בעינן בית כגדר דין מזוזה אלא דסגי בדירה כל דהוא וא"כ מה אכפת לי היכן מדליק דהעיקר הוא שידליק במקום המוגדר דירה כל דהוא ובכך מקיים מצוות נר חנוכה.

ואתה תחזה בדברי הארחות חיים דהביא סימוכין לדינא דאכסנאי מהא דמי שיש לו כמה פתחים אינו חייב להדליק בכל פתח ואי ס"ל דקולא הוא למי שאין לו בית מה ההוכחה לכך ממי שיש לו כמה פתחים דאינו חייב להדליק בכולן דזה מעיקר הדין משא"כ דינא דאכסנאי הוא רק בלית ברירה.

ולא שייך בזה סברא לומר דכל היכא דביתו הקבוע בסמיכות לאכסניה הוא גובר על בית האכסניה ואינו יכול להדליק שם דהא לכתחילה לא תקנו להדליק דווקא בביתו הקבוע.

ומעתה מוכרחים אנו לומר דמדינא כל היכא דמקום האכסניה מוגדר כדירה שפיר דמי להדליק שם גם אם באותו היום ישוב לביתו הקבוע, והו"ה למי שיש לו ב' דירות ברשותו ובאחד מהם אינו נמצא בקביעות כ"כ שפיר דמי להדליק שם ונפטר בכך מהדלקת נר חנוכה ואינו צריך להדליק שוב בביתו הקבוע.

אלא דכל זה הוא דווקא אם ע"י שהייתו בבית האכסניה נחשב לאכסנאי אבל באופן ששהייתו בבית האכסניה לא נחשב עדיין לאכסנאי באופן זה אינו יכול להדליק שם דבכה"ג הוא נחשב כמדליק ברחוב העיר.

וזה כוונת הט"ז במש"כ דמי שהוא אוכל בבית חבירו שעה או שתיים הרי הוא נחשב כמדליק ברחוב העיר דכיון דהוא זמן מה בבית חבירו לאו אכסנאי מקרי שם.

ומאחר שזכינו לדין זה דחידושא דאכסנאי אתי לומר דדירה כל דהוא נחשב לדירה, והלא לא הגבילו חכמים לומר מאימתי נחשב לאכסנאי ע"כ דבכל אופן שבדעת האדם לקבוע שהייתו במקום דירה זו אכסנאי מקרי.

אלא דעדיין יש לחקור אם ישהה אדם בבית אכסניה ולא יאכל שם אמאי לא יתקרי אכסנאי הלא בדעתו לקבוע שם שהייתו בשעה זו.

וצ"ל דגדרי דירה ילפינן מדיני עירוב והלא לגבי עירוב קיי"ל דמקום אכילה הוא הקובע לדירה והכי נמי דווקא אם יאכל באכסניה דירה מקרי.

וצריך לומר דמה דילפינן מדיני עירוב לאו מדיני עירוב חצירות ילפינן לה דהא התם בפחות מל' יום לאו דירה מקרי, אלא מדיני עירוב תחומין ילפינן דהתם סגי במה שנותן פתו בבין השמשות וע"י כן קני שביתה לכל השבת אלמא דדירה כל דהוא סגי והוא נקנה ע"י אכילה, והכי נמי לגבי נר חנוכה דדירה כל דהוא סגי ואכסנאי חייב בנר חנוכה האכילה בבית האכסניה היא הקובעת להחשיב מקום ההוא לאכסניה².

פש לן לבאר אמאי כתבו הט"ז והמג"א דאם אוכל בבית חבירו שעה או שתיים כיון שבלילה ישוב לביתו וישן שם הרי הוא כמדליק ברחוב העיר, והנה המג"א יליף לה מהמבואר בסי' ת"ט ס"ז דשם מבואר דבני הישיבה דמקום אכילתן הוא בבקעה ומקום שינתן בבית רבן מודדין להם אלפים אמה מבית רבן שהוא מקום שינתן ולא ממקום אכילתן דאנן סהדי דאילו מייתי להו ריפתא לבית רבן טפי ניחא להו.

ב. ובזה א"ש מה שהמג"א ציין לעיין בסי' ת"ט ס"ז הגם דאיהו גופיה מספק"ל אי איכא דין זה דאנן סהדי לגבי עירובי חצירות דבאמת דינא דאכסנאי דמיא טפי לדינא דעירובי תחומין, וא"ש מה שתמה במכתבו אות ב' ודו"ק.

ואני בעניי פירשתי דבא לומר דהגם דמקום אכילה הוא הקובע לגבי עירוב תחומין כל זה אי ניהא ליה לאכול במקום אכילה אבל אי איכא אומדנא דדעתא דאם היה אוכל במקום שינתו טפי ניהא ליה שם נקרא מקום דירתו והו"ה לגבי אכסנאי בנר חנוכה מה דאינו יכול להדליק בבית חבירו כיון דטפי ניהא ליה לאכול במקום שינתו.

ומע"כ לא הסכים לזה ופירש דגופא דדינא אתי לאשמועינן דמקום אכילה בבית חבירו אינו יכול לקבוע כיון שמקום שינתו הוא בביתו, וגם אם חפץ בדווקא לשהות בבית חבירו שעה או שנים זו אינו מועיל דשוברו בצדו דמקום שינה הוא בביתו.

ואני בעניי לא הבנתי דבריו דהא האי דינא דסי' ת"ט ס"ז גבי הני בי רב לאו למימרא דמקום שינה גובר על מקום אכילה דבאמת מקום אכילה הוא הקובע היכן תהיה דירתו ודווקא באופן דמקום האכילה שוברו בצדו דבאמת אינו חפץ לקבוע במקום האכילה אלא היה חפץ לאכול במקום השינה אז דווקא אזלינן בתר מקום השינה.

ומע"כ הרגיש בזה וכתב דגם לגבי נר חנוכה כיון דכל הלילה זמן הדלקתו נמצא דקביעות מקום הדירה יהיה נמדד לפי כל הלילה וכיון דהלילה זה יחזור לביתו לא מהני מה ששעה או שנים מלילה זה חפץ לשהות בבית חבירו.

ואנכי לא כן עמדתי דמה דכוליה לילה זימניה לאו למימרא דצריך להדליק כל הלילה אלא דאי לא מדליק בתחילת הלילה מדליק במשך הלילה, והעיקר המודד הוא זמן ההדלקה וכיון דעדיין לא הדליק ועכשיו הוא שוהה בבית האכסניה באופן של קביעות וחיובא דהדלקת נר חנוכה רמי עליה שפיר דמי להדליק באכסניה זו דהיא דירה כל דהוא ואינו מחוייב לילך ולהדליק בביתו הקבוע.

סיימתי מכתבי זה סמוך ונראה לכניסת שבת פרשת שופטים פרשת המלך, אדהכי קיבלתי אגרת המבשר טוב בהגיע תור כלולות בנו בשעטו"מ, ומצוה לשמח חתן בדברים אכתוב כמה מילי מעלייתא מה שחשבתי אהא דמבואר דחתן דומה למלך והיינו דכוחו גדול מאד וכמבואר בב"ב ד. שאני מלכותא דאי אמר עקרנא טורי עקר טורי וכו' יעו"ש, ובדאי דכוחו גדול לדחות גם היצה"ר שנדמה להר וחתן מוחלין לו על כל עונותיו, וזה נרמז במה שאמר הקב"ה לאברהם ומלכים מחלצין יצאו דאברהם בירר לו

הגלויות והובטח דבניו יהיו מלכים ובכח ז' ימי המלכות יעברו את גלות הנפש והגוף ויזכו לכל טוב ומיטב בכל העינים.

עוד אכתוב דבר נחוץ לכל חתן דממצוות המלך הוא לא ירבה לו סוסים והרמז הוא למש"כ לא בגבורת הסוס יחפץ לא בשוקי האיש ירצה רוצה ה' את יראיו את המיחלים לחסדו והיינו דסוס סומך על גבורתו וכן הגויים אשר לא מבני ישראל המה אלה ברכב ואלה בסוסים ואנחנו בשם ה' אלקינו נזכיר, והמלך צריך לידע דהעיקר הוא לייחל לחסדו והו"ה לחתן הזוכה להשראת השכינה העיקר הוא לידע שהכל ברא לכבודו והוא יוצר האדם והוא המשמח חתן וכלה ובזה יבנה ביתו על יסודות נאמנים והצלחה גדולה בכל ימי חייו. יה"ר שיזכה לראות רוב נחת ועונג דקדושה מבנו החתן ומשאר יוצאי חלציו מתוך אושר ועושר בריות גופא ונהורא מעליא עד מאה ועשרים שנה. הדוש"ת בידידות

יצחק שלמה פייגנבוים

סימן ל

האם די בסעודה אחת להחשב אכסנאי, ודברי הפוסקים בזה

ב"ה

החיים השלום והברכה לכבוד ידידי עוז הרב הגאון רבי יצחק
שלמה פייגנבוים שליט"א מורה ודאין ומרביץ תורה לרבים
בעיה"ק בני ברק

זה עתה נמלא הבית אורה, בעת שזכיתי לקבל מכת"ר שליט"א את ספרו
העצום "נר איש וביתו", המאיר באור יקרות את מצות חנוכה החביבה,
והתפעלתי מאד ממה שכת"ר האיר וביאר כל דין והלכה בסוגיות אלו, ולא
הניח פינה שלא בירר אותה לעומקה, וזה ממש כבוד התורה.

וכיון שידעתי את כת"ר שליט"א אשר כל מגמתו וחפצו לעמוד על
נקודת הסוגיא לאמיתה של תורה, לכן כדרכה של תורה אבא להעיר על
אחד מדבריו בענין דין אכנסאי, אשר כת"ר חידש שגם מי שנמצא אצל
חברו שעה ושתיים, אם הוא נמצא שם יחד עם בני ביתו, הריהו יוצא ידי
חובה אם מדליק שם, עכ"ד תורף דבריו. והנה אף שראיתי שכת"ר לא אמר
את הדברים מקופיא, אלא בבירור אחר בירור בעומק וברוחב בדברי רבותינו
הראשונים והאחרונים, כיד ה' הטובה עליו. מ"מ דברים אלו הם כנגד מה
שמקובל להורות. ולכן אף שלא הגעתי לאפס קצהו ממה שזכה כת"ר
להעמיק בסוגיא זו, מ"מ אבא להעיר בכמה גרגרים כדת של תורה, ואת והב
בסופה.

א. הנה בתוספות (סוכה דף מ"ו. ד"ה הרואה) כתבו וז"ל, הרואה נר של
חנוכה צריך לברך, בשאר מצות כגון אלולב וסוכה לא תקינו לברך
לרואה אלא גבי נר חנוכה, משום חביבות הנס, וגם משום שיש כמה בני
אדם שאין להם בתים ואין בידם לקיים המצוה, עכ"ל. ולפי דברי כת"ר, הלא
כל אדם אוכל באיזהו מקום, ואם אכן כדבריו שאין צריך שיהיה בית מיוחד

לו, א"כ אפילו אם אוכל באיזה אכסניא, או אפילו בקרן זוית ברחוב, היה יכול להדליק שם. ולא משמע כן מדברי התוספות.

ב. וכן משמע פשטות הלשון של הט"ז (סי' תרע"ז סק"ב), וכמו שהאריך כת"ר שליט"א בעצמו. ומה שדחק, שהט"ז מיירי דווקא כשאין בני ביתו אצלו, הוא דחוק בלשונו, שהרי הט"ז כתב שזה נחשב כמו שמדליק ברחוב העיר, ואין לו שייכות לבית שהוא נמצא בו בדרך ארעי. ואטו אם יהיו בני ביתו עמו ברחוב העיר, היה מתיר הט"ז להדליק ברחוב העיר. [ואולי ילמדו מזה בנ"א לצאת לגנים ופרדסות עם בני משפחתם בימי החנוכה, ולהדליק שם נרות חנוכה. או עכ"פ לצאת בנרות חנוכה של חסידי חב"ד המדליקים בככרות ובצמתים, וזה ודאי חוכא ואיטלולא, ואין זה מועיל אלא לפרסום בלבד].

ג. וכ"מ מפשטות לשון המגן אברהם (סי' תרע"ז סק"ז) שדווקא מי שאוכל אצל חברו בקביעות יכול להדליק שם ולא מי שאוכל באקראי. ואין לדחוק בלשונו, דהיינו דווקא אם לא אכל סעודה קבועה אלא ארעי בלא נטילת ידים, שאין זה סגנון לשונו כידוע, ואם היה כוונתו כך היה כותב שאכל שם "סעודת קבע" ולא ארעי. ופשוט שכוונתו כמו שלמדו כל שאר הפוסקים בדבריו, דהינו שאוכל תקופה או שבוע וכדו' אצל חברו, וזוהי קביעות שלכן נחשב כביתו, משא"כ אחד שאוכל סעודה אחת ביום אחד אצל חברו, אפילו אם נוטל ידיו ואוכל כמה כזיתים מ"מ אין זה קביעות ואין זה ביתו. [וכ"ה בלשון המשנ"ב (סי' תרע"א סק"ח) לגבי אכסנאי, אפילו בניו הגדולים ומשרתיו כיון שהם סמוכים על שולחנו בקביעות הם בכלל בני ביתו. וכ"ה בכמה מקומות. ובוודאי אין הכוונה לסעודת קבע, אלא הכוונה לקביעות אמיתית]. וכ"מ להדיא בביאור הלכה (סי' תרע"ז ד"ה במקום שאוכל), שצריך שתהיה קביעות אמיתית כדי שייחשב ביתו אצל חברו. וכ"מ קצת בביאור הלכה (סי' ש"ע ס"ה), שאדם שיש לו מקום קביעות אמיתית בביתו, אינו נגרר אחר מקום אכילה בעלמא.

ד. ובפרט שדעת כמה פוסקים שאין די בקביעות של יום אחד, אלא צריך שתהיה קביעות של כל שמונת ימי החנוכה, כגון החיי אדם ועוד. ואף שלמעשה לא נקטינן כדבריהם, אלא נקטינן שאכסנאי בן יומו מדליק במקום אכסניא שלו, אך מ"מ צריך שיהיה איזה קביעות אמיתית כגון לינה וכדו',

שאז יש לו מקום מיוחד עבורו לשינה ונקרא שמו עליו עכ"פ לענין זה. משא"כ ההולך לבית חברו או לבית הוריו לסעודה בעלמא, שאין לו מקום מיוחד, בוודאי אין זה בגדר "נר איש וביתו". וכ"ש ההולך לאולם חתונות או למסעדה, שאין זה קביעות כלל, ואין לנכנסים לאולם שייכות כלל אל המקום הזה. וכי בחינם טרחו ויגעו הפוסקים לגבי חתן וכלה היכן ידליקו נרותיהם, הלא לפי דברים אלו היו יכולים להדליק באולם החתונה. וזה ודאי אינו, ולא עלה על לב אדם.

ה. ומה שיש שכתבו להוכיח ממה שאורחים יוצאים בהדלקת בית הכנסת, אפילו במקום שאין האורחים לנים שם, [שכ"מ מלשון כמה ראשונים], אין מזה כלל ראיה, משום שההדלקה בבית הכנסת היא תקנה מיוחדת של חז"ל, ואינה בכלל נר איש וביתו, כמבואר להדיא בבית יוסף (סי' תרע"א). וכ"מ מלשון ביאור הגר"א (סי' תרע"א ס"ז) שהטעם שאין יוצאים ידי חובה בהדלקת ביהכנ"ס, משום שאין זה "נר איש וביתו".

ו. וכן נקט למעשה בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ג סי' י"ד סק"ה), שצריך להיות בית וחדר מיוחד לו, כדי שיוכל להדליק שם נרות חנוכה. וכ"כ בשו"ת אבן ישראל (ח"ט סי' ס"ג, עמ' ק"ל), שהמדליק במסעדה ודאי לא עשה כלום, שאינו מקום דירה.

ז. וכן הובא בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שמה שכתב המהרש"ם שאפשר להדליק ברכבת, מיירי דווקא בימיו, שנסעו ברכבת כמה ימים, ולכן זה נחשב כקביעות של בית. אבל בזמנינו שהנסיעה ברכבת או במטוס היא רק כמה שעות ואח"כ מגיע לביתו, אינו נחשב כקביעות של בית לענין נר חנוכה ואי אפשר לברך שם. ואף בגוף דברי המהרש"ם, ידוע שרבים חלקו עליו אף ברכבות של ימיהם, וכתבו שאין יוצאים ידי חובה ברכבת כיון שאינה נחשבת כביתו.

ח. שוב ראיתי שכ"כ אחד הקדמונים בספר לקט יושר (עמ' 152) בשם רבו התרומת הדשן, שמי שרוצה לאכול סעודתו בבית אחר, ידליק בביתו ולא במקום סעודתו, כיון שאוכל [כצ"ל] שם באקראי, עכ"ל. וכן ראיתי בחידושי דינים והלכות למהר"י וייל (סי' ל"א) שכתב וז"ל, וכן אם אדם הולך וסועד בבית אחר צריך להדליק בביתו, וכן כתב הארחות חיים דצריך להדליק במקום לינה ולא במקום שהוא אוכל, עכ"ל. וכן ציין בשו"ת משנה

הלכות (ח"ז סי' פ"ז) לדברי אחד מן הראשונים בס' צדה לדרך (מאמר ד' כלל ז' פ"ג) שכתב וז"ל, בן האוכל בבית אביו או האוכל עם חברו בביתו ויש לו בית מיוחד לישיבה ולישן, צריך להדליק בביתו, עכ"ל.

ב. ועוד והוא העיקר, שלפי דברים הנ"ל שסעודה קבועה נחשבת כביתו, א"כ נתת דבריך לשיעורים, מה נחשב קביעות על ידי סעודה. שהרי סתם נטילת ידים לאכול כזית פת לחם, לפעמים אורכת רק חמש דקות ביחד עם בהמ"ז, וזה ודאי לא יועיל שייחשב כביתו כדי שיוכל להדליק שם נרות. ואם נאמר שצריך דווקא שעה ושעתיים, מי מפס לקבוע גדר לזה. ולפעמים אדם אכן שווה שעה ושעתיים, אבל הוא טרוד וממהר לביתו מחמת הילדים הקטנים, ובכל רגע מברר מתי זמן נסיעת האוטובוס לחזור לביתו. והאם נימא שמחמת עצם השהות שלו במסיבת חנוכה זה יהיה נחשב כביתו.

י. והנה הפוסקים בדור האחרון דנו רבות לגבי מסיבות חנוכה שעושים באירועים ציבוריים, האם אפשר להדליק שם נרות חנוכה ולהוציא ידי חובה את אלו שלא הדליקו בבית. ורוב הפוסקים כתבו שפשוט שאין יוצאים שם ידי חובה. אבל היו רבנים שצידדו להקל, כגון בשו"ת ציץ אליעזר (חי"ב סי' נ'), וכן ראיתי שהובא במאמר בקובץ נועם (חלק כ"א עמ' ק"ס). אבל הם מיירי באנשים הרחוקים משמירת מצוות, וצידדו שלכל הפחות יזכו אותם בראיית נרות חנוכה, ויש שדנו האם אפשר להיכנס מחמת זה לספק ברכה לבטלה. אבל צ"ע לומר כן לאנשים משלנו המדקדקים במצוות, שבשביל טרחה קטנה של איחור הגעה למסיבה [הנקרא בלע"ז ערב לביבות], לא ידליקו בביתם אלא במקום המסיבה, ועי"ז יכנסו בספק גדול האם יצאו ידי חובה בהדלקת נר חנוכה.

כל זה כתבתי בתורת משא ומתן של הלכה, מתוך כבוד ויקר לכת"ר שליט"א. ואסיים בברכה שיזכה להמשיך בהרבצת תורה לרבים כשאיפתו הטהורה, מתוך סייעתא דשמיא, ומתוך נחת דקדושה כל הימים אכ"ר.

ידידו הדוש"ת

שמואל יוסף שטיצברג

סימן לא

בה"י אור ליום ו' כ"ד מרחשון עש"ק לסדר ויהיו חיי שרה התשע"ו

ישאו הרים שלום וברכה אל מע"כ ידידי ומכובדי חובר חיבורים
מחונכם צמ"ס מוה"ר הרה"ג שמואל יוסף דב שטיצברג שליט"א
הפותח שערים בחכמה בספריו הנפלאים שערי הברכה שערי
מזוזה וכו'.

אחדשה"ט

הנני בזה על דבר מכתבו אשר שדר לן מר לאחר ימי החנוכה בשנה
שעברה תשע"ה וגם בזה הוא פותח שערים בחכמה תוכו רצוף אהבה
ותוכחה על דבר מה שכתבתי בספרי נר איש וביתו דהמתארח בבית חברו
לסעודה אחת בלבד מקרי אכסנאי ויכול להדליק שם נר חנוכה.

והאמת אגיד ולא אכחד כי נהנתי מאד מדבריו המלאים בקיאות וחריפות
ורצון אמת לחתור אל ממעמקי ונבכי סוגיא זו ולבררה (ודלא כמי שדחו
דברי בקש בלא הוכחות אלא מחמת שהיה קשה עליהם מעמסה זו להסתגל
להבנות וסברות שלא עלו על דעתם).

ואחר עד עתה כי המתנתי לזמן גרמא לעסוק שוב בסוגיא זו, ועתה
החילותי לעסוק שוב בסוגיא זו.

הנה טרם אשיב על הערותי הארוטיו לפי סדר כתיבתן אהיה מוכרח
להאריך קצת ולבאר דברי.

א. ובכדי להבין היטב את נקודת הויכוח וביאור הדברים, אציגה נא עמך
כמה וכמה אפשרויות ואופנים אשר בהם יש לדון היכן ידליק.

א. מי שיש לו בית באותו העיר והלך בגפו לבית חברו ואוכל שם סעודה
אחת ובני ביתו נשארו בביתם הקבוע ואח"כ ילך לביתו ללון שם.

ב. מי שיש לו בית באותו העיר והלך בגפו לבית חברו ואוכל שם סעודה
אחת ובני ביתו נשארו בביתם הקבוע אלא שגם לינתו תהיה בבית חברו
ולמחרת ישוב לביתו.

נר איש וביתו

ג. מי שיש לו בית באותו העיר והלך לבית חברו עם משפחתו ואוכלין שם סעודה אחת ואח"כ ילכו לביתם הקבוע ללון.

ד. מי שיש לו בית באותו העיר אלא שבשמונת ימי החנוכה עזב את ביתו הקבוע והלך עם משפחתו להיות בבית חברו (כגון בית אביו או בית חמיו) ויום אחד מימי החנוכה הלך בגפו לביתו הקבוע ואוכל שם והוא חוזר לישון בבית האכסניה ובני משפחתו נשארו בבית חברו.

ה. באופן הנ"ל אלא שגם בני ביתו הלכו עמו לביתם הקבוע ליום אחד ואוכלין שם ואח"כ ישובו לישון בבית האכסניה.

ו. מי שהלך בגפו לבית של אחר מחוץ לעירו ואוכל שם סעודה אחת ובני ביתו נשארו בביתם הקבוע וישוב לישון בביתו שמחוץ לעיר.

ז. מי שהלך עם בני ביתו לבית של אחר מחוץ לעירו ואוכלין שם סעודה אחת ואח"כ ישובו לישון בביתם שמחוץ לעיר.

ב. והנה הפתרון לשאלות א' ב' מבואר בט"ז תרע"ז ס"ק ב' וז"ל משא"כ במי שיש לו דירה בעיר והולך פעם אחת חוץ לביתו וסועד אצל חברו פשיטא שלא יניח ביתו וידליק בבית שהוא אוכל שם פעם אחת אצל חברו אלא צריך לילך לביתו ולהדליק שם, ואם אחזו תאוות האכילה ואינו רוצה לזוז משם עכשיו יצוה לבני ביתו שידליקו עליו בביתו דאיתו בית שהוא סועד שם אין דינו אלא כאכסנאי שמדליקין עליו בבית והוא אינו מדליק במקום שהוא, ואפילו למש"כ בסמוך דאכסנאי רשאי להדליק גם במקום שהוא שם היינו שעכשיו תהיה גם שכיבתו שם, משא"כ בזה שיאכל כאן שעה או שתים וישוב למקומו אין שום סברא לומר שידליק שם ולא בביתו דזה הוי כאילו עומד בשעת הדלקה על רחוב העיר דאין שייך לו שם הדלקה עכ"ל.

ואתה תחזה דהט"ז איירי באופנים דלהלן א במי שיש לו דירה בעיר, ב שבני ביתו נשארו בבית הקבוע, ג שהולך לבית חברו לשעה ושתים ואוכל שם, ובאופן זה אינו יכול להדליק בבית חברו אלא צריך לילך לביתו ולהדליק שם, ד ובאופן שעכשיו תהיה גם שכיבתו שם שפיר דמי להדליק בבית חברו ואפילו ששכיבתו שם תהיה רק בלילה זה ולמחרת ילך לביתו הקבוע ואפילו שבני ביתו נשארו בביתם הקבוע.

ג. והפתרון לשאלה ד' מבואר בדברי הפרי חדש סי' תרע"ז ס"ק א' וז"ל נשאלתי על בן שיש לו בית מיוחדת והלך הוא עם וכל בני ביתו לסעוד אצל אביו כל ח' ימי חנוכה היכן ידליק.

והשבתי שדבר ברור הוא שכיון שסועד וישן אצל אביו כל ח' ימי החנוכה אף שביום אוכל אכילת ארעי בביתו, שאינו מדליק אלא בבית שאוכל וישן שם בלילה דכיון שאין שום אדם בבית למי ידליק.

וכ"ש האידנא שההיכר לבני הבית שכיון שישנים בני הבית שם ידליקו, ולא דמי לחצר שיש לו שני פתחים שצריך להדליק בשני הפתחים משום חשדא דשאני התם שיש בני אדם בחצר ולפיכך איכא חשדא אם אינם מדליקין מב' רוחות, אבל אם הלכו כולם מן החצר ואינם ישנים שם בלילות ליכא חשדא כלל שהרי אין בני אדם בחצר עכ"ל.

והנה על סמך דברי הפרי חדש נאמרו תלי תלים של הלכות ורבים אומרים כי כונתו לומר דכל היכא דלא קבע דירתו בבית האכסניה לח' ימים לא נחשב אכסנאי ואינו יכול להדליק שם כי אם בביתו הקבוע, אמרתי בואו חשבון ונחשב חשבונות של אולם לדייק בדברי הפרי חדש בדקדוק אחר דקדוק לידע באיזה אופן איירי ולמה היתה כוונתו.

א. הנה בדברי השואל נזכר שהוא ובני ביתו הלכו לסעוד אצל אביו כל ח' ימי החנוכה ולא נזכר כלל שגם מקום שינתו היה בבית אביו, והפרי חדש בתשובתו כתב שדבר ברור הוא שכיון שסועד וישן אצל אביו כל ח' ימי החנוכה וצ"ב למאי הדגיש האי מילתא.

ב. בדברי השואל לא נזכר כלל שביום אוכל אכילת ארעי בביתו, והפרי חדש הוסיף אף שביום אוכל אכילת ארעי בביתו, שאינו מדליק אלא בבית שאוכל וישן שם בלילה, וצ"ב בשביל מה הוסיף האי הוספה.

ג. מה שנימק דכיון שאין שום אדם בבית למי ידליק, וצ"ב דמה מעלה ומה מוריד אם יש אדם בבית או לא דממנ"פ אם איירי באופן דיש לו חיוב להדליק בביתו הקבוע וכי מצינו דין כזה שמי שאין לו אדם בבית דפוטרו מהדלקתו בביתו הקבוע, ואי איירי דאין חיוב הדלקתו במקום זה גם אם בני ביתו יהיו עמו שם לא יוכל להדליק במקום שאינו ביתו.

ואין לומר דכונתו למש"כ הפוסקים והובא במ"ב סי' תער"ב ס"ק י"א

דאם בני הבית ישינים אין לברך עליהם אלא ידליק בלא ברכה דליכא פרסומי ניסא, דטעם זה כתב בהמשך דבריו וכ"ש האידנא שההיכר לבני הבית שכיון שישנים בני הבית שם ידליקו.

וע"כ דמש"כ דכיון דאין שום אדם בבית למי ידליק כונתו דאין כאן קביעות של דירה ובמקום זה אינו בר חיובא כיון שאין בני ביתו עמו בבית זה אלא בבית אחר, ולבר מן דין ע"כ צריך להדליק במקום שבני ביתו שם כיון דבלא"ה ליכא פרסומי ניסא.

ד. עוד יש להעיר דמדברי הפר"ח משמע דבכדי לקבוע דירה בבית האכסניה צריך לקבוע שם דירתו לכה"פ לח' ימי החנוכה, ודבריו אלו הם נגד דברי הט"ז שם ס"ק ב' שכתב וז"ל ואפילו למש"כ בסמוך דאכסנאי רשאי להדליק גם במקום שהוא שם היינו שעכשיו תהיה גם שכיבתו שם, מושא"כ בזה שיאכל כאן שעה או שתים וישוב למקומו אין שום סברא לומר שידליק שם ולא בביתו דזה הוי כאילו עומד בשעת הדלקה על רחוב העיר דאין שייך לו שם הדלקה עכ"ל.

מבואר להדיא בדברי הט"ז דכל מה שאמרנו דאם אוכל בבית חברו שעה או שתים שאינו יכול להדליק שם הוא דוקא אם חוזר לביתו הקבוע לשינה, אבל אם תהיה שם שכיבתו כלילה זה יכול להדליק שם גם אם לא קביעותו כלילה הזה הוא ללילה אחת בלבד, ואפילו אם ביתו הקבוע הוא באותו העיר ובני ביתו אינם עמו אלא נמצאים בביתו הקבוע.

ולאחר העיון נראה דלא בא הפרי חדש להגדיר גדר אכסנאי ולומר דדוקא בקובע דירתו ח' ימים בבית אביו אז נחשב לאכסנאי שם, וכל דבריו הם מענה לשאלת השואל דעלתה על דעתו דכל היכא דיש לו בית קבוע באותו העיר גם אם עזב את ביתו והלך לסעוד עם בני ביתו בבית אביו לח' ימי החנוכה לא יוכל להדליק בבית אביו, וע"ז השיב דבגוונא דאיירי השואל אין כאן ספק ומקום לשאלה כלל דבוודאי הוא צריך להדליק בבית אביו דהלא הוא עקר מבית דירתו וקבע דירתו בבית אביו בימי החנוכה, ואין צורך כלל לכתוב דין זה, והרבנותא דייש בדין זה הוא באופן דהוא הולך לביתו הקבוע לאכול ביום אכילת ארעי דבכה"ג הו"א דכיון דהוא בביתו הקבוע ואוכל שם הגם שהוא אכילת ארעי ואח"כ הלא ישוב לבית אביו ולמשפחתו מ"מ הרי מקום זה הוא דירתו הקבועה של כל השנה ובודאי דיהא נחשב לבית ויכול

להדליק שם וע"ז כתב דכיון דהוא אוכל וישן בבית אביו ובני ביתו נשארו בבית אביו ואין שום אדם בבית למי ידליק הלא לבו על בני ביתו ואינו חפץ להשתקע שם במקום דירתו בלילה הזה ולא נחשב לבית דירה בכה"ג.

ונראה מדבריו דדין זה לומר דדירתו הקבועה של אדם לא נחשבת לדירתו כלל גם אם אוכל שם ביום אכילת ארעי הוא דוקא אם עקר מדירתו והולך לבית אביו לכל ימי החנוכה אבל אם לא עקר מביתו לכל ימי החנוכה בכה"ג דירתו הקבועה של כל השנה שם דירה עליה ושפיר דמי להדליק שם גם אם אינו אוכל שם ביום אלא אכילת ארעי.

עוד נראה מדבריו דכל זה דוקא אם אוכל בגפו בביתו הקבוע ובני ביתו אינם עמו אבל אם שב עם משפחתו לביתו הקבוע ליום אחד ואוכל שם בוודאי דיכול להדליק שם דבכה"ג קובע הוא דירתו ליום זה במקום הזה ושפיר מקרי ביתו.

ומעתה ליכא פלוגתא כלל בין הט"ז לפרי חדש וכל אחד איירי באופן אחר דהט"ז בא ללמדנו דמי שיש לו בית קבוע באותו העיר והולך לבית חבירו ואוכל סעודה אחת דלא נחשב בזה כאכסנאי באותו מקום אלא אם כן גם ישן שם בלילה ההוא.

ובא הפר"ח ללמדנו דכל מה שאמרנו דבית חברו לא נחשב לדירה ובאכילה בבית חבירו אינו קובע שם דירתו והרי הוא כמדליק ברחוב העיר כיון שהוא אח"כ שב לביתו ה"מ באופן שלא קבע דירתו בבית חבירו דאז מה ששב לביתו ללון מבטל השהיה בבית חבירו והרי הוא כמדליק ברחוב העיר, אבל אם קבע דירתו בבית חבירו גם אם הולך לביתו הקבוע ואוכל שם באופן של ארעי אינו מבטל מה שקבע ביתו בבית חבירו לח' ימי החנוכה ושפיר דמי להדליק בבית חבירו.

ומעתה אם יאכל בבית חברו ובלילה לא ישוב לביתו אלא גם לינתו תהיה שם בבית חבירו שפיר דמי להדליק שם דכיון דלינתו גם שם נמצא שקובע דירתו בלילה זה בבית חבירו ושפיר מקרי מקום אכסניה וכדברי הט"ז.

ד. ובה יבואר מש"כ החיי אדם כלל קנ"ד סל"ב ואפילו אם רק אוכל בבית בעל הבית וישן בתוך חדר בפני עצמו ידליק במקום שאוכל בקביעות, אבל ההולך לסעוד אצל חברו פעם אחת חייב לילך לביתו ולהדליק, ואם

ריד ❦ נר איש וביתו

אחזו תאוות האכילה ואינו רוצה לזוז ממקום אכילתו יצוה לבני ביתו שידליקו בשבילו, ומ"מ מצוה בו יותר מבשלוחו, אבל ההולך לבית אביו או חמיו וכיו"ב לדור שם כל ימי חנוכה, ידליק במקום שאוכל שם ימי החנוכה אף שביום הולך באקראי לביתו ואוכל שם אכילת ארעי דכיון דקבע לו כל ימי חנוכה אצל אביו שם הוא ביתו עכ"ל.

ולמש"כ כונתו לומר דמש"כ הט"ז דבאכילה אחת בבית של אחר אינו נחשב למקום אכסניא וחייב להדליק בביתו הקבוע דוקא באופן שהוא מתגורר בביתו הקבוע, אבל מי שעקר דירתו מביתו הקבוע לח' ימי החנוכה והוא שוהה בבית אביו בכה"ג הוא מדליק בבית אביו הגם שבכל יום ויום מימי החנוכה הוא הולך לביתו הקבוע של כל השנה ואוכל שם באקראי לא תימא דבזה הוא מבטל שהייתו בבית אביו ואין נחשב למקום אכסניא בכדי להדליק שם קמ"ל כיון שעיקר קביעותו הוא בבית אביו שם נחשב אכסנייתו ושם ידליק.

ה. וזה נמי כונת הבה"ל סי' תרע"ז ד"ה במקום שאוכל וז"ל עיין במשנה ברורה במה שכתב דמי שסועד אצל חבריו באקראי ויש לו שם בית באותו העיר וכו', ודוקא באופן זה אבל אם הוא הולך הוא וכל אנשי ביתו לבית אביו או חמיו בקביעות על שמונת ימי החנוכה, דבר ברור הוא שכיון שסועד וישן שם כל ימי חנוכה אף שביום אוכל אכילת ארעי בביתו שאינו אוכל מדליק אלא בבית שאוכל וישן שם בלילה, דכיון שאין שום אדם בבית למי ידליק וכל שכן האידנא שההיכר לבני הבית וכיון שישנים שם בני הבית שם ידליקו [פרי חדש עיין שם] עכ"ל.

ולהאמור כונת הבה"ל נמי כנ"ל דהגם דכתב הט"ז דמי שיש לו בית באותו העיר אם אוכל סעודה בבית חבריו לא מקרי דירתו והרי הוא כמדליק ברחוב העיר דוקא באופן זה אבל אם קובע דירתו בבית חבריו לח' ימי חנוכה מקרי דירה הגם דיש לו דירה באותו העיר ואוכל שם אכילת ארעי וכנ"ל ודו"ק בכל זה.

ו. ולא שייך לפרש דהבה"ל ס"ל דדוקא אם קובע דירתו ח' ימים בבית חבריו אז נחשב לאכסנאי ובלא"ה אינו נחשב לאכסנאי ואינו יכול להדליק שם, דאין זה דרכו של הבה"ל וכידוע לכל באי שערי המשנה ברורה דכל

היכא שהוא חולק על דברי הפוסקים המפורסמים הוא מפרש אמאי נאיד מדבריהם וע"כ דאין סתירה מדברי הפר"ח לדברי הט"ז וכנ"ל.

ז. סוף דבר הכל נשמע דעיקר כוונת הפרי חדש והחיי אדם לומר דמה שאמרנו במי שאוכל בבית חברו סעודה אחת לא נחשב אכסניא לומר דאינו דר בביתו הקבוע הוא דווקא אם ממשיך דירתו בביתו הקבוע בימים אלו אבל אם הוא ביטל דירתו בימים אלו מביתו הקבוע וכגון שקבע דירתו בבית אביו לח' ימים הגם שהוא עצמו הולך לביתו הקבוע במשך היום לאכול שם והו"א דכיון שהוא בביתו הקבוע שם הוא ידליק גם אם חוזר אח"כ לבית אביו לישן קמ"ל דע"י אכילתו ביום בביתו הקבוע לא מבטל בכך את שהייתו בבית אביו ומדליק בבית אביו.

ח. ועכשיו שזכינו דלכו"ע מי שאוכל בבית חברו אם לא ישוב לביתו ללון אלא ילון שם בבית חברו לכו"ע שפיר דמי להדליק שם, בואו ונחשב חשבוננו של אולם ובית הלא מצד הסברא אין לו הבנה כלל דמה"ת יחשב מקום זה למקום אכסניא הלא עומד לנגדו ביתו הקבוע ואליו הוא שואף ללכת ומה שהיה כאן בבית חברו בלילה זה אקראי בעלמא הוא ואמאי סגי ליה בכך, וע"כ דנלמד מכאן דמה שאחר שהייתו בבית האכסניא הוא הולך לביתו הקבוע לא אכפת לן והעיקר הוא שבשעת שהייתו במקום האכסניא יהיה שם במצב של קביעות ומחשבתו תהיה במקום הזה ולא יהיה באופן שהוא אחד כרעא מקפץ והולך וע"כ אם ישאר לישן במקום הזה לאחר אכילתו תהיה אכילתו במקום זה ביישוב וברוגע ובכך הרי הוא נקבע במקום האכסניא ושפיר דמי להדליק שם.

ואם כנים אנו בזה אנן נמי נימא דמה שכתב הט"ז דבאכילה בבית חברו לא נחשב לבית דירה וצריך לישן בבית חברו הני מילי היכא שבני משפחתו נשארו בביתו יש לומר דבכה"ג אם לא ישן במקום אכילתו לא נחשב אכילתו לקביעות כי האדם דעתו ומחשבתו על בני ביתו וכל אשר לו יתן בעד נפש עולליו ואינו מתנתק להחשב כקובע במקום הזה אלא אם כן גם ישן במקום הזה, אבל אם בא בכונה תחילה לבית חברו לאכול שם זה רצונו שבשעות אלו יהיה אכסנאי במקום הזה ובכה"ג בוודאי דיכול להדליק שם.

ט. ומעתה אנן נמי נימא דהט"ז דייק בדבריו וכתב במי שיש לו דירה בעיר והולך פעם אחת חוץ לביתו וסועד אצל חברו וכו', דדוקא בכה"ג

שהדירה שלו הוא באותו העיר אז אין נקבע בבית האכסניא בזמן מועט דאין בדעתו להשתקע במקום זה לזמן מועט אבל אם הוא בעיר אחרת אין דעתו על ביתו וכשאוכל שם דעתו על מקום אכילתו ונקבע שם לשעות האכילה.

י. והגדרה ברורה אימתי נחשב לקביעות באכסניה ואימתי אין נחשב לקביעות מצינו בדברי המג"א ס"ק ז' דכתב וז"ל במקום שאוכל היינו בקביעות, אבל מי שאוכל בבית חברו באקראי צריך להדליק בביתו (שארית יוסף סי' ע"ג), או אשתו מדלקת עליו (סי' תרע"ה ס"ג), מ"מ מצוה בו יותר מבשלוחו עכ"ל ב"ח, ועיין סי' מ"ט ס"ח עכ"ל המג"א.

ולא נודע פתרון המ"מ שציין המ"א לסי' מ"ט ס"ח הלא ליכא שם כי אם סעיף אחד, וגם בהלכה שבסעיף זה ליכא שייכות לעניינינו כלל דמיירי התם אי דברים שבכתב אתה רשאי לאומרו על פה, (ראה במחה"ש שם דהגיה בדברי המג"א) אמנם ראיתי בשו"ע הנדפס מחדש הוצאת מכון ירושלים שהם העתיקו מדפו"ר ושם הגירסא עיין סי' ת"ט ס"ז, וכן הוא באמת בדפו"ר של השו"ע, וכן ראיתי בספר חידושי מהרצ"א (להבני יששכר ז"ע) שכן היה הגירסא לפניו, וביאר דכוונת המג"א למש"כ השו"ע שם וז"ל אבל התלמידים האוכלים אצל בעה"ב שבתיהם בשדה וחוזרים ולנים בבית רבם מוודין להם תחומם מבית רבם שהוא מקום לינתם שהוא להם עיקר ששם היו חפצים גם לאכול אילו היה שם מזונם עכ"ל השו"ע.

ולמש"כ א"ש היטב דהמג"א בא להגדיר דין דירה ואכסניה לנר חנוכה ויליף לה מדיני עירוב דשם הקובע לדירה הוא מקום אכילה ואפ"ה אמרינן דכל היכא דאיכא אנן סהדי דניחא ליה טפי אי מייתי ריפתא למקום לינה מקום לינה גובר, והו"ה למי שאוכל באקראי בבית חברו דאי הולך ללון בבית אחר איכא אנן סהדי דאי מייתי ריפתא למקום לינתו טפי ניחא ליה ולזה אינו מקום האכילה קובע, אבל באופן שהוא אוכל בכוונה תחילה בבית חברו ורצונו בדווקא לאכול שם ואינו חפץ שיביאו לו אכילתו למקום אכילתו נחשב למקום אכסניה ושפיר דמי להדליק שם.

יא. ותוך כדי כתבי בס"ד אקלע לידי קובץ אור ישראל גליון ו' עמ' מ"א שם מצאתי שכבר הקדימי הרב חיים אבערלאנדער שליט"א רב דקהל שארית ישראל ע"ש באורך, ומסיק שם וז"ל כשהוא וב"ב ביחד בשעת ההדלקה במקום אחד אף דנמצאים שם רק באקראי וחוזרים אח"כ בלילה

אף אם ביתו הוא באותה העיר המקיל ומדליק שם יש לו על מי לסמוך
אולם לכתחילה טוב להדליק בביתו ממש (וע"ע מש"כ בזה בקובץ הנ"ל גליון
י' ובגליון ל"ד ובגליון ל"ה).

וע"ש בתוך דבריו שהביא מספר מאי חנוכה להרה"ג ר' יחזקאל ראטה
שליט"א מהדורת תשנ"ז עמ' מ"א דג"כ פשיטא ליה דדברי הט"ז מיירי
כשיש לו בית באותו העיר ואף אם דעתו ליסוע בלילה זה לביתו מ"מ כיון
דבזמן הדלקה נמצא בעיר אחרת שפיר יכול להדליק שם וכ"ז דוקא כשאינו
בעיר אחת אבל באותו העיר אינו יכול להדליק בבית חברו, וכתב שם דכ"ז
לדעת הט"ז שהדגיש דהאי דינא איירי במי שיש לו בית באותו העיר, אבל
המג"א בס"ק ז' שכותב ג"כ כמוש"כ הט"ז דכאוכל בבית חברו באקראי
צריך להדליק בביתו ולא כתב דזה דוקא כשיש לו בית באותו העיר משמע
דגם אם אוכל בעיר אחרת כל שהוא אוכל באקראי אינו יכול להדליק שם
והוא דלא דברינו ע"ש מה שהאריך בזה.

יב. ואני על משמרתי אעמודה דגם לט"ז כל שקובע בכונה תחילה סעודתו
בבית חברו אפילו יש לו בית באותו העיר שפיר דמי להדליק שם,
וכ"ש אם ביתו בעיר אחרת, אלא דגם אי נימא דהט"ז מחלק בין אם יש לו
בית באותו העיר או שביתו הוא מחוץ לעיר, מ"מ מהמג"א שלא חילק י"ל
דס"ל דגם אם ביתו בתוך העיר כל שקובע אכילתו שם שפיר דמי ולזה חילק
ודלא כמו שכתב הרב הנ"ל וכנכתב לעיל.

יג. ומעתה אשכחנא פתרי לכל הני שאלות הנ"ל באות א'

א. דבשאלה א' פשיטא דיחזור לביתו וידליק שם ואינו יכול להדליק
בבית חברו.

ב. ובשאלה ב' היכא שהוא לן בבית חברו יכול להדליק שם גם אם בני
ביתו נשארו בבית.

ג. ובשאלה ג' נלע"ד דכיון שאוכל עם משפחתו בבית חברו נחשב שפיר
לקביעות ויכול להדליק שם.

ד. ובשאלה ד' הוא מבואר בפרי חדש דכיון שקבע ח' ימים בבית חברו
שם נחשב ביתו וגם אם אוכל באקראי בביתו הקבוע אינו מדליק שם.

ריח נר איש וביתו

ה. ובשאלה ה' אם הלך עם משפחתו לביתם הקבוע אפילו לסעודה אחת יתכן דיוכל להדליק שם.

ו. ובשאלה ו' ז' כשהלך לעיר אחרת נראה דאפילו אם הלך בלא משפחתו נמי יכול להדליק שם,

ז. וכ"ש אם הלך עם משפחתו דודאי יוכל להדליק שם דאין לך קביעות לשעה זו יותר מזה.

י. ומעתה אעבור לתוכן מכתבו ואשיב לפי סדר כתיבתו וזה החלי.

א. הביא דברי התוס' בסוכה מו. ד"ה הרואה דתקנו ברכה על הראיה משום שיש כמה בני אדם שאין להם בתים, ואי סגי בסעודה אחת בכדי לקבוע קביעות א"כ אפילו אוכל באכסניה או אפילו בקרן זוית ברחוב היה יכול להדליק שם ולא משמע כן מדברי התוס' עכ"ד.

כבר כתבתי במקום אחר דמדברי התוס' אי אפשר לקבוע מסמרות בעניין זה דזה ברור דלכו"ע אי אפשר להדליק ברחוב העיר דתקנת חכמים היתה להדליק על פתח ביתו בדוקא והארכתיו בזה בקובץ בית אהרן וישראל כסלו טבת תשע"ה קחנו משם, ומעתה א"ש כיון דיש כמה בני אדם שאין להם בית ליכנס לשם באופן של קביעות בשבילם תקנו ברכת הרואה, ואה"נ דאם יהיה לו אכסניא שיאכל שם באופן של קביעות יוכל להדליק שם ולברך כל הברכות אלא עכשיו הוא ברחוב ועדיין לא מצא בית הכנסת אורחים שיאכל שם באופן של קביעות ושמא לא ימצא כלל בלילה זה ולכן תקנו ברכה על הראיה וברור.

ב. מה שתמה מלשון הט"ז שכתב שזה נחשב כמדליק ברחוב העיר ואין לו שייכות לבית שהוא נמצא בו בדרך ארעי וכו'.

א. ידעתי גם ידעתי דכך כתב הט"ז אמנם הט"ז איירי שבני ביתו נשארו בבית ולא באו עמו לבית חברו ובכה"ג באמת אין לו קביעות בבית חברו ועל אופן זה כתב דהרי הוא כמדליק ברחוב העיר, אבל באופן ששוהה בבית חברו באופן של קביעות לא שמענו דהוא נחשב כמדליק ברחוב העיר.

ב. ומש"כ ואטו אם יהיו בני ביתו עמו ברחוב העיר היה מתיר הט"ז להדליק ברחוב העיר, כבר כתבתי דבוודאי דלא תקנו להדליק ברחוב העיר כי אם על פתח בית.

ג. ואלו הנוהגים להדליק ברחוב העיר אם יוצאים בנרות אלו ידי חובתם בוודאי הוא חוכא ואטלולא, אבל באמת אין בזה כי אם ענין של התעוררות וגילוי כבוד שמים ופרסומי ניסא.

ג. ומש"כ להוכיח מלשון המג"א סי' תרע"ז ס"ק ז' שדווקא מי שאוכל אצל חברו בקביעות יכול להדליק שם ולא מי שאוכל באקראי, ואין לדחוק בלשונו דהיינו דוקא אם אכל סעודה קבועה ולא ארעי בלא נט"י ואם היה כונתו כך היה כותב שאוכל שם סעודת קבע ולא ארעי, ופשוט שכוונתו כמו שלמדו שאר הפוסקים בדבריו דהיינו שאוכל תקופה או שבוע אצל חברו וזוהי קביעות שלכן נחשב כביתו משא"כ אם אכל סעודה אחת ביום עכת"ד.

א. ולדבריו דדייק בלישנא דהמג"א דקביעות היינו בשוהה שם זמן קבוע ולא באופן של קביעות נמצא דעביד פלוגתא בין הט"ז למג"א דהט"ז הלא כתב דאם אוכל שם סעודה אחת ולן שם בלילה ההוא סגי בזה, ולדבריו דבעינן קביעות לא סגי אם שוהה בבית חברו לילה אחת א"כ נחלקו המג"א והט"ז בהאי דינא.

ואני בעניי כבר הוכחתי בספרי נר איש וביתו סי' ד' הערה כ"ג עמ' ס"ה בביאור דברי המג"א דמש"כ אוכל בקביעות היינו באופן של קביעות שחפץ לאכול סעודה זו בדווקא במקום זה ולא במקום אחר, וראיה לזה כתבתי לעיל אות י' קחנו משם.

ואם כנים אנו בזה שוב אנן נמי נימא דכל מה דכתבו הט"ז והמג"א דבסעודה אחת שאוכל בבית חברו לא סגי אם אינו לן שם בלילה ההוא הוא דווקא באופן דאנן סהדי דאילו הוי מייתי ליה סעודתא למקום לינתו ניהא ליה טפי ובכה"ג אם גם שינתו באותו מקום ליכא האי אנן סהדי אבל באופן שאפילו שלינתו הוא בביתו ולא במקום האכסניה אבל חפץ בדווקא לאכול שם ובא בכוונה תחילה לאכול שם מקרי אכסנאי במקום זה ומדליק שם.

ב. ומה שהוכיח מלשון המ"ב סי' תרע"א סק"ח שכתב לגבי אכסנאי אפילו בניו הגדולים ומשרתיו כיון שהם סמוכים על שולחנו בקביעות הם בכלל בני ביתו, אלמא דלשון קביעות אין הכונה לסעודת קבע אלא הכונה לקביעות אמיתית, הנה אם כונתו להוכיח מהקש הלשון דכל היכא דנוכח לשון קביעות לגבי אכסנאי הכונה לקביעות בכמות דרך בכה"ג נחשב לאכסנאי, גם אני הדל אביא ראיה דאכסנאי נחשב בסעודה אחת וכמבואר בשו"ע יו"ד סי' פ"ח ס"ב דאכסנאים שאין מכירין זה את זה מותרים להעלות על שולחן אחד זה בשר וזה חלב ושם הלא איירי בכל אופן גם בסעודה אחת, ובודאי דליכא למילף מדמיון הלשונות הנזכר לגבי הלכה אחרת וכדאשכחן הרבה בש"ס ופוסקים.

ובודאי דכוונתו היתה להוכיח מדינא דאכסנאי גופא דחזינן דלא נחשב סמוך על שולחן בעה"ב כי אם שסמוכין על שולחנו בקביעות היינו זמן רב, ובאמת יפה כתב דשם איירי בדינא דסמוכים על שולחן בעה"ב דיוצאים י"ח בהדלקת בעה"ב ובאופן זה אם אינם על שולחנו זמן רב אינו יוצאים י"ח בהדלקתו דלאו בכלל נר איש וביתו ניהו, אבל בנידון דידן דאינו נפטר בנר של בעה"ב וכל המו"מ הוא אם בית זה נחשב למקום אכסניה שפיר דמי בקביעות של איכות להחשב אכסניה.

ג. ומה שכתב להוכיח מלשון הבה"ל סי' תרע"ז ד"ה במקום שאוכל הוא הערה נפלאה וכבר כתבתי לעיל אות ו' ז' בביאור דברי הבה"ל.

ד. ומה שכתב להוכיח מדברי הביאור הלכה סי' ש"ע ס"ה, כונתו בוודאי למש"כ בד"ה וישן לגבי רועים הלנים בשדה דהגם שאוכלים בעיר אזלינן בתר לינה, אלמא דאכילה אינה גוברת על מקום קביעות, וכבר כתבתי דהכל תלי באנן סהדי ואומדנא וכמוש"כ בביאור דברי המג"א דיליף לה באמת מהלכה זו דרועים ותלמידים דהגם דמקום אכילתו הוא בבאגא מקום לינתו נחשב למקום דירתו דאנן סהדי דאי ממטי להו ריפתא למקום לינתו הוי ניחא להו משא"כ היכא דחפץ לאכול דוקא במקום אכילתו ופשוט הוא.

ד. ומש"כ דדעת כמה פוסקים שאין די בקביעות של יום אחד אלא צריך שתהיה קביעות של ח' ימי חנוכה כגון החיי אדם ועוד עכ"ל.

א. כבר ביארתי דבריו דלא לזה היתה כונת החיי אדם ראה לעיל אות ד'.

ב. ומש"ש דכ"ש ההולך לאולם חתונות או למסעדה שאין זה קביעות כלל ואין לנכנסים לאולם שייכות כלל אל המקום הזה.

אני תמה תמה אקרא מי החליט מה הגדר של שייכות הלא כל מה דאמרין דצריך להדליק במקום אכילה נלמד מהלכות עירובי חצירות בסי' ש"ע ס"ד וכמוש"כ הט"ז בסי' תרע"ז ס"ק ב' וז"ל רש"ל חתן האוכל בבית חמיו אם יש יכולת בידו אפילו ישן בבית חמיו לא ישתתף אלא לעצמו משום המהדרין שהרי הוא איש וביטו, ואם ישן בבית אחר פשיטא שחייב להדליק במקום שישן עכ"ל, והוא נגד דעת הרשב"א שזכרתי ולע"ד דברי הרשב"א עיקר בזה וראה מעירוב חצירות סי' ש"ע ס"ה מי שאוכל במקום אחד וישן במקום אחר מקום אכילה עיקר ע"ש.

והנה לגבי עירוב חצירות גם אם מקום אכילה הוא מקום אכילה כללי לאנשים הרבה וכגון בני חצר אחת שכולם אוכלים במקום אחד ומקום שינתן של כל אחד מהם הוא פרטי העיקר הוא מקום האכילה, וכמבואר כ"ז בעירובין עב. ובתוס' ד"ה ומודים וברמב"ם פ"ד מעירובין ה"א, ושו"ע או"ח סי' ש"ע ס"ד.

ותו הלא דין זה דחתן האוכל בבית חמיו הובא ברמ"א שם ס"א דבזמן הזה שמדליקין בפנים ממש ידליק במקום שאוכל ומי לא איירי נמי דבית חמיו בניו כשתילי זיתים סביב לשולחנו וכמה מחתניו אוכלים אצלו והדיורים רבים ואפ"ה מדליק בבית חמיו ולא אמרין דעדיפא טפי שידליק בביתו ששם ניכר יותר דירתו, ואמאי סתם הרמ"א דבריו ולא חילק דכל מה שחתן מדליק בבית חמיו דוקא אם יש שם מעט דיורין, ובכלל איך אפשר ליתן הדבר לשיעורים ולחלק בין דיורין הרבה למעט דיורין ומה השיעור בזה הלא גם אם נימא דבית חמיו איירי דאין דר שם אלא חמיו וחמותו ואין אוכל שם אלא חתן אחד

וביתו עדיין יש לומר דעדיפא טפי דידליק במקום שינתו דשם יש לו פרטות יותר, וע"כ דליכא חילוקא בין דיורין הרבה לדיורין מעט וכל היכא שאוכל במקום אחד וישן במקום אחר מקום אכילה עיקר ומדליק שם גם אם יש שם דיורין הרבה.

וגם באופן שבמקום האכילה שוהה זמן מועט ובמקום השינה שוהה זמן רב אפ"ה מקום אכילה גובר וכמבואר בשו"ע הרב סי' ש"ע ס"ו וז"ל עיקר דירת האדם היא מקום אכילת פת ולא מקום השינה ולינה, לפיכך אנשי החצר שהיו כולם אוכלים בבית אחד בשבת אעפ"י שכל אחד אוכל משלו על שולחן בפני עצמו ויש לכל אחד חדר בפני עצמו בחצר שדר שם כל היום וכל הלילה א"צ עירוב מפני שהם כאנשי בית אחד ואינן אוסרין זה על זה וכו', ומי שיש לו שתי בתים בשתי חצרות באחד הוא אוכל ובשניה הוא דר כל היום וכל הלילה הרי זה אוסר במקום שאוכל וכו' עכ"ל.

ומבואר להדיא דסברא זו דמקום אכילה הוא עיקר איירי גם כשמקום האכילה הוא כללי לאנשים הרבה וגם כשאינו שוהה שם כי אם שעה אחת אפ"ה הוא עיקר דירתו לגבי ערוב, וכיון דגדרי בית לנר חנוכה ילפינן מיניה א"כ בחורי ישיבות צריכין להדליק במקום אכילה.

ומעתה צ"ע רב אהני פוסקים דכתבו סברות בגדרי דירה דכל היכא דמקום אכילה הוא כללי ואינו שוהה שם אלא זמן מועט לא מקרי דירה והוא דלא כמו שמבואר לגבי עירובין.

ולפי"ז אי ס"ל דסגי בקביעות סעודה בכדי לקבוע דירה גם בדירה כללית שייך לקבוע דירה ובפרט לחתן והכלה והמחותנים ששילמו מיטב כספם על השהות במקום הזה והם נותנים הוראות לעובדים כיצד ומה לעשות בלילה הזה בוודאי דשייכים למקום הזה בקשר אמיץ, ולע"ד לאו דוקא המחותנים אלא הו"ה כל אלו שבאים הם ונשיהם וטפם ושוהים שם באופן של קביעות דשפיר דמי להדליק שם.

ג. ומה שטרחו הפוסקים לגבי חתן וכלה היכן ידליקו, מקום הניחו לנו להתגדר וכדרכה של תורה כל היכא שהוא מושחת על יסודות

נאמנים, וכן מצינו הרבה פעמים בספרים הנפלאים שערי הברכה ושערי מזוזה.

ה. מה שהוכיח מלשון הגר"א סי' תרע"א ס"ז שהטעם שאין יוצאים י"ח בהדלקת בהכנ"ס משום שאין נר איש וביתו, אמת ויציב וכל זה מיירי באופן שאינו אוכל שם אבל אם אוכל שם אפילו יום אחד כל דחפץ בדווקא לשהות במקום הזה וכדמיון השוהים בבית המדרש דגור בחנוכה בוודאי שיכולים להדליק שם גם אם אינם יושנים שם וגם אם הוא דירה כללית.

ו. מה שכתב להוכיח משו"ת אגרות משה יו"ד ח"ג סי' י"ד סק"ה שצריך להיות בית וחדר מיוחד לו, ובודאי כוונתו למש"כ שם בריש דבריו שבחורים בשיבה ידליקו בחדר השינה ולא בחדר האוכל אלא דבאמת ליכא הוכחה משם דשם הדיון במי שיש לו ב' מקומות בביתו הקבוע שהוא נמצא שם וחדר השינה הוא מיוחד יותר לזה ידליק שם, אבל באופן שהלך מביתו לבית אחר והוא מוגדר שם כאכסנאי בוודאי דיכול להדליק שם ולדברי האג"מ גם שם ידליק במקום שהוא מיוחד וניכר שם הפרטיות (ובאמת הדברים צ"ע וכנ"ל אות ז' והוא מצוה ליישב).

ואחלה פני ידידי שפיל לסיפיה דקרא וראה שם באגרות משה סוף ס"ק ה' וז"ל אם יש לו בית הוי החיוב דוקא בביתו, אבל אם כולן הלכו מביתם על איזה לילה ולא יהיו שם ליכא חיוב עליהן מצד הבית כיון שלא ידורו שם, וגם באופן שלא יהיה עליהם חיוב מצד מראית העין דחשדא שהוא דבר מפורסם שהלכו מביתם, או שדרך שלו לילך מביתו לבקר אצל אביו או חותנו דהא מחייב רב הונא שם בשבת להדליק בשני פתחים משום חשדא, שא"כ מסתבר שכשיחזור לביתו לישן שא"כ יהיה חשדא שהרי יראהו אח"כ שהיו שם הלילה ולא ראו שהדליק נרות הרי יהיה חשדא, שלכך נראה שאם חושב לחזור בלילה לא יצא מביתו עד אחר שידליק, או ימהר לבא בעוד שאיכא אינשי ברחובות שירא שהדליק עכ"ל.

ואתה ידידי הקורא דו"ק בדברי האגרות משה שכתב דאם הולך לבית אביו או חותנו אם חושב לחזור לביתו בלילה לא יצא מביתו עד שידליק ומדין חשדא ומבואר דבלא"ה יכול להדליק בבית אביו או חותנו, וכבר

רכד ץר איש וביתו

דייק כן מדברי האג"מ ידידי הרה"ג פינחס דיק שליט"א והובא דבריו במילואים לנר איש וביתו פ"א סי' ג' אות י"ב ע"ש, וע"ע מש"כ שם סי' ד' אות י"ב בעניין זה.

ומש"כ להוכיח מדברי האבן ישראל שכתב שהמדליק במסעדה בוודאי לא עשה כלום דאינו מקום דירה, יש לדון בזה כיון דלמש"כ בעניינהכל תלוי באנן סהדי היכן חפץ שתהיה מקום דירתו עכשיו ואי שייך האי סברא גם במסעדה ונותנים לו רשות להדליק שם יתכן דיוכל להדליק שם ולצאת ידי חובתו.

ז. מש"כ דהפוסקים כתבו לבאר דברי המהרש"מ דאפשר להדליק ברכבת דהוא דוקא אם נוסעים כמה ימים אבל לא בנסיעה של כמה שעות, בכה"ג בוודאי דאינו נחשב לקביעות דאין אדם חפץ להיות במקום זה ואנן סהדי דאילו מייתי ליה ריפתא לביתה הקבוע ניחא ליה טפי.

ח. ומש"כ כמה מ"מ מדברי הקדמונים דאינו מדליק במקום אכילתו באקראי

הנה מדברי הלקט יושר שהעתיק אין ראיה דהלא גם לדין בכה"ג שאוכל באופן של אקראי אינו יכול להדליק שם וכל דבריו אינם אלא אם אוכל במקום זה באופן של קביעות.

ומש"כ ממהר"י וייל ז"ל סי' ל"א בחידושי דינים והלכות הנדפס בסוה"ס הנה כבר הביא דבריו בשו"ת שארית יוסף סי' ע"ג והעתקתי הדברים במילואים לנר איש וביתו סי' ד' אות א' ע"ש, והנה מגוף דברי המהר"י וייל ליכא ראיה דז"ל שם וכן אם אדם הולך וסועד בבית אחר צריך להדליק בביתו, וכן כתב הא"ח דצריך להדליק במקום לינה ולא במקום שהוא אוכל עכ"ל, ודבריו יש לפרש דאיירי שאוכל באקראי בבית חבירו דבכה"ג בוודאי דצריך שידליק במקום לינה.

אלא דמדברי השארית יוסף משמע דמפרש לדבריהם דמהר"י וייל והא"ח אפילו כשאוכל בקביעות בבית חבירו צריך להדליק במקום שינה, אלא דמדבריו ליכא ראיה דאיהו ס"ל דלגבי נר חנוכה אמרינן דמקום שינה הוא הקובע ולא מקום אכילה ואיהו פליג ע"ד הרא"ש והרמ"א סי' תרע"ז ס"א והט"ז שם ס"ק ב' דס"ל דמקום אכילה קובע כל שהוא אוכל

בקביעות בבית חבירו, וכל דברינו הוא באכילה פעם אחת דאז אם אינו באופן של קביעות מדליק במקום לינה.

ומש"כ בשם הצדה לדרך (חיברו חד מן קמאי רבינו מנחם בן הקדוש ר' אהרן בן זרח זצ"ל והיה תלמידו של רבינו יהודה בן הרא"ש) באמת הוא פליג בדבריו ע"ד הרא"ש והרמ"א וס"ל דלגבי נר חנוכה עיקר הקביעות אינו במקום אכילה אלא במקום שהוא נמצא רוב שעות היום וכמו שכתב ודייק בדבריו ויש לו בית מיוחד לישיבה ולישון, וכן הוא באמת סברת השארית יוסף וכמוש"כ במילואים לנר איש וביתו סי' ד' אות א' עמ' קמ"ח יעו"ש.

אבל לדידן דקיי"ל דגם לגבי נר חנוכה מקום אכילה הוא הקובע לגדרי דירה י"ל דכל שאוכל באופן של קביעות בבית חבירו שפיר דמי להדליק שם.

ואחלה פני ידידי לעיין שם בדברי המשנה הלכות ח"ז סי' פ"ז לאחר שהביא דברי הט"ז דמי שאוכל בבית חבירו באקראי אינו יכול להדליק שם וכתב וז"ל מבואר דמי שהוא דר באותו העיר אפילו הדליק לעצמו נרות בבית חבירו שהלך לשם במקרה לא יצא י"ח והו"ל כעומד באמצע הרחוב ע"ש, ומבואר להדיא דכל דברי הט"ז הוא דוקא במי שאכל בבית חבירו ויש לו בית באותו העיר, אבל אם בית חבירו הוא בעיר אחרת שפיר דמי להדליק בבית חבירו, (אלא דלענ"ד גם באותו העיר י"ל סברא זו וכנ"ל).

פ. מה שתמה שא"כ נתת דבריך לשיעורים מה נחשב קביעות ע"י סעודה דלפעמים סעודה היא אורכת חמש דקות ביחד עם ברכהמ"ז וזה ודאי לא יועיל שיחשב כביתו כדי שיוכל להדליק שם נרות, לא נתתי דברי לשיעורים וכלל זה נקוט בידך אם שהייתו ואכילתו בבית זה הוא באופן של קביעות והיינו שבא לכאן על מנת לשהות כאן ולשמוח עם בני ביתו וכל כיו"ב גם אם השעה מאוחרת והילדים בוכים וכיו"ב הרי הוא קבוע במקום זה כי לזאת היתה מטרת ביאתו בכדי להיות קבוע בשעות אלו, אבל אם בא באופן של ארעי לא נחשב לקביעות, ודבר זה תליא בתובנא דליבא של האכסנאי וכראות עיני המורה.

י. מה שנוהגים שמדליקים נרות חנוכה באירועים ציבוריים וכו' אין לזה שייכות לענין דידן כי זה ברור שלא נתקן הדלקת נר חנוכה אלא בבית.

יא. מה שהתאונן כיצד יתכן לאנשים המהדרים במצוות שבשביל טרחה קטנה של איחור הגעה למסיבה לא ידליקו בביתם אלא במקום במסיבה וכו' ועי"ז יכנסו בספק גדול האם יצאו י"ח בהדלקת נר חנוכה.

חס ליה לזרעא דאבא לחפש קולות והיתרים מחמת טירחה, מעולם לא הורגלתי בכך ולא ראיתי כך אצל רבותי, והאמת אגיד ולא אכחד כי למדתי סוגיא זו בלא הקדמות ואדרבא לפני עיוני בסוגיא זו הורגלתי להורות שלא יתכן להדליק אם אוכל בבית חבירו אלא שלאחר עיוני בסוגיא מתוך חתירה לאמת עלה במצודתי כי אין לזה שורש ומקור ואין הכרח מדברי הט"ז ומג"א לזה ואדרבא הכל תליא באנן סהדי וכנ"ל.

סוף דבר הכל נשמע חז"ל אמרו דאכסנאי חייב בנר חנוכה ומדסתמו ולא פירשו כמה זמן נעשה אכסנאי משמע דכל שקובע באכסניה אפילו לזמן אכסנאי הוא ומדליק שם, וכל הנותן בזה שיעורים עליו הראיה.

וכבר כתב הב"ח סי' תרע"ז ס"ג דאם אוכל בבית חבירו אפילו סעודה אחת יכול להדליק שם, ומה שכתב הט"ז שם ס"ק ב' דהאוכל בבית חבירו שעה או שתיים אינו יכול להדליק והמדליק שם הרי הוא כמדליק ברחוב העיר כבר מצינו לגדולי הפוסקים דפירשו דבריו דאירי באופן שאינו קבוע שם אבל אם קבוע שם שפיר דמי להדליק שם.

ולזה כתבו המשנה הלכות ח"ז סי' פ"ז והגר"י ראטה בספרו מאי חנוכה הובא בקובץ אור ישראל גליון מ"ו עמ' מ"א דכשביתו אינו באותו העיר שפיר דמי להשיבו כאכסנאי.

ולסברא זו י"ל נמי דגם אם הוא באותו העיר אם הוא קובע בבית האכסנאי כגון שהולך עם משפחתו לבית חמיו ואוכל שם שפיר דמי להדליק שם, וכמוש"כ בקנין תורה ח"ה סי' ע"ב, וכ"מ מדברי האגרות משה הנ"ל, וכ"כ בנטעי גבריאל פרק י"א ס"ה מדנפשיה (אלא דמש"כ שם בהערות אות ו' וז"ל ועוד שהמעין בטו"ז יראה שכתב שפשיטא שלא יניח ביתו וידליק בבית שהוא אוכל שם פ"א אצל חבירו משמע שבדיעבד אינו מעכב עכ"ל, ולא ידעתי היכא משמע ואדרבא הלא הט"ז

כתב שם שהוא כמדליק ברחוב העיר, משמע דלא יצא י"ח) וכ"כ בקובץ אור ישראל הנ"ל, וכן ס"ל להגאון רבי בן ציון אבא שאול בעמ"ס אור לציון ומובא דבריו בספר נר ציון לחודש כסליו (מהדורא חמישית הנדפס בחודש מרחשוון תשע"ג) שחיבר הרה"ג נתן בן סניור שליט"א ע"ש בפרק ה' אות ל"ה.

ומה ששאר פוסקים לא הבינו כך י"ל דלא היה בגירסתם מש"כ המג"א ס"ק ז' דכתב וז"ל במקום שאוכל היינו בקביעות, אבל מי שאוכל בבית חברו באקראי צריך להדליק בביתו (שארית יוסף סי' ע"ג), או אשתו מדלקת עליו (סי' תרע"ה ס"ג), מ"מ מצוה בו יותר מבשלוחו עכ"ל ב"ח, ועיין סי' ת"ט ס"ז עכ"ל, וכבר פרשתי כוונת המג"א דעיקר קביעות דירה תליא באנן סהדי כנ"ל אות י', (ולא זכינו לזה רק בשנים האחרונות שנתגלה אור התורה בהוד והדר והגיהו השו"ע עפ"י דפו"ר וסיקלו כל המכשולים והטעויות) ובזה סלקא שמעתתא אליבא דהלכתא והדברים מיוסדים על יסודות נאמנים.

המכתב נתעכב מחמת עיון נוסף בסוגיא זו וסיימתיו היום יום ב' ב' טבת זאת חנוכה

כ"ד ידידו הדוש"ט

יצחק שלמה פייגנבוים

בני ברק

י"ל דכוונתו דשכיבתו תהיה שם וממילא יאכל שם למחרת פת שחרית ואז מקרי קביעות ליומו מחמת ב' סעודות].

כ"ז כתבתי לפי הדמיון לעירובי תחומין, אך בעירובי חצירות ושיתופי מבואות חזינן דא"צ ב' סעודות לכל אחד וסגי בגרוגרת, וצ"ע.

ג. ויש לומר דרך שלישית - וכדעת המחבר קונטרס זה - דכיון דמצוות הדלקת נר חנוכה הוא רק בלילה ולא ביום ע"כ העיקר היכן שמקום קביעות דירתו שהוא זמן החיוב והיכן שאוכל סעודת הלילה שם הוא מצוות הדלקת נר חנוכה.

אכן גם לפי"ז צריך שיהיה תחילת אכילתו לפני תחילת זמן החיוב של הדלקה, דהיינו שיתחיל לאכול בבית חבירו לפני שתשקע החמה, דאז בבוא החיוב של הדלקת נר חנוכה הרי הוא קבוע בבית זה, אך אם לא התחיל עדיין לאכול בבית חבירו בשקיעת החמה, אף שנמצא כבר שם ובא על דעת כן, מ"מ כיון שלא התחיל עדיין לאכול עדיין לא הוקבע בבית זה, וכששקעה החמה וחלה עליו חובת הדלקה חלה עליו בביתו הקבוע ושוב לא ישתנה עם אכילתו בבית חבירו [וכן דעתי נוטה, אע"פ שיש לפקפק, וצ"ע].

וגם איפכא אם אכל בבית חבירו מבעוד יום ופסק מלאכול עוד לפני שתשקע החמה ועדיין שוהה שם והגיע זמן ההדלקה, הנה לפי מש"כ המחבר - במילואים פ"א סימן א' אות כ"ד - יכול להדליק שם.

אכן לפי מש"כ לעיל י"ל דאינו יכול להדליק שם אלא חייב לילך לביתו הקבוע ולהדליק, די"ל הקביעות של סעודה אחת לא מקרי למהוי בית דירתו ורק משום דחובת הדלקה רק בלילה, ע"כ מתייחסים למקום קביעות דירתו בלילה זה, משא"כ בנידונינו שהיה בית דירה זו מקום קביעותו ביום ולא בלילה, י"ל דלא מחשב קביעות זו רק לשעתו, [גם זה אינו ברור לי וכתבתי רק לעורר].

ד. אך כל הדמיון לעירוב תחומין לבי נוקפי בזה דהרי מבואר שם (ת"ט ס"ז) דאם מחשיך על התחום א"צ להניח כלל אוכל וצ"ב איך נקבע מקום דירתו בזה, וע"כ צ"ל דקולא הוא שהקילו חכמים בזה, וא"כ י"ל דגם במה שמניח מזונו שם הוא ג"כ קולא שהקילו שלא מן הדין.

ומה שהקשו בגמ' מהא דנותן עירובו בתוך אלפים אמה ואתי וביית

בביתיה דמשחינן להו תחומיה מעירוביה [הרי דאזלינן בתר מקום מזונו ולא בתר מקום לינתון] היינו דהקולא הוא למחשב מקום הנחת מזונו כמקום אכילתו^א, אך אם נימא דגם אם אוכל שם בפועל לא מחשב מקומו, רק מקום לינתו הוא מקום דירתו, וכמו שאמר רב ששת על הני בני בי רב, א"כ ס"ל לגמרא דל"ש קולא דעירוב תחומין, וא"כ ע"כ מוכח מדמהני עירוב תחומין דמקום האכילה הוא העיקר.

תדע לך דזה עדיין לא עלה על דעת לב מעולם לומר דאם יניח מזונו בבית חבירו [מזון סעודה אחת ואפילו ב' סעודות] שיוכל להדליק שם נר חנוכה.

א"כ מעתה שוב אין להוכיח מעירוב תחומין דקביעות ללילה אחת או אפילו ליום שלם אחד הוי כבית דירתו, והט"ז דדימה זה הוא רק לענין מה נחשב יותר כבית דירתו אם מקום האכילה או מקום השינה דזה סברא חיצונה שאפשר ללמוד משם.

ה. ואולי נדמה נר חנוכה לשאר דינים, הנה לעניין אנשי העיר כ' בגמרא (ב"ב דף ח.) דלא מקרי מאנשי העיר עד שידור שם שלושים יום.

ולעניין מזוזה כ' התוס' (מנחות דף מ"ד.) דלא מקרי ביתו אם אינו דר שם שלושים יום.

ולעניין פורים דפרוז בן יומו מקרי פרוז מבואר בגמרא (מגילה דף י"ט.) דהוא גזירת הכתוב דילפינן מ"היושבים בערי הפרזות".

ושמא י"ל דדווקא בחובות הקבועים כמו אנשי העיר וכן מזוזה בזה בעינן קביעות של ל' יום, משא"כ חובות לזמן אזלינן בתר הקביעות בזמן זה ואע"פ שאינה קביעות גמורה אלא לזמן המצווה, וזה ילפינן ממגילה לכל חובות של זמן.

א. וזה דלא כמש"כ המחבר בעמ' פ"ה דטעם עירוב מהני משום אנן סהדי, דזה תמוה ביותר דאטו מי שיתאוה ביותר לדור בעיר אחרת ששם האויר יותר טוב ופרנסה יותר מצויה ועוד הרבה טעמים, הכי נאמר שתחשב דירתו בעיר ההיא ודאי דלא, ו"אנן סהדי" לא מהני רק אם יש לו איזה קביעות במקום הזה ואפילו ללינה לחד, וע"כ הא דמהני עירוב תחומין קולא היא שהקילו למחשב מקום הנחת מזונו כמקום אכילתו, וזה ג"כ כונת הרשב"א המובא בעמ' צ"ב.

מכתבים / סימן לב

ולפי"ז הדרין די"ל בחנוכה ג' זמנים של קביעות - וכמש"כ בתחילה -
א. ח' ימים, ב. יום אחד, ג. לילה אחת, ולפי"ז יתחזק מש"כ באות ג' דאם
קבע סעודה בבית חבירו וסיימה מבעוד יום אינו יכול להדליק שם
משתחשך, דודאי סעודה אחת לא מחשב קביעות גמורה רק אם הוא בזמן
החיוב מהני, משא"כ מבעוד יום.

בה"י אור ליום ו' עש"ק לסדר גוי וקהל גויים יהיה ממך ה'תשע"ו

כב' הרה"ג מעוז ומגדול חוב"ט חכם וסופר פאר והדר למשפחת
הסופרים מוה"ר אברהם שמואל בנימין סופר שליט"א אב"ד
פרשבורג ירושלים עיה"ק תובב"א

אחדשכ"ת בהערכה

הנני בזה על דבר מה שמע"כ זיכני בעיונו בספרי נר איש וביתו מהדורא
קמא ורשם עלי גליון הגיון לבו בהגדרת אכסנאי לגבי נר חנוכה, [המציאם לי
ש"ב חתנו היקר שבערכין מוה"ר ישראל סנקביץ שליט"א תשו"ח לון ויהי
בעת עיוני בדבריו שמחתי כמוצא שלל רב אשר היטב להגדיר ולהביע
מורשי לבבו מתוך חתירה להגיע לנקודת האמת שבתורה הקדושה, ואמרתי
אל ליבי שוב אשיב כעת חיה בעידנא דמן החג ועד החנוכה דבר בעתו מה
טוב, ואם ישרים דברי יודיענו למען אלך בדרך טובים וארחות צדיקים
אשמור.

א. מע"כ היטב להגדיר גדרי דירה וכמה ישהה בה בכדי שתחשב לדירתו,
וכתב דבנין אב לכולם דבכל דבר אזלינן בתר משך זמן המצוה או
האיסור, ולזה לגבי עירוב תחומין דבא לקבוע דירתו במקום זה למשך כל יום
השבת צריך ליתן שם מזון ב' סעודות בכדי שיהיה שייך להיות במקום זה
כל משך יום השבת.

ולגבי נר חנוכה כתב מע"כ דיש בזה ג' צדדים א. כיון דמצות הדלקת נר
חנוכה הוא לח' ימים צריך שיהיה שם ח' ימים וכפשטות דברי הפרי חדש,
ב. י"ל דחנוכה כל יום הוא מצוה בפ"ע ואין יום זה מעכב יום אחר ולזה בעינן
שיהיה קבוע כל יום ההדלקה בבית זה, ג. י"ל דכיון דמצות נר חנוכה הוא רק

רלב ~~~~~ נר איש וביתו

בלילה ולא ביום ע"כ דעיקר קביעותו היכן שנמצא בזמן החיוב והיכן שאוכל סעודת הלילה שם הוא מקום דירתו בזמן זה וצריך להדליק שם.

ב. והנה מש"כ מע"כ בצד א' דבעינן שיששה שם ח' ימים וכפשטות הפרי חדש הנה כבר כתבתי במילואים שם אות כ"ג דליכא כלל ראייה מדברי הפר"ח דאירי בגדרי אכסנאי וכל מה שכתב הוא לומר דאם נעדר מביתו לח' ימים ליכא חשדא משכניו משא"כ בפחות מזה איכא חשדא ע"ש.

ג. ותו דמן הסברא ליכא לומר כן דמה"ת לומר דכיון דמצוות נר חנוכה ח' ימים הוא גורם בהגדרת דירה שיהיה לח' ימים, הלא אי ס"ל דבכדי להחשב אכסנאי בבית זה צריך שיהיה לו קביעות בבית זה מה מעלה ומה מוריד דמצוות חנוכה ח' ימים לעניין זה דממנ"פ אי קביעות של ח' ימים נחשב לקביעות גם אי מצוות נר חנוכה הוא ליום אחד בעינן שיששה בדירה זו ח' ימים ואי אמרינן דלא סגי בח' ימים לא יועיל מה דמצוות חנוכה הוא ח' ימים, ובאמת דתמיהה זו תמוה גם לגבי עירוב דאי אמרינן דלגבי עירוב בעינן דירה ממש מה אכפת לן דהאיסור הוא רק ליום זה הא לגבי גדרי דירה לא סגי ביום אחד.

וגם אי נימא דדין דירה נמדד בכל מקום לפי איסורו ומצוותו מי דמי מצוות נר חנוכה לעירוב בשבת הלא בשבת כל יום השבת בכלל איסור יציאה חוץ לתחום ולזה בעינן שמקום שעירב התחום יהיה ראוי לכל השבת, משא"כ בנר חנוכה ליכא חיובא להדליק כל הלילה ואיכא למ"ד דאי עבר זמן דמשתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק אינו יכול להדליק כלל וכן ביום אי אפשר להדליק כלל ומה"ת לומר דכיון דמצוותה ח' ימים בעינן דירה לח' ימים, ומהאי טעמא אינה סברא לומר דבעינן דירה ליום אחד.

ומה שנראה קרוב לאמת הוא דבאמת לגבי עירוב ואכסנאי לא הגדירו חז"ל דירה קבועה אלא בכל מקום הצריכו דירה כל שהוא לפי הצורך והדין שבאותה איסור או מצוה, ולזה בעירוב תחומין בעינן שיעור ב' סעודות בכדי לקנות שביתה לכל השבת כולה משא"כ לגבי נר חנוכה בעינן דירה לזמן ההדלקה וחיובו אינו כי אם חצי שעה וסגי שבאותו זמן יהיה נחשב לאכסנאי באותו מקום ולזה י"ל דבסעודה אחת שאוכל בלילה במקום האכסנאי סגי להחשב אכסנאי ושפיר דמי להדליק שם.

ד. ומה שתמה דליכא למילף מעירוב תחומין דהרי מבואר שם (ת"ט ס"ז) דאם מחשיך על התחום א"צ להניח כלל אוכל וצ"ב איך נקבע מקום דירתו בזה, וע"כ צ"ל דקולא הוא שהקילו חכמים בזה, וא"כ י"ל דגם במה שמניח מזונו שם הוא ג"כ קולא שהקילו שלא מן הדין ואינו מדין דירה ואנן סהדי.

ובאמת האי סברא לאו מדנפשאי הוא אלא מבואר בדברי גדולי הפוסקים אשר ממימיהם אנו שותים, ראה לשון הלבוש סי' ת"ח ס"א וז"ל ומפני שתחומין דרבנן כמו שכתבנו כמה פעמים הקילו בהם חכמים למי שצריך בשבת ללכת ד' אלפים אמה לרוח אחת שיניח עירוב של פת בערב שבת לסוף אלפים וילך משם והלאה אלפים, כי אמרו שהמקום שיניח שם עירובו יהי לו כאילו היה שם שביתתו ודירתו בהכנסת שבת אע"ג שאינו לן שם האדם נמשך אחר פתו ובמקום פתו הוא דירתו כמו שנתבאר לעיל גבי עירובי חצרות והרי יש לו משם אלפים אמה לכל רוח, ושיעור העירוב הזה הוא גם כן יהיה פת מזון שתי סעודות שנאמר שיוכל לאכול שם שתי סעודות של שבת של ערבית ושל שחרית וכו' ע"ש, וכ"כ השו"ע הרב שם ס"א וז"ל לפי שדעתו של אדם ודירתו במקום מזונותיו הוא וכיון שמזונותיו מונחין שם בין השמשות הרי זה כאילו הוא שבת שם ע"ש.

ומבואר להדיא דמה דמהני המניח את עירובו הוא מדין דירה, ובאמת צדק מר במש"כ דהא דמהני מניח את עירובו דאי לאו הסברא דקולא הוא בעירוב לא הוי אמרינן האי דינא וכמו שכתב הב"ח בס' ת"ח ס"א וז"ל אבל שיערב בפת בתוך התחום ויהא קובע שביתתו שם וחוזר ולן בביתו ונחשוב אותו כאילו שבת במקום שהניח בו הפת הוא קולא גדולה שהקילו חכמים וכו' ע"ש, ומ"מ לא ביטלו חז"ל כללי דירה אלא דהקילו באיכות הדירה.

ומעתה מה שתמה מעלתו דהלא סגי גם אם הוא מחשיך על התחום הגם שלא הניח שם שתי סעודות להאמור לק"מ דכיון דקולא הוא בעירוב סגי גם במה שהוא עצמו מחשיך על התחום והוי דירה כל שהוא אבל אם אינו מחשיך על התחום צריך שיתן שם מזון ב' סעודות ובכה"ג נחשב לדירה ומדין אנן סהדי הוא.

ה. ומה שתמה מע"כ אהא דלגבי עירוב חצרות ושיתופי מבואות סגי בכגורגרת לכל אחד ומ"ש מעירוב תחומין דבעינן מזון ב' סעודות,

רלד װאס אײס זײַנען

(ומקוצר הפנאי לא עיינתי במפרשים שם) אבל נראה לי בפשטות דשאני עירוב תחומין דצריך לחדש שביתה ודירה במקום שאין דירתו שם ולזה בעינן מזון ב' סעודות בכדי שיחשב דירה ממש, משא"כ לגבי עירובי חצירות ושיתופי מבואות דלא באו לייצר דירה אלא להחשיב כאילו כל בני החצר דרים בדירה זו סגי בהשתתפות כל שהוא ודו"ק בזה.

ו. ומה שתמה מע"כ דלא יעלה על הדעת דמי שיתן מזון ב' סעודות בבית חברו יוכל להדליק שם, ובאמת צדק מע"כ דדבר זה לא יעלה על הדעת דבודאי הוא קולא בעירוב וכמו שכתב הב"ח הנ"ל, ורק אם אוכל בפועל בבית חברו בשעת ההדלקה נחשב לאכסנאי שם לעת הזאת דאכילה קובעת לדירה, והדמיון דנר חנוכה לעירוב תחומין הוא לגבי דין זה דאנן סהדי דכל מה דאמרינן דאם הולך לביתו לישון לא נחשב אכילתו בבית חברו למאומה והוי כמדליק ברחוב העיר הוא דוקא אם אינו אוכל שם בדווקא ובכוונה תחילה ואז אמרינן דאנן סהדי דאי ממטי ליה ריפתא, אבל אם אוכל שם בדווקא וכגון שבא לשם עם בני משפחתו וחפץ בדווקא לאכול שם הרי הוא אכסנאי לזמן זה ולא אכפת לן במה שאח"כ ילך לביתו לישון.

ז. ומה שכתב דהט"ז דימה דין אכסנאי בנר חנוכה לדין עירוב חצירות הוא רק לענין מה נחשב יותר כבית דירתו אם מקום האכילה או מקום השינה דזה סברא חיצונה שאפשר ללמוד משם, לע"ד זה אינו דהלא הכי איירינן בחתן שאוכל בבית חמיו וישן בביתו ובוודאי עיקר ביתו הוא מקום שינתו ושם הוא דר בפרטיות ולא במקום אכילתו בבית חמיו דאין לו שם פרטיות ואפ"ה אמרינן דמקום אכילתו עיקר ואי לאו דגדרי דירה באכסנאי הוא כדמיון גדרי דירה לגבי עירוב חצרות הו"א דידליק במקום שינתו, [ובאמת בשו"ת שארית יוסף סי' ע"ג כתב דבנר חנוכה מדליק במקום שינה ראה מש"כ באריכות במילואים שבספרי פרק ראשון סי' ד'], וע"כ דס"ל דבכל הני מקומות דלא בעינן דירה קבועה ממש דין אחד להם והאכילה היא הקובעת מקום הדירה ולזה ילפינן מעירובי חצרות, ומעתה גם לדין זה דאנן סהדי ילפינן מעירובי תחומין ועירובי חצירות ודו"ק בזה.

ח. וכבר כתבתי באריכות בספרי נר איש וביתו סי' ד' הערה כ"ג דכן מדויק מדברי המג"א שם סי' תרע"ז ס"ק ג' והארכתני בזה במילואים פרק א' י' סי' ב' אות ח', וראה עוד שם בס' ג' ד' מש"כ בזה.

פ. פש לן לבאר מה שחקר מעלתו דלפי"ז צריך שיהיה תחילת אכילתו לפני תחילת זמן החיוב של הדלקה, דהיינו שיתחיל לאכול בבית חבירו לפני שתשקע החמה, דאז בבוא החיוב של הדלקת נר חנוכה הרי הוא קבוע בבית זה, אך אם לא התחיל עדיין לאכול בבית חבירו בשקיעת החמה, אף שנמצא כבר שם ובא על דעת כן, מ"מ כיון שלא התחיל עדיין לאכול עדיין לא הוקבע בבית זה, וכששקעה החמה וחלה עליו חובת הדלקה חלה עליו בביתו הקבוע ושוב לא ישתנה עם אכילתו בבית חבירו, וגם איפכא אם אכל בבית חבירו מבעוד יום ופסק מלאכול עוד לפני שתשקע החמה ועדיין שווה שם והגיע זמן ההדלקה לא מהני להחשיב לאכסנאי בבוא זמן ההדלקה וצריך לילך לביתו להדליק.

ובאמת ספיקא דמר אינו רק באופן זה שאכל סעודה אחת אלא כל מי שבא לבית הוריו לשבת ומדליק בכניסת השבת הגם שהסעודה תהיה כמה שעות אח"כ, וכן במי ששהה בבית הוריו כל השבת ובמוצ"ש חוזר לביתו האם יכול להדליק בבית הוריו או דצריך להדליק דווקא בביתו.

וכבר כתבתי בספרי סימן ד' ס"ב דמי שנוסע לבית הוריו לשבת חנוכה חובת ההדלקה בערב שבת במקום אכסנייתו, וראה שם עוד בהערה ד' מש"כ בזה, ולע"ד הוא דבר פשוט דאי ס"ל דמקום אכילה הוא קבוע לדירה גם אם במציאות עדיין לא אכל שם מ"מ כל היכא שיאכל שם כבר נקבע דירתו במקום ההוא, והלא במקור הדין דמקום אכילה קבוע לדירה איירי גם אם רוב היום אינו במקום אכילתו כי אם במקום שינתו ואפ"ה אמרינן דמקום אכילה הוא הקובע לדירה וכמוש"כ שם סי' ג' סעי' ד' ע"ש בהערה ו' והו"ה ללגבי אכסנאי בנר חנוכה כל היכא דבא למקום אכילתו הקבוע ללילה זה מחשב שפיר אכסנאי במקום זה.

והו"ה לגבי מוצ"ש נראה ברור דכל זמן ששוהה במקום אכילתו ביום שעבר ועדיין חפץ לשהות שם מחשב מקום אכסנייתו ושפיר דמי להדליק שם, ראה מש"כ שם סי' ד' סי"ג ובהערה כ"ה, [וע"ש די"א דבכה"ג מדליק בביתו אלא אם יאכל במקום אכסנייתו מלוה מלכה דס"ל דכיון שעומד לחזור לביתו נעקר ממנו דין הדירה והאכסניה שהיה ביום הקודם, וכ"ז הוא כשעומד לחזור לביתו אבל מי שהגיע למקום אכסניה שעומד לאכול שם

רלו נר איש וביתו

בוודאי דלכו"ע כאן מקום אכסנייתו לזמן זה ושפיר דמי להדליק שם ודו"ק בכל זה].

י. ובאמת יש להאריך בזה הרבה מאד ואכמ"ל, אבל עוד רגע אדבר אי ס"ל להפוסקים דאכסניה לזמן לא מקרי אכסניה כיצד יתכן דהשו"ע והפוסקים סתמו ולא פירשו שיעור האכסניה בכמה, וזה גופא ההוכחה דכל היכא דנמצא באכסניה באופן של קביעות ואפילו לזמן קצר מקרי אכסנאי ויכול להדליק שם.

לא אמנע טוב מבעליו כי שמחתי מאד בראותי שמע"כ עיין בדברי ונשא ונתן בהם, וזה חלקי מכל עמלי, מי יתן ונזכה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא ולא נכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי.

בברכה ובהוקרה

יצחק שלמה פייגנבוים

סימן לג

הדלקת נר חנוכה למי שאין לו בית ובמקום ציבורי שאינו בית פרטי^א

נתתי אל ליבי לדרוש ולתור בחכמה בדין בית ודירה האמור לגבי נר חנוכה אי בית כללי המשמש להמוני אנשים דירה מקרי ויכולים להדליק שם או דבאופן זה עדיפא טפי להדליק בבית שניכר בו פרטיות יותר, ויען כי רווחא שמעתתא בבי מדרשא דגדר בית לנר חנוכה הוא דוקא בית פרטי שניכר שהוא דירת המדליק אבל בבית כללי שאין ניכר שהוא דירת המדליק לאו דירה הוא לגבי נר חנוכה, ולע"ד לא כן הוא כאשר אבאר, ואציע הדברים לפני הלומדים ומינאי ומינן תסתיים שמעתתא לעמוד על נקודת האמת שבתורה הקדושה.

יחקור במי שאין לו בית דירה האם צריך להדליק ברחוב העיר

א. וטרם כל עלינו לברר האם דין זה דמדליק על פתח ביתו הוא לעיכובא ולפי"ז מי שאין לו בית אינו יכול להדליק ברחוב העיר ואז יש מקום דיון אי דירה כללית שמה דירה, אבל אי אמרינן דכל מה דאמרינן מדליק על פתח ביתו אינו דין בגדרי חיוב נר חנוכה אלא לסיים מקום הוא דאתי דידליק באופן של פרסום ועל פתח ביתו מבחוץ ניכר לכל העוברים ושבים ובאמת מי שהוא ברחוב העיר ואין לו בית מדליק ברחוב, ולפי"ז כ"ש מי שדר בבית דירה כללית דבודאי מדליק שם לכתחילה דמי גרע מרחוב העיר.

יביא דעת האומרים דמדליק ברחוב העיר

ב. ובינותי בספרים וראיתי שנחלקו הפוסקים בזה לגבי מי שהוא ברחוב העיר ואין לו בית אי חייב להדליק, ובשו"ת ציץ אליעזר חט"ו סי' כ"ט כתב בפשיטות דכיון דחיוב הדלקת נר חנוכה הוא חיוב הגוף גם מי שהוא ברחוב העיר ואינו במקום המוגדר כבית חייב להדליק שם במקום אכילתו

^א. נדפס בקובץ 'בית אהרן וישראל' שנה ל' גליון ב' (קצ"ו) כסלו טבת תשע"ה.

רלח ❦ נר איש וביתו

ושינתו, וזה עדיף גם מלהסתמך על מה שמדליקים בבית למי שיש לו כי זהו עיקר גדר המצוה ופרסומה לראות נר חנוכה דולקת ע"ש.

וכ"כ בשו"ת אז נדברו ח"ו סי' ע"ה ובחי"א סי' ל"ח דכיון דחיוב נר חנוכה הוא חיוב הגוף גם אם אין לו בית חייב להדליק ברחוב העיר, ואם היה הדין דבעינן איזה גדר בית למרות שעיקרו משום פרסומי ניסא דבר זה הוי חידוש והיה צריך להיות מפורש באיזה מקום, [נוע"ע בשו"ת משנה הלכות ח"ז סי' פ"ו שהלך בנתיבות דכיון דהוא חיוב הגוף הרי הוא מדליק גם במכונית הגם שאינה מוגדר כבית דירה אבל לא ברחוב העיר ממש דלא תקנו להדליק ברחוב העיר].

ובאמת כן מבואר בשו"ת בית שערים ח"א סי' שס"ב שכתב וז"ל ונראה עוד דהנה בהדלקת נר חנוכה יש ב' חיובים חיוב גופו להדליק נ"ח אפילו כשהוא יחידי במדבר וחיוב ביתו דהיינו לפרסומי ניסא ע"ש.

יביא כמה הוכחות דלא תקנו להדליק ברחוב העיר

ג. אמנם אחר בקשת המחילה לע"ד ברור דגם אי נימא דחיוב נר חנוכה הוא חיוב הגוף מ"מ לא תקנו חז"ל להדליק כי אם בבית דירה ולא ברחוב העיר, דאי לא תימא הכי איך סתמו חז"ל שבת כא: נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ ואם היה דר בעליה מניחה בחלון הסמוכה לרה"ר ובשעת הסכנה מניחה על שולחנו ודיו, וכי אלו הג' המקומות בלבד הוא מקום הנחת הנר חנוכה הלא מי שאין לו בית מדליקו באמצע הרחוב ואמאי אישתמיטתיה לתנא מלבאר דבר זה.

וכי לא היה שכיח בזמן חז"ל הולכי מדבריות שלא היה להם בית, וכי לא היו רוכבי עגלות או באים בספינה, וראה עוד סוכה מז. גמירי דמאפר אתו.

ואל תתמה דאי אמרינן דהוא חיוב הגוף מה"ת לומר דהתקנה הוא דוקא להדליק במקום דירה הלא חיוב דגופא איתיה בכל מקום, דהלא כך הוא בהרבה מצוות ומצוות תפילין תוכיח דהוא חיוב הגוף ונתנה התורה מקום מדויק בגוף היכן להניחם ואינו יכול להניחו על רגלו וה"נ כן הוא דחיוב נר חנוכה הוא חיוב הגוף ומ"מ הגדירו חז"ל מטעמים שלהם דמקום ההדלקה יהיה דוקא בדירתו של האדם ולכתחילה על פתח ביתו מבחוץ וכנ"ל.

[ויתכן דמטעם זה ס"ל להרמב"ם פ"ד מהל' חנוכה ה"א דמצותה שיהיה כל בית מדליק נר אחד, דקשיא ליה אי אמרינן דהוא חיוב הגוף גרידא מ"ט

אמרו חכמים דמדליקה על פתח ביתו מבחוץ ומזה מסיק דהוא גם חיוב הבית ואינו חיוב הגוף גרידא, ועיין מש"כ בביאור דבריו במילואים לספר נר איש וביתו פרק שני סי' א' אות ז' - י"ז].

ודע עוד דרש"י בשבת כא: ביאר דמה דאמרינן מניחו על פתח ביתו מבחוץ וז"ל ולא ברה"ר אלא בחצרו שבתיהן היו פתוחין לחצר עכ"ל, ולכי תידוק תראה דס"ל דגם על פתח חצירו אינו יכול להדליק כיון דהחצר אינו מקום דירה כ"כ והתקנה היתה להדליק במקום דירה דוקא, וגם להתוס' שם ד"ה מצוה שחלקו עליו וס"ל דבאיכא חצר לבית ידליק בדווקא על פתח חצירו הסמוך לרה"ר י"ל דה"מ בחצר הבית אבל ברחוב העיר שאינו שייך לבית מי אמר.

וראה עוד מש"כ בספר המנהיג הל' חנוכה וז"ל ויראה לי דאין חיובא בבהכנ"ס להדליק נר של חנוכה כי אם בבית שאדם דר בו מדאמר כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל ובית הכנסת פטור ממזוזה וכו' ע"ש, ומבואר להדיא דבית שאינו מחוייב במזוזה אין חיוב להדליק שם נ"ח.

ויש להוכיח עוד דלא תקנו להדליק ברחוב העיר ממה דאמרינן בשבת כג. אכסנאי חייב בנר חנוכה, ואמאי לא אמרינן נמי רבותא טפי דאפילו שאינו בבית דירה אלא הוא ברחוב העיר נמי חייב בנר חנוכה אלמא דדוקא אם הוא שוהה בבית דירה הגם דאינו שם אלא אכסנאי חייב אבל כשאינו בבית דירה כלל אינו מחוייב דלא תקנו הדלקה ברחוב העיר, והניחא לדעת הרא"ש שבת פ"ב סי' ח' דס"ל דרבותא דאכסנאי חייב בנר חנוכה הוא דלא תימא דהוא נכלל בכלל נר איש וביתו א"כ כל האי דינא לא אתי ללמדנו דמי שאין לו דירה קבועה חייב אלא ללמדנו דאינו נכלל בכלל אנשי הבית ויש לו חיוב בפ"ע, וממילא י"ל דמי שהוא ברחוב העיר נמי חייב להדליק, אבל לדעת הר"ן שם י. ד"ה אמר רב ששת דהרבותא דאכסנאי היא דלא תימא כיון שהוא אכסנאי ואינו בדירה קבועה ליפטר קמ"ל דהוא חייב וא"כ אמאי לא אשמעינן רבותא טפי דאפילו שהוא ברחוב העיר חייב וכ"ש כשהוא בבית דירה שאינה קבועה, והיא ראייה אלימתא ולית נגר דיפרקיניה.

שו"ר שכ"כ בשו"ת אגרות משה יו"ד ח"ג סי' י"ד אות ה' וז"ל מי שאין בית כלל וישן בחוץ כגון שנמצא במדבר וגם כשאירע שלא היה בביתו ויהיה בדרך כל הלילה ואין לו מי שידליק בביתו משמע מרש"י שבת דף כ"ג ע"א ד"ה הרואה שכתב שברכת הראיה הוא כשהוא יושב בספינה והט"ז בסימן

תר"ע סק"ג שהוא דוקא כשלא ידליק כל הלילה ואם היה חייב להדליק אף בחוץ ובספינה מ"ט אינו מדליק שם, ואם כוונת רש"י דאין להם בספינה נר להדליק הו"ל להזכיר זה וגם אם הכוונה שאין שם נרות לא הי"ל לומר אלא מי שאין לו נרות שלכן משמע שאינו מצד האונס אלא משום שאף שאיכא נרות ליכא חיוב שלא בבית עכ"ל.

יבאר דיש אופנים דאפשר להדליק ברחוב העיר אם הוא במקום שאינו רואה נרות ובכה"ג מדליק נרות מדין הרואה ומברך ג' ברכות

ד. אמנם לאחר העיון נראה דגברא רבה אמרי מילתא ויש לדבריהם אילן גדול ליסמך עליו, דבפסקי הרי"א ז' שבת כג. כתב וז"ל אכסנאי חייב בנר חנוכה וכו' ואם יש לו אשה במקומו הרי אשתו מדלקת עליו בביתו וא"צ להשתתף במקום שהוא עומד, ואם השכיר דירה לעצמו ויש לו פתח לעצמו במקום שהוא עומד חייב להדליק באותו הפתח, ונראה בעיני שאם היה עומד בין הגויים אע"פ שאין לו בית לעצמו ולא פתח לעצמו חייב להדליק נר לעצמו, ואע"פ שאשתו מדלקת בביתו שהרי אין הנס מפורסם אצלו ואינו רואה נר חנוכה לברך עליו בין הגויים אם לא ידליק הוא לעצמו כמבואר בקונטרס הראיות עכ"ל.

וכן כתב הכלבו ד"ה ואכסנאי חייב בנר חנוכה וכו', וכן מי שהולך לכפר שאין בו ישראל ולן שם בליל חנוכה אע"פ שאין לו בית מיוחד שם שמענו שהר"ר משולם ז"ל היה נוהג להדליק ולברך לזכרון הנס עכ"ל.

וכ"כ הבית יוסף סי' תרע"ז ס"ג וז"ל מצאתי כתוב בשם מהר"י אבוהב ז"ל בלשון הזה כתוב בארחות חיים (הל' חנוכה אות י"ג) שמי שהלך לכפר שאין בו ישראל ולן שם בליל חנוכה אע"פ שאין לו בית מיוחד שמענו שהר"ר משולם היה נוהג להדליק ולברך זכר לנס ע"כ. עוד לשם (אות י"ח) מי שבא בספינה או שהוא בבית גוים מדליק בברכות ומניחה על שולחנו ולא דמי לאכסנאי דאמרינן דאי מדליקין עליה בגו ביתיה לא בעי לאשתתופי דשאני התם שיש פרסום הנס בהדלקת אושפיו עכ"ל, וכן כתב המרדכי (סי' רס"ז) עכ"ל הבית יוסף.

[ומש"כ אע"פ שאין לו בית לעצמו ופתח לעצמו ומשמע דמדינא פטור אי לאו משום דינא דהרואה נר חנוכה, ודבר זה צ"ב דהלא מי שדר אצל

חבירו חייב להדליק בפ"ע וזה דין אכסנאי דחייב בנר חנוכה ודין זה הוא גם אם אין בית לעצמו ופתח לעצמו ומי גרע אם הוא דר אצל הגוי דמדינא הוא פטור אי לאו משום דינא דהרואה, ולאחר העיון נראה לי בכונתו דבא לומר דגם באופן דמדינא פטור הוא מדין הדלקה כיון שמדליקין עליו בביתו וגם אין לו דין דחשד כיון שהוא אצל הגוי ואין לו בית לעצמו ופתח לעצמו שיאמרו שאין בית זה מדליק אפ"ה חייב להדליק מדין הרואה ודו"ק.

שוב מצאתי במאמר מרדכי שם ס"ד שתמה ע"ד המחבר וז"ל אלא דאכתי יש לדקדק דלפי"מ שכתבו הטור והרמב"ם ושאר פוסקים שכל שיש לו פתח פתוח לעצמו אע"פ שמדליקין בביתו צריך להדליק בפתחו ואינו נפטר במה שמדליקין עליו וכמ"ש בס"א א"כ פשיטא שחייב הוא להדליק במקום שהוא דר, ואחר העיון דלק"מ דשאני הכי שאין לו חדר בפ"ע אלא דר בבית העכו"ם ואין לו פתח פתוח לעצמו ול"ש בזה טעמא דחשדא משא"כ לעיל ס"א דיש לו חדר לעצמו ופתח פתוח לרה"ר חייב משום חשדא, ועוד דהכא כיון שהוא במקום שאין ישראל ליכא למיחש לחשדא ופטור מלהדליק אם לא מטעם דחייב לראות הנרות עכ"ל, והוא כמוש"כ בבאור דברי הריא"ז והכל בו ודו"ק.

אלא דיש עדיין לדייק מזה דאילו אם יש לו בית לעצמו הגם שמדליקין עליו בביתו והוא בין הגויים צריך להדליק בפ"ע מדין חשד ואמי חיישין בכה"ג לחשד, וצריך לומר דכיון דמדינא דחשד צריך להדליק כל היכא דיש לו בית או פתח לעצמו לא פלוג רבנן במילתייהו וחייב להדליק בכל מקום שהוא דכל גזירות חכמים כך הן ודו"ק בכל זה.

ולהלכה למעשה העתיק דבריהם השו"ע והסכים לזה הרמ"א סי' תרע"ז ס"ג וז"ל י"א שאע"פ שמדליקין עליו בתוך ביתו אם הוא במקום שאין בו ישראל מדליק בברכות, הג"ה כי חייב לראות הנרות וכן נוהגין עכ"ל.

והנה הגם דמבואר בשו"ע דיש חיוב לראות הנרות אין מבואר אם חיוב זה מוטל על האדם גם אם הוא ביער או בשדה ואפילו אם לו בית או דוקא אם הוא במקום דירה, ובפשטות מדלא ביאר השו"ע מידי נראה דיש בזה אותן דינים המבוארים בסי' תרע"א דמדליקו על פתח ביתו מבחוץ וכיו"ב.

אמנם הלבוש סי' תרע"ז ס"ב וכתב ז"ל הלן בבית הגוי אפילו אין לו שם חדר מיוחד או הלן ביער או ההולך בספינה צריך להדליק שם ולברך אע"פ

רמב ׀ נר איש וביתו

שמדליקין עליו בביתו, ול"ד לאכסנאי דאמרינן אם מדליקין בביתו לא בעי לאשתתופי דשאני התם שיש פרסומי ניסא בהדלקת אושפיוזו ישראל שרואה גם הוא את הנרות וזוכר את הנס, אבל כשהוא בין הגויים או במקום שאין בו יהודים אחרים שמדליקין צריך הוא להדליק ולראות את הנרות כדי לזכור את הנס אע"פ שמדליקין עליו בביתו עכ"ל.

נמצינו למדים מדברי הלבוש דמי שהוא בשדה וכיו"ב ולא ראה נרות חנוכה יכול להדליק בשדה מדין זה דרואה נר חנוכה.

אמנם בעיקר דין זה דהשו"ע תמה המ"ב שם ס"ק י"ד דזה סותר לסימן תרע"ו ס"ג דסובר שם דכשמדליקין בביתו אין צריך לברך על הראיה ודין דכאן הוא מן המרדכי ושם סתם המחבר כשאר פוסקים שחלקו עליו, ולכן לדינא אין לנהוג כן להדליק בברכה אא"כ שיאמר שאינו רוצה לצאת בהדלקת אשתו ע"ש.

וע"ש בשעה"צ ס"ק כ"א וז"ל והמאמר מרדכי מיישב בדוחק דדעת המחבר דשאני התם שהוא ורואה הנרות דכיון שפטור מעיקר המצוה ע"י שמדליקין עליו בביתו וא"צ להדליק וגם רואה נרות חבירו ולא בעי להדליק כדי לראותם אין לו לברך על הראיה כיון שפטור מעיקר המצוה דהיינו ההדלקה, ברם הכא שהוא במקום שאין שם ישראל ואינו רואה הנרות אע"פ שמדליקין עליו בתוך ביתו מ"מ חייב הוא לראות הנרות ומאחר שצריך להדליק כדי לראות הנרות מדליקן בברכות כיון שהוכרח ונצטוו להדליק, ומפני שלא ברור לו להמחבר סברא זו ולפיכך כתבו בשם י"א עכ"ל, ולדינא בודאי אין לנהוג כן כמו שכתבתי בפנים עכ"ל.

ולכי תידוק תראה דכל טענת המ"ב הוא דוקא למי שהדליקו עליו בתוך ביתו, אבל באופן שלא הדליקו עליו בתוך ביתו יש לומר דגם אם הוא בשדה או ביער במקום שאין לו בית ולא יוכל לראות הנרות דמדליק מדין זה שצריך לראות הנרות ובברכה והוא אילן גדול לדברי הציץ אליעזר והאז נדברו.

יחקור אם דירה כללית נחשבת לדירה לגבי נר חנוכה ויביא דברי האחרונים דס"ל דלא נחשב לדירה

ה. ומעתה שזכינו לידע דמעיקר הדין צריך להדליק במקום דירה יש לדון האם דירה כללית מקרי דירה, ובבי מדרשא מבדרן שמעתתא דדירה

כללית לא מקרי בית דירה ולזה בחורי ישיבה לא ידליקו במקום אכילה אלא במקום שינתן, כיון דמקום אכילתן הוא דירה כללית ולא ניכר בזה דהוא מקום דירתן משא"כ במקום שינתן דהוא דירה יותר פרטית, וכ"כ בשו"ת אגרות משה יו"ד ח"ג סי' י"ד אות ה', וכן צידד בשו"ת שבט הלוי ח"ג סי' פ"ג וע"ש עוד, ובשו"ת אז נדברו ח"ה סי' ל"ח כתב דחדר שינה גובר על חדר אכילה כיון דבחדר אוכל אינו שוהה כי אם שעה אחת משא"כ בחדר שינה ששוהה זמן רב יותר, וכ"כ בשו"ת להורות נתן ח"ו סי' מ"ד.

ובשו"ת מנחת יצחק ח"ז סי' מ"ח דעדיף טפי להדליק במקום שינה שניכר טפי מי הוא המדליק והוא יותר פרסום ולזה בבחורי ישיבות ידליקו במקום שינה דהוא יותר פרטי.

ביא הוכחות ברורות דגם דירה כללית נחשבת לדירה, ולזה מי שיש לו ב' דירות ומקום האכילה היא כללי להרבה אנשים ומקום השינה הוא פרטי אפ"ה מדליק במקום אכילה

ו. ואני בעניי לא זכיתי להבין דבריהם הלא מקור הדבר דמקום אכילה עיקר לגבי נר חנוכה נלמד מדירה הנאמרת לגבי עירובין וכמו שכתב הט"ז בס' תרע"ז ס"ק ב' וז"ל וז"ל רש"ל חתן האוכל בבית חמיו אם יש יכולת בידו אפילו ישן בבית חמיו לא ישתתף אלא לעצמו משום המהדרין שהרי הוא איש וביתו, ואם ישן בבית אחר פשיטא שחייב להדליק במקום שישן עכ"ל, והוא נגד דעת הרשב"א שזכרתי ולע"ד דברי הרשב"א עיקר בזה וראיה מעירוב חצירות סי' ש"ע ס"ה מי שאוכל במקום אחד וישן במקום אחר מקום אכילה עיקר ע"ש.

והנה לגבי עירוב חצירות גם אם מקום אכילה הוא מקום אכילה כללי לאנשים הרבה וכגון בני חצר אחת שכולם אוכלים במקום אחד ומקום שינתן של כל אחד מהם הוא פרטי העיקר הוא מקום האכילה, וכמבואר כ"ז בעירובין עב. ובתוס' ד"ה ומודים וברמב"ם פ"ד מעירובין ה"א, ושו"ע או"ח סי' ש"ע ס"ד.

ותו הלא דין זה דחתן האוכל בבית חמיו הובא ברמ"א שם ס"א דבזמן הזה שמדליקין בפנים ממש ידליק במקום שאוכל ומי לא איירי נמי דבית חמיו בניו כשתילי זיתים סביב לשולחנו וכמה מחתניו אוכלים אצלו והדיורים רבים ואפ"ה מדליק בבית חמיו ולא אמרינן דעדיפא טפי שידליק בביתו ששם ניכר יותר דירתו, ואמאי סתם הרמ"א דבריו ולא חילק דכל מה שחתן

רמד נר איש וביתו

מדליק בבית חמיו דוקא אם יש שם מעט דיורין, ובכלל איך אפשר ליתן הדבר לשיעורים ולחלק בין דיורין הרבה למעט דיורין ומה השיעור בזה הלא גם אם נימא דבית חמיו איירי דאין דר שם אלא חמיו וחמותו ואין אוכל שם אלא חתן אחד וביתו עדיין יש לומר דעדיפא טפי דידליק במקום שינתו דשם יש לו פרטות יותר, וע"כ דליכא חילוקא בין דיורין הרבה לדיורין מעט וכל היכא שאוכל במקום אחד וישן במקום אחר מקום אכילה עיקר ומדליק שם גם אם יש שם דיורין הרבה.

יביא הוכחה דגם אם במקום האכילה שוהה זמן מועט ובמקום שינה שאר היום אפ"ה מקום אכילה עיקר

ז. וגם באופן שבמקום האכילה שוהה זמן מועט ובמקום השינה שוהה זמן רב אפ"ה מקום אכילה גובר וכמבואר בשו"ע הרב סי' ש"ע ס"ו וז"ל עיקר דירת האדם היא מקום אכילת פת ולא מקום השינה ולינה, לפיכך אנשי החצר שהיו כולם אוכלים בבית אחד בשבת אעפ"י שכל אחד אוכל משלו על שולחן בפני עצמו ויש לכל אחד חדר בפני עצמו בחצר שדר שם כל היום וכל הלילה א"צ עירוב מפני שהם כאנשי בית אחד ואינן אוסרין זה על זה וכו', ומי שיש לו שתי בתים בשתי חצרות באחד הוא אוכל ובשניה הוא דר כל היום וכל הלילה הרי זה אוסר במקום שאוכל וכו' עכ"ל.

ומבואר להדיא דסברא זו דמקום אכילה הוא עיקר איירי גם כשמקום האכילה הוא כללי לאנשים הרבה וגם כשאינו שוהה שם כי אם שעה אחת אפ"ה הוא עיקר דירתו לגבי ערוב, וכיון דגדרי בית לנר חנוכה ילפינן מיניה א"כ בחורי ישיבות צריכין להדליק במקום אכילה.

ומעתה צ"ע רב אהני פוסקים דכתבו סברות בגדרי דירה דכל היכא דמקום אכילה הוא כללי ואינו שוהה שם אלא זמן מועט לא מקרי דירה והוא דלא כמו שמבואר לגבי עירובין.

יביא דעות האחרונים דס"ל דמקום אכילה עיקר גם הוא דירה כללית ומסקנת ההלכה

ח. שו"ר בתשובות והנהגות ח"ב סי' שמ"ג שכתב וז"ל לענין בן ישיבה היכן ראוי להדליק בחדר אוכל או בחדרו שישן נחלקו גדולי הוראה בזמנינו ועיין בארוכה בזה במועדים וזמנים ח"ו סימן פ"ח, וח"ח (ו) וע"ע מש"כ לעיל בסימן

קנ"ז, ולע"ד העיקר להדליק בחדרו שמיוחד לו ודומה לביתו שבחדר אוכל הוא כאכסנאי, אבל רבינו החזו"א תפס שהעיקר בחדר אוכל ובחדר שינה ידליק בלי ברכה ויש שהורה להם החזו"א זצ"ל לצאת מכל ספק להדליק בחדר שינה ולאכול שם סעודה אחת או שתיים לצאת מכל ספק, וכן שמעתי שהגר"א קוטלר זצ"ל הורה שחדר אוכל עיקר ושמה צריכים לצאת דוקא שפיתא גורם, ולע"ד נראה דהא דפיתא גורם היינו כששני המקומות הם שלו ממש אבל בבחור ישיבה שלומד עיקר התשמיש להדירה הוא בחדר השינה וכן נהגו בכמה ישיבות אבל כבר הבאנו שגדולי הוראה נחלקו בדיון זה עכ"ל.

וראה עוד בתשובות והנהגות ח"ב סי' קנ"ז בנר חנוכה יש בחורים שנוהגין לברך בחדר שישן ויש נוהגין לברך בחדר אוכל ויש לשניהם על מה לסמוך, והעיקר נראה שאם אחד מדליק בחדר אוכל מספיק ושאר בחורים שמדליקים להידור ידליקו מול חלון חדר שינה שניכר טפי עכ"ל.

ולע"ד נראה מכל מה שכתבתי דהעיקר הוא כמו שהורה החזו"א והגר"א קוטלר דמקום אכילה עיקר גם אם הוא מקום אכילה כללי וגם אם אינו שווה שם במשך היום כי אם שעה אחת, וכמוש"כ בס"ד בספרי נר איש וביתו סי' ג' ס"ד ה' ובהערות שם ע"ש, וע"ע במש"כ לגבי בחורי ישיבות בסי' ה' ס"ג ד' ובהערות שם².

ודע עוד דנחלקו הראשונים בגדרי חיוב נר חנוכה אם הוא חובת הגוף או שהוא גם חובת הבית ולמ"ד דהוא חיוב הגוף צריך לומר דמה שמדליקין על

ב. אחר כתבי מצאתי בקונטרס שיעורי חנוכה מהרה"ג יהודה עדס שליט"א ראש ישיבת קול יעקב סי' י"ח וז"ל בדבר השאלה בהדלקת נר חנוכה שמדליקין בני הישיבה באיזה מקום עדיף להדליק בחדרי השינה או בחדר האוכל, יש מפוסקי דורנו שעוררו דכיון דחדר האוכל הוא מקום של רבים וכן ישנם זמנים קבועים לאכילה וא"א לשהות שם כל זמן שירצה לא תשיב מקום קביעות כמו חדר שינה ששם עושה את כל שימושו ולפיכך חדר שינה חשיב עיקר.

והנה בספר מעשה איש הביא דהגרש"ז אולמן שליט"א מעיד שהחזו"א הורה להם להדליק בחדר אוכל וכן נהירנא כאשר למדתי בישיבת פוניבז' אמרו דהגר"ש כהנמן זצוק"ל שאל את החזו"א והורה לו שידליקו בחדר האוכל וכן עמא דבר שהיו מאות בחורים מדליקין בחדר האוכל ובמשך שנים רבות פעמים רבות שאלתי את מרנא ורבנא הגרש"ז אוירבך זצוק"ל היאך לנהוג בישיבתנו הק' קול יעקב והורה באופן

פתח ביתו אינו משום שהוא חובת הבית אלא דסיימו חכמים מקום היכן להדליק ולדידהו סגי בבית כל דהוא אפילו שאינו ביתו, וכמוש"כ בתשובות מהרי"ל סימן נ"ג לגבי נר שבת דסגי בהדלקת האשה בבית כנסת של נשים כיון שמשותמשין שם לצורך אכילה והגם דאינו דירתה של אשה זו וע"כ כיון דס"ל דחיוב הדלקת נר שבת הוא חיוב הגוף ומה שצריך להדליק בבית הוא מקום שסיימו חז"ל היכן תהיה ההדלקה וכל היכא דהוא מוגדר כדירה שייך להדליק שם, והו"ה לגבי נר חנוכה אי ס"ל דהוא חיוב הגוף סגי להדליק בבית כל דהוא והגם שאינו דירתו של אדם, וזה יהיה נותן טעם לשיטת הב"ח בס' תרע"ז ס"ג דמי שאוכל בבית חבירו יכול להדליק שם הגם דאח"כ ישוב לביתו, והארכתני בענין זה בספרי נר איש וביתו במילואים פרק ב' סי' א' אות כ"א ואילך קחנו משם.

ומכל זה מוכח דדירה כללית שמה דירה, וכיון דעיקר גדר דירה הוא מקום אכילה כל היכא דמקרי דירה מחמת אכילתו שם שפיר דמי להדליק שם גם אם דירה זו הוא דירה כללית לאנשים הרבה לא נפקא מדין דירה.

וכבר הארכתני הרבה בזה דכל היכא שהוא אוכל במקום אוכל באופן של קביעות הוא ומשפחתו גם אם אח"כ ישוב לביתו ללון דירתו מקרי לאותה שעה ושפיר דמי להדליק שם [וכמו שכתבתי בספר נר איש וביתו סי' ד' סי"ב ובהערות שם ובמילואים שם פרק א' קחנו משם¹], ובפרט באופן שדירתו אינה באותו העיר דבכה"ג בוודאי דאמרינן דמקום האכילה הוא עיקר דירתו [וכמבואר

ברור ומוחלט שיש להדליק בחדר אוכל, והנני להוסיף ולהדגיש אשר לפני כמה שנים כאשר עמדתי להכנס להיכל הישיבה למסור שיעור בדיני חנוכה הגיע בחור הלומד בישיבה בבית וגן ואמר שהיום הזה הגרש"ז הורה שיש להדליק בחדרי השינה ונכנסתי מיד לחדרי וטלפנתי להגרש"ז ואמרתי לו כהאי לישנא אני צריך להכנס ולמסור שיעור בפני בני תורה רבים ושמעתי שהרב הורה להדליק בחדרי שינה האם כך למסור בשם הרב וענה לי להד"מ אני נשאר בדעתי ותמסור בשמי שיש להדליק בחדר האוכל.

ג. ובס"ד אינה ה' לידי ספר נר ציון לחודש כסליו (מהדורא חמישית הנדפס בחודש מרחשוון תשע"ג) שחיבר הרה"ג נתן בן סניור שליט"א והוא מיוסד עפ"י פסקיו של מרן הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל בעמח"ס אור לציון וע"ש בפרק ה' אות ל"ה שכתב וז"ל השווה בית אחרים כמה שעות ואוכל שם סעודה חשובה שאם יוצא

בספרי הנ"ל שם הערה הערה כ"ד, וממילא כל מי שבא לאולם חתונות וקובע סעודתו שם שפיר דמי להדליק שם הגם דאח"כ ישוב ללון בביתו.

היוצא מכל הנ"ל.

א. חכמים תקנו להדליק על פתח ביתו בדוקא ומי שאין לו בית אינו יכול להדליק ברחוב העיר.

ב. ומי שאין לו בית להדליק יברך על הראיה שעשה נסים ובלילה הראשון מברך גם שהחיינו.

ג. וכל זה אם במקום ישראל ורואה נרות חנוכה אבל אם הוא במקום עכו"ם וכיו"ב ואינו רואה נרות חנוכה, י"א דאפילו אם אין לו בית כגון שהוא ביער מדליק מדין הרואה נר חנוכה ומברך להדליק ושעשה נסים ובלילה הראשון מברך גם שהחיינו.

ד. גדר בית לנר חנוכה הוא מקום אכילה ולזה מי שיש לו ב' בתים באחד הוא אוכל ובשני הוא ישן מדליק במקום אכילה.

ה. ואפילו שבמקום האכילה הוא שוהה רק שעה אחת ובמקום לינתו נמצא כל היום וכל הלילה מ"מ מקום האכילה הוא מקום הדירה ושם מדליק.

ו. גם באופן שמקום האכילה הוא דירה כללית להרבה אנשים מ"מ היא דירתו ושם מדליק, ולכן בחורי ישיבה מדליקין בחדר האוכל הגם דמקום שינתן פרטי יותר.

ז. ומעתה הבא לאכול באולם חתונות וכיו"ב באופן של קביעות, ובפרט אם דירתו אינו באותו העיר שפיר דמי להדליק באולם החתונות.

מביתו קודם פלג המנחה ומאותה שעה נמצא בבית המארחים אע"פ שחוזר ללון בביתו מקום חיוכו הוא בבית המארחים ע"ש באורך, ות"ל כי מצאתי לי עוד חבר במהלך זה, [הגם דיש לדון בדבריו כמה שתלה דין זה ביוצא קודם פלג המנחה וס"ל דאם יוצא אחר פלג המנחה ידליק בביתו ואח"כ ילך לבית חבירו ולע"ד לא כן הוא ואכמ"ל, ועוד חזון למועד].

מפתח אישים

כ"ק האדמו"ר הפני מנחם זצ"ל קלד
הגה"ר חיים אבערלאנדער שליט"א ל, לז, לט, מב, נב, סח, סט, רמז
הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל מא
הגה"ר רש"ז אולמן שליט"א רמה
הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל לג, קסד
הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל עא, קלז
הגאון רבי יעקב בלוי זצ"ל פג
הגה"ר מרדכי יהודא גולדנברג שליט"א כו
הגה"ר נפתלי ישראל גראס שליט"א ל, לח, נד, סו, פח, קו, קיב, קיג, קטו
הגאון רבי מרדכי גרינפלד שליט"א סט, קסב
הגה"ר פינחס דיק שליט"א סז, קמט, רכד
הגאון רבי משה האלברשטאם זצ"ל לט, קיז, קכא
הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר בעל 'שבט הלוי' זצ"ל עא, פד, צט
הגה"ר ישראל יהודא יאקב שליט"א מד
הגה"צ הרי"מ מארגענשטרן שליט"א לא, סד, קיז, קכג, קלד, קמא, קמד
הגה"ר יוסף מאיר מושקוביץ שליט"א ל, נד, סו
הגה"ר נתן בן סניור שליט"א עא, קלז, רכז
הגה"ר רבי יעקב עדס שליט"א נז
הגה"ר יצחק זעקיל הלוי פולק שליט"א לט
הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל רמה
הגר"ח קיינבסקי שליט"א ע, עא
הגה"צ רבי זונדל קרויזר זצ"ל סט, צה
מרת החזון איש זצ"ל רמה
הגאון רבי יחזקאל ראטה שליט"א לו, לח, מז, נב, ריז

מפתח אישים

הגה"ר יצחק מרדכי רובין שליט"א נא, קנ, קם, קעב, קעו
הגה"ר אברהם יהודא שטיין שליט"א לה, קפו, קצו
הגה"ר שמואל יוסף דב שטיצברג שליט"א סא, סז, רט
הגאון רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א סד
הגאון רבי משה שמרנבוך שליט"א קל
הגה"ר אברהם שמואל בנימין שרייבר שליט"א רכח, רלא

